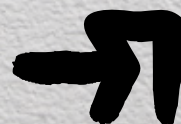

Ετήσια Έκθεση

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	04
Στατιστικά	06
Οι δραστηριότητες της χρονιάς 16 Τα προβλήματα των πολιτών μέσα από τις αναφορές 20 Δράσεις του Συνηγόρου 22 Διεθνείς δραστηριότητες 23 Ο Συνήγορος στη Βουλή 23 Ειδικές εκθέσεις 2016 24 Παραπομπές σε δικαστικό ή πειθαρχικό έλεγχο	14
Πεδία παρέμβασης 28 Προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα 36 Κοινωνική ασφάλιση 44 Υγεία και πρόνοια 54 Εργασία 61 Φορολογία 68 Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας: Ποιότητα ζωής και συναλλακτική ανισότητα 75 Αστικό και περιαστικό περιβάλλον: Προστασία και αξιοποίηση 84 Εκπαίδευση 90 Προστασία προσωπικότητας 98 Ο Συνήγορος απέναντι στις διοικητικές παθογένειες	26
Ειδικές αρμοδιότητες 109 Καταπολέμηση των διακρίσεων 124 Φύλο και εργασιακές σχέσεις 133 Επιστροφές αλλοδαπών 140 Πρόληψη βασανιστηρίων και κακομεταχείρισης 147 Προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού	108
Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις 157 Προτάσεις που υποβλήθηκαν το 2016 162 Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών	156
Νομικό πλαίσιο και λειτουργία του θεσμού 167 Νομικό πλαίσιο 169 Οργάνωση και στελέχωση του Συνηγόρου του Πολίτη	166
Αρκτικόλεξα	172

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μελετώντας το υλικό που συνθέτει την παρούσα Ετήσια Έκθεση, διατρέχοντας μερικές από τις χαρακτηριστικότερες παρεμβάσεις και έρευνες του Συνηγόρου σε κάθε επιμέρους τομέα δράσης και αρμοδιότητάς του, ο αναγνώστης αποκτά μία αντικειμενική, τεκμηριωμένη, πραγματική εικόνα του βαθμού ανταπόκρισης της διοίκησης –μέσα, ασφαλώς, σε συνθήκες παρατεταμένης και διάχυτης κρίσης– στο επίπεδο της παροχής υπηρεσιών που αναμένεται από ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος. Διακρίνει, επίσης, με σαφήνεια και καθαρότητα, τις βασικές αγωνίες και τα προβλήματα που όλοι όσοι κατοικούν στη χώρα μας ανέδειξαν, απευθυνόμενοι, για προστασία και διαμεσολάβηση, στον Συνήγορο του Πολίτη.

Το 2016 αναμφίβολα κατατάσσεται στις χρονιές της διαχείρισης της κρίσης. Η ένταση και πυκνότητα των ροών μετακίνησης πολιτών τρίτων χωρών το έτος 2015 έθεσε, με τρόπο επιτακτικό, δυσσεπίλυτα ζητήματα στις υφιστάμενες κρατικές αλλά και κοινωνικές δομές. Σε σχέση με τον έλεγχο των αντανakλαστικών της, σε ό,τι αφορούσε τις ροές μετακίνησης πολιτών τρίτων χωρών κατά το 2015, τη χρονιά που πέρασε η διοίκηση κλήθηκε να λογοδοτήσει για τη διαχείριση μετρήσιμων και ελεγχόμενων ροών, την παροχή συνθηκών διαβίωσης που αρμόζουν σε ένα κράτος δικαίου, ένα κράτος που σέβεται και μεριμνά για τα ανθρώπινα, θεμελιώδη δικαιώματα αλλά και τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση, και σε μεμονωμένες περιπτώσεις αποκατάσταση, της κοινωνικής συνοχής και συνύπαρξης. Οι κρατικές δομές κρίνονται για την επάρκεια, την προσαρμοστικότητα στις νέες απαιτήσεις και την αποτελεσματικότητά τους, η δε κοινωνία για το επίπεδο συνοχής, ωριμότητας και πολιτισμού της. Μέσα από την σύντομη παρουσίαση των δραστηριοτήτων του Συνηγόρου κατά το έτος 2016 στο ζήτημα της διαχείρισης των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών, καθίσταται εφικτή η νηφάλια και αντικειμενική αποτίμηση τόσο της λειτουργίας των δομών που ανέλαβαν να τη διαχειριστούν, όσο και των θεσμικών παρεμβάσεων που έλαβαν χώρα. Παράλληλα, διαφαίνεται και ο βαθμός ετοιμότητας της κοινωνίας μας, σε τοπικό αλλά και εθνικό επίπεδο, να διαχειριστεί μία ανθρωπιστική, πάνω απ' όλα, κρίση, μέσα στις συνθήκες οικονομικής, δημοσιονομικής δυσπραγίας που μετά από οκτώ, πλέον, συναπτά έτη ύφεσης, συρρίκνωσης των εισοδημάτων αλλά και των δικαιωμάτων, έχει αποκτήσει διακριτά και βαθειά χαρακτηριστικά κρίσης ανθρωπιστικής. Μια ανθρωπιστική κρίση εν μέσω μιας ανθρωπιστικής κρίσης ...

Η μετεξέλιξη της πολυετούς οικονομικής, δημοσιονομικής κρίσης σε ευρύτερα κοινωνική, με χαρακτηριστικά πλέον ανθρωπιστικής, πιστοποιείται από τα πορίσματα του Συνηγόρου. Οι υπηρεσίες κοινωνικής ασφάλισης και αλληλεγγύης, οι προνοιακές δομές και πολιτικές, οι φορολογικές αρχές, οι υπηρεσίες κοινής ωφελείας βρέ-

θηκαν για άλλη μια χρονιά στη πρώτη γραμμή του ενδιαφέροντας και της διαμεσολαβητικής δράσης του Συνηγόρου, πλαισιωμένες σταθερά από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, τις υπηρεσίες μεταφορών, τις υπηρεσίες χωροταξίας και δόμησης, και αδειοδότησης επιχειρήσεων. Ο Συνήγορος διαπιστώνει τις ατέλειες και αδυναμίες, σημειώνει τα όρια λειτουργίας και απόδοσης των υφιστάμενων δομών και μηχανισμών παροχής υπηρεσιών, αλλά και τα εξασθενημένα περιθώρια ανταπόκρισης των πολιτών. Συνεχώς γίνεται επίκληση της αδυναμίας εφαρμογής πιο ευέλικτων πολιτικών, στρατηγικών, μέτρων και αποφάσεων σε κανονιστικό επίπεδο, λόγω των αυστηρών στόχων και δεσμεύσεων στο πλαίσιο της δημοσιονομικής επιτήρησης, με συνέπεια την αδυναμία αποτελεσματικότερης διαχείρισης, στο ατομικό επίπεδο, των αναγκών των πολιτών, με ιδιαίτερη έμφαση, προσαρμογή και προσαρμογή σε εκείνες των πλέον ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Η παρούσα έκθεση καταδεικνύει ότι ο Συνήγορος είναι, και θα εξακολουθεί να είναι, ένας αξιόπιστος θεσμικός συνομιλητής για τη διαμόρφωση των απαραίτητων νομοθετικών πρωτοβουλιών που εντάσσονται στο ευρύ φάσμα των αρμοδιοτήτων του. Είναι παρών, με καίριες, ουσιαστικές και αποκρυσταλλωμένες παρεμβάσεις, εισηγήσεις και θέσεις, αξιοποιώντας για τον σκοπό αυτό το προνόμιο που έχει να βρίσκεται κοντά, δίπλα στο επιμέρους, το ατομικό ζήτημα, και να συνθέτει το ατομικό για να καταλήγει με ασφάλεια στην αποτύπωση του γενικότερου ζητήματος και στην διατύπωση ρεαλιστικών, υλοποιήσιμων λύσεων. Η ποιότητα του λόγου του και η θεσμική του ανεξαρτησία, άλλωστε, τον καθιστούν όχι μόνο προνομιακό συνομιλητή, αλλά και συνδιαμορφωτή, τον πλέον ενδεδειγμένο θεσμό για την παρακολούθηση, προώθηση και επίβλεψη του σεβασμού και της εφαρμογής των αρχών της αξιοκρατίας, ιδίως σε ό,τι αφορά τις επιτελικές δομές της δημόσιας διοίκησης, της διαφάνειας και της καταπολέμησης της κακοδιοίκησης, της γραφειοκρατίας, της διαφθοράς και της αυθαιρεσίας. Για την περαιτέρω εμπέδωση των αρχών της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ίσης μεταχείρισης και της κατάργησης των διακρίσεων, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, τη θωράκιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, την ιδιαίτερη μέριμνα και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών.

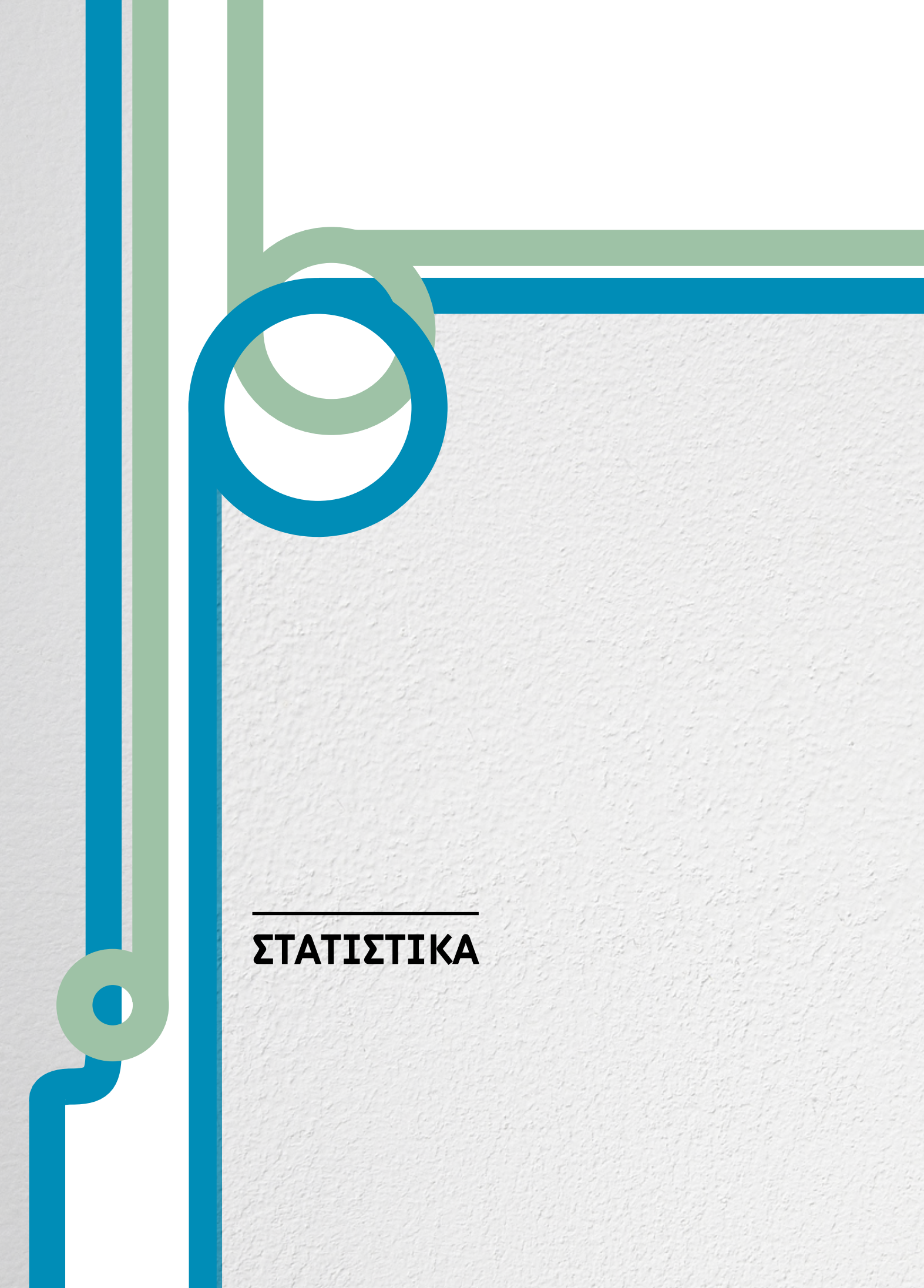
Οι προκλήσεις είναι πολλές, πολύμορφες και πολυεπίπεδες. Ο Συνήγορος επιτυγχάνει, και μέσα στις δύσκολες συνθήκες της παρατεταμένης κρίσης, να διατηρεί υψηλότατα επίπεδα αναγνώρισης, αποδοχής και εμπιστοσύνης, τόσο από τους πολίτες όσο και από τη διοίκηση. Το 2016 παρουσιάστηκε αύξηση των αναφορών που έλαβε, με ενισχυμένες μεταβλητές και υψηλότερους δείκτες συνθετότητας, πολυπλοκότητας και δυσχέρειας στην

επίλυσή τους. Το ποσοστό, παρ' όλα αυτά, επίλυσης βάσιμων υποθέσεων στις οποίες διαμεσολάβησε ο Συνήγορος παρέμεινε εξαιρετικά υψηλό (άνω του 83%). Παράλληλα, υιοθετήθηκε σημαντικός αριθμός από τις συστάσεις, προτάσεις και επισημάνσεις που ο Συνήγορος υπέβαλε για κανονιστικές παρεμβάσεις και θεσμικές πρωτοβουλίες.

Για την περαιτέρω θωράκιση της φυσιογνωμίας του Συνηγόρου και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας της διαμεσολαβητικής του δράσης ελήφθησαν το 2016 στοχευμένες θεσμικές παρεμβάσεις. Θα απαιτηθούν και νέες. Ο Συνήγορος καλείται να ανταποκριθεί στις ολοένα και μεταβαλλόμενες και αυξανόμενες απαιτήσεις, ως ένας θεσμός της πολιτείας δυναμικός, ανοικτός στις νέες προκλήσεις, και είναι έτοιμος, με αυτοπεποίθηση στον ρόλο του και τις δυνατότητές του, να κερδίσει το στοίχημα. Συμμετέχει με ουσιαστικές θέσεις και προτάσεις, στο ευρωπαϊκό και διεθνές γίγνεσθαι. Ως κατ' εξοχήν θεσμός δημοκρατικής νομιμότητας, διεκδικεί αναβαθμισμένη σχέση με τη Βουλή των Ελλήνων, με τακτική αναφορά και ακρόαση, επ' ωφελεία του πολιτικού και θεσμικού διαλόγου εντός κοινοβουλίου αλλά και εκτός αυτού, σε πλήρωση και των σχετικών συνταγματικών επιταγών. Με βασικό ζητούμενο τη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών και προϋποθέσεων που θα εξασφαλίζουν ουσιαστικότερη και αποτελεσματικότερη παρέμβαση του στο ολοένα και διευρυνόμενο πλέγμα των αρμοδιοτήτων του, τόσο στις διοικητικές όσο και στις ιδιωτικές διαφορές, με την ενίσχυση και περαιτέρω εμπέδωση του θεσμού της διαμεσολάβησης. Συνδράμοντας, παράλληλα, από την μία πλευρά τη διοίκηση, για την αντιμετώπιση των πολλών και πολύπλοκων προβλημάτων που αντιμετωπίζει, στο πλαίσιο του σεβασμού της αρχής της χρηστής διοίκησης, και από την άλλη πλευρά τη δικαιοσύνη, για την αποσυμφόρμή της και την αποτελεσματικότερη λειτουργία της. Με σταθερό στρατηγικό στόχο την διαφύλαξη του σεβασμού των ατομικών, πολιτικών, κοινωνικών δικαιωμάτων, την προάσπιση των θεμελιωδών συνταγματικών εγγυήσεων, τη θωράκιση του κράτους δικαίου και την ενίσχυση των αρχών και μηχανισμών δημοκρατικής διακυβέρνησης.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη
Φεβρουάριος 2017

Ο Ανδρέας Ποττάκης εξελέγη Συνήγορος του Πολίτη από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής στις 20 Ιουλίου 2016.

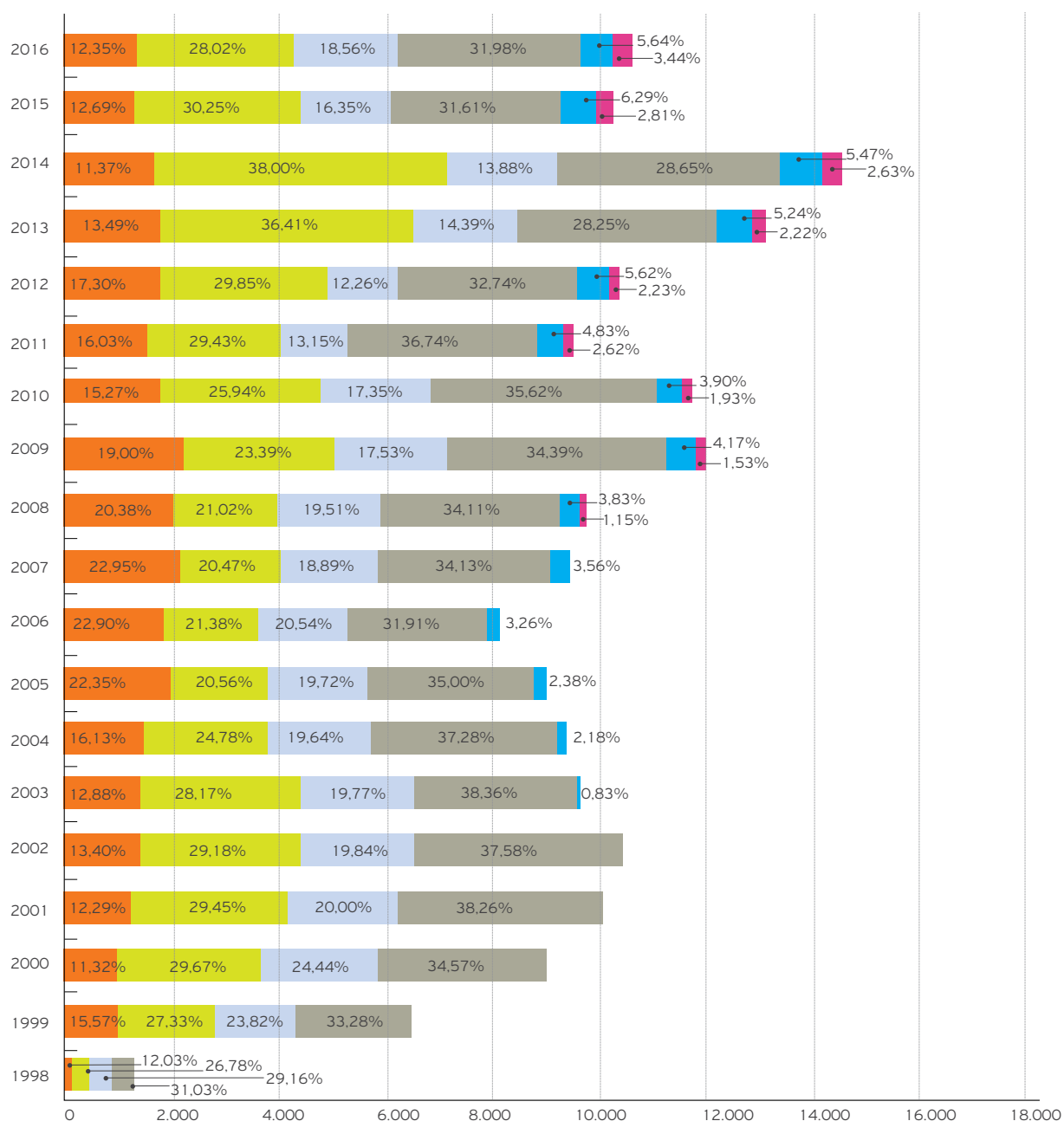
--- ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ

Γράφημα 1

Νέες αναφορές 1998-2016

- Κύκλος δικαιωμάτων του ανθρώπου
- Κύκλος κοινωνικής προστασίας
- Κύκλος ποιότητας ζωής
- Κύκλος σχέσεων κράτους πολίτη
- Κύκλος δικαιωμάτων του παιδιού
- Κύκλος ισότητας των φύλων

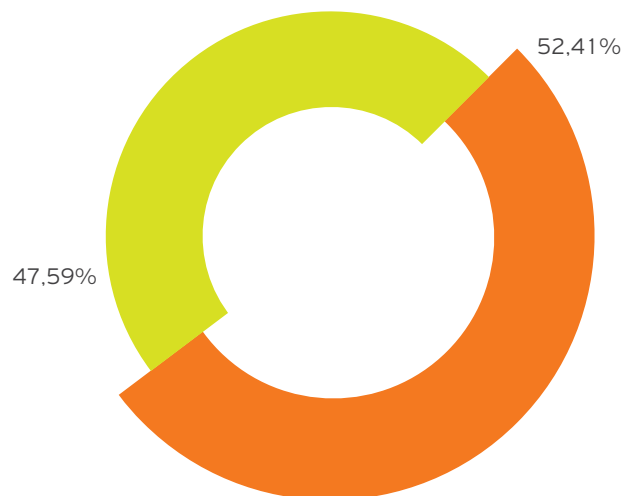
Έτος	Νέες αναφορές	Έτος	Νέες αναφορές
1998	1.430	2008	10.954
1999	7.284	2009	13.433
2000	10.107	2010	13.179
2001	11.282	2011	10.706
2002	11.762	2012	11.702
2003	10.850	2013	14.738
2004	10.571	2014	16.339
2005	10.087	2015	11.502
2006	9.162	2016	11.915
2007	10.611	ΣΥΝΟΛΟ	207.614

Γράφημα 2

Κατανομή αναφορών που υποβλήθηκαν το έτος 2016 ως προς την αρμοδιότητα του Συνηγόρου

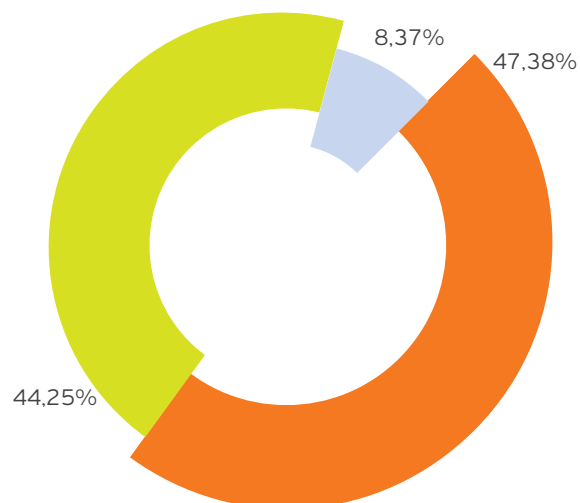
- Εντός αρμοδιότητας
- Εκτός αρμοδιότητας

Γράφημα 3

Κατανομή των εντός αρμοδιότητας αναφορών που διεκπεραιώθηκαν το 2016

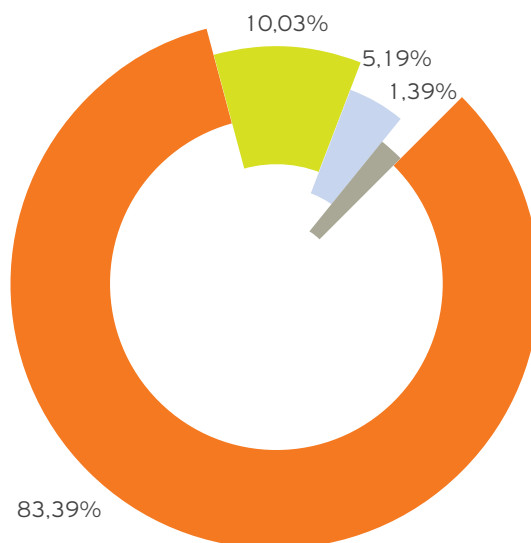
- Διαπίστωση προβλήματος κακοδιοίκησης
- Μη διαπίστωση προβλήματος κακοδιοίκησης
- Διακοπή έρευνας

Γράφημα 4

Έκβαση των βάσιμων αναφορών

- Επίλυση του προβλήματος κακοδιοίκησης ύστερα από ενέργειες του Συνηγόρου
- Αδυναμία επίλυσης (νομοθετικά κενά, οργανωτικές δυσλειτουργίες)
- Μη επίλυση του προβλήματος κακοδιοίκησης – Μη αποδοχή των προτάσεων του Συνηγόρου
- Επίλυση χωρίς ενέργειες του Συνηγόρου

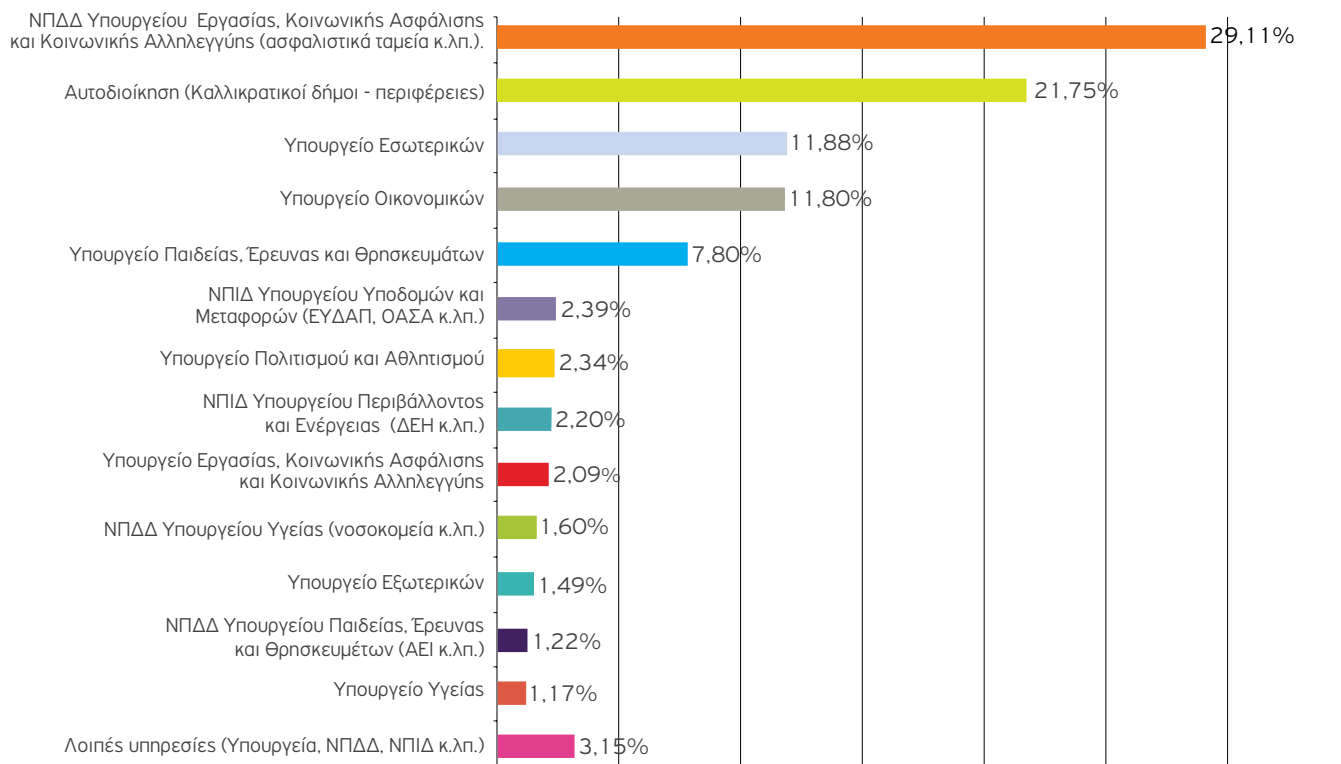
Γράφημα 5

Αριθμός αναφορών ανά 10.000 κατοίκους, ανά Περιφέρεια και ποσοστά επί του συνόλου
Πηγή στοιχείων πληθυσμού: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας – Εθνική απογραφή 2011

Περιφέρεια	Αριθμός αναφορών ανά 10.000 κατοίκους	Ποσοστό επί του συνόλου των αναφορών
Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	4,66	2,74%
Κεντρική Μακεδονία	7,44	12,30%
Δυτική Μακεδονία	5,56	1,65%
Ήπειρος	6,11	2,19%
Θεσσαλία	5,71	4,15%
Στερεά Ελλάδα	6,01	3,27%
Δυτική Ελλάδα	6,20	4,31%
Αττική	19,72	55,61%
Ιόνια Νησιά	8,95	1,78%
Πελοπόννησος	6,79	3,98%
Βόρειο Αιγαίο	8,06	1,52%
Νότιο Αιγαίο	10,20	2,85%
Κρήτη	6,63	3,65%

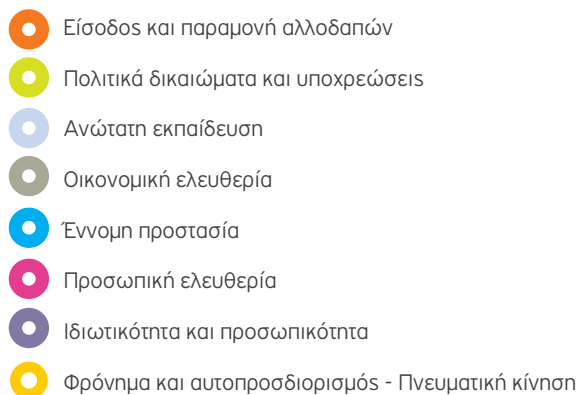
Γράφημα 6

Κατανομή των βάσιμων υποθέσεων ανά φορέα

Γράφημα 7

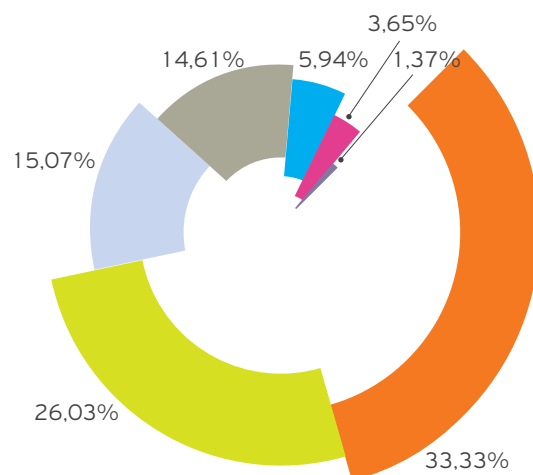
Θέματα δικαιωμάτων του ανθρώπου

Γράφημα 8

Θέματα διακριτικής μεταχείρισης ανά είδος διάκρισης

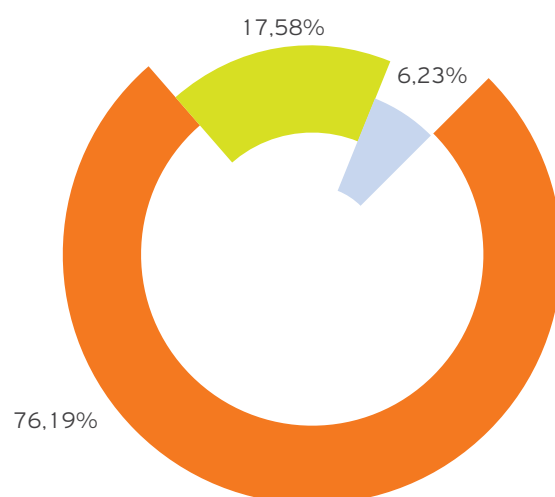
- Διάκριση λόγω αναπηρίας
- Διακρίσεις που αφορούν Ρομά
- Διάκριση λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων
- Διάκριση λόγω ηλικίας
- Διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής
- Διάκριση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού
- Διάκριση λόγω ταυτότητας φύλου

Γράφημα 9

Θέματα κοινωνικής προστασίας

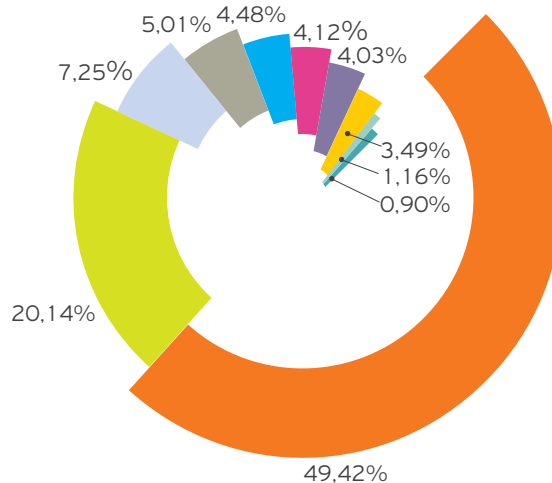
- Κοινωνική ασφάλιση
- Κοινωνική πρόνοια
- Υγεία

Γράφημα 10

Θέματα ποιότητας ζωής

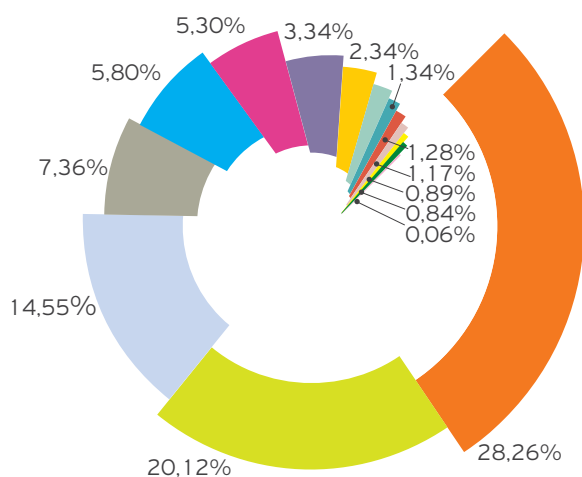
- Χωροθέτηση, αδειοδότηση και παρακολούθηση λειτουργίας έργων
- Οικοδομική δραστηριότητα - Πολεοδομικός σχεδιασμός - Αυθαίρετα
- Φυσικό περιβάλλον
- Δεσμεύσεις - Απαλλοτριώσεις
- Χωροθέτηση - Αδειοδότηση εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων
- Όχληση/Ρύπανση στον αστικό χώρο
- Κυκλοφοριακές ρυθμίσεις
- Δραστηριότητες υγειονομικού ενδιαφέροντος
- Πολιτιστικό περιβάλλον
- Δημόσια κτήματα

Γράφημα 11

Θέματα σχέσεων κράτους - πολίτη

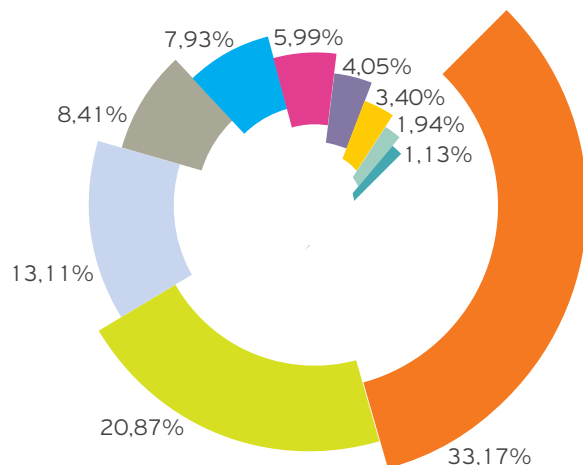
- Φορολογία
- Μεταφορές
- Λειτουργία της δημόσιας διοίκησης
- Τοπική αυτοδιοίκηση
- Προσλήψεις
- Παροχές κοινής ωφέλειας
- Εργασία - Απασχόληση
- Γεωργία - Κτηνοτροφία - Αλιεία
- Ευθύνη του Δημοσίου (πλην δημόσιων προμηθειών)
- Δάνεια
- Επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση
- Οικονομικές δραστηριότητες και ανάπτυξη
- Δημόσιες προμήθειες
- Λοιπά θέματα σχέσεων κράτους - πολίτη (ταχυδρομικές υπηρεσίες, πολιτική προστασία)
- Εργατικές κατοικίες

Γράφημα 12

Θέματα δικαιωμάτων του παιδιού

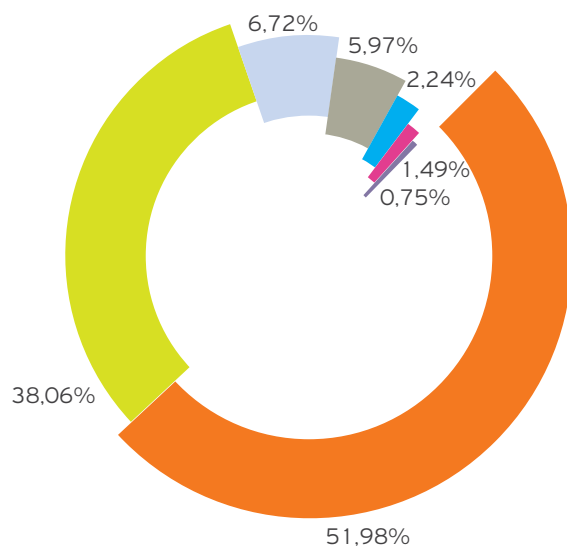
- Εκπαίδευση
- Υγεία - Πρόνοια - Κοινωνική ασφάλιση
- Οικογένεια - Υποκατάστατη φροντίδα
- Αλλοδαποί ανήλικοι
- Ταυτότητα
- Σωματική τιμωρία - Κακοποίηση - Εκμετάλλευση
- Κοινωνική συμμετοχή - Ψυχαγωγία
- Επίπεδο ζωής και διαβίωσης
- Μέσα επικοινωνίας
- Δικαιοσύνη - Καταστολή

Γράφημα 13

Θέματα ισότητας των φύλων

- Άνιση μεταχείριση στους όρους και στις συνθήκες εργασίας
- Άνιση μεταχείριση ως προς τη λύση της σχέσης εργασίας
- Σεξουαλική και άλλη παρενόχληση ως άνιση μεταχείριση
- Άνιση μεταχείριση ως προς την αμοιβή
- Άνιση μεταχείριση ως προς την πρόσβαση στην απασχόληση
- Παροχές
- Άνιση μεταχείριση στην επαγγελματική/υπηρεσιακή εξέλιξη

ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Τα προβλήματα των πολιτών μέσα από τις αναφορές

Δράσεις του Συνηγόρου

Διεθνείς δραστηριότητες

Ο Συνήγορος στη Βουλή

Ειδικές εκθέσεις 2016

Παραπομπές σε δικαστικό ή πειθαρχικό έλεγχο

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ποιοτικά χαρακτηριστικά

Ο αριθμός των αναφορών που κατατέθηκαν στον Συνήγορο το 2016 εμφανίζει αύξηση από το προηγούμενο έτος (11.915 από 11.502). Σταθεροποιείται δηλαδή η αυξητική τάση των τελευταίων ετών της κρίσης και πλέον οι αναφορές στον Συνήγορο την περίοδο 2010-2016 αντιπροσωπεύουν το 43,4% του συνόλου των αναφορών από την έναρξη της λειτουργίας του. Επιπλέον, ο μέσος ετήσιος αριθμός των αναφορών την περίοδο 2010-2016 σταθεροποιείται σε σημαντικά υψηλότερο επίπεδο από εκείνο της περιόδου 1999-2009. Συγκεκριμένα, την πρώτη δεκαετία της δραστηριοποίησης του θεσμού ο μέσος ετήσιος αριθμός αναφορών ήταν 10.500 αναφορές περίπου ενώ την τελευταία επταετία (2010-16) εκτινάσσεται στις 13.000.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η αποτίμηση της «συστημικότητας» των προβλημάτων που προκύπτει από την εξέταση των θεματικών περιοχών που εντάσσονται οι αναφορές των πολιτών. Στα πάγια προβλήματα οργάνωσης και λειτουργίας της διοίκησης και τις παθογένειες της πολυνομίας και των πολλών συναρμοδιοτήτων που χαρακτηρίζουν το μεταπολεμικό κράτος στη χώρα μας προστίθεται πλέον ο «θεσμικός ίλιγγος», δηλαδή η αδυναμία πολιτών και διοίκησης να παρακολουθήσουν τις συνεχείς και ραγδαίες μεταβολές στα επιμέρους ρυθμιστικά εργαλεία της πολιτείας. Ενδεικτικό αυτού του φαινομένου είναι ότι το πλήθος των αναφορών που δεν κατέστη δυνατή η επίλυσή τους λόγω της ύπαρξης νομοθετικών κενών ή άλλων οργανωτικών δυσλειτουργιών αντιπροσωπεύει το 2016 το 10% περίπου του συνόλου των αναφορών που διερεύνησε ο Συνήγορος (βλ. Γράφημα 4). Έχει επίσης διαπιστωθεί ότι συχνά πολίτες και διοίκηση δεν γνωρίζουν τις αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει κρίσιμους τομείς της καθημερινότητας και η παρέμβαση της Αρχής λειτουργεί ως καταλύτης για τη διευκρίνιση των κανόνων που ισχύουν χωρίς απαραίτητα να διαπιστώνεται κακοδιοίκηση (βλ. Γράφημα 3). Η παρέμβαση όμως του Συνηγόρου καταλήγει κατά κύριο λόγο σε διαπίστωση προβλημάτων κακοδιοίκησης (47,38% των αναφορών που εξετάστηκαν) τα οποία με τη διαμεσολάβησή του επιλύονται και πάλι σε πολύ μεγάλο ποσοστό (83,39%), γεγονός που σηματοδοτεί τόσο την αποτελεσματικότητα της Αρχής όσο και την ανταπόκριση της διοίκησης στις προτάσεις της (βλ. Γραφήματα 9, 10, 11).

Όπως είναι αναμενόμενο, το κύριο μέρος των αναφορών επικεντρώνεται και το 2016 σε εκείνους τους τομείς που σχετίζονται περισσότερο με τα δημοσιονομικά, ασφαλιστικά και προνοιακά μέτρα πολιτικής που συνεχίζουν να μεταβάλλουν δομές και σχέ-

σεις του κράτους και των υπηρεσιών του. Τα καθημερινά αυτά προβλήματα των πολιτών προκύπτουν ανάγλυφα από τα ποσοτικά δεδομένα της δραστηριότητας του Συνηγόρου κατά το 2016. Έτσι, τα ασφαλιστικά θέματα και τα ζητήματα φορολογίας αντιπροσωπεύουν και φέτος το μεγαλύτερο πλήθος των αναφορών, ενώ αναφορές που σχετίζονται με τη χωροθέτηση, αδειοδότηση και παρακολούθηση έργων και δραστηριοτήτων και τον πολεοδομικό σχεδιασμό παρουσιάζουν και πάλι τάσεις αύξησης (βλ. Γραφήματα 9, 10, 11). Και κατά την τρέχουσα χρονιά οι φορείς προς τους οποίους στρέφεται η διαμεσολαβητική προσπάθεια του Συνηγόρου εντοπίζονται στα Υπουργεία Εργασίας (Ασφαλιστικά Ταμεία), Οικονομικών, Εσωτερικών και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση (α' και β' βαθμού). Φορείς δηλαδή με τους οποίους οι πολίτες έρχονται συχνότερα σε άμεση επαφή για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στα οποία έχει επικεντρωθεί η δημοσιονομική και ανθρωπιστική κρίση.

Η ένταση της κρίσης στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας αντικατοπτρίζεται στη γεωγραφική κατανομή των αναφορών η οποία αποτυπώνεται στη συγκέντρωση των περισσότερων αναφορών στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία (Αθήνα, Θεσσαλονίκη). Είναι αξιοσημείωτο πάντως ότι η γεωγραφική κατανομή των αναφορών που υποβλήθηκαν το 2016 (αναφορές ανά 10.000 κατοίκους) δείχνει συνεχιζόμενο υψηλό αριθμό στις νησιωτικές περιοχές της χώρας (Βόρειο και Νότιο Αιγαίο, Ιόνια νησιά). Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη της έξαρσης των φαινομένων χωρικού και κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού που λειτουργούν σωρευτικά τα τελευταία χρόνια.

Κατά το 2016, ανάμεσα στα θέματα δικαιωμάτων του ανθρώπου, το κύριο βάρος έπεσε σε δράσεις του Συνηγόρου για το προσφυγικό ζήτημα, ευλόγως ενόψει των συνεχιζόμενων μεταναστευτικών ροών. Στον τομέα της κοινωνικής προστασίας, προέχουν και πάλι οι υποθέσεις κοινωνικής ασφάλισης, όπου οι πλημμέλειες στην εφαρμογή των νόμων εντείνονται από το έλλειμμα ενημέρωσης των πολιτών. Από τις θεματικές κατηγορίες της ποιότητας ζωής αναδεικνύονται κυρίως η χωροθέτηση, αδειοδότηση και παρακολούθηση λειτουργίας έργων και ο πολεοδομικός σχεδιασμός. Στις υποθέσεις σχέσεων κράτους – πολίτη ξεχωριστή θέση κατέχουν η φορολογία, οι μεταφορές και η ενίσχυση ανέργων, θεσμός ιδιαίτερα ευαίσθητος ενόψει της ανθρωπιστικής κρίσης. Οι αναφορές για δικαιώματα του παιδιού σχετίζονταν κατά κύριο λόγο με την εκπαίδευση, τη μέριμνα ανηλίκων και την οικογενειακή ζωή.

Για το **προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα**, ο Συνήγορος συνέχισε τις παρεμβάσεις του ελέγχοντας αλλά και συμβουλευόντας τη διοίκηση προκειμένου να αντιμετωπίσει τις τρέχουσες προκλήσεις. Σημαντική πρωτοβουλία αποτέλεσε η συνεργασία τόσο με

ομόλογους θεσμούς της ευρύτερης περιοχής, με στόχο ένα κοινό σχέδιο δράσης για τη διαφύλαξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ανθρώπων που περνούν τα σύνορα, όσο και με εμπλεκόμενους δήμους, με στόχο την ενημέρωση και συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην υποδοχή, προσωρινή εγκατάσταση και κοινωνική ένταξη των προσφύγων. Επισημαίνονται ιδιαίτερα οι παρεμβάσεις για την ανάγκη στελέχωσης και συντονισμού των υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται στις δομές φιλοξενίας, τη μέριμνα για τους ασυνόδευτους ανήλικους και το πρόγραμμα εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων. Δεν παραμελήθηκαν οι εκκρεμότητες της τρέχουσας μεταναστευτικής πολιτικής, καθώς σειρά αναφορών έδωσε στον Συνήγορο την ευκαιρία να παρέμβει σε υποθέσεις όπως οι άδειες διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, οι άδειες για εξαρτημένη εργασία και η ένταξη αλλοδαπών ανηλίκων.

Στα θέματα **κοινωνικής ασφάλισης**, ο Συνήγορος προσέκρουσε και αυτή τη χρονιά σε διαχρονικά φαινόμενα αποσπασματικής νομοθέτησης και αυθαίρετης διοικητικής πρακτικής. Προβλήματα στην άσκηση των ασφαλιστικών δικαιωμάτων προκαλούν οι καθυστερήσεις, οι οργανωτικές δυσλειτουργίες των ασφαλιστικών φορέων και η παραβίαση διαδικαστικών εγγυήσεων κατά τον καταλογισμό και την αναγκαστική είσπραξη οφειλών. Ειδικότερες επίκαιρες παρεμβάσεις αφορούσαν, μεταξύ άλλων, την αναγνώριση πλασματικού χρόνου, την ασφάλιση απασχολούμενων με μειωμένο ωράριο ή τελούντων σε επίσκεψη εργασίας, την ένταξη σε ρυθμίσεις ασφαλιστικών οφειλών, την παρακώλυση διεκπεραίωσης συνταξιοδοτικών αιτημάτων λόγω οφειλών, την προηγούμενη ακρόαση κατά τη διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης, την ενημέρωση σχετικά με κρατήσεις επί συνταξιοδοτικών ποσών, τη συνταξιοδότηση ασφαλισμένων με χρόνο ασφάλισης εξωτερικού καθώς και σειρά ειδικών περιπτώσεων συντάξεων Δημοσίου. Οι τομείς της **υγείας και πρόνοιας** έφεραν και κατά το 2016 τον Συνήγορο αντιμέτωπο με καταστάσεις κρίσης. Οι υλικοτεχνικές και οικονομικές δυνατότητες της πολιτείας καθορίζουν μεν την πληρότητα του δικτύου των φορέων πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας περίθαλψης, δεν δικαιολογούν όμως την απουσία οργανωμένων μονάδων. Προβλήματα που έχουν τεθεί κατ' επανάληψη είναι η υποστελέχωση και η έλλειψη υποδομών, με ποικίλες συνέπειες στην υποβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και σε παράβλεψη των ελάχιστων προδιαγραφών ασφαλούς περίθαλψης. Ακόμη λιγότερο δικαιολογημένη είναι η διαιώνιση προβλημάτων μη οφειλόμενων σε δημοσιονομική στενότητα, όπως η παραβίαση των δικαιωμάτων των ασθενών για πρόσβαση σε φακέλους τους ή για προσήκουσα διερεύνηση των καταγγελιών τους και η αδυναμία του συστήματος ψυχικής υγείας να διαφυλάξει τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών. Επίσης, συνεχίστηκαν οι αναφορές πολιτών και παρεμβάσεις του Συνηγόρου για δυσλειτουργίες κατά την εφαρ-

μογή του προγράμματος αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης, την καταβολή του λεγόμενου κοινωνικού μερίσματος και τη χορήγηση του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ), ενώ αναδείχθηκαν ιδιαίτερα περιπτώσεις ανισότητας κατά την αναγνώριση του δικαιώματος για επιδόματα πολυτέκνων. Στο πεδίο της μέριμνας ανηλίκων, ο Συνήγορος αντιμετώπισε περιπτώσεις παραβίασης δικαιωμάτων σε ιδρύματα παιδικής προστασίας και δυσλειτουργίες στην υλοποίηση του προγράμματος «Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής».

Οι διαπιστώσεις και παρεμβάσεις σχετικά με το **δικαίωμα εργασίας** εστιάζουν στην αύξηση της ανεργίας και στον κίνδυνο μακροχρόνιου αποκλεισμού, καθώς η χορήγηση παροχών ανεργίας υπόκειται σε συνεχώς αυστηρότερες προϋποθέσεις και σε πρακτικές συσταλτικής ερμηνείας των οικείων διατάξεων. Οι πολιτικές απασχόλησης επικεντρώνονται μεν στην προσπάθεια ένταξης περισσότερων ομάδων του πληθυσμού στην αγορά εργασίας, ιδίως μέσω της οργάνωσης προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα ή μέσω της επιχορήγησης επιχειρήσεων για την πρόσληψη ανέργων, ωστόσο, και στις περιπτώσεις αυτές, δεν διασφαλίζονται πάντοτε τα θεμελιώδη εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα των απασχολούμενων. Παράβαση των αρχών της διαφάνειας και της χρηστής διοίκησης διαπιστώνει ο Συνήγορος και κατά τη διερεύνηση διαδικασιών επιλογής προσωπικού στο Δημόσιο ή στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, ενώ και στις περιπτώσεις αναγνώρισης επαγγελματικών δικαιωμάτων η διοίκηση αποδεικνύεται ανέτοιμη να ενσωματώσει ευρωπαϊκούς κανόνες. Η **φορολογία** αποτελεί και αυτή τη χρονιά πεδίο τριβών: η μεγιστοποίηση και επιτάχυνση της είσπραξης δημόσιων εσόδων, θεμιτός καταρχήν στόχος του διοικητικού μηχανισμού, οδηγεί σε φαινόμενα κακοδιοίκησης όταν δεν συνδυάζεται με ταυτόχρονη προστασία του φορολογούμενου. Ο Συνήγορος εντόπισε δυσλειτουργίες ή αδυναμίες του Taxisnet που οδηγούν σε διπλή φορολόγηση ή απώλεια εισοδημάτων για τους πολίτες και κάλεσε τη διοίκηση να συμμορφωθεί με δικαστικές αποφάσεις, να αναστείλει τη βεβαίωση οφειλών όταν δεν έχει στη διάθεσή της επαρκή στοιχεία και γενικότερα να αποκαταστήσει φορολογικές αδικίες. Οι φορολογικές αρχές κατά κανόνα αρνούνται να προβούν σε αποκαταστατικές ενέργειες, αντιμετωπίζουν με δυσπιστία αιτήματα άρσης κατασχέσεων ή απαλλαγής από φορολογικά βάρη και αποδυναμώνουν το δικαίωμα ανταπόδειξης. Ειδικότερες επίκαιρες παρεμβάσεις του Συνηγόρου αφορούσαν, μεταξύ άλλων, τον φόρο κληρονομιάς απαλλοτριωτέων ακινήτων, την εκχώρηση ανείσπρακτων μισθωμάτων στο Δημόσιο, τον συμψηφισμό παρακρατηθέντος φόρου, τα τέλη κυκλοφορίας, τα δημοτικά τέλη επί ακινήτων και τους ακατάσχετους λογαριασμούς.

Η ενασχόληση του Συνηγόρου με τις **υπηρεσίες κοινής ωφέλειας**,

όπως ιδίως η ηλεκτροδότηση, η ύδρευση, οι μεταφορές και η χρήση δημόσιων υποδομών, οδηγεί στη διαπίστωση πολλαπλής υποβάθμισης σε σχέση με την ποιότητά τους, τον κοινωνικό τους χαρακτήρα και την προστασία του πολίτη ως συναλλασσόμενου. Η ποιότητα ζωής υποβαθμίζεται ακόμη περισσότερο για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, ενώ αποτελεί ζητούμενο για όλες τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας ή μη απώλεια του κοινωνικού χαρακτήρα τους και η ισορροπία μεταξύ αντικρουόμενων αντιλήψεων εταιρικής διακυβέρνησης. Στο πεδίο της ηλεκτρικής ενέργειας, το μεγαλύτερο μέρος των αναφορών ανάγεται στον κοινωνικό της χαρακτήρα και συνοψίζεται σε αδυναμία αποπληρωμής οφειλών, αιτήματα διακανονισμών, μετακύλιση οφειλών από τον πραγματικό στον συμβατικό καταναλωτή, ανησυχίες για επικείμενη ή συντελεσθείσα διακοπή παροχής καθώς και ένταξη στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο, ενώ σε ιδιαίτερος επίκαιρο ζήτημα αναδεικνύονται οι ρυθμιζόμενες χρεώσεις της ΔΕΗ που δυσχεραίνουν τους ήδη επιβαρυνμένους οικιακούς καταναλωτές. Ανάλογα φαινόμενα παρατηρούνται στα ζητήματα ύδρευσης, τόσο στο πεδίο ευθύνης της ΕΥΔΑΠ όσο και σε εκείνο των Δημοτικών Επιχειρήσεων Ύδρευσης και Αποχέτευσης, οι οποίες επιπλέον βαρύνονται με την εγγενή αδυναμία του διψυγούς χαρακτήρα τους ανάμεσα στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα. Παρεμφερή προβλήματα παρατηρούνται τόσο στις αστικές συγκοινωνίες, όταν οι επιχειρήσεις καλούνται να ασκήσουν κοινωνική πολιτική υπέρ ανέργων ή σπουδαστών, όσο και στα δρόμους των αυτοκινητοδρόμων, όπου η νομική φύση των εισπρακτικών μηχανισμών περιορίζει τις δυνατότητες παρέμβασης του Συνήγορου. Κατά το 2016 ο Συνήγορος έδωσε ξεχωριστή έμφαση στις παρεμβάσεις του για το **αστικό και περιαστικό περιβάλλον**, με κύριους άξονες τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, την τήρηση της νομιμότητας, την κατανόηση της δυσχερούς πραγματικότητας που συναντά η διοίκηση αλλά και την επιμονή στη διαμεσολάβηση ως τρόπο επίλυσης των ζητημάτων που θέτουν οι αναφορές των πολιτών. Σε μείζον ζήτημα αναδεικνύεται η χρήση του δημόσιου χώρου, καθώς πρέπει να εξισορροπηθούν οι ανάγκες της επωφελούς για το κοινωνικό σύνολο χρήσης και της οικονομικής αξιοποίησης, αλλά και να αντιμετωπιστεί η έλλειψη σταθερών όρων και συνθηκών που οδηγεί σε ασάφεια και καταστρατήγηση, αυθαίρετες και άναρχες επεκτάσεις, απώλεια δημόσιας περιουσίας, μετάλλαξη του αστικού χώρου και στρέβλωση του φυσικού τοπίου. Η καθημερινότητα στη σύγχρονη πόλη απαιτεί την εγρήγορση του κράτους, τόσο για τη διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών όσο και για τη ρύθμιση της χρήσης χώρων και της κίνησης των πολιτών υπό όρους ασφάλειας αλλά και σεβασμού της ιδιοκτησίας. Σε περιπτώσεις αυθαίρετης δόμησης, ο Συνήγορος καλείται να παρέμβει τόσο με βάση αναφορές περιοίκων που επιδιώκουν την κατεδάφιση ή απομάκρυνση αυθαίρετων εγκαταστάσεων όσο και με βάση αναφορές των ίδιων των αυθαιρετούντων που επιδιώκουν την άρση κυρώσεων. Σε ζητή-

ματα αντιπλημμυρικών έργων ο Συνήγορος καλείται να παρέμβει τόσο προληπτικά, όταν πολίτες διαμαρτύρονται για ανυπαρξία ή ανεπάρκεια προστασίας, όσο και αποκαταστατικά, όταν οι πολίτες διεκδικούν αποζημίωση μετά τη ζημία σε βάρος των περιουσιών τους. Ενδεικτικές συστηματικής υποβάθμισης της ποιότητας ζωής είναι και οι αναφορές για οχλούσες δραστηριότητες εντός ή εκτός του οικιστικού ιστού, υποθέσεις στις οποίες η διοίκηση δεν είναι πάντοτε σαφές ποιο από τα μέρη προσπαθεί να προστατεύσει. Στην ειδική έκθεσή του «Επιχειρηματική δράση και προστασία του περιβάλλοντος», ο Συνήγορος καταγράφει προβλήματα στη διαδικασία χωροθέτησης, αδειοδότησης και λειτουργίας επιχειρήσεων δευτερογενούς τομέα και πρωτογενούς παραγωγής, συνοψίζοντας σημεία στρέβλωσης της ενεργειακής επιχειρηματικότητας και σκιαγραφώντας προβλήματα στη λειτουργία συνεργείων και άλλων συναφών δραστηριοτήτων εντός του αστικού ιστού.

Στο πεδίο της **εκπαίδευσης**, διαπιστώνεται ότι η διοικητική λειτουργία δεν χαρακτηρίζεται από την απαιτούμενη ευελιξία και παρεμποδίζεται από γραφειοκρατικά κωλύματα, εμμονές και δυσλειτουργίες, με άμεσες επιπτώσεις στον παιδαγωγικό σκοπό. Ο Συνήγορος εξέτασε μεγάλο αριθμό αναφορών που αφορούν την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, και ειδικότερα τη στελέχωση και την κτιριακή κατάσταση των σχολικών μονάδων, την εγγραφή, μετεγγραφή, φοίτηση και μεταφορά μαθητών, τη σχολική ζωή, την εκδήλωση και διαχείριση περιστατικών σχολικής βίας, τις συμπεριφορές εκπαιδευτικών, την ενημέρωση των γονέων, την υποστήριξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, την εγγραφή και φοίτηση παιδιών Ρομά, παιδιών προσφύγων και μεταναστών και ιδίως όσων παραμένουν αναγκαστικά στην Ελλάδα μέχρι την εξέταση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας τους. Σημαντικός ήταν ο αριθμός των υποθέσεων που σχετίζονταν με τη σχολική ζωή και τη διαχείριση περιστατικών σχολικής βίας από τις σχολικές μονάδες, ενώ παραμένουν πολλά από τα προβλήματα που έχουν επισημανθεί στο παρελθόν για την ειδική αγωγή. Στο πεδίο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αντιμετωπίστηκαν ζητήματα μετεγγραφών και οικονομικής ενίσχυσης. Η διοικητική δράση για ζητήματα **προστασίας της προσωπικότητας**, όπως η ιθαγένεια, η αστική και δημοτική κατάσταση, τα προσωπικά δεδομένα και η προστασία της οικογένειας και ανηλικότητας, συνοδεύεται από ιδιαίτερη ευαισθησία. Αποτελεί, ωστόσο, παθογένεια το γεγονός ότι η ευαισθησία αυτή αντί να παροτρύνει τη διοίκηση σε ανάληψη ευθύνης και σε αποτελεσματικές λύσεις την εξωθεί μάλλον σε φοβική και συντηρητική στάση. Ο Συνήγορος αντιμετώπισε και αυτή τη χρονιά σοβαρές επιπλοκές στις πολιτογραφήσεις και στους καθορισμούς ιθαγένειας, με ιδιαίτερα επώδυνη τη διαπίστωση ότι έχει ουσιαστικά αποδυναμωθεί, πριν καν τύχει εφαρμογής, η νέα διαδικασία κτήσης ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης στην Ελλάδα. Παρενέβη επίσης σε σειρά

περιπτώσεων διοικητικής ακαμψίας για ληξιαρχικά και δημοτολογικά ζητήματα, ενώ σημειώνει με ικανοποίηση τη θετική έκβαση πολυετούς διαμεσολάβησής του για τη μεταγραφή ονοματεπώνυμων με λατινικούς χαρακτήρες στα δελτία αστυνομικής ταυτότητας και τα διαβατήρια. Επίσης, και αυτή τη χρονιά ο Συνήγορος ενεργοποίησε τον διαμεσολαβητικό του ρόλο σε περιπτώσεις ανηλίκων που αντιμετωπίζουν προβλήματα στο οικογενειακό ή κοινωνικό τους περιβάλλον, επιδίωξε συναντήσεις με τα εμπλεκόμενα μέρη, ενεργοποίησε φορείς και υπηρεσίες και αναζήτησε λύσεις στην κατεύθυνση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, ενώ παρενέβη και σε υποθέσεις σχετικές με την προστασία προσωπικών δεδομένων ανηλίκων.

Οι **διοικητικές παθογένειες** αποτελούν εξ ορισμού το κύριο αντικείμενο του Συνηγόρου, οπότε η παράθεση ειδικότερων παραμέτρων ή γενικεύσιμων φαινομένων δεν μπορεί παρά να είναι ενδεικτική και να ακολουθεί την επικαιρότητα. Σε ενδημικό φαινόμενο των χρόνων της δημοσιονομικής στενότητας αναδεικνύεται η ανάπτυξη και αυτονόμηση εισπρακτικών πρακτικών, καθώς ο γενικός ανελαστικός στόχος της κάλυψης ταμειακών κενών υπερακοντίζει τον εκάστοτε ειδικό ουσιαστικό στόχο, όπως προκύπτει με ιδιαίτερη ένταση στις περιπτώσεις των παραβάσεων Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας και των παραγραφών. Δεν παύουν να εκπλήσσουν οι ευφάνταστες πρακτικές της διοίκησης προκειμένου να παρεμποδίσει την πρόσβαση των διοικουμένων σε στοιχεία που τους αφορούν, ενώ αναδεικνύεται σε καινοφανές πρόβλημα η ανάθεση της δημόσιας λειτουργίας προξενείων σε ιδιωτικά γραφεία.

Αναπτύσσοντας τη δράση του ως φορέας ειδικών αρμοδιοτήτων, ο Συνήγορος εκπληρώνει ταυτόχρονα αυτοτελείς υποχρεώσεις εκπόνησης ειδικών ετήσιων εκθέσεων, τις οποίες έχει αναλάβει δυνάμει των αντίστοιχων διατάξεων διεθνούς, ευρωπαϊκού ή εθνικού δικαίου. Όσον αφορά την **καταπολέμηση των διακρίσεων** (Ν. 3304/2005 και ήδη από φέτος Ν. 4443/2016), επιβεβαιώνεται η διαχρονική διαπίστωση ότι το ζήτημα της πραγματικής ισότητας ξεπερνά τα χαρακτηριστικά της ατομικής αναφοράς και προσλαμβάνει συστημική διάσταση, καθώς κατάλοιπα καχυποψίας έναντι του διαφορετικού αποτυπώνονται όχι μόνο στη συμπεριφορά της διοίκησης αλλά ακόμη και στη νομοθεσία. Θέματα διακρίσεων που απασχόλησαν τον Συνήγορο είναι κατά κύριο λόγο η στεγαστική αποκατάσταση των Ρομά, οι περιορισμοί του δικαιώματος εργασίας λόγω ιθαγένειας, τα μέτρα εύλογων προσαρμογών υπέρ αναπήρων, η αιτιολόγηση ορίων ηλικίας σε προσλήψεις, η νομική θέση των παιδιών που μεγαλώνουν εντός ομογενεϊκών οικογενειών. Για την **ισότητα φύλων στις εργασιακές σχέσεις** (Ν. 3896/2010), ο Συνήγορος διαπιστώνει και πάλι ότι παρά το πλούσιο και δυναμικό νομοθετικό πλαίσιο, που οφείλεται σε ενσωμάτωση και εφαρμογή ήδη ισχυόντων

ευρωπαϊκών κανονιστικών κειμένων, δεν έχει υπάρξει διάχυση και εμπέδωση της νομοθεσίας, της ευρωπαϊκής νομολογίας και των σχετικών πρακτικών εφαρμογής. Στον ιδιωτικό τομέα, οι εργοδότες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν την εγκυμοσύνη, τη μητρότητα και την οικογένεια ως επιβαρυντικά στοιχεία, ενώ συχνά φαινόμενα είναι και η ανασφάλιστη εργασία, η χαμηλά αμειβόμενη εργασία και η μερική ή εκ περιτροπής απασχόληση. Ο δημόσιος τομέας εμφανίζεται σχετικά συνεπέστερος στην υλοποίηση της νομοθεσίας, κυρίως όσον αφορά τους πολιτικούς τακτικούς δημόσιους υπαλλήλους, καθώς ύστερα από πολυετείς προσπάθειες οι προτάσεις του Συνηγόρου τυχάνουν μερικής ή και ολικής αποδοχής.

Ασκώντας την αρμοδιότητά του για εξωτερικό έλεγχο στις διαδικασίες **επιστροφής αλλοδαπών** (Ν. 3907/2011), ο Συνήγορος ήταν παρών στις επιχειρήσεις επανεισδοχής, διενεργώντας δειγματοληπτικό έλεγχο στο 45% των ακτοπλοϊκών κι αεροπορικών επιχειρήσεων από τα νησιά, για τις οποίες είχε ειδοποιηθεί, ενώ συνέχισε τις επισκέψεις σε προαναχωρησιακά κέντρα και αξιολογήθηκε θετικά από αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά την τακτική αξιολόγηση της χώρας ως προς το «κεκτημένο Σένγκεν». Ως «Εθνικός Μηχανισμός» για την **πρόληψη των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης** σε χώρους στέρησης της ελευθερίας (Ν. 4228/2014), ο Συνήγορος επισκέφθηκε καταστήματα κράτησης εστιάζοντας σε προβλήματα όπως η παλαιότητα και ακαταλληλότητα των κτιριακών εγκαταστάσεων, η απουσία προγραμμάτων δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας, οι ελλείψεις στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και οι διαδικασίες πιστοποίησης αναπηρίας, ενώ υπέγραψε μνημόνιο συνεργασίας με το Υπουργείο Δικαιοσύνης με στόχο την ανάπτυξη κοινών δράσεων για την προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων. Επίσης, επισκέφθηκε αστυνομικά κρατητήρια, χώρους διοικητικής κράτησης αλλοδαπών, χώρους ψυχιατρικής φροντίδας και κοινωνικής μέριμνας.

Τέλος, στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητάς του για **προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού** (άρθρο 1 παράγρ. 1 εδ. β' Ν. 3094/2003), κατά το 2016 ο Συνήγορος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την ενίσχυση του δημοκρατικού χαρακτήρα του σχολείου, τη βελτίωση του νομοθετικού και διοικητικού πλαισίου της παιδικής προστασίας σε συνδυασμό με την επιμόρφωση επαγγελματιών και εθελοντών που ασχολούνται με τα παιδιά, καθώς και την εκ του σύνεγγυς παρακολούθηση του προσφυγικού ζητήματος με διατύπωση προτάσεων για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται. Έλαβαν επίσης χώρα πιλούσιες δράσεις με και για τα παιδιά, καθώς και δικτύωση και συνεργασία με συναρμόδια υπουργεία, δημόσιες υπηρεσίες και μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Αριθμητικά στοιχεία

Κατά τη διάρκεια του 2016 ο Συνήγορος δέχτηκε 11.915 νέες αναφορές. Από τα στοιχεία των αναφορών για το 2016 προκύπτει ότι (βλ. Γράφημα 3) το 47,38% ήταν βάσιμες, δηλαδή η καταγγελία του πολίτη ήταν δικαιολογημένη και υφίστατο όντως κακοδιοίκηση, το 44,25% αβάσιμες, δηλαδή η διοίκηση είχε τηρήσει τη νομιμότητα, ενώ για το 8,37% διακόπηκε, για διάφορους λόγους, η έρευνα. Από τις βάσιμες αναφορές (βλ. Γράφημα 4): επιλύθηκε με τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου ποσοστό 83,39%, επιλύθηκε χωρίς ενέργειες του Συνηγόρου (από την ίδια την υπηρεσία ή ύστερα από παρέμβαση άλλου φορέα) το 1,39%, η επίλυση στάθηκε αδύνατη στο 10,03% για λόγους που οφείλονται σε νομοθετικά κενά ή οργανωτικές αδυναμίες και δυσλειτουργίες της διοίκησης, πάγιες ή συγκυριακές, ενώ στο 5,19% δεν έγιναν δεκτές από τη διοίκηση οι προτάσεις του Συνηγόρου. Μεγάλο ποσοστό (29,11%) των προβλημάτων κακοδιοίκησης εξακολουθεί να εντοπίζεται στα ασφαλιστικά ταμεία και σε ΝΠΔΔ τα οποία εποπτεύει το Υπουργείο Εργασίας, ενώ ακολουθούν η αυτοδιοίκηση με 21,75% και τα Υπουργεία Εσωτερικών με 11,88% και Οικονομικών με 11,80% (για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Γράφημα 6). Ο ιστότοπος του Συνηγόρου είχε 1.163.095 μοναδικούς επισκέπτες και 6.137.611 προβολές σελίδας, ενώ το δημόσιο προφίλ του στο Facebook στα τέλη του 2016 είχε 15.444 μέλη και στο Twitter 4.983 ακόλουθους/followers.

ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

Εξορμήσεις στην περιφέρεια

- Κλιμάκιο του Συνηγόρου επισκέφθηκε τη Λάρισα και την Καρδίτσα (30 Μαρτίου-1 Απριλίου). Στο πλαίσιο της επίσκεψης έγιναν συναντήσεις εργασίας με τους δημάρχους των δύο πόλεων, με εκπρόσωπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, με στελέχη δημόσιων υπηρεσιών καθώς και με πολίτες για την υποβολή αναφορών, ενώ διενεργήθηκαν αυτοψίες σε οικισμούς Ρομά, εγκαταστάσεις φιλοξενίας προσφύγων και φυλακές.
- Κλιμάκιο του Συνηγόρου επισκέφθηκε την Κόρινθο (20 Απριλίου), όπου πραγματοποιήθηκε ανοιχτή εκδήλωση ενημέρωσης δημόσιων φορέων και πολιτών για το έργο της Αρχής. Στο πλαίσιο της ίδιας επίσκεψης έγιναν συναντήσεις εργασίας με τον δήμαρχο και στελέχη δημόσιων υπηρεσιών καθώς και με πολίτες για την υποβολή αναφορών, ενώ διενεργήθηκαν αυτοψίες σε καταυλισμούς Ρομά και φυλακές. Η δράση αυτή χρηματοδοτήθηκε από τη Νορβηγία, την Ισλανδία και το Λιχτενστάιν μέσω του Προγράμματος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου

για την Αλληλεγγύη και την Κοινωνική Ένταξη στην Ελλάδα (2009-2014).

Ημερίδες

- Ο Συνήγορος διοργάνωσε στις 20 Ιανουαρίου ημερίδα με θέμα «Οικονομική και ανθρωπιστική κρίση στις γειτονιές της πόλης», στην οποία παρουσίασε τα συμπεράσματα έρευνας που είχε διεξαχθεί το 2015 για τα προβλήματα της καθημερινής ζωής σε γειτονιές της Αθήνας, του Περάματος και του Δήμου Νίκαιας - Ρέντη. Στην ημερίδα συμμετείχαν οι δήμαρχοι, εκπρόσωποι αρμόδιων υπουργείων, της Περιφέρειας Αττικής και άλλων φορέων, στελέχη ομόλογων Αρχών της Ιρλανδίας, της Ολλανδίας και της χώρας των Βάσκων, καθώς και εξειδικευμένοι επιστήμονες. Τις θέσεις του Συνηγόρου και τα πορίσματα της έρευνας παρουσίασαν ο Αναπληρωτής Συνήγορος Βασίλης Καρύδης και ο Βοηθός Συνήγορος Ιωάννης Σαγιάς¹.
- Σε εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στις 9 Φεβρουαρίου, ο Συνήγορος παρουσίασε τον *Οδηγό δικαιωμάτων και παροχών για ευάλωτες ομάδες* που εξέδωσε στα τέλη του 2015 καθώς και τον εξειδικευμένο σχετικό ιστοχώρο (www.synigoros-solidarity.gr). Ο Οδηγός και ο ιστοχώρος δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου για την Αλληλεγγύη και την Κοινωνική Ένταξη στην Ελλάδα (2009-2014). Στις 7 Μαρτίου, ο Συνήγορος και η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος συνήψαν συμφωνία συνεργασίας² για τη διάθεση και τη διάδοση του Οδηγού με αξιοποίηση των δομών της ΓΣΕΕ και των κατά τόπους συνδικαλιστικών οργανώσεων.
- Ο ρόλος των Αρχών Ίσης Μεταχείρισης στην αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους και των διακρίσεων, οι νέες προκλήσεις για το θεσμικό πλαίσιο, ζητήματα ελευθερίας του λόγου και η πρακτική των μέσων ενημέρωσης συζητήθηκαν σε ημερίδα που διοργάνωσε ο Συνήγορος στις 12 Απριλίου. Συμμετείχαν εκπρόσωποι του Συμβουλίου της Ευρώπης, ομόλογοι με τον Συνήγορο θεσμοί από την Αλβανία και την Τουρκία, και εισηγητές από τον νομικό και τον δημοσιογραφικό κόσμο³.

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.340216>

² <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.353414> και <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.345902>

³ <http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.361020>

- Στις 19 Μαΐου, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και ο Συνήγορος συνδιοργάνωσαν ημερίδα με θέμα «Φυλακές, δικαιώματα, διαφάνεια και λογοδοσία – Ο ρόλος των εποπτικών μηχανισμών»⁴. Στο πλαίσιο της ημερίδας υπεγράφη μεταξύ του υπουργείου και του Συνηγόρου, υπό την ειδική του αρμοδιότητα ως «Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης», προγραμματική συμφωνία συνεργασίας για την αποτελεσματική παρακολούθηση των όρων διαβίωσης στα Καταστήματα Κράτησης και την προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων⁵ (βλ. «Πρόληψη βασανιστηρίων και κακομεταχείρισης»).
- Στις 8 Δεκεμβρίου ο Συνήγορος παρουσίασε την ειδική έκθεσή του με θέμα «Επιχειρηματική δράση και προστασία του περιβάλλοντος», παρουσία εκπροσώπων της κεντρικής διοίκησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης και επαγγελματικών φορέων⁶.

- Στις 16 Δεκεμβρίου ο Συνήγορος, σε συνεργασία με τον Υπουργό Επικρατείας Χριστόφορο Βερναρδάκη, διοργάνωσε δημόσια συζήτηση για τη νομοθετική ρύθμιση της διαμεσολάβησης ως διαδικασίας επίλυσης διαφορών μεταξύ πολιτών και διοίκησης. Στόχος της συζήτησης ήταν να αναδειχθούν οι διοικητικές διαδικασίες που είναι δεκτικές θεσμικής διαμεσολάβησης, οι περιπτώσεις που θα έπρεπε να εξαιρεθούν, η υποχρεωτικότητα του σταδίου αυτού, η διαδικασία κατάρτισης μητρώου διαμεσολαβητών, οι κίνδυνοι αποτυχίας της θεσμικής διαμεσολάβησης και οι τρόποι αντιμετώπισής τους.

Συναντήσεις εργασίας

- Στις 15 Ιανουαρίου ο Αναπληρωτής Συνήγορος Βασίλης Καρύδης συνάντησε τον νέο διευθυντή του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), Michael

O' Flaherty, κατά την επίσκεψή του στην Αθήνα και συζήτησαν επίκαιρα θέματα της προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης.

- Στο πλαίσιο επίσκεψης κλιμακίου της Αρχής στη Λέσβο, ο Συνήγορος διοργάνωσε στις 27 Ιανουαρίου συνάντηση για την ανταλλαγή απόψεων και τον συντονισμό ενεργειών μεταξύ των φορέων και συλλογικοτήτων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προστασίας των ασυνόδευτων και των συνοδευόμενων ανήλικων προσφύγων και μεταναστών. Στη συνάντηση συμμετείχαν 55 εκπρόσωποι από 26 δημόσιους και μη κυβερνητικούς φορείς και οργανώσεις (βλ. «Προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού»).
- Σε συνάντηση εργασίας⁷ που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 19 Φεβρουαρίου, συμφωνήθηκε Κοινό Σχέδιο Δράσης μεταξύ των Συνηγόρων Ελλάδας, Τουρκίας, ΠΓΔΜ, Αλβανίας, Σερβίας, Σλοβενίας, Κροατίας, Κοσσυφοπέδιου, Ιταλίας και Αυστρίας, έπειτα από πρωτοβουλία του έλληνα Συνηγόρου. Το σχέδιο αποσκοπεί στη διασυνωριακή συνεργασία και επικοινωνία των Συνηγόρων και σε κοινές πρακτικές σε πέντε θεματικούς άξονες (άσυλο, ευάλωτες ομάδες, ρητορική μίσους, κακομεταχείριση - επιστροφές, τοπικές κοινότητες).
- Ο Ειδικός Εκπρόσωπος για προσφυγικά - μεταναστευτικά ζητήματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, Tomas Bocek, συνοδευόμενος από συνεργάτες του, συναντήθηκε στις 7 Μαρτίου και στις 21 Νοεμβρίου με εκπροσώπους του Συνηγόρου⁸. Οι δύο πλευρές συζήτησαν ζητήματα που δημιουργούνται από τον αυξημένο αριθμό αφίξεων προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα, τα προβλήματα κατά την υποδοχή, το θέμα των ασυνόδευτων παιδιών καθώς και τις πρωτοβουλίες δικτύωσης του Συνηγόρου με ομόλογους θεσμούς άλλων χωρών για την προστασία των δικαιωμάτων των προσφύγων και μεταναστών.
- Στις 14 Μαΐου ο Αναπληρωτής Συνήγορος Βασίλης Καρύδης συνάντησε τον Ειδικό Εισηγητή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, François Crépeau, κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα.
- Στις 5 Ιουλίου ο Επίτροπος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης, Niels Muznieks, συναντήθηκε με τον Βοηθό Συνήγορο Γιώργο Μόσχο και στελέχη της Αρχής στα γραφεία της για ενημέρωση και ανταλλαγή απόψεων σχετικά με την κατάσταση των δικαιωμάτων στη χώρα, ιδίως για θέματα διακρίσεων και μισαλλόδοξου λόγου, περιορισμού της ελευθερίας και απάνθρωπης μεταχείρισης, προσφύγων και μεταναστών καθώς και ασυνόδευτων ανήλικων.
- Στο πλαίσιο επισκέψεών του στην Ελλάδα, κλιμάκιο της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT) επισκέφθηκε τα γραφεία του Συνηγόρου στις 18

⁴ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.367790>

⁵ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.369782>

⁶ <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.400869>

⁷ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.349254>

⁸ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.353962>

Ιουλίου και συζήτησε την κατάσταση στα κέντρα κράτησης αλλοδαπών, καθώς και διαχειρίσεις των ασυνόδευτων ανηλίκων.

- Τα μέλη της Επιτροπής Αναφορών του Κοινοβουλίου της Έσσης επισκέφθηκαν στις 23 Σεπτεμβρίου τα γραφεία του Συνηγόρου και ενημερώθηκαν για τη δραστηριότητά του, ειδικότερα στον τομέα των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Τους βουλευτές και αξιωματούχους του ομόσπονδου κρατιδίου υποδέχθηκαν ο Συνήγορος του Πολίτη Ανδρέας Ποττάκης και ο Βοηθός Συνήγορος Βασίλης Καρύδης, ο οποίος τους ενημέρωσε για τις προτάσεις και τις παρεμβάσεις της Αρχής.
- Στις 3 Οκτωβρίου ο Συνήγορος του Πολίτη Ανδρέας Ποττάκης συναντήθηκε με αντιπροσωπεία του ομόλογου θεσμού του Αζερμπαϊτζάν. Η επίσκεψη, η οποία επικεντρώθηκε σε θέματα του Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων, εντάσσεται στο πρόγραμμα διδυμοποίησης που υλοποιεί το Υπουργείο Εξωτερικών της Γερμανίας και ο Συνήγορος του Πολίτη της Πολωνίας, με τον ομόλογο θεσμό του Αζερμπαϊτζάν. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού ο Συνήγορος του Πολίτη της Ελλάδας προσφέρει ενημέρωση και τεχνογνωσία σε θέματα οργάνωσης και προαγωγής του Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη Ανδρέας Ποττάκης συμμετείχε:

- στη Γενική Συνέλευση του δικτύου Equinet (Βρυξέλλες, 29-30 Σεπτεμβρίου), κατά την οποία οι εθνικοί φορείς προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης κατέληξαν σε κοινά πρότυπα, βασικούς όρους και εγγυήσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να ανταποκριθούν με επάρκεια, αμεροληψία και αποτελεσματικότητα στο έργο τους
- στη συνάντηση των Συνηγόρων των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης που ανήκουν στο Δίκτυο Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (Βελιγράδι, 13-14 Δεκεμβρίου)
- στην ημερίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα «Ελευθερία της έκφρασης – Ο ρόλος και η δύναμη των Εθνικών Οργανισμών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και άλλων εθνικών μηχανισμών» (Στρασβούργο, 15 Δεκεμβρίου).

Ο Βοηθός Συνήγορος Βασίλης Καρύδης (ως Αναπληρωτής Συνήγορος μέχρι 27.7.2016), συμμετείχε:

- σε στρογγυλή τράπεζα για το μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα στο πλαίσιο συνάντησης εργασίας του Διεθνούς Ινστιτούτου Ombudsman (IOI) με θέμα «Προκλήσεις σήμερα για τα ανθρώπινα δικαιώματα: Ο Συνήγορος απέναντι στις απειλές», που

διοργάνωσε ο καταλανός Συνήγορος του Πολίτη (Βαρκελώνη, 26-27 Απριλίου)

- στο ετήσιο συνέδριο της Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα «Ο συμβουλευτικός ρόλος των εθνικών Αρχών κατά των διακρίσεων προς τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία και άλλους παράγοντες» (Στρασβούργο, 26-27 Μαΐου)
- στο συνέδριο με τίτλο "Refugees - Rule of Law - Lobbying transparency: Is Europe rising to the challenges?" που διοργάνωσε ο ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής (Βρυξέλλες, 13-14 Ιουνίου)
- στο Forum 2016 για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα με κεντρικό θέμα την προστασία των προσφύγων και την κοινωνική ένταξη, που διοργάνωσε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης - FRA (Βιέννη, 20-23 Ιουνίου)
- στο ευρωπαϊκό συνέδριο του Statewatch "Statewatching Europe: Civil Liberties, the State and the EU" και στο Workshop "The refugee crisis in the Med and in the EU" (Λονδίνο, 25 Ιουνίου)
- στη διεθνή συνάντηση εργασίας «Προκλήσεις που τίθενται από τις μεταναστευτικές ροές στην Ευρώπη για τον θεσμό του Συνηγόρου» που διοργανώθηκε από το Δίκτυο Συνηγόρων της Μεσογείου και το Διεθνές Ινστιτούτο Ombudsman - IOI (Τίρανα, 6-8 Σεπτεμβρίου)
- σε σεμινάριο των "European judges for democracy and freedoms" με θέμα "Basic rights of migrants: The guarantor judge?" (Παρίσι, 21 Οκτωβρίου).

Ο Βοηθός Συνήγορος Γιώργος Μόσχος συμμετείχε:

- στο ευρωπαϊκό συνέδριο "Children's rights behind bars: Human Rights of children deprived of liberty – Improving monitoring mechanisms", που διοργανώθηκε από την οργάνωση "Defence For Children" για την παρουσίαση του πρώτου Ευρωπαϊκού Πρακτικού Οδηγού για την παρακολούθηση των χώρων στέρησης ελευθερίας παιδιών (Βρυξέλλες, 15 Φεβρουαρίου)
- στο συνέδριο του Συμβουλίου της Ευρώπης "Reaching the heights for the rights of the child", στο πλαίσιο του οποίου παρουσιάστηκε η νέα Στρατηγική του για την περίοδο 2016-2021 (Σόφια, 5-6 Απριλίου)
- σε διάσκεψη εμπειρογνομόνων για θέματα σχολικής βίας και εκφοβισμού, που διοργανώθηκε από την ειδική επιτετραμμένη του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ (Φλωρεντία, 10-11 Μαΐου)
- στο σεμινάριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού «Ισες ευκαιρίες στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά και τους νέους» (Δουβλίνο, 7-8 Ιουνίου)
- στη συνάντηση διαλόγου για την προστασία των παιδιών προσφύγων και μεταναστών, που διοργάνωσε η αρμόδια για θέματα δικαιοσύνης επίτροπος της ΕΕ (Βρυξέλλες, 13 Ιουνίου)
- στο Φόρουμ Θεμελιωδών Δικαιωμάτων "Rights, Respect, Real-

ity: the Europe of Values in Today's World", που διοργάνωσε το FRA (Βιέννη, 20-23 Ιουνίου)

- στο διεθνές συνέδριο «Προστασία και μέλλον των παιδιών που μετακινούνται: Μια πρόκληση για την Ευρώπη» που διοργανώθηκε από τον Συνήγορο του Πολίτη της Γαλλίας, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (Παρίσι, 28 Ιουνίου)
- στο 20ό Ετήσιο Συνέδριο με θέμα «Ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά» και τη Γενική Συνέλευση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού (Βιλνίου, 20-22 Σεπτεμβρίου).

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

Ο Συνήγορος εκπροσωπήθηκε και παρουσίασε τις απόψεις του για θέματα αρμοδιότητάς του στις παρακάτω επιτροπές της Βουλής:

- στην Ειδική Μόνιμη Κοινοβουλευτική Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας για την παρουσίαση της *Ετήσιας Έκθεσης 2015* (15 Σεπτεμβρίου)
- στη Διαρκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εξωτερικών και Άμυνας σχετικά με το σχέδιο νόμου για τις μεταθέσεις οπλιτών και την άρση του προστίμου ανυποταξίας (14 Ιανουαρίου)
- στη Διαρκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης σχετικά με το σχέδιο νόμου «Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, [...] σύσταση Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις» (16 Νοεμβρίου)
- στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιβάλλοντος σχετικά με:
 - τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τη λειτουργία επιχειρήσεων επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων και τους τρόπους αντιμετώπισής τους (27 Ιανουαρίου)
 - την ατμοσφαιρική ρύπανση στο αστικό περιβάλλον (24 Φεβρουαρίου)
 - το ζήτημα του εξασθενομένου χρωμίου στο πόσιμο νερό (Υποεπιτροπή Υδατικών Πόρων, 23 Μαρτίου)
 - τη ρύπανση της περιοχής του Ασωπού και τη λήψη μέτρων αποκατάστασής της (20 Απριλίου)
- στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος και λοιπών Δομών Εγκλεισμού σχετικά με:

- την εκπαίδευση των ανήλικων κρατουμένων (28 Ιουνίου)
- την παραβατικότητα ανηλίκων και νέων (14 Σεπτεμβρίου)
- στην Επιτροπή Ελέγχου Περιουσιακής Κατάστασης (7 Σεπτεμβρίου, 26 Σεπτεμβρίου και 26 Οκτωβρίου) βάσει του Ν. 4389/2016
- στην προετοιμασία και τις εργασίες της Βουλής των Εφήβων (ΚΑ΄ Σύνοδος 7-11 Ιουλίου, βλ. «Προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού»).

ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ 2016

Επιχειρηματική δράση και προστασία του περιβάλλοντος

Το 2016 εκδόθηκε ειδική έκθεση της Αρχής με τίτλο *Επιχειρηματική δράση και προστασία του περιβάλλοντος*⁹. Στην έκθεση αυτή ο Συνήγορος καταγράφει τα προβλήματα που έχει διαπιστώσει κατά τη διαδικασία χωροθέτησης και λειτουργίας των επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα (βιομηχανίες - βιοτεχνίες) και της πρωτογενούς παραγωγής (κτηνοτροφικές - πτηνοτροφικές εγκαταστάσεις). Επιπλέον, συνοψίζει τα σημεία που στρέβλωσαν την ενεργειακή επιχειρηματικότητα και οδήγησαν στην αποτυχία και κρίση της ανάπτυξης των Φ/Β συστημάτων, ενώ επιχειρεί να σκιαγραφήσει τα ζητήματα που έχουν διαχρονικά καταγραφεί κατά τη λειτουργία συνεργείων και άλλων συναφών δραστηριοτήτων εντός του αστικού ιστού. Κύρια σημεία της παρέμβασης της Αρχής αφορούν:

- την έλλειψη καθορισμού χρήσεων γης και οργανωμένης χωροθέτησης της βιομηχανίας που αποτελούν τους κύριους παράγοντες για την καθυστέρηση ή την πλημμελή έκδοση των προβλεπόμενων αδειών. Αποτέλεσμα αυτών είναι οι αποσπασματικές και προσωρινές λύσεις που οδηγούν στην προσβολή του περιβάλλοντος και της ασφάλειας δικαίου με δυσμενείς επιπτώσεις στις επενδυτικές πρωτοβουλίες
- το νέο σύστημα αδειοδότησης των επιχειρήσεων (ΑΕΠΟ, άδεια λειτουργίας), με το οποίο επιχειρούνται ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις με θέσπιση δεσμευτικών για τη διοίκηση προθεσμιών και ανάληψη του βάρους απόδειξης της συμμόρφωσης από την επιχείρηση. Παραμένουν, ωστόσο, να διευκρινιστούν τα ζητήματα της συμβατότητας των προθεσμιών σε σχέση τόσο με τη δυνατότητα ανταπόκρισης της διοίκησης λόγω της ελλιπούς στελέχωσης, μηχανοργάνωσης και εξοπλισμού, αλλά και των διαφορών που διαπιστώνονται στις επιμέρους διατάξεις. Επιπλέον, εξακολουθούν να παραμένουν επικαλύψεις των απαιτούμενων

⁹ <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.files.380146>

εγκρίσεων και δικαιολογητικών στις φάσεις της αδειοδότησης

- την ανάγκη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, το οποίο θα πρέπει να περιλαμβάνει την αξιολόγηση των σημαντικών περιβαλλοντικών ζητημάτων, τη γεωγραφική περιοχή που καλύπτει, το μητρώο των εγκαταστάσεων, καθώς και προβλέψεις για τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων αρχών επιθεώρησης
- την έγκαιρη και αποτελεσματική εφαρμογή ενός συστήματος κυρώσεων για τις παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Τα κατασταλτικά μέτρα ή ποινές θα πρέπει, προκειμένου να αποδώσουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, να είναι ανάλογα προς το μέγεθος της προκαλούμενης βλάβης και κλιμακούμενα, και βεβαίως να επιβάλλονται σε κάθε περίπτωση παραβίασης των οικείων διατάξεων. Τέλος, ο υπολογισμός του ύψους του προστίμου θα πρέπει να συνδέεται με την ποσότητα και το είδος του ρύπου (μεγάλη, μεσαία, μικρή)
- τη θέσπιση θεσμικών μεταρρυθμίσεων για την ενίσχυση της διαφάνειας στον ενεργειακό τομέα και τη δημιουργία ενός νέου αποτελεσματικού μηχανισμού παρακολούθησης των όσων συμβαίνουν στην αγορά ενέργειας, υπό την εποπτεία της ΡΑΕ, ώστε να εντοπίζονται έγκαιρα οι παθογένειες του εγχώριου συστήματος και να υλοποιούνται άμεσα οι απαραίτητες διορθώσεις, λαμβάνοντας υπόψη και τις διαφαινόμενες τάσεις στον διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ Ή ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ

Παραπομπές σε εισαγγελικές αρχές

Ο Συνήγορος συνέταξε και διαβίβασε έκθεση στον εισαγγελέα στις ακόλουθες περιπτώσεις προστασίας δικαιωμάτων παιδιών:

- καταγγελία για κακοποίηση και παραμέληση έφηβης μαθήτριας από το οικογενειακό περιβάλλον, με συνακόλουθη φυγή από το σπίτι (Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας)
- διαβίβαση έκθεσης σχετικά με συνθήκες ζωής, διαβίωσης και

υγείας δεκαεπτάχρονης εγκύου μαθήτριας (Εισαγγελία Ανηλίκων Πειραιά)

- καταγγελία για κακοποίηση παιδιού (Εισαγγελία Χανίων).

Πειθαρχικοί έλεγχοι

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε:

Από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής

- τον πειθαρχικό έλεγχο του Δημάρχου Κηφισιάς, λόγω άρνησης συνεργασίας μαζί του. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση απέστειλε τον πειθαρχικό φάκελο της υπόθεσης προς το Συμβούλιο του άρθρου 234 Ν. 3852/2010, προκειμένου να γνωμοδοτήσει υπέρ ή μη της θέσης του σε αργία για παράβαση καθήκοντος από δόλο ή βαριά αμέλεια, καθώς και τη διάρκεια αυτής (υπόθεση 188887/2014)
- την άσκηση των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων σε βάρος των Δήμων Αχαρνών (υπόθεση 191759/2014), Νέας Σμύρνης (υπόθεση 201527/2015) και Σπάτων - Αρτέμιδας (υπόθεση 213027/2016).

Από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας

τη διερεύνηση πειθαρχικών ευθυνών του Δήμου Διστόμου – Αντίκυρας – Αράχωβας για τη μη χορήγηση επιδόματος για τη μεταφορά μαθητή κατά τα έτη 2011-2012 και 2012-2013, καθώς, παρά τις επανειλημμένες οχλήσεις της Αρχής, δεν υλοποιήθηκε η σχετική δέσμευση του δημάρχου για την απόδοση των οφειλόμενων χρημάτων στον γονέα.

Από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίων Νήσων

την παραπομπή του Δήμου Πατρέων σε πειθαρχικό έλεγχο λόγω άρνησης συνεργασίας με την Αρχή (υπόθεση 200985/2015).

Από τον Διευθυντή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας

τη διερεύνηση των καταγγελιών μαθητών γυμνασίου για διακριτική και προσβλητική εις βάρος τους συμπεριφορά καθηγήτριας, καθώς και τον πειθαρχικό έλεγχό της. Η καθηγήτρια κρίθηκε ένοχη για σειρά σοβαρών πειθαρχικών παραπτώματων και της επιβλήθηκε ποινή στέρησης αποδοχών μόλις λίγων ημερών. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε εκ νέου στο Υπουργείο Παιδείας ζητώντας την επανεξέταση της ποινής.

Από τον Διευθυντή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Γ΄ Αθήνας

την παραπομπή σε πειθαρχικό έλεγχο Διευθυντή Σχολικής Μονάδας Ειδικής Αγωγής (ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής), λόγω επίμονης άρνησής του να εγγράψει στον β΄ κύκλο σπουδών του σχολείου μαθητές εξαιτίας αναφερόμενης διένεξής του με τους γονείς τους.

Ο διευθυντής απομακρύνθηκε και οι μαθητές εγγράφηκαν στο σχολείο.

[Από τον Διευθυντή του ΕΚΑΒ](#)

Ζητήθηκε και διενεργήθηκε ΕΔΕ για έλεγχο υπαλλήλων του ΕΚΑΒ Άρτας, για μεγάλη καθυστέρηση σε διακομιδή ασθενούς. Αναμένονται τα αποτελέσματα και οι τυχόν πειθαρχικές ποινές που επιβλήθηκαν.

ΠΕΔΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα

Κοινωνική ασφάλιση

Υγεία και πρόνοια

Εργασία

Φορολογία

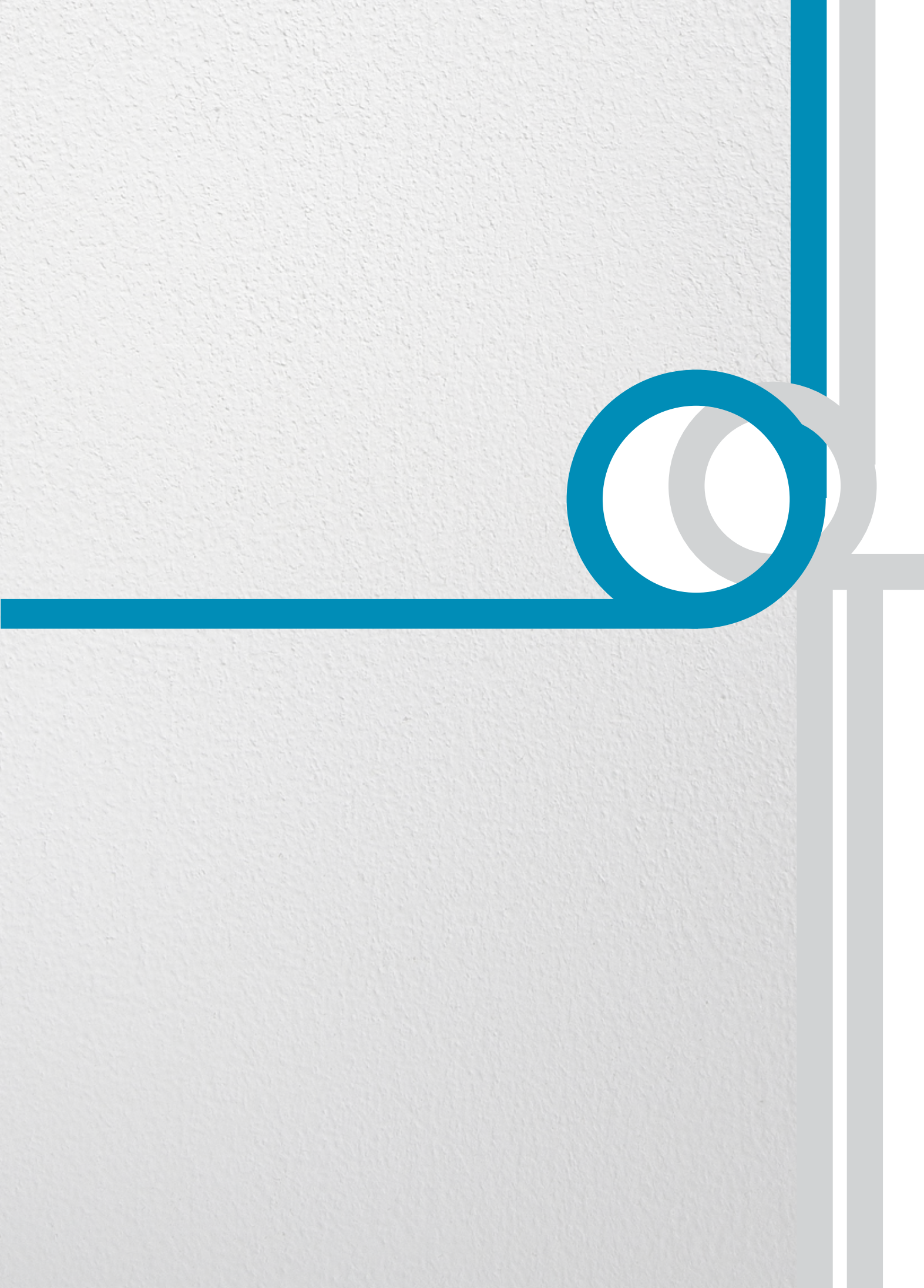
Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας: Ποιότητα ζωής και συναλλακτική ανισότητα

Αστικό και περιαστικό περιβάλλον: Προστασία και αξιοποίηση

Εκπαίδευση

Προστασία προσωπικότητας

Ο Συνήγορος απέναντι στις διοικητικές παθογένειες

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Διαχείριση προσφύγων και μεταναστών

- Χώροι προσωρινής φιλοξενίας
- Hotspots
- Ασυνόδευτοι ανήλικοι σε ασφαλείς χώρους προσωρινής και εποπτευόμενης φιλοξενίας
- Διαπίστωση της ανηλικότητας στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης

Πολιτικό άσυλο

- Ζητήματα πρόσβασης στο άσυλο
- Καθυστερήσεις στην εξέταση παλαιότερων αιτημάτων ασύλου
- Εργασία και απασχόληση αιτούντων άσυλο και κατόχων άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους

Μετανάστευση

- Εξέταση αιτημάτων χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους
- Απευθείας ανανέωση άδειας διαμονής μέλους οικογένειας πολίτη τρίτης χώρας ως άδεια διαμονής για εξαρτημένη εργασία
- Ένταξη αλλοδαπών ανηλίκων και οικογενειακό περιβάλλον

Μετά την έξαρση της προσφυγικής – μεταναστευτικής κρίσης της προηγούμενης χρονιάς (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 35 επ.), το 2016 η ελληνική διοίκηση βρέθηκε αντιμέτωπη με δύο μεγάλες προκλήσεις: αφενός το κλείσιμο των συνόρων στον λεγόμενο «Διάδρομο των Δυτικών Βαλκανίων», που είχε ως αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό μεικτών, προσφυγικών και μεταναστευτικών, πληθυσμών στην ελληνική ενδοχώρα, αφετέρου την Κοινή Δήλωση ΕΕ – Τουρκίας της 18ης Μαρτίου, σε συνέχεια της οποίας οι υπηρεσίες των κομβικών σημείων υποδοχής (hotspots) σε πέντε νησιά (Λέσβο, Χίο, Σάμο, Κω, Λέρο) επωμίστηκαν το βάρος της κράτησης όλων των νεοεισερχομένων παράτυπα στα θαλάσσια σύνορα, προς ταχεία επανεισδοχή στην Τουρκία μετά την ταυτοποίησή τους.

Οι αριθμοί είναι ενδεικτικοί των διοικητικών προβλημάτων: στα μέσα Νοεμβρίου 2016 υπάρχουν 26.000 περίπου άτομα σε προσωρινούς χώρους φιλοξενίας στην ενδοχώρα και 16.000 περίπου άτομα, τα οποία διήλθαν τα θαλάσσια σύνορα, στα hotspots, στο διπλάσιο σχεδόν της χωρητικότητάς τους συνολικά. Επιπλέον αυτών, περίπου 5.700 διαμένουν σε διαμερίσματα με το πρόγραμμα ενοικίασης στέγης της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και άλλοι 5.000 σε άλλους χώρους της Ύπατης Αρμοστείας (ξενοδοχεία, ξενώνες κ.λπ.).

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Κεντρικού Επιχειρησιακού Οργάνου Μετανάστευσης, 9.000 άτομα εκτιμάται ότι βρίσκονται εκτός δομών φιλοξενίας, δηλαδή δεν ανευρίσκονται πουθενά. Για την τελευταία κατηγορία υφίσταται το ενδεχόμενο να έχουν φύγει χωρίς να ακολουθήσουν νόμιμες οδούς διέλευσης των συνόρων.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Ο Συνήγορος, συνεχίζοντας το 2016 τη δικτύωση με τους ομόλογους θεσμούς σε όλες τις γειτονικές χώρες, κατόπιν της Διακήρυξης του Βελιγραδίου για την προστασία των δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών (Νοέμβριος 2015), είχε την πρωτοβουλία να καλέσει τους Συνηγόρους της ευρύτερης περιοχής (ΠΓΔΜ, Αλβανίας, Σερβίας, Σλοβενίας, Κροατίας, Κοσσυφοπεδίου, Αυστρίας και Τουρκίας) σε συνάντηση εργασίας¹ στη Θεσσαλονίκη στις 19.2.2016, όπου συμφωνήθηκε ένα κοινό

σχέδιο δράσης για τη διαφύλαξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ανθρώπων που περνούν τα σύνορα², σε πέντε θεματικούς άξονες (άσυλο, ευάλωτες ομάδες, ρητορική μίσους, κακομεταχείριση/επιστροφές, τοπικές κοινότητες) καθώς και θέματα διασυνοριακής συνεργασίας.

Η πρωτοβουλία αυτή, σε ανοιχτή συζήτηση με τους δημάρχους Αθήνας, Θεσσαλονίκης και Χίου, έθεσε, μεταξύ άλλων, το ζήτημα της έγκαιρης ενημέρωσης και συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στην υποδοχή και προσωρινή εγκατάσταση, αλλά και σε πρωτοβουλίες κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και μεταναστών. Το θέμα αυτό αποδείχθηκε το κλειδί της κοινωνικής ειρήνης και συμβίωσης, τόσο στα hotspots όσο και στους χώρους προσωρινής φιλοξενίας, δηλαδή σε μαζικές εγκαταστάσεις προσφύγων και μεταναστών που αφύπνισαν κάποια αντανάκλαστικά ξενοφοβίας στις τοπικές κοινωνίες, με το χαρακτηριστικό παράδειγμα των αντιδράσεων ένταξης στην εκπαίδευση των παιδιών από τις δομές αυτές κατά το 2016, όπως αναφέρεται παρακάτω.

Χώροι προσωρινής φιλοξενίας

Ο Συνήγορος επισκέφθηκε διάφορους χώρους προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα κατά το 2016, οι οποίοι προορίζονται για παράτυπα εισελθόντες στην Ελλάδα πριν από τις 20.3.2016. Διαπιστώθηκε μεγάλη απόκλιση των παρεχόμενων υπηρεσιών ανά χώρο, η οποία καλλιεργεί κλίμα δυσπιστίας στους διαβιούντες. Είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ σε κάποιες δομές υφίστανται προκατασκευασμένοι οικίσκοι τύπου κοντέινερ (Ελαιώνας Αττικής) σε κάποιες άλλες υπάρχουν μόνο σκηνές (Κουτσόχερο Λάρισας, Άσπρη Άμμος - Χαλκερό Καβάλας). Η μεγάλη έκθεση στις καιρικές συνθήκες σε συνδυασμό με την απουσία υποστηρικτικών υπηρεσιών δυσχεραίνουν την καθημερινή διαβίωση. Αποτέλεσμα της απόκλισης αυτής είναι, μεταξύ άλλων, η δημιουργία εντάσεων στον σχετικό πληθυσμό αλλά και η απροθυμία που εκδηλώνουν

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.349254>

² <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.350396>

πολλοί εξ αυτών να παραμείνουν εκεί που βρέθηκαν όταν δημιουργήθηκαν οι προσωρινοί αυτοί χώροι μετά την εκκαθάριση της ανεπίσημης εγκατάστασης στην Ειδομένη. Για τις συνθήκες της Ειδομένης αλλά και την ανάγκη συντονισμού από το κράτος και διαφύλαξης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ο Συνήγορος είχε παρεμβεί δημόσια ήδη από τον Νοέμβριο του 2015, πριν γιγαντωθεί το πρόβλημα (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 36).

Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι είναι αναγκαία για όλες τις προσωρινές δομές φιλοξενίας η λήψη μέτρων, ώστε να διασφαλίζονται κατά τρόπο ενιαίο τα στοιχειώδη αγαθά και υπηρεσίες για όλους, δηλαδή κατάλληλη στέγη, σίτιση, πόσιμο νερό, βασικά είδη ένδυσης και ιατρική περίθαλψη με τη διασφάλιση τακτικών ιατρικών επισκέψεων από τις οικείες υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

Επίσης, απαραίτητη κρίνεται και η συγκοινωνιακή σύνδεση με το πλησιέστερο αστικό κέντρο. Πέρα από αυτές τις στοιχειώδεις υποδομές και υπηρεσίες στις δομές προσωρινής φιλοξενίας, πολύ σημαντική είναι η ειδική μέριμνα για τα παιδιά, όπως αναφέρεται στη συνέχεια. Ουσιαστική προσπάθεια ένταξης των πληθυσμών αυτών αποτέλεσε η χαρτογράφηση των παιδιών και το πρόγραμμα εκπαίδευσής τους το φθινόπωρο του 2016, για το οποίο ο Συνήγορος διατύπωσε προτάσεις³.

Το βασικό πρόβλημα που αναδείχθηκε από αναφορές στον Συνήγορο ήταν η επί μήνες έλλειψη πρόσβασης αυτών που διέμεναν σε χώρους προσωρινής φιλοξενίας της ηπειρωτικής χώρας στη διαδικασία ασύλου (ενδεικτικές υποθέσεις 214896, 215349, 215823/2016). Η προκαταγραφή των αιτημάτων ασύλου ήταν το πρώτο και σημαντικό βήμα για να εξατομικευθούν οι ανάγκες των ανθρώπων αυτών και επιτεύχθηκε με την ουσιαστική συνδρομή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 2016. Η προκαταγραφή 25.692 ανθρώπων είχε ως αποτέλεσμα τη χορήγηση αντίστοιχης κάρτας διάρκειας ενός έτους, που αποτελεί νόμιμο τίτλο διαμονής στη χώρα, χωρίς ωστόσο αυτό να συνεπάγεται τα πλήρη δικαιώματα του αιτούντος άσυλο, με σοβαρή καθυστέρηση ειδικά για όσους επιθυμούν να ενταχθούν σε διαδικασίες οικογενειακής συνένωσης (υπόθεση 218556/2016).

Hotspots

Σε συνέχεια των επί διετία παρεμβάσεων του για την ανάγκη πλήρους εφαρμογής του νόμου σχετικά με τις υπηρεσίες πρώτης

υποδοχής σε όλους τους νεοεισερχόμενους στα νησιά (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 151-152, *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 35 επ.), ο Συνήγορος απηύθυνε τον Φεβρουάριο του 2016 προς το τότε Υπουργείο Εσωτερικών αναλυτική γνώμη⁴ για τις διατάξεις που επέφεραν τροποποιήσεις στη δομή και τη λειτουργία της Πρώτης Υποδοχής και της Υπηρεσίας Ασύλου, τον μετέπειτα Ν. 4375/2016. Στις παρατηρήσεις του ο Συνήγορος συμπεριέλαβε, μεταξύ άλλων, την ανάγκη ταχείας διεκπεραίωσης των διαδικασιών στελέχωσης της Υπηρεσίας Ασύλου, προκειμένου να ανταποκριθεί στη συγκυρία των αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών, την αναγκαία διαφύλαξη του πρωταρχικού ρόλου των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης (hotspots) ως χώρων υποδοχής, ταυτοποίησης και φιλοξενίας και όχι κράτησης. Επίσης, δεδομένης της εμπλοκής τριών κυβερνητικών τομέων, Μεταναστευτικής Πολιτικής, Προστασίας του Πολίτη και Εθνικής Άμυνας, επισήμανε ότι «το ζητούμενο είναι οι προτεινόμενες ρυθμίσεις να οδηγήσουν σε ένα συνεκτικό και λειτουργικό σχήμα συντονισμού» και ότι «θα ήταν χρήσιμη η αποσαφήνιση της αποστολής και των αρμοδιοτήτων όλων των εμπλεκόμενων στα ζητήματα συντονισμού». Οι προτάσεις αυτές εξακολουθούν σήμερα να ισχύουν. Από τους πρώτους μήνες εφαρμογής του νέου νομοθετικού πλαισίου (Ν. 4375/2016), η συνεχής αύξηση του αριθμού των νεοεισερχομένων στα hotspots σε σχέση με τον χρόνο διεκπεραίωσης των διαδικασιών ασύλου και επανεισδοχής οδήγησε στην αντικατάσταση της κράτησης με περιοριστικό όρο παραμονής στα συγκεκριμένα νησιά.

Ο καλύτερος συντονισμός των υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται στα hotspots παραμένει το ζητούμενο ως προς την ενημέρωση, την ασφαλή φύλαξη των διαβιούντων, την προκαταγραφή και κατάθεση αιτημάτων ασύλου, αλλά και ως προς την πλήρη λειτουργία των υπηρεσιών υποδοχής σε αυτά, με ιατρικές και ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες προς όλους τους νεοεισερχομένους προς εκτίμηση τυχόν ευαλωτότητάς τους (θύματα βασανιστηρίων ή εμπορίας ανθρώπων, δικαιούχοι διεθνούς προστασίας, έγκυοι, ασυνόδευτοι ανήλικοι, υπερήλικες, άτομα με προβλήματα υγείας κ.λπ.).

Το ζήτημα της τοποθέτησης μόνιμων επικεφαλής στα hotspots, της ενίσχυσης με στελέχη και πόρους των υπηρεσιών πρώτης υποδοχής αλλά και της πληρέστερης λειτουργίας τους σύμφωνα με τις επιταγές του νόμου εξακολουθεί να αποτελεί συνεπώς κομβικό ζήτημα για την ορθολογική διαχείριση των μεικτών ροών.

³ <http://www.synigoros.gr/resources/160908-dt.pdf>

⁴ http://www.synigoros.gr/resources/paratiriseis_gia_sxedio_nomou_tropop_3907_2011.pdf

Ασυνόδευτοι ανήλικοι σε ασφαλείς χώρους προσωρινής και εποπτευόμενης φιλοξενίας

Σε συνέχεια επισκέψεών του σε δομές φιλοξενίας και αναφορών από μη κυβερνητικές οργανώσεις, σχετικά με τη διοικητική κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων σε αστυνομικά τμήματα της χώρας, ο Συνήγορος επισήμανε στον Γενικό Γραμματέα Υποδοχής ότι θα πρέπει να αντικατασταθεί η κράτηση των ασυνόδευτων ανηλίκων για τους σκοπούς της προστατευτικής φύλαξης με την τοποθέτησή τους σε ασφαλείς χώρους προσωρινής και εποπτευόμενης φιλοξενίας, οι οποίοι έχουν δημιουργηθεί μέσα σε χώρους που λειτουργούν για τον γενικό πληθυσμό των προσφύγων και μεταναστών. Η επί μακρόν παραμονή τους σε χώρους κράτησης, όπως αστυνομικά τμήματα, Προαναχωρησιακά Κέντρα κ.ά., εγκυμονεί

κινδύνους για την ομαλή ανάπτυξή τους και βρίσκεται σε ευθεία αντίθεση με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 3 της ΔΣΔΠ. Ο Συνήγορος αναγνώρισε ως θετική εξέλιξη την πρωτοβουλία της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου να απευθύνει εγκύκλιο προς τους Εισαγγελείς Ανηλίκων της χώρας σχετικά με την παραπομπή ασυνόδευτων ανηλίκων από χώρους κράτησης σε ασφαλείς χώρους προσωρινής φιλοξενίας, όταν δεν υπάρχουν θέσεις σε εξειδικευμένους ξενώνες (υπόθεση 217068/2016)⁵.

Συναφής είναι η παρέμβαση του Συνηγόρου για την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων (βλ. αναλυτικότερα «Εκπαίδευση»), ιδίως σε περιπτώσεις άρνησης ή καθυστέρησης εγγραφής παιδιών που φιλοξενούνταν σε ξενώνες ή διέμεναν με τις οικογενείες τους αυτόνομα, λόγω έλλειψης τάξεων υποδοχής στα επιμέρους σχολεία. Η άρση των προβλημάτων προέκυψε σε όλες τις περιπτώσεις με ενέργειες διαμεσολάβησης και ενημέρωσης των εμπλεκόμενων υπηρεσιών ως προς το ισχύον πλαίσιο. Ο Συνήγορος τόνισε την υποχρέωση της πολιτείας να προχωρήσει στις αναγκαίες διαδικασίες για ομαλότερη ένταξη, με τη δημιουργία τάξεων υποδοχής.

Διαπίστωση της ανηλικότητας στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης

Απευθυνόμενος στην Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, ο Συνήγορος αναφέρθηκε σε περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων που καταγράφονται ως ενήλικες από τα οικεία Κέντρα και εντοπίζονται μεταγενέστερα σε χώρους κράτησης, όπως αστυνομικά τμήματα ή Προαναχωρησιακά Κέντρα. Ακόμα όμως και όταν υποβληθεί ο ισχυρισμός περί ανηλικότητας, οι αλλοδαποί αυτοί αντιμετωπίζονται τόσο κατά την παραμονή τους στο ΚΥΤ ή στους χώρους κράτησης ως ενήλικοι και όχι ως ανήλικοι, παρόλο που σε κάποιες περιπτώσεις προσκομίζονται έγγραφα απόδειξης των σχετικών ισχυρισμών. Με βάση την παραπάνω διαπίστωση ο Συνήγορος ζήτησε από την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, πρώτον, να επισημάνει στο προσωπικό των ΚΥΤ τη σημασία της ακριβούς καταγραφής των στοιχείων ταυτότητας και ηλικίας των αλλοδαπών και να εποπτεύει την ορθή εφαρμογή της ΥΑ 92490/2013 και, δεύτερον, να προχωρήσει άμεσα στη διερεύνηση και στον εντοπισμό ασυνόδευτων ανηλίκων που για λόγους εσφαλμένης καταχώρισης των στοιχείων τους ή για άλλους λόγους βρίσκονται σε χώρους κράτησης ενηλίκων ανά τη χώρα (υπόθεση 216287/2016).

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΑΣΥΛΟ

Ζητήματα πρόσβασης στο άσυλο

Πέραν της προκαταγραφής των αιτημάτων ασύλου στις δομές της ηπειρωτικής χώρας, βασική προτεραιότητα της μεταναστευτικής πολιτικής, όπως προαναφέρθηκε, ήταν η ταχεία εξέταση των αιτημάτων ασύλου όσων πέρασαν τα θαλάσσια σύνορα μετά τις 20 Μαρτίου και κρατούνταν στα hotspots προς επανεισδοχή στην Τουρκία. Τα Γραφεία Ασύλου ωστόσο στα hotspots διέθεταν ελάχιστα άτομα και δεν επαρκούσαν για να αντεπεξέλθουν στον όγκο μαζικών αιτημάτων που δέχθηκαν, ενώ η ενίσχυση σε προσωπικό από την ΕΑΣΟ ήρθε σταδιακά και με πολύ λιγότερα άτομα από τα αιτηθέντα. Οι καθυστερήσεις και προτεραιοποιήσεις ορισμένων εθνικών ομάδων ή ευάλωτων προσώπων (λ.χ. οικογενειών) από τα Γραφεία Ασύλου που λειτουργούν μέσα στα hotspots προκαλούν τη δυσaréσκεια όσων περιμένουν επί μήνες την εξέταση του αιτήματος ή και την απλή υποβολή του (ενδεικτικές υποθέσεις 213698, 218420, 218700/2016), καταλήγοντας σε προστριβές και εξεγέρσεις μέσα στα hotspots και αλυσιδωτά προβλήματα στην κοινωνική ειρήνη και συμβίωση με τους κατοίκους των νησιών.

Για τον Συνήγορο προέχει η στελέχωση των κατά τόπους υπηρεσιών ασύλου, και δη στα hotspots, και η συστηματική λειτουργία τους με στρατηγική προτεραιο-

⁵ <http://www.O-18.gr/downloads/Epistoli-safe%20spaces.pdf>

**ποίηση που δεν θα αφήνει ωστόσο εκτεθειμένες σε επί
μήνες κράτηση, λόγω αναμονής κατάθεσης αιτήματος,
ολόκληρες ομάδες πληθυσμού δημιουργώντας εντυπώ-
σεις αποκλεισμού τους από τη διεθνή προστασία.**

Τα διαδικαστικά προβλήματα κατά την πρόσβαση στο άσυλο στα hotspots δεν έλειψαν. Σημειώνεται χαρακτηριστικά ότι η πρώτη επίδοση απορριπτικής απόφασης σε δεύτερο βαθμό σε συριακής ιθαγένειας αιτούντα άσυλο στη Λέσβο μετά τις 20 Μαρτίου έγινε από την Υπηρεσία Ασύλου, με κράτησή του επί 4 ώρες στο αστυνομικό τμήμα χωρίς ενημέρωση για τον λόγο κράτησής του, χωρίς πρόσβαση σε τηλέφωνο και χωρίς τον δικηγόρο του (υπόθεση 215773/2016). Επίσης, ο ρόλος της EASO στη διεξαγωγή συνεντεύξεων στην πράξη στα hotspots δημιούργησε εύλογα ερωτηματικά, δεδομένου ότι ο Ν. 4375/2016 προέβλεπε (άρθρο 3) τη δυνατότητα διεκπεραίωσης επιμέρους διαδικασιών του Γραφείου Ασύλου των ΚΥΤ αλλά με την επιφύλαξη άσκησης δημόσιας εξουσίας (υπόθεση 215914/2016). Με τροποποίηση του νόμου στο τέλος Ιουνίου ορίστηκε ρητά η δυνατότητα του προσωπικού της EASO να διεξάγει συνεντεύξεις ασύλου. Ωστόσο, στη συνέχεια αναφέρθηκε ότι σε συνεντεύξεις ασύλου σε πρώτο βαθμό που διενήργησε προσωπικό της EASO δεν ελήφθησαν υπόψη στοιχεία ευαλωτότητας (σοβαρός τραυματισμός, βασανιστήρια) που είχαν καταγραφεί από τις υπηρεσίες υποδοχής, γεγονός που δημιουργεί ερωτηματικά για τον επαρκή συντονισμό των υπηρεσιών οι οποίες δραστηριοποιούνται στα hotspots και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων (υποθέσεις 218041, 218667/2016).

Πρέπει να σημειωθεί ότι η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας της 18ης Μαρτίου μεταφέρει στις υπηρεσίες ασύλου σε πρώτο βαθμό και στη συνέχεια στην Αρχή Προσφυγών σε δεύτερο βαθμό την ευθύνη να κρίνει την επανεισδοχή τόσο πολιτών Συρίας με απόρριψη ως απαράδεκτων των αιτημάτων ασύλου στην Ελλάδα όσο και πολιτών τρίτων χωρών στην Τουρκία, ως ασφαλή τρίτη χώρα υποβολής αιτήματος ασύλου. Επί της διαδικασίας, η πίεση είναι μεγάλη για την αποτελεσματική εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας για την ταχεία εκκαθάριση σε δεύτερο βαθμό των αιτημάτων ασύλου από τα hotspots και εκφράζεται και με έγγραφο της 5.5.2016 του επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Μετανάστευσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το τότε Υπουργείο Εσωτερικών για τις ασφαλείς εγγυήσεις που παρέχει το νομικό πλαίσιο της Τουρκίας για την προστασία πολιτών Συρίας και λοιπών τρίτων χωρών σε σχέση με τη Συνθήκη της Γενεύης για τους Πρόσφυγες.

Ο Συνήγορος⁶ επισήμανε σχετικά τη σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (απόφαση της 4.11.2014, Tarakhel κατά Ελβετίας), σύμφωνα με την οποία πρέπει να υπάρχει εξατομικευμένη κρίση και παροχή συγκεκριμένων και λεπτομερών εγγυήσεων για τις συνθήκες υποδοχής/φιλοξενίας και τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας στην τρίτη χώρα (υπόθεση 215182/2016). Επί της διαδικασίας ωστόσο, 2.000 υποθέσεις από 3.4.2016 μέχρι 20.7.2016 είχαν υποβληθεί στις Επιτροπές Προσφυγών του ΠΔ 114/2010 (επιπλέον των 8.000 περίπου εκκρεμών από παλιά υποθέσεων, για τις οποίες βλ. παρακάτω) και 1.500 στη νέα Αρχή Προσφυγών από 21.7.2016 έως το τέλος Σεπτεμβρίου, μετά την αναμόρφωση της Αρχής με τροπολογία στον Ν. 4399/2016 που συνεπέφερε την αλλαγή συγκρότησης των Επιτροπών Προσφυγών. Η συγκρότησή τους κατά 2/3 με εν ενεργεία διοικητικούς δικαστές με το άρθρο 86 Ν. 4399/2016 προκάλεσε ακυρωτική διαφορά ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας.

**Επίσης, και εκτός των hotspots απαιτούνται αφενός
έγκαιρη ενημέρωση των νεοεισερχομένων που κρατούνται
προς επιστροφή, απέλαση ή επανεισδοχή για το δικαίωμα να
ζητήσουν διεθνή προστασία σε γλώσσα που κατανοούν, αφετέρου
εγγυήσεις οικογενειακής συνοχής, πλήρους ενημέρωσης στη γλώσσα τους και παρού-
σία του δικηγόρου τους σε περίπτωση υπαναχώρησης.**

Το ζήτημα αυτό τέθηκε από τον Συνήγορο στην περίπτωση 6 γυναικών ιρακινής ιθαγένειας που κρατούνταν χωριστά από άρρενα μέλη της οικογένειάς τους στην Αστυνομική Διεύθυνση Μεσσηνίας, ενώ επέκειτο η επανεισδοχή τους (υπόθεση 220665/2016).

Είναι κατανοητό ότι το κέντρο βάρους της Υπηρεσίας Ασύλου δόθηκε στα πεδία των χώρων προσωρινής φιλοξενίας στην ενδο-χώρα και στην εξέταση των αιτημάτων στα hotspots. Ωστόσο, η παράπλευρη απώλεια φαίνεται να είναι τα αιτήματα από τον λοιπό πληθυσμό, σε συνδυασμό με το σύστημα παραλαβής αιτημάτων ασύλου μόνο μέσω skype. Ο Συνήγορος έχει και προηγουμένως (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 37) κάνει εκτενή αναφορά στα προβλήματα πρόσβασης αποκλειστικά μέσω skype, όπου η πρακτική αυτή αξιολογείται ως περιοριστικό σύστημα που φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της καθολικής, συνεχούς και απρόσκοπτης πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου. Συνεπώς, το πρόβλημα αυτό εντείνεται κατά το 2016 και ο Συνήγορος δέχεται πολλές αναφορές για αδυναμία πρόσβασης παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες σύνδεσης σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη (ενδεικτικές

⁶ <http://www.synigoros.gr/resources/20160411-dt-paremvasi-metanastes.pdf>

υποθέσεις 214170, 214384, 218307/2016), ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις που δεν καλύπτονται καν από τις γλώσσες επικοινωνίας του skype (υπόθεση 215904/2016). Σε κάποιες περιπτώσεις, οι ενδιαφερόμενοι προέβησαν σε επίδοση αιτήματος, ισχυριζόμενοι ανωτέρα βία από την ανεπάρκεια της υπηρεσίας να ανταποκριθεί στη σύνδεση μέσω skype (υποθέσεις 219555, 219556/2016).

Ο Συνήγορος υπέβαλε τον Οκτώβριο αναλυτική γνώμη στο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής σχετικά με το σχέδιο νόμου για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»). Οι παρατηρήσεις, μεταξύ άλλων, αφορούσαν βελτιώσεις σε νομοτεχνικό επίπεδο, αλλά και ουσιαστικές προτάσεις από πλευράς διαδικαστικών εγγυήσεων. Τέλος, επισημάνθηκε η υποχρέωση της χώρας μας προς θέσπιση μηχανισμών παρακολούθησης και ελέγχου του επιπέδου των συνθηκών υποδοχής αιτούντων άσυλο και προς ενημέρωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και ότι θα ήταν σκόπιμο να συμπεριλάβει τον Συνήγορο ως τον κατεχόννη ανεξάρτητο συνταγματικό θεσμό του οποίου η αρμοδιότητα ήδη καταλαμβάνει την εξωτερική παρακολούθηση των συνθηκών υποδοχής κατά την Οδηγία 2013/33/ΕΕ (αναδιατύπωση 29.6.2013).

Καθυστερήσεις στην εξέταση παλαιότερων αιτημάτων ασύλου

Ο Συνήγορος έγινε και το έτος 2016 αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών από αιτούντες άσυλο, οι οποίοι διαμαρτύρονταν για την καθυστέρηση εξέτασης του αιτήματός τους και την έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με το στάδιο εξέλιξής του. Πρόκειται για αιτήσεις που είχαν υποβληθεί κατά τη διάρκεια ισχύος του ΠΔ 114/2010 και των προγενέστερων αυτού και εκκρεμούν σε δεύτερο βαθμό ενώπιον των Επιτροπών Προσφυγών της ΕΛΑΣ (άρθρο 34 ΠΔ 113/2013). Παρά το γεγονός ότι ο όγκος των αιτήσεων έχει ήδη μειωθεί, εξακολουθούν να σημειώνονται καθυστερήσεις τόσο στο στάδιο της πρόσκλησης του αιτούντος σε συνέντευξη από την αρμόδια επιτροπή όσο και σε αυτό της έκδοσης και επίδοσης της σχετικής απόφασης. Ακόμη και οι δικαιούχοι καθεστώτος παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, των οποίων οι αιτήσεις για παροχή διεθνούς προστασίας δεν εξετάζονται (άρθρο 22 παράγρ. 1 και 3 Ν. 4375/2016), αναμένουν την επίδοση της άδειάς τους μέχρι και 4 μήνες μετά την έκδοση της σχετικής απόφασης. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στη Διεύθυνση Αλλοδαπών της ΕΛΑΣ σχετικά με τα ζητήματα αυτά, τα οποία φαίνεται να οφείλονται εν πολλοίς σε οργανωτικές δυσλειτουργίες σε όλα τα στάδια της διαδικασίας και έλλειψη ευχέρειας αποτελεσματικής εξυπηρέτησης του κοινού. Επίσης, για την εξέταση των ατομικών υποθέσεων,

ο Συνήγορος έχει τακτική συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες της ως άνω Διεύθυνσης (ενδεικτικές υποθέσεις 209963, 214784, 215076, 215215, 217226/2016).

Εργασία και απασχόληση αιτούντων άσυλο και κατόχων άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους

Το ζήτημα της εργασίας και απασχόλησης των αιτούντων άσυλο και κατόχων άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους απασχόλησε τον Συνήγορο κατόπιν πολλών σχετικών αναφορών, ιδιαίτερος μετά τη χορήγηση του σχετικού δικαιώματος στους κατόχους καθεστώτος επικουρικής προστασίας, εφαρμοζόμενης σε αυτούς της ίδιας διαδικασίας πρόσβασης στην αγορά εργασίας με αυτήν που ακολουθείται για τους πρόσφυγες με βάση τις διατάξεις του ΠΔ 189/1998. Με τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις (άρθρα 68-71 Ν. 4375/2016) αναγνωρίστηκε το δικαίωμα της πρόσβασης στην απασχόληση τόσο των αιτούντων διεθνή προστασία όσο και των προσώπων στα οποία έχει χορηγηθεί καθεστώς παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους⁷. Επιπλέον, με τις ανωτέρω διατάξεις καταργήθηκε η κατοχή άδειας εργασίας ως προϋπόθεση για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας όλων των συγκεκριμένων κατηγοριών πολιτών τρίτων χωρών, δεδομένου ότι πλέον θα έχουν δικαίωμα άμεσης πρόσβασης στην εργασία με τους ίδιους όρους που προβλέπονται για τους ημεδαπούς, εφόσον είναι κάτοχοι άδειας διαμονής σε ισχύ ή κατέχουν δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο των γενικότερων παρεμβάσεών του επί θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και της συνεχούς προσπάθειάς του για βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για τη νόμιμη διαμονή των ευάλωτων αυτών ομάδων και την ομαλή ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, απέστειλε στους αρμόδιους φορείς συγκεκριμένες παρατηρήσεις⁸ επί του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών που είχε τεθεί σε διαβούλευση τον Φεβρουάριο του 2016, με το οποίο, μεταξύ άλλων, εισάγονταν τροποποιήσεις στον Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης, χωρίς ωστόσο μέχρι σήμερα να έχει αυτό ψηφιστεί κατά το μέρος που αφορά τα μεταναστευτικά ζητήματα.

Οι εν λόγω ρυθμίσεις κινούνται κατ' αρχάς προς θετική κατεύθυνση, καθώς επιλύουν σειρά επιμέρους ζητημάτων που έχουν ανα-

⁷ <http://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.kathestos-prostasias.287940>

⁸ <http://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.paremvaseis-stp.363396>

κύψει κατά την εφαρμογή του Κώδικα, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, και έχουν απασχολήσει και τον Συνήγορο. Σημαντικότερη εξ αυτών είναι η ρύθμιση για μεταφορά της αρμοδιότητας έκδοσης του συνόλου των αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους στις κατά τόπους αρμόδιες αποκεντρωμένες διοικήσεις, διευκολύνοντας έτσι τη διαδικασία και τους ενδιαφερομένους που καλούνταν να προσέλθουν στην Αθήνα για υποβολή του σχετικού αιτήματος ανεξαρτήτως του τύπου διαμονής τους. Επίσης ευνοϊκή είναι η ρύθμιση αναφορικά με την πρόσβαση στην εργασία των μελών της οικογένειας του πολίτη τρίτης χώρας από την αρχική χορήγηση της άδειας διαμονής τους και όχι από την πρώτη ανανέωση αυτής. Αντίθετα, ως αρνητική εξέλιξη καταγράφεται η επί το αυστηρότερο μεταβολή του θεσμικού πλαισίου που αφορά την αδειοδότηση της διαμονής των γονέων ανήλικων ημεδαπών, καθόσον προτείνεται η συμπερίληψη αυτών στις διατάξεις περί χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, μεταφέροντας έτσι τη χορήγηση της άδειας στο πεδίο της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης και αυξάνοντας το κόστος απόκτησης αυτής με την καταβολή παραβόλου ύψους 300 ευρώ και την εξαγορά ημερών ασφάλισης, τα οποία με το προηγούμενο καθεστώς δεν απαιτούνταν.

Συμπερασματικά, ο Συνήγορος οφείλει να επισημάνει ότι με τις πρόσφατες νομοθετικές πρωτοβουλίες, και ιδιαίτερα με τον Ν. 4251/2014 (Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, έχει γίνει σημαντική πρόοδος στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των πολιτών τρίτων χωρών, καθόσον επήλθαν θετικές αλλαγές στο καθεστώς διαμονής αυτών, αποσαφηνίστηκε το θεσμικό πλαίσιο σε κάθε ενδιαφερόμενο και διευθετήθηκαν πολυετείς εκκρεμότητες (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 98). Ωστόσο, ο Συνήγορος, αντιλαμβανόμενος το έργο του ως κατεχόμενη αποστολή προστασίας δικαιωμάτων ιδιαίτερως των ευάλωτων ομάδων, συνεχίζει να καταγράφει τις διαπιστώσεις του για ευρύτερα ζητήματα μεταναστευτικής πολιτικής και να υποβάλλει προτάσεις για την ακόμα μεγαλύτερη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου.

Εξέταση αιτημάτων χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους

Μεγάλο μέρος των πολιτών τρίτων χωρών που προσήλθαν στον Συνήγορο ζητούσαν τη διαμεσολάβησή του προς τη Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής του τότε Υπουργείου Εσωτερικών (ήδη Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής) ώστε να εξετασθεί άμεσα το αίτημά τους για χορήγηση άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Η επί της ουσίας διαμεσολάβηση που μπορεί να ασκήσει ο Συνήγορος σε αυτή την κατηγορία της άδειας είναι περιορισμένη, καθόσον δεν προβλέπεται από τις οικείες διατάξεις του νόμου (άρθρο 19 Ν. 4251/2014) προθεσμία εξέτασης αυτών των αι-

τήσεων. Ωστόσο, ο Συνήγορος συνέβαλε στην ταχύτερη διαχείριση του προβλήματος και στην καλύτερη οργάνωση της ως άνω υπηρεσίας. Με τις διατάξεις του Ν. 4332/2015, θεσμοθετήθηκε ευκολότερη και ταχύτερη διαδικασία επαναφοράς στη νομιμότητα όσων ήταν στο παρελθόν νομίμως διαμένοντες, με τη χορήγηση σε αυτούς άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους από τις αποκεντρωμένες διοικήσεις του τύπου διαμονής τους. Κυρίως όμως η διάταξη αυτή δημιούργησε σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη εύλογες προσδοκίες περί αποσυμφόρησης της Διεύθυνσης Μεταναστευτικής Πολιτικής από τον όγκο των αιτήσεων που είχαν συσσωρευτεί από όλη την ελληνική επικράτεια και παρέμεναν σε εκκρεμότητα. Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες που γίνονται από την πλευρά του υπουργείου, η όλη διαδικασία κατάθεσης και εξέτασης αυτών των τύπων αδειών διαμονής παραμένει ιδιαιτέρως χρονοβόρα, λειτουργώντας ενίοτε και αποτρεπτικά για την κατάθεση ανάλογων αιτημάτων (ενδεικτικές υποθέσεις 202221/2015, 218168/2016).

Απευθείας ανανέωση άδειας διαμονής μέλους οικογένειας πολίτη τρίτης χώρας ως άδεια διαμονής για εξαρτημένη εργασία

Ο Ν. 4251/2014 δεν προβλέπει τη δυνατότητα μετάβασης από άδεια για οικογενειακή επανένωση σε άδεια διαμονής για εξαρτημένη εργασία, χωρίς τη μεσολάβηση αυτοτελούς άδειας διαμονής. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου προς τη Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής, το ζήτημα επιλύθηκε και τακτοποιήθηκε το καθεστώς διαμονής σε συγκεκριμένη περίπτωση, καθόσον η αρμόδια υπηρεσία δέχτηκε ότι η χορήγηση αυτοτελούς άδειας διαμονής του άρθρου 76 του ως άνω νόμου δεν μπορεί να αποτελεί υποχρεωτική προϋπόθεση για τη μετάβαση σε άδεια διαμονής για εξαρτημένη εργασία και ότι το μέλος οικογένειας μπορεί να ανανεώσει την άδειά του για εξαρτημένη εργασία απευθείας, εφόσον πληρούνται οι λοιπές από τον νόμο προϋποθέσεις και εφόσον η προηγούμενη άδεια διαμονής, ως μέλους οικογένειας πολίτη τρίτης χώρας, του παρείχε ήδη δικαίωμα εργασίας, σύμφωνα με το άρθρο 75 παράγρ. 1β' Ν. 4251/2014 (υπόθεση 199522/2015).

Ένταξη αλλοδαπών ανηλίκων και οικογενειακό περιβάλλον

Στο πλαίσιο διερεύνησης υποθέσεων που σχετίζονται με την ένταξη ανηλίκων αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία, ο Συνήγορος ασχολήθηκε με περιπτώσεις όπως η σύλληψη και κράτηση, ως ασυνόδευτου, αλλοδαπού ανηλίκου γεννημένου στην Ελλάδα. Ο ανήλικος εστερείτο άδειας διαμονής, αν και όλη η οικογένειά του ζούσε στη χώρα. Λόγω αδυναμίας των γονέων του να ασκήσουν

τη γονική μέριμνα, στην πράξη το παιδί διέμενε με τους μητρικούς παππούδες. Ο Συνήγορος προχώρησε άμεσα σε σειρά ενεργειών ώστε να λάβει ο παππούς του ανηλίκου εξουσιοδότηση από τον πατέρα να προβαίνει στις αναγκαίες ενέργειες για τη φροντίδα και την εκπροσώπηση του παιδιού, να ζητήσει εισαγγελική παραγγελία και τελικά να παραλάβει το παιδί από το κέντρο κράτησης χωρίς καθυστέρηση, προκειμένου το τελευταίο να συμμετάσχει σε προαγωγικές εξετάσεις στο σχολείο όπου φοιτά. Όπως διαπιστώθηκε ωστόσο, σε βάρος του ανηλίκου είχε εκδοθεί απόφαση απέλασης. Ο Συνήγορος ζήτησε και πέτυχε την ανάκληση της απόφασης αυτής, για λόγους που αφορούσαν αφενός την ανηλικότητα και αφετέρου το γεγονός ότι τα πρόσωπα που έχουν την επιμέλεια του παιδιού βρίσκονται νόμιμα στη χώρα. Επιπλέον, ο Συνήγορος καθοδήγησε την οικογένεια για την τακτοποίηση του καθεστώτος διαμονής του παιδιού. Τέλος, δεδομένου ότι από τη διερεύνηση είχε προκύψει προβληματισμός σε σχέση με την παρεχόμενη φροντίδα, πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τον έφηβο και ακολούθησαν ενέργειες διαμεσολάβησης ώστε να ακουστεί η γνώμη του, να διερευνηθεί η καταλληλότητα του οικογενειακού περιβάλλοντός του και να διασυνδεθεί με φορέα της κοινότητας για παροχή ψυχολογικής στήριξης (υπόθεση 218427/2016).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Προϋποθέσεις ασφάλισης

- Ανάκληση απόφασης αναγνώρισης πλασματικού χρόνου ασφάλισης
- Υπολογισμός ημερών ασφάλισης απασχολουμένων με μειωμένο ωράριο
- Ασφάλιση εργαζομένων κατά τον χρόνο επίσκεψης εργασίας

Εισφορές και οφειλές

- Υπολογισμός και είσπραξη
- Καταλογισμός και αναγκαστική εκτέλεση

Δυσλειτουργίες

- Ενημέρωση σχετικά με κρατήσεις επί συνταξιοδοτικών ποσών
- Καθυστερήσεις συνταξιοδότησης ασφαλισμένων με χρόνο ασφάλισης εξωτερικού
- Χορήγηση ισόβιας σύνταξης πολύτεκνης μητέρας

Συντάξεις Δημοσίου

- Αναστολή στη χορήγηση συντάξεων άγαμων θυγατέρων
- Συνταξιοδοτικές αποφάσεις ενστόλων
- Χορήγηση σύνταξης σε προέδρους κοινοτήτων και δημάρχους

Τα κοινωνικοασφαλιστικά δικαιώματα πλήττονται διαχρονικά από την αποσπασματική νομοθέτηση, τη λανθασμένη εφαρμογή του νόμου και τις ακολουθούμενες διοικητικές πρακτικές, οι οποίες συχνά δεν βρίσκουν έρεισμα στον νόμο. Πέρα από τις νομοθετικές παρεμβάσεις που έγιναν στον απόηχο των δημοσιονομικών συνθηκών και αναπόφευκτα επιφέρουν συρρίκνωση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, έναν ακόμη λόγο διαμαρτυρίας των ασφαλισμένων - συνταξιούχων αποτελεί η ελλιπής ενημέρωση που λαμβάνουν σχετικά με τις παρεμβάσεις αυτές και τις συνέπειές τους. Προβλήματα στην άσκηση των κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων εξακολουθούν να προκαλούν οι καθυστερήσεις, ο ελλιπής συντονισμός και οι οργανωτικές δυσλειτουργίες των ασφαλιστικών φορέων. Τέλος, ως ιδιαίτερα σημαντικές για την προστασία των δικαιωμάτων των ασφαλισμένων - συνταξιούχων αναδεικνύονται η τήρηση των διαδικαστικών εγγυήσεων κατά τον καταλογισμό και την αναγκαστική είσπραξη οφειλών καθώς και η ορθολογική διαμόρφωση των ρυθμίσεων που εξαγγέλλονται για την είσπραξή τους, τόσο προς όφελος των οφειλετών όσο και προς την κατεύθυνση δημοσιονομικής εξυγίανσης των ασφαλιστικών φορέων.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Προβλήματα στην υπαγωγή των εργαζομένων στην ασφάλιση, στους όρους ασφάλισής τους και στην πλήρωση εκ μέρους τους των προϋποθέσεων συνταξιοδότησης ανακύπτουν λόγω νομοθετικών κενών, ασάφειας της νομοθεσίας ή ακόμη και κακής εφαρμογής της.

Ανάκληση απόφασης αναγνώρισης πλασματικού χρόνου ασφάλισης

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η άρνηση του ΟΑΕΕ να ανακαλέσει εκδοθείσα απόφαση αναγνώρισης πλασματικού χρόνου τέκνων (βάσει του άρθρου 1 παράγρ. 5 Ν. 861/1975), παρά την υποβολή σχετικής αίτησης ανάκλησης, από τον ασφαλισμένο, ο οποίος δεν έχει ακόμη καταβάλει το ποσό εξαγοράς, συνεπώς η απόφαση παραμένει ανεκτέλεστη. Εξαιτίας της μη ανάκλησης ο ασφαλισμένος δεν μπορεί να αναγνωρίσει πλασματικό χρόνο ασφάλισης στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, που θα αντιστοιχίσει σε περισσότερες ημέρες ασφάλισης (αφού ο πλασματικός χρόνος εξαντλείται στην απόφαση αναγνώρισης του ΟΑΕΕ) και έτσι κινδυνεύει να κριθεί ότι δεν θεμελιώνει δικαίωμα συνταξιοδότησης από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στη διοίκηση του ΟΑΕΕ και του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, επισήμανε το νομικό και πραγματικό αδιέξοδο στο οποίο έχει οδηγηθεί ο ασφαλισμένος, καθώς και τη νομική βάση επί της οποίας μπορεί να ανακληθεί η απόφαση αναγνώρισης πλασματικού χρόνου ασφάλισης

και τόνισε ότι η αναγνώριση πλασματικού χρόνου είναι δικαίωμα των ασφαλισμένων που το ασκούν προς όφελός τους, ενώ το μη ανακλήτο των σχετικών αποφάσεων δεν συμβαδίζει με τον προαιρετικό χαρακτήρα της αναγνώρισης (υπόθεση 204535/2015).

Υπολογισμός ημερών ασφάλισης απασχολούμενων με μειωμένο ωράριο

Ο Συνήγορος, με αφορμή τη διερεύνηση αναφορών, έχει υποστηρίξει ότι η έως τώρα ακολουθούμενη από το ΙΚΑ πρακτική της αναγνώρισης σε μερίδα απασχολούμενων με μειωμένο ωράριο, ημερών ασφάλισης λιγότερων από 25, είναι αντίθετη με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και ως εκ τούτου θα πρέπει να εγκαταλειφθεί. Σύμφωνα με την πρακτική αυτή, για τους μισθωτούς με μειωμένο ωράριο, οι οποίοι απασχολούνται με ημερήσιο ωράριο ίσο ή μεγαλύτερο του 1/2 του νόμιμου ωραρίου πλήρους απασχόλησης και αμείβονται με μισθό ίσο ή μεγαλύτερο του τεκμαρτού ημερομισθίου της 1ης Ασφαλιστικής Κλάσης, αναγνωρίζονται τόσες ημέρες όσες πραγματικά εργάζονται. Αντί, λοιπόν, για 25 ημέρες εργασίας που προβλέπει το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, στους εργαζόμενους αυτούς αναγνωρίζονται 21, 22 ή 23 ημέρες εργασίας, όσες δηλαδή οι εργάσιμες ημέρες του μήνα, με συνέπεια να στερούνται 3-4 ημερομίσθια μηνιαίως και 36-48 ετησίως.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι στις ανωτέρω περιπτώσεις θα πρέπει να εφαρμόζονται οι δύο πρώτες παράγραφοι του άρθρου 18 του Κανονισμού Ασφάλισης, οι οποίες ρυθμίζουν το ζήτημα, και προβλέπουν επί ανελλιπούς απασχόλησης για τους μεν αμειβόμενους με μισθό ασφάλιση 25 ημερών κατά μήνα, για τους δε αμειβόμενους με ημερομίσθιο αναγνώριση και πέραν των 25 ημερών ασφάλισης. Η ακολουθούμενη από το ΙΚΑ πρακτική, πέραν του ότι συνιστά παραβίαση της νομιμότητας και άνιση μεταχείριση μεταξύ των ασφαλισμένων, επιφέρει ως πιθανή συνέπεια τη μη συμπλήρωση των χρονικών προϋποθέσεων για τη θεμελίωση ασφαλιστικών δικαιωμάτων (π.χ. σύνταξη, ασφάλιση ασθένειας), ενώ η εξακολουθήσή της επιβαρύνει τους ασφαλισμένους αλλά και τις ίδιες τις υπηρεσίες του Ιδρύματος με δικαστικές διαμάχες, επί ζητήματος για το οποίο το ΣτΕ έχει ήδη αποφανθεί (υποθέσεις 129997/2010, 197232/2015, 215578/2016)¹.

Ασφάλιση εργαζομένων κατά τον χρόνο επίσκεψης εργασίας

Παρότι τα ασφαλιστικά όργανα οφείλουν να ασκούν πλήρως την αρμοδιότητά τους εφαρμόζοντας τις σχετικές διατάξεις, εξαρτούν

¹ <http://www.synigoros.gr/resources/deltio-typoy-merikws-apasxoloumenoi.pdf>

τις ενέργειές τους από τη δικαστική κρίση επί της τυχόν εργατικής διαφοράς, μεταξύ του εργαζομένου που άσκησε το δικαίωμα της επίσκεψης και του εργοδότη του, αναγκάζοντας έτσι τους εργαζομένους να αναλάβουν το κόστος μίας χρονοβόρας δικαστικής διαμάχης, προκειμένου να ασφαλισθούν. Ο Συνήγορος εξέτασε σειρά αναφορών ασφαλισμένων του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ για μη ασφάλιση κατά τη διάρκεια της επίσκεψης. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την ασφάλιση κατά το διάστημα της επίσκεψης, οι ενδιαφερόμενοι που υπάγονταν στην ασφάλιση κατά τον Κώδικα Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελματιών (ΚΒΑΕ) ασφαλίσθηκαν μόνο κατά τον πρώτο μήνα της επίσκεψης, όχι όμως με ασφάλιση βαρέων. Για όλο το υπόλοιπο χρονικό διάστημα της επίσκεψης το ΙΚΑ αρνήθηκε να προβεί στην ασφαλιστική τους τακτοποίηση, απαιτώντας τελεσίδικη δικαστική απόφαση επί της εργατικής διαφοράς, με την οποία να γίνονται δεκτές αγωγές τους για την καταβολή των μισθών του χρονικού διαστήματος της επίσκεψης.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η άρνηση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ προσκρούει στην πάγια νομολογία του ΣτΕ, σύμφωνα με την οποία, εφόσον κατά τον χρόνο επίσκεψης εργασίας παραμένει η υποχρέωση καταβολής του μισθού, εξακολουθεί και η ασφαλιστική σχέση του εργαζομένου με τους ίδιους όρους.

Η Διεύθυνση Ασφάλισης Εσόδων του ΙΚΑ δεν αποδέχθηκε αρχικά τις προτάσεις του Συνηγόρου και απέστειλε στο ΝΣΚ σχετικό έγγραφο ερώτημα. Με ομόφωνη γνωμοδότησή του το ΝΣΚ κατέληξε ότι για την αποφυγή άσκοπων και δαπανηρών δικαστικών αγώνων η διοίκηση οφείλει να ικανοποιεί αιτήματα ασφαλισμένων που βρίσκονται στην ίδια νομική κατάσταση της επίσκεψης εργασίας σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΣτΕ. Συνεπώς, η ασφάλιση δεν μπορεί να περιοριστεί στον έναν μήνα από την άσκηση του δικαιώματος της επίσκεψης, θα πρέπει δε να συνεχιστεί σύμφωνα με τον ΚΒΑΕ, εφόσον ο ασφαλισμένος υπαγόταν σε αυτόν.

Μετά την έκδοση της ανωτέρω γνωμοδότησης του ΝΣΚ, λαμβάνοντας υπόψη ότι η μέχρι τότε ακολουθηθείσα διοικητική πρακτική ήταν αντίθετη με τις ισχύουσες διατάξεις, όπως αυτές είχαν παγίως ερμηνευθεί από το ΣτΕ, το αρμόδιο υπουργείο προώθησε νομοθετική ρύθμιση (άρθρο 55 παράγρ. 4 Ν. 4301/2014), η οποία αφορούσε συνολικότερα την ασφαλιστική τακτοποίηση κατά τα διαστήματα της υπερημερίας του εργοδότη, με σκοπό να τυποποιήσει νομοθετικά την εξάρτηση της ασφαλιστικής τακτοποίησης από την έκδοση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης ή δικαστικό ή εξώδικο συμβιβασμό. Παρότι με το άρθρο 34 Ν. 4321/2015 η διάταξη αυτή καταργήθηκε από τότε που ίσχυσε, οι υπηρεσίες του ΙΚΑ συνεχίζουν να εξαρτούν την ασφαλιστική τακτοποίηση των εργαζομένων κατά τη διάρκεια της επίσκεψης από την προσκόμιση

τελεσίδικης απόφασης πολιτικού δικαστηρίου επί της εργατικής διαφοράς. Θεωρώντας ότι το ζήτημα παρουσιάζει ιδιαίτερη βαρύτητα, ο Συνήγορος απέστειλε πόρισμα στον αρμόδιο υπουργό και στον διοικητή του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, με το οποίο ζητά να επανεξεταστεί η θέση του σχετικά με την υπαγωγή στην ασφάλιση των εργαζομένων που ασκούν το δικαίωμα της επίσκεψης (ενδεικτικές υποθέσεις 157537, 157678, 157679/2012)².

ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΦΕΙΛΕΣ

Παρότι οι αλληπάλληλες ρυθμίσεις των ασφαλιστικών οφειλών στοχεύουν στην ενίσχυση των εσόδων των ασφαλιστικών φορέων και τη διευκόλυνση της πρόσβασης των ασφαλισμένων στις κοινωνικοασφαλιστικές παροχές, ανακύπτουν προβλήματα και διαδικαστικές δυσλειτουργίες που αντιστρατεύονται τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Υπολογισμός και είσπραξη

Επανεξέταση σε ρυθμίσεις ασφαλιστικών οφειλών

Πλήθος αναφορών υποβλήθηκαν το 2016 από πρόσωπα που είχαν εκπέσει αδικαιολόγητα από ρυθμίσεις ασφαλιστικών οφειλών τους προς Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΚΑ) και το Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (ΚΕΑΟ) και, στη συνέχεια, οι αιτήσεις τους για επανεξέταση στις ρυθμίσεις αυτές είτε δεν έγιναν δεκτές είτε έγιναν δεκτές αλλά υπό αδικαιολόγητα δυσμενείς προϋποθέσεις. Ο Συνήγορος διατύπωσε προς το Υπουργείο Εργασίας τις ακόλουθες προτάσεις, επί των οποίων αναμένεται ανταπόκριση:

- Οι αιτήσεις επανεξέταξης να γίνονται δεκτές όταν η απώλεια της ρύθμισης οφείλεται σε λόγο ανώτερης βίας, σε σφάλμα της διοίκησης ή πιστωτικού ιδρύματος ή άλλου τρίτου φυσικού ή νομικού προσώπου ή σε συγγνωστό σφάλμα του οφειλέτη (υπόθεση 215522/2016).
- Σε κάθε μελλοντική περίπτωση που θα φαίνεται ότι συνέτρεξε λόγος απώλειας κάποιας ρύθμισης, ο αρμόδιος ΦΚΑ ή το ΚΕΑΟ να ενημερώνει τον οφειλέτη για τα γεγονότα που συνέτρεξαν και τον λόγο απώλειας ρύθμισης που στοιχειοθετούν και να τον καλεί να υποβάλει τυχόν αντιρρήσεις του εντός εύλογης προθεσμίας, οι δε έννομες συνέπειες της απώλειας της ρύθμισης να επέρχονται μόνον εάν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία αυτή ή οι αντιρρήσεις του οφειλέτη απορριφθούν εγγράφως.
- Να ενημερωθούν για τη δυνατότητα υποβολής αιτήσεων επανεξέταξης όλοι οι οφειλέτες που απώλεσαν ρυθμίσεις τους στο

² <http://www.synigoros.gr/resources/sinopsi--14.pdf>

παρελθόν λόγω φαινόμενης μη καταβολής μηνιαίων δόσεων και δεν έχουν επανενταχθεί στις ρυθμίσεις αυτές, να δημοσιοποιηθεί δε και σχετική ανακοίνωση στους ιστοτόπους των ΦΚΑ, καθώς και στα ΜΜΕ.

- Όπου κρίνεται ότι αίτηση επαναφοράς σε ρύθμιση πρέπει να γίνει δεκτή, οι οφειλές παρελθόντων μηνών που έχουν παραμείνει ανεξόφλητες να συμψηφίζονται με τα ποσά που κατέβαλε ο οφειλέτης με πρόθεση εξόφλησης των δόσεων αυτών και τα οποία έχει ήδη εισπράξει ο αρμόδιος ΦΚΑ ή το ΚΕΑΟ (υπόθεση 217252/2016).
- Όταν από τα στοιχεία της υπόθεσης προκύπτει η καλή πίστη του οφειλέτη, ιδίως όταν η απώλεια της ρύθμισης οφείλεται σε ανώτερη βία ή σε σφάλμα που ανήκει στη σφαίρα ευθύνης της διοίκησης ή τρίτου προσώπου ή σε πλάνη του διοικουμένου που προκλήθηκε από τέτοιο σφάλμα, να μην επιβάλλεται η καταβολή προσαυξήσεων καθυστέρησης (15% για τις ρυθμίσεις του Ν. 4152/2013 και 2% μηνιαίως για τις ρυθμίσεις του Ν. 4305/2014) ως όρος για την αναβίωση ρύθμισης (υπόθεση 214890/2016).
- Η προθεσμία και ο τρόπος εξόφλησης των ανεξόφλητων ποσών για τους παρελθόντες μήνες, ως όροι για την αναβίωση ρύθμισης, να τίθενται από τον αρμόδιο ΦΚΑ ή το ΚΕΑΟ έπειτα από συνεννόηση με τον οφειλέτη και συνεκτίμηση της τυχόν οικονομικής αδυναμίας του να ανταποκριθεί σε αυστηρούς όρους (υπόθεση 216598/2016).

Απαλλαγή από αύξηση επιτοκίου κατά την ένταξη σε ρυθμίσεις ασφαλιστικών οφειλών

Πάντως, το υπουργείο ήδη αντέδρασε θετικά σε άλλη περίπτωση σχετική με τις ρυθμίσεις ασφαλιστικών οφειλών. Σε αυτή (υπόθεση 210940/2015), πολίτης είχε αντιμετωπίσει την άρνηση του ΟΑΕΕ να εξετάσει εκπρόθεσμη αίτησή του για απαλλαγή από την αύξηση επιτοκίου που επέφερε ο Ν. 4336/2015 στις ρυθμίσεις του Ν. 4321/2015 («ρυθμίσεις των 100 δόσεων»).

Λόγω του ότι αφενός οι θιγόμενοι δεν ενημερώθηκαν εγκαίρως ατομικά, αφετέρου είχαν καθυστερήσει να εκδοθούν οι εγκύκλιοι για τον καθορισμό των δικαιολογητικών που έπρεπε να υποβληθούν για να επιτευχθεί η εν λόγω απαλλαγή, ο Συνήγορος πρότεινε να εξεταστούν και οι εκπρόθεσμες αιτήσεις, εκτός από τις περιπτώσεις όπου αποδεδειγμένα ο ενδιαφερόμενος είχε λάβει γνώση των σχετικών διατάξεων σε χρόνο που του επέτρεπε την εμπρόθεσμη κατάθεση αίτησης. Έπειτα από παρέμβαση της αρμόδιας διεύθυνσης του υπουργείου προς τον ΟΑΕΕ, η εκπρόθεσμη αίτηση του πολίτη εξετάστηκε και έγινε δεκτή.

Αποκλεισμός ασφαλισμένων από το επίδομα μητρότητας του ΟΑΕΕ

Πέρα από την απώλεια της ρύθμισης, η μη τήρηση των προβλεπόμενων όρων, και μάλιστα χωρίς υπαιτιότητα του ασφαλισμένου, έχει ως συνέπεια και την απώλεια κοινωνικοασφαλιστικών παροχών, όπου προβλέπεται ως προϋπόθεση για τη χορήγησή τους η ύπαρξη ταμειακής ενημερότητας και ασφαλιστικής ικανότητας.

Χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση είναι το επίδομα μητρότητας του ΟΑΕΕ, για τη χορήγηση του οποίου είναι προϋπόθεση, μεταξύ άλλων, η ταμειακή ενημερότητα και ασφαλιστική ικανότητα για παροχές ασθένειας κατά την ημερομηνία του τοκετού. Αν και η πρόβλεψη αυτής της προϋπόθεσης επιδιώκει να αποκλειστούν από το επίδομα ασφαλισμένες που δεν είναι συνεπείς στην καταβολή των εισφορών τους, η απόλυτη εφαρμογή της μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό ασφαλισμένων, οι οποίες για προφανείς λόγους δεν μπόρεσαν να είναι συνεπείς σε μία ή δύο δόσεις, ενώ μέχρι την κυοφορία και τη λοχεία ήταν απόλυτα συνεπείς. Βάσει της σχετικής προϋπόθεσης ο ΟΑΕΕ αρνήθηκε τη χορήγηση επιδόματος μητρότητας σε ασφαλισμένη που καθυστέρησε την τελευταία δόση των εισφορών της, χωρίς ωστόσο να εκδώσει γραπτή απορριπτική απάντηση ώστε η ασφαλισμένη να μπορεί να υποβάλει ένσταση. Ο Συνήγορος θεώρησε ότι ο φορέας θα έπρεπε να συνεκτιμήσει τους λόγους ανωτέρας βίας λόγω της δίδυμης κύησης και του επερχόμενου τοκετού, για τους οποίους η ασφαλισμένη δεν ήταν σε θέση να καταβάλει την τελευταία δόση και το γεγονός ότι έσπευσε να καλύψει τις υποχρεώσεις της προς το ταμείο αμέσως μετά την έξοδό της από το μαιευτήριο, λίγες μόλις ημέρες μετά τη λήξη της προθεσμίας πληρωμής. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου η αρμόδια υπηρεσία ΟΑΕΕ εξέδωσε απορριπτική απόφαση, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στην ασφαλισμένη να υποβάλει ένσταση, η οποία έγινε δεκτή από την Τοπική Διοικητική Επιτροπή (υπόθεση 215626/2016).

Παρακώλυση διεκπεραίωσης συνταξιοδοτικού αιτήματος λόγω οφειλών

Λόγω οφειλών προς τα ασφαλιστικά ταμεία παρακωλύεται η εφαρμογή των διατάξεων περί συνταξιοδότησης με χρόνο διαδοχικής ασφάλισης και δεν είναι δυνατή η διεκπεραίωση των υποθέσεων που εκκρεμούν. Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο διερεύνησης ατομικής αναφοράς, διαπίστωσε ότι στις περιπτώσεις που ο ασφαλισμένος οφείλει ασφαλιστικές εισφορές προς τον ΟΓΑ, ο ΟΓΑ ως συμμετέχων φορέας δεν δέχεται να διαβιβάσει ασφαλιστικά στοιχεία προς τον απονέμοντα φορέα αν προηγουμένως δεν εξοφληθεί ολόκληρο το ποσό της οφειλής, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η διεκπεραίωση των συνταξιοδοτικών αιτημάτων, τα οποία εκκρεμούν στον ΟΓΑ. Σε δύο εκ των περιπτώσεων που εξετάζει

ο Συνήγορος, το ποσό της οφειλής των ασφαλισμένων προς τον ΟΓΑ είναι της τάξης των 1.500 ή 2.000 ευρώ. Επισημαίνεται ότι στην περίπτωση που ο ΟΓΑ είναι απονέμων φορέας, είτε πρόκειται για υπόθεση συνταξιοδότησης αυτοτελώς από τον ΟΓΑ είτε για υπόθεση συνταξιοδότησης με τις διατάξεις περί διαδοχικής ασφάλισης, ποσό οφειλής μέχρι 4.000 ευρώ δύναται να συμψηφιστεί ή να παρακρατηθεί από το σύνολο των συντάξεων. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η μη εφαρμογή της διάταξης αυτής στις περιπτώσεις που ο ΟΓΑ είναι συμμετέχων φορέας συνιστά αδικαιολόγητη άνιση μεταχείριση των ασφαλισμένων, δεν συνάντησε ωστόσο τη θετική ανταπόκριση της ΓΓΚΑ (υπόθεση 213321/2016)³.

Καταλογισμός και αναγκαστική εκτέλεση

Είναι αδιαμφισβήτητη η υποχρέωση της διοίκησης για ενδελεχή έλεγχο και πλήρη ενημέρωση του φερόμενου ως υπόχρεου πριν από οιαδήποτε διαδικασία αναγκαστικής είσπραξης δημόσιου εσόδου, ενέργεια η οποία συνάδει και με το Σύνταγμα, αλλά και με την προαγωγή του σκοπού της κοινωνικής ασφάλισης. Άμεσα συναρτώμενο είναι και το ζήτημα της ορθής επίδοσης τόσο των πράξεων ελέγχου όσο και των σχετικών ειδοποιήσεων, ώστε να λαμβάνει γνώση ο ενδιαφερόμενος και να δίνεται σε αυτόν η δυνατότητα της προηγούμενης ακρόασης, στο πλαίσιο της νομιμότητας και της χρηστής διοίκησης. Ωστόσο, στην πράξη παρουσιάζονται προβλήματα.

Κατάσχεση ποσών τραπεζικού λογαριασμού λόγω ελλιπούς ενημέρωσης οφειλέτη

Ειδικότερα, αναφερόμενος υπέβαλε στο τμήμα ΚΕΑΟ αίτηση για αποδέσμευση και επιστροφή των χρημάτων που κατασχέθηκαν σε προσωπικό τραπεζικό του λογαριασμό, ισχυριζόμενος ότι:

- ούτε ο ίδιος ούτε άλλος υπεύθυνος της εταιρείας του έλαβε σχετική προηγούμενη ειδοποίηση οφειλής, αλλά αιφνίδια πληροφορήθηκε από την τράπεζα τη διενέργεια της κατάσχεσης
- η εν λόγω ενέργεια αναγκαστικής εκτέλεσης πραγματοποιήθηκε ενόσω ήδη εκκρεμούσε και δεν είχε ολοκληρωθεί η εξέταση σχετικής ένστασής του από το ΙΚΑ, ως προς την αιτία και το ύψος της οφειλής
- στερήθηκε τη δυνατότητα προηγούμενης ακρόασης και υπεράσπισης των δικαιωμάτων του, και
- δεν γνώριζε, ώστε να ενημερώσει έγκαιρα την τράπεζα για τη δικαιούμενη απαλλαγή από κάθε ενέργεια κατάσχεσης, ποσού έως 1.500 ευρώ.

Σε απάντηση της αίτησής του υποστηρίχθηκε από τη διοίκηση ότι

της κατάσχεσης του τραπεζικού λογαριασμού προηγήθηκε η αποστολή ατομικών ειδοποιήσεων στην έδρα της επιχείρησης, χωρίς πάντως να αποδεικνύεται ο τρόπος επίδοσής τους, ούτε να επιβεβαιώνονται η αποστολή και λήψη αυτών.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι διαφαίνονται σημαντικές ενδείξεις πως ο ενδιαφερόμενος έχει στερηθεί το συνταγματικό δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, εφόσον αφενός δεν τεκμηριώνεται η αποστολή των ατομικών ειδοποιήσεων, αφετέρου, εάν γνώριζε την πιθανότητα κατάσχεσης, θα είχε προβεί τουλάχιστον στην ενημέρωση της αρμόδιας τράπεζας, ώστε να προφυλαχθεί το στοιχειώδες μη κατασχετέο ποσό. Ακόμη περισσότερο περιεπλάκη το ζήτημα εις βάρος του αιτούντος όταν η εν λόγω κατάσχεση διενεργήθηκε ενόσω ακόμη εκκρεμούσε η διοικητική διαδικασία και δεν είχε ολοκληρωθεί η εξέταση της υποβληθείσας ένστασης από το ΙΚΑ.

Εντέλει το αρμόδιο υποκατάστημα ΙΚΑ απέρριψε σχετική ένσταση του πολίτη, υποστηρίζοντας ότι του είχε αποστείλει σχετική ειδοποίηση, παρά τους αντίθετους ισχυρισμούς του ιδίου. Το αποτέλεσμα ήταν το κλείσιμο της επιχείρησής του (υπόθεση 198550/2015).

Αναγκαστική κατάσχεση παρά το αντίθετο περιεχόμενο δικαστικής απόφασης

Παρά το θετικό και αποθετικό περιεχόμενο της υποχρέωσης συμμόρφωσης της διοίκησης προς τις αποφάσεις των δικαστηρίων, δεν είναι πάντα δεδομένη η εφαρμογή τους από τα αρμόδια διοικητικά όργανα, με αποτέλεσμα να παραμένει σε εκκρεμότητα η υλοποίηση των δικαιωμάτων που κρίθηκαν με αυτές. Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορά πολίτη που θεωρούσε ότι δεν ήταν νόμιμη η επιβολή αναγκαστικής κατάσχεσης σε βάρος της κινητής, ακίνητης και εις χείρας τρίτου περιουσίας του από την αρμόδια υπηρεσία του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, αφού είχαν εκδοθεί σχετικές ακυρωτικές, επί ανακοπής, αποφάσεις Διοικητικού Πρωτοδικείου για τις ταμειακές βεβαιώσεις και τις συνακόλουθες εκθέσεις αναγκαστικής κατάσχεσης. Εντούτοις, παρά την ύπαρξη των ανωτέρω δικαστικών αποφάσεων, το ΙΚΑ, μέσω των αρμόδιων ταμείων είσπραξης, προέβη και εξακολουθεί να προβαίνει έως σήμερα σε ενέργειες αναγκαστικής εκτέλεσης με βάση ταμειακές βεβαιώσεις και εκθέσεις κατάσχεσης οι οποίες έχουν ακυρωθεί.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι στην προκειμένη περίπτωση οι υπηρεσίες είσπραξης του ΙΚΑ δεν θεώρησαν ως ανίσχυρες και μη υφιστάμενες στον νομικό κόσμο τις ακυρωθείσες ταμειακές βεβαιώσεις και εκθέσεις αναγκαστικής κατάσχεσης, εμμένοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στη διατήρηση του αποτελέσματος των

³ <http://www.synigoros.gr/resources/docs/160524-sinopsi.pdf>

πράξεων ή παραλείψεων που ακυρώθηκαν. Επιπλέον, δεν προκύπτει αν οι αρμόδιες υπηρεσίες προέβησαν, μετά την έκδοση των ως άνω δικαστικών αποφάσεων, σε θετικές ενέργειες προς αναμόρφωση της, εκ των ακυρωθεισών πράξεων, δημιουργηθείσας κατάστασης, με σκοπό την αποκατάσταση των πραγμάτων στη θέση στην οποία θα ήταν αν δεν είχαν αυτές εκδοθεί. Το αρμόδιο υποκατάστημα ΙΚΑ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι θα προέβαινε σε ακύρωση των σχετικών πράξεων και θα εξέδιδε νέες, επί των οποίων ο ενδιαφερόμενος θα μπορούσε να επανεκκινήσει όλες τις δυνατότητες διοικητικού ελέγχου (υπόθεση 183502/2014).

ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Σύμφωνα με τις αρχές της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, ο πολίτης, ο οποίος πολλές φορές έχει άγνοια των διοικητικών διαδικασιών, παρανομιών ή παραλείψεων ή ενδεχομένως και αλλαγής της νομοθεσίας που τον αφορά, θα πρέπει να έχει την πεποίθηση ότι ορισμένη νομική κατάσταση ή συμπεριφορά της διοίκησης τον προστατεύει. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι οι συνταξιούχοι που στερούνται μέρους τους εισοδήματός τους λόγω των κρατήσεων επί των συνταξιοδοτικών παροχών, χωρίς να γνωρίζουν την αιτία τους, με συνέπεια να αμφισβητούν την ορθότητά τους και να απευθύνονται στους ασφαλιστικούς τους φορείς για τις σχετικές διευκρινίσεις.

Ο Συνήγορος έχει τονίσει ότι σχετικά αιτήματα των συνταξιούχων θα πρέπει να απαντώνται όχι με απλή παράθεση και μόνο των διατάξεων ισχυόντων νόμων, διότι αφενός δεν είναι ευχερής η κατανόηση της εφαρμογής τους στην περίπτωση του κάθε ενδιαφερόμενου πολίτη, αφετέρου δυσχεραίνει την κατανόηση και διαπίστωση της ορθότητας ή μη των σχετικών υπολογισμών. Αντιθέτως, οι περικοπές που υφίστανται οι ενδιαφερόμενοι στις συντάξεις τους θα πρέπει να είναι πλήρως θεμελιωμένες και κατανοητές από αυτούς και με τον ίδιο τρόπο θα πρέπει να απαντώνται και σχετικά αιτήματά τους.

Προς αυτή την κατεύθυνση έχει ζητηθεί από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες να παρέχουν αναλυτική ενημέρωση για τον λόγο και τη νομοθετική βάση των εκάστοτε κρατήσεων, ει δυνατό και με λογιστική απεικόνιση.

Ενημέρωση σχετικά με κρατήσεις επί συνταξιοδοτικών ποσών

Η ορθή ενημέρωση είναι άμεσα συνυφασμένη και με την αποτελεσματική άσκηση των νόμιμων δικαιωμάτων εκ μέρους των ασφα-

λισμένων. Ωστόσο, οι συνεχείς αλλαγές της νομοθεσίας επιφέρουν σύγχυση όχι μόνο στους πολίτες αλλά και στις υπηρεσίες σχετικά με τα ισχύοντα, και αναπόφευκτα οδηγούν συχνά σε λάθη ή παραλείψεις, με αρνητικές συχνά συνέπειες για τα δικαιώματα και τα έννομα αγαθά των διοικουμένων.

Ο Συνήγορος έχει λάβει αναφορές συνταξιούχων της Εμπορικής Τράπεζας, μητέρων ανήλικων τέκνων, υπαχθεισών στο προσυνταξιοδοτικό καθεστώς ΕΤΕΑ/τΤΕΑΠΕΤΕ σχετικά με τον καταλογισμό από το εν λόγω ταμείο, εις βάρος τους, ως αχρεωστήτως καταβληθέντων αναδρομικών ποσών που έλαβαν από τις 15.7.2010 και εξής. Οι ενδιαφερόμενες έκαναν χρήση της δυνατότητας που δόθηκε σε γυναίκες που ήταν ασφαλισμένες πριν από το 1993, εφόσον μέχρι το 2010 είχαν συμπληρώσει 5.500 έτη και είχαν ανήλικο παιδί, να μπορούν να συνταξιοδοτούνται με πλήρη σύνταξη, με τη συμπλήρωση του 55ου έτους (ή του 50ού για μειωμένη), οποτεδήποτε από το ΙΚΑ, χωρίς να εξετάζεται εάν κατά τη συμπλήρωση των ορίων ηλικίας συντρέχει ή όχι η ανηλικότητα του παιδιού. Οι ασφαλισμένες είχαν αποβλέψει καλόπιστα στην εφαρμογή των διατάξεων του καταστατικού του τΤΕΑΠΕΤΕ, που εξακολουθούσε να ισχύει, ως προς τον χρόνο και τις λοιπές προϋποθέσεις θεμελίωσης του συνταξιοδοτικού τους δικαιώματος, βάσει των οποίων υπέβαλαν και τις σχετικές αιτήσεις συνταξιοδότησής τους προς τον κύριο φορέα ασφάλισης, επειδή έλαβαν κατά περίπτωση ελλιπή ή αντιφατική ενημέρωση του ταμείου, που εύλογα δημιούργησε σε αυτές πεπλανημένη πεποίθηση αναφορικά με τον χρόνο άσκησης του συνταξιοδοτικού τους δικαιώματος.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η μετατόπιση του όλου ζητήματος, απλά και μόνο στη μη τήρηση των υποχρεώσεων εκ μέρους των αναφερομένων, χωρίς να υπολογισθεί η υποχρέωση του ταμείου να παρέχει σε αυτούς πλήρη, σαφή και έγκαιρη ενημέρωση για την πορεία των συνταξιοδοτικών περιπτώσεών τους, η οποία σημειωτέον ήταν ιδιαιτέρως αναγκαία, ενόψει του ιδιόμορφου προσυνταξιοδοτικού καθεστώτος στο οποίο είχαν υπαχθεί, δεν συνάδει με τις υποχρεώσεις που απορρέουν για τη διοίκηση από την αρχή της νομιμότητας. Σε συνέχεια της παρέμβασης του Συνηγόρου και ερωτήματος που υποβλήθηκε στο ΝΣΚ, εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 316/2015 ατομική γνωμοδότηση του ΝΣΚ, που έγινε αποδεκτή από τον Υφυπουργό Κοινωνικής Ασφάλισης και εναρμονιζόταν με τη θέση του Συνηγόρου (υποθέσεις 179068/2013, 184287, 189655/2014).

Καθυστερήσεις συνταξιοδότησης ασφαλισμένων με χρόνο ασφάλισης εξωτερικού

Στο πλαίσιο διερεύνησης σημαντικού αριθμού αναφορών, ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στον διοικητή του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, αναφέρ-

ήθηκε στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ασφαλισμένοι και συνταξιούχοι του Ιδρύματος με χρόνο ασφάλισης σε χώρες του εξωτερικού και πρότεινε λύσεις και συνεργασία με το ΙΚΑ, για να αποφευχθεί η μεγάλη καθυστέρηση εξέτασης των αιτημάτων και καταβολής των παροχών, η συχνή διακοπή και επαναχορήγηση της συνταξιοδοτικής παροχής και η αδυναμία τηλεφωνικής επικοινωνίας των δικαιούχων με τα υποκαταστήματα του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.

Ενδεικτική είναι η περίπτωση που έθεσαν προς διερεύνηση στον Συνήγορο συγγενείς ασφαλισμένης του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, κατοίκου Αυστραλίας, η οποία πάσχει από εξαιτίας από τη νόσο Alzheimer. Η ενδιαφερομένη είχε υποβάλει τον Νοέμβριο του 2008 στον ασφαλιστικό φορέα της Αυστραλίας αίτηση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος, σύμφωνα με τις διατάξεις της Διμερούς Συμφωνίας Κοινωνικής Ασφάλισης μεταξύ Ελλάδας και Αυστραλίας, και τον Οκτώβριο του 2015 ενημερώθηκε ότι δικαιώθηκε σύνταξης γήρατος από τον ελληνικό φορέα ασφάλισης. Ωστόσο, οι συγγενείς της αδυνατούσαν να επικοινωνήσουν με το ΙΚΑ για να πληροφορηθούν τις ενέργειες στις οποίες όφειλαν να προβούν για να καταβληθεί η συνταξιοδοτική παροχή. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου προς το αρμόδιο υποκατάστημα ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και την ενημέρωση των συγγενών για τις ενέργειες που εκκρεμούσαν, τον Αύγουστο του 2016, έπειτα από σχεδόν 8 έτη από την υποβολή της αίτησης συνταξιοδότησης, καταβλήθηκε η συνταξιοδοτική παροχή στον τραπεζικό λογαριασμό της συνταξιούχου αναδρομικά από αιτήσεως (υπόθεση 211243/2016).

Σε ανάλογη περίπτωση, ασφαλισμένος με χρόνο ασφάλισης στον ΟΑΕΕ, στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και στον γερμανικό φορέα ασφάλισης απευθύνθηκε στον Συνήγορο επειδή η Διεύθυνση Διεθνών Σχέσεων της διοίκησης του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ καθυστέρουσε να αποστείλει τα ασφαλιστικά του στοιχεία στον γερμανικό φορέα ασφάλισης, προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία συνταξιοδότησής του. Μετά την παρέλευση 6 μηνών από την υποβολή της αίτησης συνταξιοδότησής του, τον Μάρτιο του 2015, ο ΟΑΕΕ απέστειλε τα ασφαλιστικά στοιχεία του ενδιαφερομένου στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Ωστόσο, το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ ενημέρωσε τον ασφαλισμένο ότι θα χρειαστούν πλέον των 4 μηνών για την πρωτοκόλληση του εισερχομένου από τον ΟΑΕΕ εγγράφου, ενώ ο μέσος χρόνος διεκπεραίωσης των αιτημάτων είναι περί τα 2 έτη, χωρίς παρεκκλίσεις, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, δηλαδή στις περιπτώσεις υποβολής αιτήματος επίσπευσης για σοβαρούς οικονομικούς λόγους και λόγους υγείας. Τον Ιανουάριο του 2016 ο Συνήγορος απέστειλε έγγραφο προς την υπηρεσία, η οποία απλώς επιβεβαίωσε ότι τηρείται αυστηρή σειρά προτεραιότητας. Τελικά, τον Μάρτιο του 2016 ο ελληνικός φορέας ασφάλισης απέστειλε προς τον γερμανικό φορέα τα ασφαλιστικά στοιχεία του ενδιαφερομένου (υπόθεση 206679/2015).

Χορήγηση ισόβιας σύνταξης πολύτεκνης μητέρας

Κατά τη διαδικασία χορήγησης ισόβιας σύνταξης σε πολύτεκνη μητέρα, ομογενή από την Αλβανία (δυνάμει του άρθρου 63 παρ. 4 Ν. 1892/1990, πριν από την κατάργηση της παροχής με διάταξη του άρθρου 1 Ν. 4093/2012), ο Συνήγορος διαπίστωσε ισχυρές ενδείξεις πλημμελειών στη σχετική απορριπτική απόφαση της αρμόδιας Επιτροπής Ενστάσεων του ΟΓΑ, όπου προσέφυγε η ενδιαφερόμενη μετά την απόρριψη του αιτήματός της σε πρώτο βαθμό. Το πρωτοβάθμιο όργανο είχε επικαλεστεί ως αιτιολογία απόρριψης το γεγονός ότι από τις σελίδες του διαβατηρίου της αιτούσας δεν αποδεικνυόταν η μόνιμη διαμονή της στην Ελλάδα. Ο Συνήγορος ζήτησε την αναπομπή της υπόθεσης στην Επιτροπή Ενστάσεων, προκειμένου να προβεί σε ανάκληση της απορριπτικής πράξης για λόγους νομιμότητας, εφόσον διαθέτει την ευχέρεια επανεξέτασης του θέματος. Ωστόσο, ο ΟΓΑ απέρριψε την πρόταση, με την αιτιολογία της απουσίας ρητής διάταξης περί επανεξέτασης υπόθεσης μετά την έκδοση απόφασης επί ενστάσεως (υπόθεση 149704/2012).

Κατόπιν δικαστικής προσφυγής της ενδιαφερομένης κατά της απορριπτικής απόφασης, το ΣτΕ δέχθηκε την ερμηνεία της έννοιας της διαμονής που είχε προτείνει και ο Συνήγορος, έκρινε ότι η εν λόγω απόφαση δεν ήταν νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη, την ακύρωσε και ανέπεμψε την υπόθεση στον ΟΓΑ προκειμένου να προβεί σε νέα, νόμιμη κρίση. Ζητήθηκε δε εκ νέου η παρέμβαση του Συνηγόρου προς την κατεύθυνση συμμόρφωσης του ΟΓΑ προς τη δικαστική απόφαση. Η Επιτροπή Εκδίκασης Ενστάσεων του φορέα εξέδωσε νέα απόφαση και χορήγησε την παροχή⁴.

ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Η λανθασμένη εφαρμογή της νομοθεσίας από τη διοίκηση μπορεί να έχει ως απόρροια την περιστολή ή την απώλεια συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων ή άλλων παροχών.

Αναστολή στη χορήγηση συντάξεων άγαμων θυγατέρων

Ο Συνήγορος έλαβε αναφορές από άγαμες θυγατέρες οι οποίες διαμαρτύρονται για την αναστολή κατά το έτος 2016 των συντάξεων που λάμβαναν από το δημόσιο ταμείο, καθώς στην υποβληθείσα φορολογική δήλωση του έτους 2015 (κωδικοί 781 και 782) δηλώθηκαν εκ μέρους τους χρηματικά ποσά που αποκτήθη-

⁴ <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.miteres-oikogenia-politeknoi.362890>

καν εφάπαξ και αφορούσαν πώληση ακινήτων, γονικές δωρεές χρηματικών ποσών κ.ά. Το ΓΛΚ θεώρησε ότι τα δηλωθέντα αυτά ποσά πρέπει να χαρακτηριστούν ως εισοδήματα και συνακόλουθα να ανασταλεί η καταβολή των συντάξεων των συγκεκριμένων δικαιούχων, ανεξάρτητα εάν τα ποσά αυτά εμπίπτουν, κατά τη φορολογική νομοθεσία, σε αναλογική ή αυτοτελή φορολόγηση ή είναι εκτός φορολογητέας ύλης.

Ο Συνήγορος αντέταξε ότι ως εισόδημα φορολογείται, έστω και αν δεν κατονομάζεται ρητά στον νόμο, εφόσον υφίσταται περιοδικότητα και διαρκώς εκμεταλλεύσιμη πηγή αυτού, το αντάλλαγμα της προσωπικής εργασίας ή οι καρποί περιουσιακών στοιχείων του φορολογουμένου και όχι κάθε άλλη προσαύξηση της περιουσίας του, εκτός εάν αυτή δυνάμει ειδικής διάταξης νόμου λογίζεται, για την υπαγωγή στον φόρο, ως εισόδημα.

Επομένως, εφόσον η προσαύξηση της περιουσίας δεν απορρέει από διαρκώς εκμεταλλεύσιμη πηγή και δεν υφίσταται περιοδικότητα (δηλαδή είναι εφάπαξ), δεν μπορεί να θεωρηθεί εισόδημα, εκτός και αν η συγκεκριμένη μορφή προσαύξησης ορίζεται ρητά ως εισόδημα από ειδική διάταξη νόμου (υποθέσεις 211809, 211955, 215072/2016).

Συνταξιοδοτικές αποφάσεις ενστόλων

Ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης αναφορών πολιτών που στρέφονται κατά της κρίσης του ΓΛΚ επί συνταξιοδοτικών αποφάσεων που αφορούν ένστολους. Στις περιπτώσεις αυτές το επίμαχο ζήτημα είναι το ακριβές χρονικό σημείο έναρξης της προβλεπόμενης στον νόμο τριετίας (άρθρο 60 παράγρ. 1 ΠΔ 169/2007). Έχει δε κριθεί από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου ότι, στην περίπτωση που με απόφασή του ακυρώνεται ή μεταρρυθμίζεται οριστική πράξη ή απόφαση της συνταξιοδοτικής διοίκησης με την οποία κρίνεται επί της ουσίας το συνταξιοδοτικό δικαίωμα, αφετηρία του χρονικού σημείου της τριετούς αναδρομής αποτελεί η πρώτη του μήνα έκδοσης της ακυρούμενης ή μεταρρυθμιζόμενης, με την απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, πράξης, με την οποία η συνταξιοδοτική διοίκηση παρανόμως δεν αναγνώρισε την ένδικη συνταξιοδοτική αξίωση και όχι ο χρόνος έκδοσης των αποφάσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά την άσκηση της δικαιοδοσίας του, όπως γινόταν μέχρι τότε δεκτό. Επομένως, όταν η διοίκηση εκδίδει ή αναπροσαρμόζει τη σύνταξη συνταξιούχου συμμορφούμενη με απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την οποία ακυρώνεται η αρχική απόρριψη της διοίκησης και αναπέμπεται η υπόθεση για να κριθούν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, ως αφετηρία της τριετούς αναδρομής των οικονομικών αποτελεσμάτων της νεότερης πράξης πρέπει να

οριστεί η ημερομηνία έκδοσης της αρχικής απορριπτικής πράξης (υποθέσεις 207821/2015, 212029, 216374/2016).

Χορήγηση σύνταξης σε προέδρους κοινοτήτων και δημάρχους

Πρώην πρόεδρος κοινότητας υπέβαλε αίτηση συνταξιοδότησης, αλλά το ΓΛΚ του χορήγησε σύνταξη από την ημερομηνία έκδοσης της σχετικής πράξης απονομής και όχι από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης. Ο Ν. 3513/2006 πράγματι προβλέπει απαγόρευση αναδρομικότητας, η οποία όμως αφορά μόνον αυτούς που θεμελίωσαν συνταξιοδοτικό δικαίωμα με βάση τις διευρυμένες και ευμενέστερες προϋποθέσεις του ίδιου αυτού νόμου, και όχι εκείνους που είχαν θεμελιώσει συνταξιοδοτικό δικαίωμα με βάση τις στενότερες προϋποθέσεις του προϊσχύσαντος Ν. 1205/1981. Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι ο ενδιαφερόμενος πληρούσε τους όρους του παλαιότερου νόμου (εικοσαστής πραγματική υπηρεσία προέδρου και κοινοτικού συμβούλου της κοινότητας και μία τουλάχιστον θτεία προέδρου προ της 10.9.1981), οπότε το δικαίωμά του δεν οφειλόταν στις ευνοϊκές αλλαγές του νεότερου νόμου και επομένως δεν τον καταλαμβάνει η απαγόρευση αναδρομικότητας. Το ΓΛΚ πείσθηκε, αναθεώρησε την άποψή του και χορήγησε τη σύνταξη αναδρομικά από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης (υπόθεση 192993/2014)⁵.

⁵ <http://www.synigoros.gr/resources/synoyh-diamesolavshs-xorhghsh-synta3hs-se-dhmarxoy--2.pdf>

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

Υγεία

- Προβλήματα λειτουργίας μονάδων υγείας
- Δικαιώματα ασθενών
- Ψυχική υγεία
- Ειδικά θέματα υγείας ανηλίκων

Πρόνοια

- Μέτρα αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης
- Κοινωνικό μέρισμα
- Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων
- Πολύτεκνοι
- Μέριμνα ανηλίκων

Η υγεία και η πρόνοια είναι εκείνα τα πεδία διοικητικής δράσης τα οποία επηρεάζονται, περισσότερο από κάθε άλλο, από την οικονομική κρίση στις ανθρωπιστικές της εκφάνσεις (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 28-33). Αποτελούν ταυτόχρονα καταφύγιο των πολιτών που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, καθώς αντιστοιχούν στο απώτατο ελάχιστο όριο στοιχειώδους επιβίωσης, αλλά και τομέα που θίγεται εξαιρετικά από την ταμειακή στενότητα. Έτσι, στα πεδία αυτά οι από μακρού γνωστές παθογένειες του κράτους αθροίζονται με τα καινοφανή οικονομικά προβλήματα σε ένα εκρηκτικό μείγμα, ενώπιον του οποίου ο Συνήγορος συχνά περιέρχεται σε αμηχανία, καθώς οι παρεμβάσεις του δεν αρκεί πλέον να είναι νομικά πειστικές, αλλά οφείλουν να γίνουν και δημοσιονομικά ευφάνταστες.

ΥΓΕΙΑ

Οι υλικοτεχνικές και οικονομικές δυνατότητες της πολιτείας καθορίζουν μεν την πληρότητα του δικτύου των φορέων πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας περίθαλψης, δεν δικαιολογούν όμως σε καμία περίπτωση την απουσία οργανωμένων μονάδων για την αντιμετώπιση των σχετικών περιστατικών παρά τη διαπιστωμένη ανάγκη.

Σχετικά προβλήματα που έχουν τεθεί κατ' επανάληψη υπόψη του Συνηγόρου είναι η υποστελέχωση και η έλλειψη υποδομών με ποικίλες συνέπειες που εκτείνονται από την υποβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας, τη μη πλήρωση των ελάχιστων προδιαγραφών ασφαλούς περίθαλψης, όπου αυτές προβλέπονται, όπως π.χ. για την ασφαλή χορήγηση αναισθησίας, την πλημμελή τήρηση κανόνων καθαριότητας, απολύμανσης και αντισηψίας έως την αναστολή λειτουργίας ολόκληρων τμημάτων νοσοκομείων.

Προβλήματα λειτουργίας μονάδων υγείας

Υποστελέχωση

Η έλλειψη γιατρών με κρίσιμες ειδικότητες φαίνεται πως αποτελεί την κύρια αιτία καταστάσεων με τραγικά αποτελέσματα, όπως στην περίπτωση βρέφους ηλικίας 18 μηνών που εισήχθη στο Γενικό Νοσοκομείο Κω με προβλήματα στην αναπνοή, υποβλήθηκε σε εξετάσεις μέσω των οποίων διαπιστώθηκε η ύπαρξη βακτηρίου, έλαβε αντιβίωση και διακομίστηκε σε νοσοκομείο παιδών της Αθήνας, όπου κι εντέλει κατέληξε. Διερευνώντας την αναφορά, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι τα τελευταία 6 χρόνια δεν υπηρετεί νοσοκομειακός παιδίατρος στο Γενικό Νοσοκομείο Κω, με συνέπεια

την εξ ολοκλήρου απουσία νοσοκομειακής παιδιατρικής περίθαλψης στο νησί. Για την κάλυψη των παιδιατρικών αναγκών των κατοίκων του νησιού αλλά και των επισκεπτών του, ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, καλούνται να παρέχουν υπηρεσίες ιδιώτες παιδίατροι της Κω, οι οποίοι δεν προθυμοποιούνται πάντα και η διοίκηση του νοσοκομείου αναγκάζεται να ζητάει την παρέμβαση των εισαγγελικών αρχών. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η αδυναμία παροχής παιδιατρικής περίθαλψης από το μόνο ΓΝ-ΚΥ, η οποία δεν αντισταθμίζεται με τους ιδιώτες παιδίατρους, ενέχει σοβαρούς κινδύνους, λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της περιοχής, για την υγεία των παιδιών που κατοικούν μόνιμα στο νησί και των ανήλικων επισκεπτών κατά την τουριστική περίοδο (υπόθεση 193871/2014).

Σε άλλη περίπτωση που διερεύνησε ο Συνήγορος, η υποστελέχωση είχε ως συνέπεια σημαντική καθυστέρηση στην ολοκλήρωση εξετάσεων και εξαγωγή των αποτελεσμάτων τους. Καταγγέλθηκε ότι στο νοσοκομείο «Ιπποκράτειο» υπήρξε καθυστέρηση τριών μηνών στην έκδοση γνωματεύσεων για ύπαρξη ή όχι καρκινικών κυττάρων σε θυρεοειδή έπειτα από σχετική χειρουργική επέμβαση. Αποτέλεσμα της καθυστέρησης αυτής ήταν να μην μπορεί να αποφασιστεί η έναρξη και το είδος της θεραπείας που θα έπρεπε να ακολουθήσει η ασθενής, με ευνότες δυσμενείς συνέπειες στην υγεία και την ψυχολογική της κατάσταση. Από τη διοίκηση του νοσοκομείου υποδείχθηκε ως αιτία η υποστελέχωση του παθολογοανατομικού εργαστηρίου σε γιατρούς της συγκεκριμένης ειδικότητας. Έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου, εγκρίθηκε και προκηρύχθηκε με απόφαση του Υπουργού Υγείας μία θέση ειδικευμένου γιατρού Παθολογικής Ανατομίας στο εν λόγω νοσοκομείο και δύο επιπλέον θέσεις γιατρών της ίδιας ειδικότητας σε άλλα νοσοκομεία (υπόθεση 199901/2015).

Έλλειψη υποδομών

Η υλικοτεχνική ανεπάρκεια μπορεί να οδηγήσει έως την ακύρωση βασικών δικαιωμάτων των χρηστών υπηρεσιών υγείας, όπως αυτού της αναπαραγωγής των οροθετικών ατόμων. Ο Συνήγορος διερεύνησε υπόθεση σχετικά με τη δυνατότητα της αναφερόμενης και του οροθετικού συζύγου της να τεκνοποιήσουν με τη μέθοδο της ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Αφού ολοκληρώθηκαν οι διοικητικές διαδικασίες για τη λήψη της ειδικής άδειας, η ενδιαφερομένη πληροφορήθηκε ότι η χώρα μας δεν διαθέτει ειδικό εργαστήριο με τον απαιτούμενο εξοπλισμό για την υποβολή οροθετικών σε ιατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, σύμφωνα με τις επιταγές του νόμου, και έτσι είναι αδύνατον να τεκνοποιήσει. Η Εθνική Αρχή Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής, αποδεχόμενη τις απόψεις του Συνηγόρου, δρομολόγησε τις διαδικασίες προς εξασφάλιση δημιουργίας ειδικού εργαστηρίου (υπό-

Θεση 195126/2014, βλ. και «Καταπολέμηση των διακρίσεων»¹.

Εσφαλμένη ιεράρχηση προτεραιοτήτων

Η εσφαλμένη ιεράρχηση, από την πλευρά των υπηρεσιών υγείας, των προτεραιοτήτων τους και η παρανόηση σχετικά με τον σκοπό που υπηρετούν αντανakλάται στην πρόταση του οφέλους συγκεκριμένης επαγγελματικής ομάδας, υπονομεύοντας σοβαρά την εμπιστοσύνη των πολιτών έναντι του κράτους και των θεσμών.

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορά, σύμφωνα με την οποία σε νοσοκομείο της περιφέρειας με εντολή της διοίκησης εξυπηρετείται κατά προτεραιότητα το ίδιο το προσωπικό του νοσοκομείου και οι πολίτες που αυτό υποδεικνύει, κατόπιν δε όσοι έχουν πάρει αριθμό για σειρά προτεραιότητας. Η διοίκηση του νοσοκομείου προέβαλε ως αιτιολογία ότι οι εργαζόμενοι είναι πολίτες και πρέπει να απολαμβάνουν υπηρεσίες υγείας αλλά και ότι, αφού εξυπηρετηθούν νωρίτερα, θα έχουν πλέον χρόνο να εργασθούν για το νοσοκομείο.

Με παρέμβαση του Συνηγόρου ανακλήθηκαν οι οδηγίες που καταστρατηγούσαν τον δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα και την εξυπηρέτηση των πολιτών και οι υπεύθυνοι μονάδων υγείας της περιοχής ανέπτυξαν δράσεις για την εδραίωση επαγγελματικής δεοντολογίας (υπόθεση 197117/2015)².

Καθυστέρηση χρηματοδότησης

Προβλήματα στη λειτουργία των υπηρεσιών υγείας προκαλεί η καθυστέρηση στην εξασφάλιση χρηματοδότησης, όπως στην περίπτωση των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, με συνέπεια να δυσχεραίνεται η ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα. Συγκεκριμένα, με αναφορά του ο Σύλλογος Ατόμων με Αναπηρία, Γονέων και Φίλων «Αλκυόνη» κατήγγειλε ότι σταμάτησε η χρηματοδότηση στέγης υποστηριζόμενης διαβίωσης μέσω της απόδοσης του οφειλόμενου νοσηλίου-τροφείου από τον ΕΟΠΥΥ. Διαπιστώθηκε ότι το ζήτημα δεν αφορά μόνο τη συγκεκριμένη στέγη και ότι παρά την ανταλλαγή αλληλογραφίας μεταξύ του Υπουργείου Υγείας και του ΕΟΠΥΥ και την πραγματοποίηση συναντήσεων εργασίας δεν είχε καταστεί δυνατή η επίλυση του προβλήματος. Με παρέμβασή του ο Συνήγορος ζήτησε επανειλημμένως από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες να καταβάλουν το νοσήλιο-τροφείο, χωρίς να έχει λάβει ακόμη απάντηση, ενώ συνεχίζονται οι διαμαρτυρίες των γονέων ατόμων με αναπηρίες (υπόθεση 188042/2015)³.

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.dikaiomaygeias-eidikon-omadon.340113>

² <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.files.386969>

³ <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.amea-xroniaspasxontes.369411>

Δικαιώματα ασθενών

Πρόσβαση στον ιατρικό φάκελο

Παρά το πλούσιο νομικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ασθενών, η υλοποίησή τους δεν έχει πάψει να συναντάει προβλήματα στην πράξη. Εξακολουθεί να είναι προβληματική η πρόσβαση ακόμη και του ίδιου του ασθενούς ή εξουσιοδοτημένου από αυτόν τρίτου προσώπου στον ιατρικό του φάκελο, παρότι δεν αντιτάσσεται έναντι αυτού το ιατρικό απόρρητο. Σχετικό αίτημα για χορήγηση αντιγράφων από στοιχεία ιατρικού φακέλου που είχε υποβληθεί από 14.1.2016 σε δημόσιο νοσοκομείο της περιφέρειας ικανοποιήθηκε μόλις τον Ιούνιο του 2016, έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου και επανειλημμένες οχλήσεις του ενδιαφερομένου. Και τούτο, παρότι με την υποβολή της σχετικής αίτησης ενεργοποιείται η αντίστοιχη υποχρέωση που βαρύνει το δημόσιο νοσοκομείο τόσο ως πάροχο υπηρεσιών υγείας όσο και ως δημόσια υπηρεσία να απαντήσει εντός 20 ημερών στην αίτηση του ενδιαφερομένου, χορηγώντας αντίγραφα των αιτηθέντων σύμφωνα με το άρθρο 5 Ν. 2690/1999 (υπόθεση 215891/2016). Ομοίως, δεν είναι απρόσκοπτη η πρόσβαση στον ιατρικό φάκελο μετά τον θάνατο του ασθενούς. Η άσκηση του εν λόγω δικαιώματος επιτρέπεται, σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγρ. 8 Ν. 3418/2005, αποκλειστικά στους συγγενείς έως τέταρτου βαθμού που είναι και κληρονόμοι, με τους ίδιους όρους που ήταν δυνατή από τον ίδιο τον ασθενή. Αντιθέτως, πολλές μονάδες υγείας για την πρόσβαση στον ιατρικό φάκελο των προβλεπόμενων στον νόμο τρίτων προσώπων μετά τον θάνατο του ασθενούς απαιτούν την προσκόμιση εισαγγελικής παραγγελίας. Εντέλει σχετικό αίτημα ικανοποιήθηκε έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου και αφού επισημάνθηκε ότι αρκεί η υποβολή αίτησης, όπως ίσχυε και για τον ασθενή όσο ήταν εν ζωή. Η άσκηση του δικαιώματος δυσχεραίνεται έως ακυρώνεται και λόγω της πλημμελούς τήρησης ή φύλαξης των ιατρικών αρχείων, όπως συνέβη σε περιφερειακό δημόσιο νοσοκομείο (υπόθεση 212732/2016).

Διερεύνηση καταγγελιών ασθενών

Η υποβολή διαμαρτυριών ή ενστάσεων κατοχυρώνεται ως δικαίωμα τόσο για τους νοσοκομειακούς ασθενείς όσο και για τους χρήστες των μονάδων πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (άρθρο 47 παράγρ. 8 Ν. 2071/1992, άρθρο 1 Ν. 2519/1997). Πέρα από την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στο δημόσιο σύστημα υγείας, η αντικειμενική και πλήρης διερεύνηση διαμαρτυριών ή ενστάσεων επιτρέπει την ανάλυση σφάλματος και τον εντοπισμό οργανωτικών προβλημάτων. Ωστόσο, η διαχείρισή τους από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες υγείας δεν ικανοποιεί πάντα τις απαιτήσεις ενός αντικειμενικού και αξιόπιστου συστήματος ελέγχου και θα έπρεπε να οδηγήσει στη λήψη μέτρων.

Από τις αναφορές που έχει εξετάσει ο Συνήγορος παρατηρείται μειωμένο ενδιαφέρον έως και απροθυμία μερικών του νοσηλευτικού ή ιατρικού προσωπικού να προχωρήσει σε ουσιαστική έρευνα και διασταύρωση των εκατέρωθεν προβαλλόμενων ισχυρισμών και να ενεργοποιήσει τους διοικητικούς μηχανισμούς αυτοελέγχου και προστασίας του χρήστη.

Δεν ακολουθείται τυπική διαδικασία διερεύνησης και ο καταγγέλλων δεν ενημερώνεται συγκεκριμένα για τις ενέργειες της διοίκησης και τα αποτελέσματα αυτών, ώστε να αποκομίζει τεκμηριωμένη εικόνα για τη διαχείριση και έκβαση της διαμαρτυρίας ή ένστασής του (υπόθεση 211727/2016). Επίσης, από την πλευρά των υπηρεσιών γίνεται προσχηματική επίκληση ελλείπων στοιχείων της καταγγελίας, εξαιτίας των οποίων αναφέρουν ότι δεν μπορούν να τη διερευνήσουν, τα οποία όμως εντέλει μπορούν να αντληθούν από τα στοιχεία της υπηρεσίας. Για την ενεργοποίηση της διαδικασίας διερεύνησης μίας καταγγελίας, την ολοκλήρωση της έρευνας και την εμπεριστατωμένη ενημέρωση του πολίτη απαιτήθηκε η παρέμβαση της προϊστάμενης αρχής (ΥΠΕ, στη χωρική αρμοδιότητα της οποίας υπάγεται η εμπλεκόμενη μονάδα υγείας) ή του Συνηγόρου (υπόθεση 213111/2016).

Σε περίπτωση προκαταρκτικής εξέτασης του άρθρου 125 Ν. 3528/2007, η έκθεση που πρέπει να συντάσσεται με την ολοκλήρωσή της δεν ήταν πλήρης σε σχέση με τα αποδεικτικά στοιχεία που εκτιμήθηκαν για τη σύνταξη και διαμόρφωση του περιεχομένου της. Επίσης, παρατηρήθηκε δυστοκία στην άρση των πλημμελειών και οι σχετικές ενέργειες πραγματοποιήθηκαν μόνο καθ' υπόδειξη του Συνηγόρου (υπόθεση 137721/2011). Δεν τηρήθηκε, τέλος, η προβλεπόμενη διαδικασία για την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διαδικασίας μετά την κλήση σε απολογία, με την οποία αρχίζει η πειθαρχική δίωξη (άρθρο 122 Ν. 3528/2007). Συγκεκριμένα, αν και προβλέπεται ότι μετά την κλήση σε απολογία περατώνεται η υπόθεση με την έκδοση αθωωτικής ή καταδικαστικής απόφασης και δεν αρκεί απόφαση ΔΣ περί αρχειοθέτησης της υπόθεσης (άρθρο 134 παράγρ. 4 Ν. 3528/2007), σε υπόθεση που διερευνήθηκε, το νοσοκομείο με πράξη ΔΣ επέμενε να θέτει απλώς την υπόθεση στο αρχείο. Ο Συνήγορος ενέμεινε στην ανάγκη τήρησης της ορθής διαδικασίας, επισημαίνοντας ότι η άσκηση της πειθαρχικής αρμοδιότητας είναι υποχρέωση δημόσιου δικαίου που αποσκοπεί στην εύρυθμη λειτουργία μίας δημόσιας υπηρεσίας και εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, οπότε δεν τελεί υπό την αίρεση της βούλησης του καταγγέλλοντος ως προς το κατά πόσο θα τιμωρηθούν οι γιατροί (υπόθεση 177593/2013).

Πέραν των πλημμελειών που συχνά παρουσιάζει η διερεύνηση διαμαρτυριών ή ενστάσεων ασθενών, παρατηρείται μεγάλη καθυστέρηση στην ολοκλήρωση της διαδικασίας διερεύνησης, που

υποκρύπτει απουσία βούλησης για την ανεύρεση της αλήθειας από την πλευρά της εμπλεκόμενης υπηρεσίας υγείας. Σε ερευνώμενη υπόθεση, αν και η εντολή για διενέργεια ΕΔΕ δόθηκε τον Μάρτιο του 2012 και το αρχικό πόρισμα της ΕΔΕ υποβλήθηκε τον Ιανουάριο 2013, παραμένει έως σήμερα σε εκκρεμότητα η ολοκλήρωση της διαδικασίας συμπλήρωσης της ΕΔΕ, παρά την παρέλευση σχεδόν 3 χρόνων από τη σχετική εντολή που έδωσε η διοίκηση του νοσοκομείου τον Φεβρουάριο του 2013 και τις επανειλημμένες παρεμβάσεις του Συνηγόρου και προς τη δεύτερη ΥΠΕ, στην αρμοδιότητα της οποίας υπάγεται το εμπλεκόμενο δημόσιο νοσοκομείο (υπόθεση 144577/2011), με αποτέλεσμα να μην έχει αποσαφηνιστεί η διάπραξη ή όχι πειθαρχικού παραπτώματος από την πλευρά του εμπλεκόμενου ιατρικού προσωπικού του νοσοκομείου.

Πρόβλημα στη διερεύνηση ενστάσεων ή διαμαρτυριών ασθενών αποτελεί η αδυναμία απόδειξης, πέραν πάσης αμφιβολίας, πραγματικών περιστατικών (λ.χ. άρνηση παροχής ιατρικών υπηρεσιών, κακή συμπεριφορά) που βασίζονται στην προσωπική μαρτυρία, καθώς κατά κανόνα διατυπώνονται αντικρουόμενες απόψεις επ' αυτών.

Αν και δεν είναι δυνατή εξ αυτού του λόγου η απόδοση πειθαρχικής ευθύνης και η επιβολή κυρώσεων, αποτελεί καθ' όλα θετική εξέλιξη και καλή πρακτική η έγγραφη παράκληση συγγνώμης εκ μέρους των διοικήσεων των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, όπως συνέβη σε τρεις περιπτώσεις που διερεύνησε ο Συνήγορος, και συστήνεται η υιοθέτησή της πιο συχνά σε περιπτώσεις κακής συμπεριφοράς του προσωπικού.

Έτσι, αφενός ενδυναμώνεται η σχέση και η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τα νοσηλευτικά ιδρύματα, αφετέρου ενισχύεται η διαδικασία εσωτερικού ελέγχου του συστήματος και η αποφυγή πρακτικών που ταλαιπωρούν τους πολίτες (υποθέσεις 164340/2013, 183587/2014, 211943/2016)⁴.

Έγκριση θεραπειών και φαρμάκων

Συχνά η διαδικασία που ακολουθείται για την έγκριση ενδεδειγμένων θεραπειών προκαλεί καθυστέρηση, ενώ μικρές αλλαγές αρκούν για να βελτιώσουν την ταχύτητα και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η ακολουθούμενη διαδικασία για την έγκριση χορήγησης φαρμάκων εκτός εγκεκριμένων ενδείξεων που συνεπάγεται μεγάλη καθυστέρηση στην παραλαβή των αποφάσεων με ό,τι αυτό σημαίνει για την εξέλιξη της θεραπείας των ασθενών. Σύμφωνα με καταγγελίες ασθενών, η αρμόδια επιτροπή του Εθνικού Οργανισμού Φαρμάκων καθυστερεί σημαντικά να στείλει στους θεράποντες ιατρούς

⁴ <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.deuterobathmia-perithalpsi.400649>

τις αποφάσεις της που είναι απαραίτητες για τη χορήγηση των εν λόγω φαρμάκων, ενώ η ταχυδρομική αποστολή δεν φθάνει πάντα στον προορισμό της. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, ο ΕΟΦ συμφώνησε ότι η διαδικασία εσωτερικής διεκπεραίωσης και ταχυδρομικής αποστολής των εγκρίσεων αποδείχθηκε προβληματική και αποφάσισε τη βελτίωσή της με αποστολή είτε με courier και επιβάρυνση του ίδιου του ΕΟΦ, είτε με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο προς τα νοσοκομεία που υποβάλλουν μαζικά αιτήματα (υποθέσεις 209417, 209449/2015, 212141/2016)⁵.

Ψυχική υγεία

Ο Συνήγορος παραμένει αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών σχετικά με την καταπάτηση των δικαιωμάτων ψυχικά πασχόντων κατά τη νοσηλεία τους σε ψυχιατρικές κλινικές. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση δικηγόρου που μετέβη σε ψυχιατρικό τμήμα του ΨΝΑ, για να επισκεφθεί τον εντολέα της, ασθενή έγκλειστο ως «ακαταλόγιστο εγκληματία» (άρθρο 69 ΠΚ) στο ανωτέρω τμήμα, ώστε ο τελευταίος να υπογράψει εξουσιοδότηση προς αυτήν προκειμένου να λάβει αντίγραφο δικογραφίας για τη διευθέτηση δικαστικής εκκρεμότητας που τον αφορούσε. Η δικηγόρος παρεμποδίστηκε από τη διευθύντρια του τμήματος να συναντήσει τον ασθενή, παρότι ο τελευταίος δεν τελούσε υπό δικαστική συμπαράσταση ώστε να στερείται του δικαιώματος δικαιοπραξίας. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η παρεμπόδιση επικοινωνίας της δικηγόρου με τον εντολέα της συνιστά παραβίαση δικαιώματος του ασθενούς και ζήτησε την απρόσκοπτη επικοινωνία τους. Έπειτα από επανειλημμένες οχλήσεις προς τη διοίκηση του ΨΝΑ, το ζήτημα επιλύθηκε (υπόθεση 212838/2016).

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως επισημάνει την αδυναμία του συστήματος ψυχικής υγείας να διαφυλάξει τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών, παρέχοντας ποιοτική φροντίδα στους νοσηλευόμενους ασθενείς. Στο πλαίσιο των νέων αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων, με βάση τον Ν. 4228/2014, πραγματοποιούνται σχετικές δράσεις αυτοψιών σε ψυχιατρικές κλινικές με σημαντική συμβολή στην πρόσπιση της ευάλωτης ομάδας των ψυχικά ασθενών (βλ. «Πρόληψη βασανιστηρίων και κακομεταχείρισης»).

Ειδικά θέματα υγείας ανηλίκων

Νοσηλεία ανασφάλιστων παιδιών

Ο Συνήγορος διερεύνησε και το 2016 αναφορές σχετικά με την αδυναμία γονέων ανασφάλιστων ανηλίκων να καλύψουν τη δαπάνη για τη νοσηλεία των παιδιών τους, με αποτέλεσμα να απέχουν από αναγκαίες θεραπείες ή να επιβαρύνονται με το αντίστοιχο κόστος

χωρίς να έχουν πιθανότητα αποπληρωμής. Το ζήτημα λυνόταν αρχικά με εξατομικευμένους χειρισμούς που συχνά εστιάζαν στη ρύθμιση του καθεστώτος διαμονής ή/και του ασφαλιστικού καθεστώτος του ενδιαφερομένου. Τελικά, στη διάρκεια του έτους, επήλθε άρση των σχετικών σοβαρών κωλυμάτων με πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση, στο πλαίσιο της οποίας διασφαλίζεται η δωρεάν πρόσβαση των ανασφάλιστων ανηλίκων στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (υποθέσεις 205987/2015, 211277/2016).

Η έλλειψη κοινωνικών λειτουργών στον Δήμο Πύργου και η υποστελέχωση, με αποτέλεσμα τον υπέρμετρο φόρτο εργασίας, της κοινωνικής υπηρεσίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, είχε δυσμενείς συνέπειες στην ιατροφαρμακευτική κάλυψη ανήλικου τέκνου χωρισμένων γονέων. Για την κάλυψή του μέσω βιβλιαρίου ανασφάλιστου, η αρμόδια υπηρεσία προϋπέθετε τη διενέργεια κοινωνικής έρευνας για τη διαπίστωση της αδυναμίας υπαγωγής του παιδιού στην ασφάλιση του γονέα που δεν έμενε μαζί του και δεν ενεργούσε σχετικά, και της απορίας του γονέα που έμενε με το παιδί. Ήταν όμως ανέφικτη η σύνταξη σχετικής κοινωνικής έκθεσης σε εύλογο χρόνο. Ο Συνήγορος, για την επίτευξη της επίλυσης του προβλήματος, πρότεινε στη μητέρα να ζητήσει τη χορήγηση δωρεάν νομικής συνδρομής για την κατάθεση αγωγής διατροφής, από την οποία θα προέκυπτε ότι ο πατέρας δεν μεριμνούσε για τις ανάγκες του τέκνου και η οποία θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη αντί της κοινωνικής έκθεσης, για την πιστοποίηση των δεδομένων που δικαιολογούσαν την έκδοση βιβλιαρίου ανασφάλιστου (υπόθεση 209921/2015).

Προβλήματα φοίτησης παιδιών με αλλεργίες σε παιδικούς σταθμούς και τοποθέτηση σχολικού νοσηλευτή στη βασική εκπαίδευση

Ο Συνήγορος διερεύνησε υποθέσεις νηπίων σε παιδικούς σταθμούς με σοβαρές αλλεργίες και ινσουλινοεξαρτώμενων μαθητών, για τους οποίους απαιτείται ενημέρωση των παιδαγωγών, αναγνώριση τυχόν πρώτων συμπτωμάτων και αντιμετώπιση με παρεμβάσεις που δεν αποτελούν ιατρικές πράξεις, καθώς και, στην περίπτωση των σχολείων, παρουσία σχολικού νοσηλευτή για την παρακολούθηση, στάθμιση και παρέμβαση ανά παιδί.

Διαπιστώθηκε ότι οι δομές δεν διαθέτουν νομικό πλαίσιο που να υποδεικνύει τη διαδικασία και το είδος των παρεμβάσεων για την άμεση αντιμετώπιση τέτοιων περιπτώσεων. Συνακόλουθα, δεν διαθέτουν προσωπικό εκπαιδευμένο στην περιοχή πρώτων βοηθειών, καρδιοαναπνευστικής ανάνηψης, αντιμετώπισης επιληπτικών κρίσεων και άλλων καταστάσεων υγείας. Συνεπώς, τα νήπια και οι μαθητές δυσκολεύονται να συμμετάσχουν στην καθημερινότητα της σχολικής κοινότητας και συχνά

⁵ <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.farmaka.387975>

αποκλείονται από τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικές εκδρομές και λοιπές δράσεις ψυχαγωγίας.

Με την παρέμβασή του, ο Συνήγορος επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι οι λύσεις είναι αποσπασματικές και εξατομικευμένες, με τη συνδρομή των γονέων/κηδεμόνων, γειτνιαζόντων φαρμακείων και γιατρών, ενώ υπάρχει συνήθως άρνηση ακόμη και στην αποδοχή της απλής φύλαξης του σχετικού φαρμακευτικού σκευάσματος εντός του παιδαγωγικού πλαισίου. Επιπλέον, στις σχολικές μονάδες, από τις αιτήσεις για τοποθέτηση σχολικού νοσηλευτή σε σχολική μονάδα με πάσχοντα μαθητή, ικανοποιείται μόνο ένα μικρό ποσοστό ανά σχολικό έτος, οι δε εγκεκριμένες από το Υπουργείο Παιδείας τοποθετήσεις αφορούν μία και μοναδική προκήρυξη θέσεων ανά σχολική περίοδο, ενώ, αν τυχόν ο σχολικός νοσηλευτής αρνηθεί την τοποθέτηση, συνήθως δεν υπάρχει εναλλακτική κάλυψη της θέσης αυτής (ενδεικτικές υποθέσεις 196163/2014, 201226, 205464/2015).

ΠΡΟΝΟΙΑ

Μέτρα αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης

Συνεχίστηκαν και το 2016 οι αναφορές για παραβιάσεις της νομιμότητας και λοιπές δυσλειτουργίες κατά την εφαρμογή του Προγράμματος Αντιμετώπισης της Ανθρωπιστικής Κρίσης του Ν. 4320/2015, που περιλάμβανε επιδότηση σίτισης μέσω πίστωσης ειδικής ηλεκτρονικής κάρτας, επιδότηση ενοικίου και δωρεάν επανασύνδεση παροχής ηλεκτρικού ρεύματος. Πέραν της υπενθύμισης προτάσεων που είχαν διατυπωθεί κατά το 2015, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι το ηλεκτρονικό σύστημα υλοποίησης του προγράμματος είχε οδηγήσει εσφαλμένα σε απόρριψη με την τυποποιημένη αιτιολογία «διάσταση μεταξύ δηλωθέντων και διασταυρωθέντων στοιχείων», ιδίως επειδή, για παράδειγμα, διασταύρωνε στοιχεία παιδιών που είχαν γεννηθεί το 2014 ή το 2015 με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών για το 2013, ενώ η διασταύρωση των στοιχείων των εξαρτώμενων μελών έπρεπε να γίνεται με τα στοιχεία του χρόνου υποβολής των αιτήσεων (υπόθεση 203698/2015).

Για όσα αιτήματα επανεξέτασης υποβλήθηκαν εκπρόθεσμα στην αρμόδια επιτροπή, ο Συνήγορος πρότεινε, χωρίς αυτό να γίνει δεκτό, να εξεταστούν εκείνα για τα οποία δεν αποδεικνύεται ότι ο ενδιαφερόμενος έλαβε γνώση εγκαίρως για να υποβάλει το αίτημα εμπρόθεσμα, τονίζοντας και το εξαιρετικά σύντομο της επταήμερης προβλεπόμενης προθεσμίας, αλλά και το ότι αυτή υπολογιζόταν από συγκεκριμένη ημερομηνία και όχι,

όπως θα έπρεπε, από την ημερομηνία γνώσης του ενδιαφερομένου.

Από άλλη αναφορά προέκυψαν ενδείξεις ότι το ηλεκτρονικό σύστημα διασταύρωσης των στοιχείων των σχετικών αιτήσεων δεν υπολόγιζε το κρίσιμο εισόδημα με αφαίρεση των φόρων, εισφορών, κρατήσεων και λοιπών ποσών που η σχετική ΚΥΑ ορίζει ότι έπρεπε να αφαιρούνται. Το ίδιο ηλεκτρονικό σύστημα εφάρμοζε τα περιουσιακά κριτήρια στην παροχή του δωρεάν ρεύματος, ενώ αυτά κατά τον νόμο αποτελούσαν προϋποθέσεις για τη λήψη μόνο των άλλων δύο παροχών. Τέλος, πολλές κάρτες σίτισης παραμένουν αδιάθετες στα κατά τόπους αρμόδια Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών. Για τα παραπάνω ζητήματα δεν έχει ληφθεί απάντηση (υποθέσεις 203140/2015, 211833, 214969/2016).

Περαιτέρω, πολλοί από όσους κρίθηκαν δικαιούχοι του επιδόματος ενοικίου δεν έλαβαν εξαρχής ή δεν έλαβαν καθόλου αυτό το επίδομα, είτε επειδή οι εκμισθωτές των κατοικιών τους αρνήθηκαν να προβούν στις απαιτούμενες κατά τη σχετική ΚΥΑ ενέργειες είτε επειδή οι ίδιοι δεν ενημερώθηκαν επαρκώς από τα ΚΕΠ για τις απαιτούμενες αυτές ενέργειες. Γι' αυτόν τον λόγο, προτάθηκε η υιοθέτηση διαφορετικής διαδικασίας χορήγησης του επιδόματος, ιδίως στον ίδιο τον δικαιούχο μισθωτή και όχι στον εκμισθωτή της κατοικίας του. Επίσης, από 11.4.2016 και χωρίς προηγούμενη προειδοποίηση τέθηκε φραγή στο ηλεκτρονικό σύστημα στο οποίο όσοι κρίνονταν δικαιούχοι επιδόματος ενοικίου έπρεπε να καταχωρίσουν, σε σύμπραξη με τους εκμισθωτές των κατοικιών τους, στοιχεία των σχετικών μισθώσεων. Από τη φραγή αυτή εξαιρέθηκαν μόνο όσοι είχαν αρχίσει να λαμβάνουν επίδομα ενοικίου ήδη πριν από την ημερομηνία αυτή και επιθυμούσαν να καταχωρίσουν νέα μίσθωσή τους λόγω μετοίκησης. Απευθυνόμενος στο Υπουργείο Εργασίας, ο Συνήγορος πρότεινε να αρθεί η φραγή αυτή, επειδή χωρίς νομικό έρεισμα απέκλεισε από τη λήψη του επιδόματος αυτού κάποιους από όσους είχαν κριθεί δικαιούχοι αυτού με σχετικές ατομικές διοικητικές πράξεις (υπόθεση 214967/2016)⁶.

Κοινωνικό μέρισμα

Σε εκκρεμότητα παραμένει η καταβολή του κοινωνικού μερίσματος του Ν. 4254/2014 σε σημαντικό αριθμό δικαιούχων, παρά την παρέλευση 2 ετών από την καταληκτική ημερομηνία της 30.9.2015. Ο Συνήγορος επανήλθε επισημαίνοντας εκ νέου στον Γενικό Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων την ανάγκη άμεσης διεκπεραίωσης του συνόλου των εκκρεμών υποθέσεων με τη χορήγηση του κοινωνικού μερίσματος σε όσους εκ των δικαιούχων δεν το έχουν λάβει ακόμη (υπόθεση 197057/2015). Σε συνέχεια της

⁶ http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.loipes_periptwseis.363906

παρέμβασης του Συνηγόρου επίκειται η υπογραφή νέας ΚΥΑ (ενδεικτικές υποθέσεις 196574/2014, 201757/2015, βλ. και *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 65)⁷.

Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων

Με το άρθρο 92 Ν. 4387/2016 αποφασίστηκε η μείωση των εισοδηματικών κριτηρίων χορήγησης του ΕΚΑΣ, η αναπροσαρμογή των εισοδηματικών κριτηρίων ανά έτος για το διάστημα 2017-2019 και η σταδιακή κατάργησή του έως την 1.1.2020. Ανεξαρτήτως αυτής και έως τότε, έχουν διαπιστωθεί δυσλειτουργίες οι οποίες θέτουν υπό διακινδύνευση την εξασφάλιση ελάχιστης κοινωνικής προστασίας, ώστε οι χαμηλοσυνταξιούχοι να είναι σε θέση να καλύψουν βασικές βιοτικές τους ανάγκες.

Εξορθολογισμός της διαδικασίας χορήγησης του ΕΚΑΣ

Ο Συνήγορος έχει δεχθεί πλήθος αναφορών σχετικά με τη συνολική διαδικασία που ακολουθούν τα ταμεία, προκειμένου να ελέγξουν τις προϋποθέσεις χορήγησης του ΕΚΑΣ, ειδικά στις περιπτώσεις όπου κρίνεται ότι χρειάζεται ετήσιος επανέλεγχος των σχετικών προϋποθέσεων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ακολουθούμενη πρακτική, κυρίως από τα δύο μεγάλα ασφαλιστικά ταμεία, ΙΚΑ και ΟΑΕΕ, διακόπτεται η χορήγηση του ΕΚΑΣ και αναζητούνται χορηγθέντα ποσά σε μηνιαίες δόσεις των 80 ευρώ, όχι επειδή διαπιστώθηκε υπέρβαση των εισοδηματικών ή άλλων κριτηρίων, αλλά, προληπτικά, ενόψει της διεξαγωγής του ελέγχου για το αν πληροί ή όχι ο συνταξιούχος τα προβλεπόμενα κριτήρια χορήγησης του επιδόματος, χωρίς να έχει προηγηθεί η έκδοση καταλογιστικής πράξης και χωρίς να ελέγχεται το ποσό της χορηγούμενης σύνταξης που απομένει. Και αυτό, παρά το γεγονός ότι από τη νομοθεσία αλλά και τις εγκυκλίους ορίζεται ότι η διακοπή του επιδόματος και η τυχόν αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ΕΚΑΣ σε μηνιαίες δόσεις των 80 ευρώ θα πρέπει να διενεργείται μετά τον σχετικό έλεγχο και μετά την έκδοση της καταλογιστικής απόφασης και αφού προηγηθεί η, καθ' οιονδήποτε, τυπικό ή άτυπο τρόπο, προηγούμενη ακρόαση του ενδιαφερομένου.

Όπως επισήμανε ο Συνήγορος, βασική αιτία των προβλημάτων είναι η καθυστέρηση έκδοσης της ΚΥΑ για τα νέα εισοδηματικά κριτήρια, με συνέπεια να μη διεξάγεται έγκαιρα ο σχετικός έλεγχος, και επανέλαβε την πρόταση που είχε διατυπώσει και στο παρελθόν (*Ετήσια Έκθεση 2010*, σ. 72 επ.) να αναλαμβάνεται κάθε πρωτοβουλία ώστε να εκδίδεται εντός του πρώτου δεκαημέρου του Ιανουαρίου η ΚΥΑ και να ολοκληρώνεται ο εισοδηματικός έλεγχος μέχρι το τέλος Απριλίου. Επισημαίνεται ότι με τον Ν. 4387/2016

η έκδοση της ως άνω ΚΥΑ και ο έλεγχος των εισοδηματικών κριτηρίων χορήγησης του επιδόματος για κάθε έτος προσδιορίστηκε το τέλος Δεκεμβρίου έτσι ώστε από 1ης Ιανουαρίου κάθε έτους να μη χορηγείται ΕΚΑΣ σε μη δικαιούχους (ενδεικτικές υποθέσεις 192416, 192430, 194409/2014).

Μη καταβολή της διαφοράς του 1/3 ποσού ΕΚΑΣ σε συνταξιούχους που λαμβάνουν πλήρη, αλλά τμηματική σύνταξη γήρατος

Ο Συνήγορος χειρίστηκε αναφορές ικανού αριθμού συνταξιούχων του ΙΚΑ, οι οποίοι λάμβαναν πλήρη, αλλά τμηματική σύνταξη λόγω γήρατος με συνυπολογισμό του χρόνου ασφάλισής τους και στο εξωτερικό, και το ΕΚΑΣ τούς χορηγήθηκε μειωμένο κατά 1/3. Η σχετική μείωση επιβλήθηκε με εγκυκλίους που εκδόθηκαν από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ κατά παράβαση του άρθρου 34 Ν. 3996/2011, παρά το γεγονός ότι η σχετική διάταξη αναφέρεται ρητά σε όσους συνταξιούχους λαμβάνουν μειωμένη σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, επειδή είτε έχουν συνταξιοδοτηθεί σε όριο ηλικίας μικρότερο του πλήρους είτε με ποσοστό αναπηρίας μικρότερο εκείνου που προβλέπεται για χορήγηση ολόκληρης της σύνταξης. Ο Συνήγορος επισήμανε ήδη από το 2013 ότι οι εγκύκλιοι της διοίκησης του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και η πρακτική που απορρέει από αυτές αντιστρατεύονται το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο. Για τον λόγο αυτόν είχε ζητηθεί από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ να χορηγήσει τα προβλεπόμενα από τον νόμο πλήρη ποσά ΕΚΑΣ στους συγκεκριμένους δικαιούχους και εφαρμόζοντας τον νόμο να τροποποιήσει αναλόγως τη σχετική παράγραφο εγκυκλίου.

Με τη διάταξη του άρθρου 92 παράγρ. δ' Ν. 4387/2016 επεκτείνεται νομοθετικά πλέον η χορήγηση μειωμένου κατά το 1/3 ποσού ΕΚΑΣ, πέραν της κατηγορίας εκείνης των συνταξιούχων που λαμβάνουν μειωμένη σύνταξη γήρατος ή αναπηρίας, και σε αυτούς που θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με συνυπολογισμό του χρόνου ασφάλισής τους σε χώρα της αλλοδαπής. Περαιτέρω, ορίζεται ότι η διαφορά του 1/3 ποσού ΕΚΑΣ που τυχόν δεν είχε καταβληθεί πριν από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του νέου νόμου δεν χορηγείται.

Ωστόσο, κατά την άποψη του Συνηγόρου, η εφαρμογή νεότερων δυσμενέστερων διατάξεων σε μια κατηγορία συνταξιούχων, και μάλιστα με αναδρομική ισχύ, έχει ως συνέπεια να θίγονται δικαιώματα που μπορεί να γεννηθήκαν 4 χρόνια πριν και εγείρει σοβαρούς προβληματισμούς ως προς τη συνταγματικότητα της σχετικής ρύθμισης.

Επ' αυτού προτάθηκε να ληφθεί μέριμνα για την τροποποίησή της, ώστε η ισχύς των οριζόμενων του άρθρου 92 Ν. 4387/2016 να

⁷ http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.loipes_periptwseis.330046

ξεκινάει από την ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου και να μην εφαρμόζεται αναδρομικά (ενδεικτικές υποθέσεις 164195/2013, 190480, 191811/2014).

Συνέχιση της χορήγησης του ΕΚΑΣ σε όλους τους συνταξιούχους αναπηρίας, ανεξάρτητα από την ηλικία τους και τον βαθμό αναπηρίας

Με βάση τις διατάξεις του άρθρου 15 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Ρυθμίσεις κατεπειγόντων θεμάτων...» (ΦΕΚ 256α/31.12.2012), διακόπτεται, για πρώτη φορά, η χορήγηση του ΕΚΑΣ στους συνταξιούχους αναπηρίας που δεν ξεπερνούν το 65ο έτος της ηλικίας τους. Στη συνέχεια, με τις διατάξεις του άρθρου 8 παράγρ. 1 Ν. 4237/2014 ορίστηκε ότι από την προϋπόθεση της συμπλήρωσης του 65ου έτους της ηλικίας εξαιρούνται και οι ανάπηροι συνταξιούχοι (γήρατος, αναπηρίας ή θανάτου), με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η εξαίρεση από τη διακοπή χορήγησης του επιδόματος των συνταξιούχων βαριάς αναπηρίας αντιμετωπίζει μεν ευνοϊκά το πρόβλημα της συγκεκριμένης ομάδας πολιτών, ωστόσο, δεν δίνει διέξοδο στους υπόλοιπους συνταξιούχους αναπηρίας, οι οποίοι αδυνατούν να εργαστούν και αντιμετωπίζουν σοβαρότατα βιοποριστικά προβλήματα και πρότεινε την επέκταση της εξαίρεσης. Περαιτέρω, επισήμανε ότι η διακοπή του ΕΚΑΣ στη συγκεκριμένη κατηγορία συνταξιούχων θα είχε ως συνέπεια την εξαίρεσή τους από τη μειωμένη συμμετοχή στα φάρμακα, υποχρεώνοντάς τους σε σημαντικά μεγαλύτερη δαπάνη που αντικειμενικά αδυνατούν να καλύψουν με το ισχύον εισόδημά τους, συνεπεία του οποίου ήταν και δικαιούχοι ΕΚΑΣ. Ο Συνήγορος πρότεινε στον Υπουργό Εργασίας τη συνέχιση χορήγησης του ΕΚΑΣ σε όλους τους συνταξιούχους αναπηρίας ανεξαρτήτως ηλικίας και βαθμού αναπηρίας.

Πολύτεκνοι

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι στα εφαρμοζόμενα υπέρ πολυτέκνων εντοπίζεται ανισότητα μεταχείρισης της μητέρας, αλλά και του παιδιού, ανάλογα με το είδος της οικογένειας και ότι η ΥΑ έχει εξουσιοδότηση από τον νόμο να καθορίσει τη διαδικασία προς εκπλήρωση του σκοπού του νομοθέτη και όχι προς δημιουργία μη νόμιμων εμποδίων. Ο Συνήγορος δέχεται συνεχώς αναφορές σχετικά με το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων και το ειδικό επίδομα σε τρίτεκνες και πολύτεκνες οικογένειες που απονέμει ο ΟΓΑ.

Ένα από τα πιο σημαντικά εμπόδια που παρακωλύει την πρόσβαση στην εν λόγω παροχή προκύπτει από τη μη πρόβλεψη της δυνατότητας ελέγχου των προϋποθέσεων που θέτει ο νόμος στο πρόσωπο της μητέρας, όταν ο πατέρας ως υπόχρεος υποβολής δήλωσης φόρου εισοδήματος δεν πληροί τις νόμιμες προϋποθέσεις.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται περίπτωση στην οποία η οικογένεια λάμβανε το επίδομα όταν ο πατέρας ήταν εν ζωή και μετά τον θάνατό του το παιδί στερείται του επιδόματος, επειδή οι προϋποθέσεις του νόμου (ως προς τη δεκαετή διαμονή στην Ελλάδα) δεν πληρούνται στο πρόσωπο της μητέρας. Σε άλλη περίπτωση, οικογένεια που αποτελείται από μητέρα και τέκνα πολίτες κράτους ΕΕ δεν λαμβάνει το επίδομα, διότι ο πατέρας είναι πολίτης τρίτης χώρας εκτός ΕΕ και τα τέκνα δεν έχουν την ελληνική ιθαγένεια. Αντίθετα, αν η μητέρα ήταν πολίτης τρίτης χώρας, εκτός ΕΕ, και ο πατέρας πολίτης κράτους μέλους ΕΕ, θα λάμβαναν το επίδομα, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια των παιδιών. Ακόμη περισσότερο, αν η μητέρα ήταν διαζευγμένη, θα εδικαιούτο το επίδομα, ενώ ως μητέρα πυρηνικής οικογένειας δεν το λαμβάνει. Τονίζοντας ότι οι σύγχρονες νομοθεσίες αποσυνδέουν τις οικογενειακές παροχές από τους γονείς για να μην υπεισέρχονται διαφοροποιήσεις ανάλογα με τον τύπο της οικογένειας (παραδοσιακή πυρηνική, μονογονεϊκή, ανασυγκροτημένη κ.ά.) και τα επιδόματα τείνουν να εστιάζονται στο ίδιο το παιδί, ο Συνήγορος πρότεινε τροποποίηση της σχετικής ΥΑ (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»), ώστε σε περίπτωση που ο υπόχρεος σε δήλωση της φορολογίας εισοδήματος δεν πληροί τις εκ του νόμου προϋποθέσεις για τη χορήγηση και καταβολή των οικογενειακών επιδομάτων να ελέγχονται αυτές στο πρόσωπο του έτερου γονέα (υποθέσεις 171888/2013, 181759, 183749/2014, 207599/2015, 218499, 219726/2016)⁸.

Μέριμνα ανηλίκων

Δικαιώματα παιδιών σε ιδρύματα παιδικής προστασίας

Παιδιά που μετακινούνται από ένα ίδρυμα παιδικής προστασίας σε άλλο για οποιουδήποτε λόγους και έχουν εγκαθιδρύσει θετικές σχέσεις με το προσωπικό του ιδρύματος όπου διαβιούσαν ή με τρίτα πρόσωπα που εθελοντικά συνέδραμαν στην κάλυψη των αναγκών τους έχουν ανάγκη και δικαίωμα διατήρησης αυτών των σχέσεων. Ο Συνήγορος εξέτασε αίτημα εθελόντριας σε ίδρυμα παιδικής προστασίας, για διαμεσολάβηση με στόχο την αποκατάσταση της επικοινωνίας της με ανήλικο, με τον οποίο είχε εγκαθιδρύσει στενή προσωπική σχέση κατά τα τελευταία 2 έτη στο πλαίσιο σχετικού προγράμματος του ιδρύματος. Η επικοινωνία αυτή περιορίστηκε δραματικά έπειτα από τη μεταφορά του ανηλίκου, λόγω ηλικίας, σε άλλο ίδρυμα παιδικής προστασίας όπου επικρατούσαν διαφορετικές αντιλήψεις και πρακτικές επί του θέματος. Ο Συνήγορος, αφού διαπίστωσε ότι η συγκεκριμένη σχέση είχε αποδεδειγμένα θετική επίδραση στο παιδί, προέβη σε διαμεσολαβητικές παρεμβάσεις προς τη διοίκηση του δεύτερου ιδρύματος, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για συνέχεια στη φροντίδα και για διατήρηση δεσμών των

⁸ <http://www.synigoros.gr/resources/docs/synoyh-diamesolavshshs-epidoma-teknwn.pdf>

παιδιών που φιλοξενούνται σε ιδρύματα με σημαντικά πρόσωπα όχι μόνο του οικογενειακού αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Επιπλέον, ο Συνήγορος επισήμανε το δικαίωμα των παιδιών να εκφράζουν τη γνώμη τους και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για θέματα που τα αφορούν, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους, όπως προβλέπει το άρθρο 12 της ΔΣΔΠ (Ν. 2101/2002).

Παρά τις αρχικές αντιδράσεις και επιφυλάξεις της διοίκησης του ιδρύματος, οι συστάσεις του Συνηγόρου εισακούστηκαν και, κατόπιν και της θετικής εξέλιξης της συνεργασίας της κοινωνικής υπηρεσίας με την εθελόντρια, σταδιακά επιτεύχθηκε σημαντική πρόοδος ως προς τη συχνότητα, τη διάρκεια και τους όρους επικοινωνίας της με τον ανήλικο.

Η διερεύνηση της αναφοράς αναδεικνύει το γενικότερο πρόβλημα που έχει επισημανθεί κατ' επανάληψη, όσον αφορά την απουσία ενός ενιαίου θεσμικού πλαισίου για τη λειτουργία όλων των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, προκειμένου να διασφαλίζονται, σε κάθε περίπτωση, όλα τα δικαιώματα των παιδιών που φιλοξενούνται σε αυτά (υπόθεση 208519/2015, βλ. και ειδική έκθεση «Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα»)⁹.

Στελέχωση ιδρυμάτων παιδικής προστασίας

Σε παρόμοια κατεύθυνση ο Συνήγορος έλαβε επιστολή των φιλοξενούμενων παιδιών της Παιδόπολης «Αγία Βαρβάρα» την οποία απύθηναν προς το Διοικητικό Συμβούλιο του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, με θέμα τις δυσκολίες που τους προκαλεί η επικείμενη αποχώρηση υπαλλήλων που ασχολούνται με τη φροντίδα τους, λόγω της λήξης των συμβάσεών τους. Με την επιστολή ζητούσαν να ληφθεί μέριμνα για την παραμονή στο ίδρυμα των προσώπων αυτών, λόγω της σχέσης και των δεσμών που είχαν αναπτύξει μαζί τους. Απευθυνόμενος στη Γενική Γραμματεία Πρόνοιας σχετικά με το πάγιο και σοβαρό πρόβλημα της κάλυψης βασικών λειτουργικών αναγκών των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας από έκτακτο εναλλασσόμενο προσωπικό, ο Συνήγορος επισήμανε τη σημασία της σταθερότητας της στελέχωσης των δομών αυτών, τουλάχιστον όσον αφορά το προσωπικό που ασχολείται με την άμεση, καθημερινή φροντίδα των παιδιών (προσωπικό φροντίδας, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι) όπου η δημιουργία σταθερών, υποστηρικτικών σχέσεων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα. Σημειώνεται ότι ο Συνήγορος έχει επισημάνει επανειλημμένως και στο παρελθόν τις ολέθριες ψυχολογικές συνέπειες της πρακτικής αυτής για τα φιλοξενούμενα παιδιά, με έγγραφα προς το αρμόδιο υπουρ-

γείο αλλά και στην ειδική έκθεση «Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα» (Απρίλιος 2015). Ο Συνήγορος υπογράμμισε για άλλη μία φορά ότι τα παιδιά που διαβιούν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη κατηγορία ανηλίκων με αυξημένες ανάγκες ασφάλειας και σταθερότητας, και ότι η συνεχής εναλλαγή προσώπων που εμπλέκονται στη φροντίδα τους, με τις αλλεπάλληλες συναισθηματικές απώλειες και την αδυναμία δημιουργίας σταθερών σχέσεων που συνεπάγεται, συνιστά επί της ουσίας δευτερογενή κακοποίηση τους από το προνοιακό σύστημα. Κατά συνέπεια, η διασφάλιση της σταθερότητας, όπως και της καταλληλότητας, των προσώπων που εμπλέκονται στη φροντίδα των παιδιών αυτών είναι καθοριστικής σημασίας για την ψυχική υγεία και τη μελλοντική ψυχοκοινωνική τους εξέλιξη και αποτελεί ουσιαστική υποχρέωση της πολιτείας απέναντί τους. Σχετικό έγγραφο του Συνηγόρου διαβιβάστηκε από τη Γενική Γραμματεία Πρόνοιας στην αρμόδια για το προσωπικό των δομών παιδικής προστασίας Διεύθυνση Υποστήριξης Ανθρώπινου Δυναμικού και Υπηρεσιών, με την οδηγία να εξεταστούν και να ληφθούν υπόψη τα διαλαμβανόμενα σε αυτό (υπόθεση 215374/2016).

Αναδοχή ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών

Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορά από ζευγάρι κατοίκων νήσου του Αιγαίου, με θέμα το αίτημά τους να αναλάβουν την αναδοχή δύο ορφανών ανήλικων αδελφών ηλικίας 15 και 16 ετών από το Αφγανιστάν. Οι αναφερόμενοι γνωρίστηκαν και συνδέθηκαν με τα παιδιά στο πλαίσιο συμμετοχής τους σε επιχείρηση διάσωσης μεταναστών από ναυάγιο κατά το οποίο χάθηκαν οι γονείς και δύο αδελφές τους. Ωστόσο, τα δύο αδέρφια τοποθετήθηκαν από την Εισαγγελία της Κω σε ξενώνα φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων στην Αθήνα, μολοντί και τα ίδια εξέφραζαν έντονα την επιθυμία να φιλοξενηθούν από τους αναφερόμενους μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης με συγγενικό τους πρόσωπο στο εξωτερικό. Οι υπεύθυνοι του ξενώνα στην Αθήνα δήλωναν επί της ουσίας αναρμόδιοι για το θέμα της διεκπεραίωσης του αιτήματος των αναφερόμενων, όπως επίσης και η υπεύθυνη για θέματα αναδοχών Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, ενώ η μη κυβερνητική οργάνωση, η οποία υλοποιεί πρόγραμμα αναδοχής ασυνόδευτων ανηλίκων, αρχικά δήλωσε αδυναμία να εντάξει σε αυτό τη συγκεκριμένη περίπτωση, λόγω της γεωγραφικής περιοχής κατοικίας της οικογένειάς και της αδυναμίας αξιολόγησής της από κοινωνική λειτουργό της οργάνωσης, όπως προέβλεπε το πρόγραμμα. Δεδομένης της ιδιαίτερης σημασίας της προαγωγής της αναδοχής ασυνόδευτων ανηλίκων, ο Συνήγορος πραγματοποίησε επικοινωνία με τον ξενώνα όπου φιλοξενούνταν οι ανήλικοι, τη μη κυβερνητική οργάνωση και τη Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας (υπόθεση 212680/2016).

⁹ http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.idrimata_oxi_anapiries.286537

Τελικά, με συνεργασία των εν λόγω υπηρεσιών και κατόπιν εντολής της Εισαγγελίας Ανηλίκων Αθήνας, η αξιολόγηση των υποψήφιων αναδόχων διενεργήθηκε από την κοινωνική υπηρεσία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, προκειμένου η περίπτωση να ενταχθεί στο πρόγραμμα ανάδοχων οικογενειών. Ο Συνήγορος παρακολούθησε την εξέλιξη της διαδικασίας μέχρι την ολοκλήρωσή της, σε διάστημα περίπου 3,5 μηνών, και τη μετάβαση των ανηλίκων στο νησί κατοικίας των ανάδοχων γονέων.

Ολοκλήρωση διακρατικής υιοθεσίας

Ο Συνήγορος συνέδραμε στην ολοκλήρωση διαδικασίας διακρατικής υιοθεσίας ανηλίκου από χώρα της Ασίας, που βρισκόταν σε εκκρεμότητα από το 2008. Στην πορεία της διερεύνησης των δεδομένων της υπόθεσης διαπιστώθηκε κακή συνεννόηση μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών των δύο κρατών, λόγω παρερμηνείας του τρόπου υλοποίησης της Διεθνούς Σύμβασης της Χάγης. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε αναστολή των διαδικασιών υιοθεσίας, έως ότου οι δύο χώρες συνάψουν μεταξύ τους συμφωνία, γεγονός περιττό εφόσον υπήρχε ήδη σε εφαρμογή διεθνής διακρατική συμφωνία. Ο Συνήγορος, σε συνεννόηση με την Κεντρική Αρχή Διακρατικών Υιοθεσιών του Υπουργείου Εργασίας, απέστειλε διευκρινιστική επιστολή προς την αρμόδια υπηρεσία της εμπλεκόμενης ασιατικής χώρας, σε μια προσπάθεια άρσης της τεχνητής αναστολής εξέτασης και συνακόλουθης επίσπευσης των διαδικασιών έγκρισης του φακέλου υιοθεσίας της ανήλικης – που φιλοξενοούνταν από γέννησης σε ορφανοτροφείο, εφόσον οι σχετικοί ποιοτικοί έλεγχοι (κοινωνικές έρευνες, υποβολή δικαιολογητικών κ.λπ.) είχαν ολοκληρωθεί. Τελικά, επανενεργοποιήθηκε η μελέτη και ολοκλήρωση του φακέλου υιοθεσίας της ανήλικης, ενώ ολοκληρώθηκαν και οι τυπικές νομικές διαδικασίες εγγραφής της στην οικογενειακή μερίδα. Η αξία της διαμεσολαβητικής διαχείρισης της αναφοράς έγκειται ιδίως στην ανάδειξη της ανάγκης γνώσης και κατανόησης του περιεχομένου και της σημασίας των εκάστοτε Διεθνών Συμβάσεων, καθώς και της μεθοδευμένης ευέλικτης προσέγγισης του υφιστάμενου πλαισίου νομιμότητας από όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, εντός και εκτός Ελλάδας, αναφορικά με ζητήματα που ανακύπτουν. Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν στο μέγιστο οι γενικές αρχές που διέπουν τη λειτουργία της διοίκησης, καθώς και εκείνες που απορρέουν από τη ΔΣΔΠ, οι οποίες λειτουργούν ως ερμηνευτικά εργαλεία των ειδικότερων διατάξεων του εσωτερικού και διεθνούς δικαίου (υπόθεση 168268/2013).

Παιδικοί σταθμοί

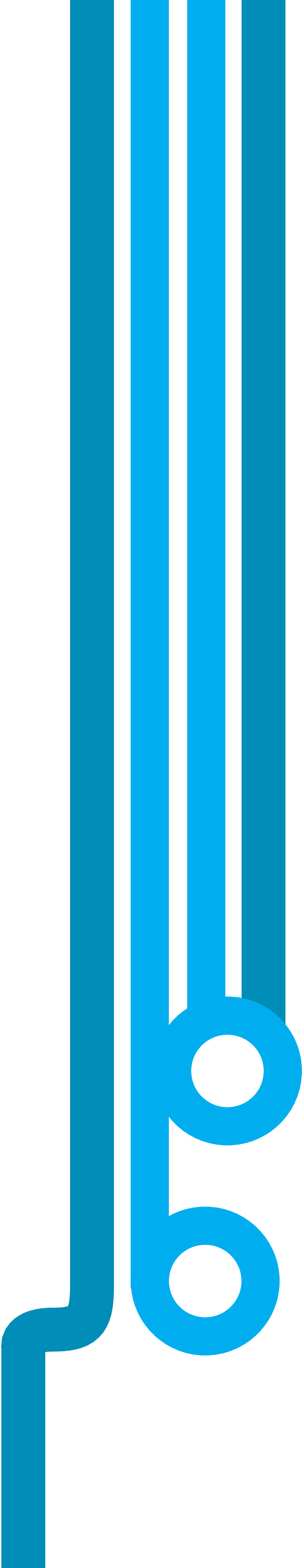
Ο Συνήγορος επησύνει απευθύνει στους συναρμόδιους φορείς

τις παρατηρήσεις και συστάσεις του σχετικά με την υλοποίηση του προγράμματος ΕΣΠΑ «Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής». Το 2016 το πρόγραμμα εισήγαγε μια ριζική αλλαγή: οι ωφελούμενες μητέρες δεν εξασφαλίζουν θέση σε μία από τις δομές βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών που έχουν δηλώσει, αλλά προσκομίζουν το voucher που τους παρέχει το πρόγραμμα στις δομές και εγγράφονται, εφόσον εκείνες διαθέτουν ελεύθερη θέση. Έτσι, δεν συμβάλλεται η ΕΕΤΑΑ ως φορέας υλοποίησης με τις δομές, αλλά απευθείας οι ωφελούμενες. Ως βασικά προβλήματα ο Συνήγορος διαπίστωσε τα εξής:

- Εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας, αιτούμενες μητέρες με υψηλή μοριοδότηση έμειναν εκτός δομών, επειδή οι θέσεις καλύφθηκαν από μητέρες με πολύ χαμηλότερη μοριοδότηση που είχαν προσέλθει νωρίτερα.
- Δομές, κυρίως ιδιωτικές, απαιτούσαν προκαταβολή ή εγγύηση ως εξασφάλιση θέσης ή έθεταν ως αναγκαίο όρο την επιπλέον πληρωμή προαιρετικών κατά τα λοιπά δραστηριοτήτων (ξένη γλώσσα, θεατρική αγωγή κ.λπ.) καταστρατηγώντας τους όρους της Πρόσκλησης Ενδιαφέροντος.
- Μητέρες παιδιών με αναπηρίες, τα οποία βάσει γνωματεύσεων μπορούν να φοιτήσουν σε γενικούς παιδικούς σταθμούς, απορρίπτονταν από τις δομές, εφόσον αυτές είχαν πλέον τη διακριτική ευχέρεια να επιλέγουν μεταξύ των δικαιούχων.

Τα σημεία που αναφέρθηκαν παραπάνω αλλοιώνουν τον χαρακτήρα και τους στόχους του προγράμματος, καθώς καταστρατηγείται η αρχική αξιολόγηση των κριτηρίων που αυξάνουν τη μοριοδότηση (ανεργία, χαμηλό εισόδημα, κοινωνικά αίτια κ.λπ.). Αναιρείται έτσι όλη η διαδικασία μοριοδότησης που έχει προηγηθεί, και οι δομές μπορούν να επιλέξουν τις ωφελούμενες με κριτήρια κέρδους ή προτίμησης παιδιών, καταστρατηγώντας έτσι τις αρχές της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης κατά την πρόσβαση στις υπηρεσίες. Για τους λόγους αυτούς ο Συνήγορος συνέστησε στην ΕΕΤΑΑ και στα συναρμόδια υπουργεία τον επαναπροσδιορισμό του συστήματος τοποθέτησης με σύζευξη, ώστε να αποκατασταθούν οι βασικές λειτουργίες και ο σκοπός του προγράμματος. Ως εξέλιξη σημειώθηκε η διεύρυνση του προγράμματος σε υποψήφιες επιλαχούσες και μόνο για τις δομές που διέθεταν αντίστοιχες κενές θέσεις (ενδεικτικές υποθέσεις 218422, 218622, 219072/2016)¹⁰.

¹⁰ <http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.sta8moi.289328>

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ανεργία και κατάρτιση

- Παροχές αφερεγγυότητας εργοδότη
- Χορήγηση βοηθήματος Ειδικού Λογαριασμού Ανεργίας Αυτοτελώς και Ανεξάρτητα Απασχολουμένων
- Προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα του ΟΑΕΔ
- Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την πρόσληψη ανέργων
- Καθυστέρηση χορήγησης εκπαιδευτικού επιδόματος στο πλαίσιο προγράμματος κατάρτισης

Απασχόληση στο Δημόσιο

- Ένταξη υποψηφίων στα μητρώα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής
- Αιφνιδιαστική αλλαγή όρου προκήρυξης σε ειδικές κατηγορίες αναπληρωτών εκπαιδευτικών
- Εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή δικαστικής απόφασης σχετικά με την κάλυψη θέσεων Ειδικού Τεχνικού Προσωπικού σε ΑΤΕΙ

Επαγγελματικά δικαιώματα

- Αποδεικτικά ναυτικής ικανότητας
- Άσκηση επαγγέλματος προπονητή αθλητών κολύμβησης
- Χρηστή διοίκηση και έλεγχος προϋποθέσεων άσκησης επαγγέλματος

Η ανάγκη περιορισμού των δημόσιων δαπανών τα τελευταία έτη σε συνδυασμό με την αύξηση της ανεργίας και τον εμφανή κίνδυνο του μακροχρόνιου αποκλεισμού έχει αναδείξει την ανάγκη ενίσχυσης των πολιτών μέσω αποτελεσματικότερων και αποδοτικότερων μέτρων κοινωνικής προστασίας και ένταξης. Όπως, όμως, διαπιστώνει ο Συνήγορος, η χορήγηση τακτικών ή έκτακτων παροχών ανεργίας και άλλων επιδομάτων υπόκειται σε συνεχώς αυστηρότερες προϋποθέσεις, παρόλο που μια ολοένα αυξανόμενη μερίδα του πληθυσμού καταφεύγει σε αυτές. Η διοίκηση, από την πλευρά της, στην προσπάθεια παρέμβασης του κράτους με σκοπό την έστω και εν μέρει ή προσωρινή κάλυψη της απώλειας των εισοδημάτων των ανέργων, αλλά και άλλων κατηγοριών πληθυσμού που χρήζουν ειδικής προστασίας, τείνει να ερμηνεύει συσταλτικά και ανεπιεικώς τις νομοθετικές διατάξεις που πλαισιώνουν τις προϋποθέσεις χορήγησης επιδομάτων.

Από την άλλη πλευρά, οι πολιτικές απασχόλησης επικεντρώνονται μεν στην προσπάθεια ένταξης στην αγορά εργασίας περισσότερων ομάδων του πληθυσμού, ιδίως μέσω της οργάνωσης προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα ή μέσω της επιχορήγησης επιχειρήσεων για την πρόσληψη ανέργων, ωστόσο, και στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι δεν διασφαλίζονται πάντοτε ούτε η αρχή της διαφάνειας ούτε και τα θεμελιώδη εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα των απασχολούμενων, κατά παράβαση κανόνων του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου που έχουν αυξημένη τυπική ισχύ. Παράβαση των αρχών της διαφάνειας και της χρηστής διοίκησης διαπιστώνει ο Συνήγορος και κατά τη διερεύνηση διαδικασιών επιλογής προσωπικού στον δημόσιο ή ευρύτερο δημόσιο τομέα.

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Παροχές αφερεγγυότητας εργοδότη

Στις περιπτώσεις που κάποιος εργοδότης βρεθεί σε κατάσταση αφερεγγυότητας (π.χ. έχει περιέλθει σε κατάσταση παύσης ή αναστολής των πληρωμών του για διάφορους λόγους, κυρίως λόγω πτώχευσης ή λύσης της επιχείρησής του), ο ΟΑΕΔ αναλαμβάνει να υποκαταστήσει τον εργοδότη στις υποχρεώσεις του έναντι των εργαζομένων, καταβάλλοντας στους εργαζομένους τις μη καταβληθείσες εκ μέρους του εργοδότη αποδοχές καθώς και τις ανάλογες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, υπό αυστηρά οριοθετούμενες προϋποθέσεις.

Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις είτε προβάλλονται από τον ΟΑΕΔ προσκόμματα για τη μη εφαρμογή των σχετι-

κών διατάξεων είτε αυτές ερμηνεύονται εσφαλμένα, με αποτέλεσμα να ακυρώνεται στην πράξη ο σκοπός του νομοθέτη, ήτοι η αποτελεσματική διασφάλιση των απαιτήσεων των εργαζομένων.

Καθυστερήσεις στη χορήγηση επιδόματος αφερεγγυότητας

Χαρακτηριστική περίπτωση, η άρνηση της Περιφερειακής Διεύθυνσης Μακεδονίας του ΟΑΕΔ να καταβάλει ανεξόφλητες αποδοχές λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη στους εργαζομένους της ΠΑΕ Άρης, η οποία απέλυσε όλους τους εργαζομένους τον Οκτώβριο του 2014 οφείλοντας μισθούς πέραν των 6 μηνών, δώρα Χριστουγέννων - Πάσχα, επίδομα αδείας και αποζημίωση απόλυσης. Η ΑΕ βρίσκεται σε εκκαθάριση από τις αρχές του 2015, σύμφωνα με απόφαση της Έκτακτης Γενικής Συνέλευσης των μετόχων της. Ωστόσο, όταν υποβλήθηκε σχετικό αίτημα για καταβολή ανεξόφλητων αποδοχών λόγω αφερεγγυότητας από πρώην εργαζόμενο της ΑΕ, η Περιφερειακή Διεύθυνση Μακεδονίας του ΟΑΕΔ απέρριψε το αίτημα με την αιτιολογία ότι την απόφαση για θέση της επιχείρησης σε ευθεία εκκαθάριση, χωρίς δηλαδή να προηγηθεί απόφαση περί διάλυσης, δεν μπορεί να τη λάβει ο εργοδότης (φυσικό ή νομικό πρόσωπο), αλλά η αρμόδια διοικητική ή δικαστική αρχή, πράγμα που δεν συνέβη στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Μετά την απόρριψη και σχετικής ένστασης, η υπόθεση προωθήθηκε στο ΔΣ του ΟΑΕΔ, στο οποίο ο Συνήγορος εξέθεσε την επιχειρηματολογία του, με βασικό επιχείρημα ότι οι απορριπτικές αποφάσεις επικαλούνται τις διατάξεις του άρθρου 1 ΠΔ 1/1990 χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις τροποποιήσεις που έχουν επέλθει με νεότερη νομοθεσία, με την οποία διευρύνθηκε η έννοια του «αφερέγγυου εργοδότη», ανταποκρινόμενη στην ανάγκη αποτελεσματικότερης διασφάλισης των απαιτήσεων των εργαζομένων, ακολουθώντας και τη νομολογία του ΔΕΕ. Ωστόσο, το ζήτημα παραμένει σε εκκρεμότητα, καθώς από τον Ιανουάριο του 2016 η υπόθεση δεν έχει αχθεί ενώπιον του ΔΣ του ΟΑΕΔ, εν αναμονή έκδοσης σχετικής γνωμοδότησης της Νομικής Υπηρεσίας. Ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι η μακρόχρονη καθυστέρηση αναιρεί εκ των πραγμάτων τον σκοπό της νομοθέτησης του επιδόματος αφερεγγυότητας (υπόθεση 202130/2015).

Χορήγηση παροχών αφερεγγυότητας σε πρώην εργαζόμενο πτωχεύσας επιχείρησης

Σε άλλη περίπτωση, αίτημα για χορήγηση παροχών αφερεγγυότητας πρώην εργαζομένου επιχείρησης που πτώχευσε απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι παρήλθε χρονικό διάστημα άνω του εξαμήνου από τη δημοσίευση της δικαστικής απόφασης κήρυξης

της πτώχευσης, καθώς ο ΟΑΕΔ έλαβε υπόψη του την ημερομηνία δημοσίευσης της απόφασης στο ακροατήριο του δικαστηρίου και όχι αυτή της δημοσίευσης στο Δελτίο Δικαστικών Δημοσιεύσεων του Ταμείου Νομικών. Μάλιστα, απορρίφθηκε σε τελευταίο βαθμό από το ΔΣ του ΟΑΕΔ και υποβληθείσα ένσταση επί της ανωτέρω απόφασης. Επισημαίνεται ότι με τη δικαστική απόφαση κήρυξης της πτώχευσης διορίσθηκε σύνδικος, ο οποίος δεν προωθούσε τις εργασίες της πτώχευσης, ιδίως δε δεν προέβαινε στη δημοσίευση της απόφασης στο Δελτίο Δικαστικών Δημοσιεύσεων. Τελικά, το δικαστήριο διόρισε νέο σύνδικο, ο οποίος δημοσίευσε την απόφαση στο Δελτίο, προώθησε τη διαδικασία αναγγελίας των απαιτήσεων και επέδωσε στον ενδιαφερόμενο έγγραφη καταγγελία της σύμβασης εργασίας του. Ο ενδιαφερόμενος αναγγέλθηκε ως πιστωτής και τότε υπέβαλε αίτηση για τη χορήγηση των παροχών. Μέχρι την επίδοση της έγγραφης καταγγελίας δεν είχε ενημερωθεί για την κήρυξη της επιχείρησης σε κατάσταση πτώχευσης.

Ο Συνήγορος ζήτησε την επανεξέταση της οριστικώς κριθείσας ασφαλιστικής υπόθεσης του ενδιαφερομένου, υποστηρίζοντας ότι ως αφετηρία της εξάμηνης προθεσμίας θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη η δημοσίευση της απόφασης στο Δελτίο Δημοσιεύσεων του Ταμείου Νομικών και όχι στο ακροατήριο του δικαστηρίου. Από τη δημοσίευση της απόφασης στο ακροατήριο επέρχονται τα αποτελέσματά της έναντι των διαδίκων. Ωστόσο, επειδή η κήρυξη της πτώχευσης δημιουργεί κατάσταση έναντι πάντων, προβλέπονται αυξημένες διατυπώσεις δημοσιότητας, ώστε να διασφαλίζονται τα δικαιώματα των τρίτων, ιδίως των πιστωτών. Παράλληλα, ο Συνήγορος επισήμανε ότι και η τρίμηνη προθεσμία της αναγγελίας των απαιτήσεων των πιστωτών έχει ως αφετηρία τη δημοσίευση της απόφασης που κήρυξε την πτώχευση στο Δελτίο Δικαστικών Δημοσιεύσεων του Ταμείου Νομικών και όχι τη δημοσίευση της απόφασης στο ακροατήριο. Η ρύθμιση αυτή συνιστά διαδικαστική εγγύηση για την αποτελεσματικότερη διασφάλιση των απαιτήσεων των πιστωτών, οι οποίοι δύσκολα θα έχουν ενημερωθεί για την πτώχευση με μόνη τη δημοσίευση της απόφασης στο ακροατήριο. Τέλος, ο Συνήγορος τόνισε ότι δεν θα ήταν συνεπές να θεωρηθεί πως η προθεσμία για τη χορήγηση των παροχών αρχίζει από χρόνο προγενέστερο της έναρξης της προθεσμίας αναγγελίας των απαιτήσεων, δεδομένου ότι οι εργαζόμενοι που αιτούνται την καταβολή των παροχών οφείλουν να προσκομίσουν βεβαίωση του συνδίκου της πτώχευσης, από την οποία να προκύπτει το ύψος των ανεξόφλητων αποδοχών που αναγγέλθηκαν και λαμβανομένου υπόψη ότι η προθεσμία για την αναγγελία των απαιτήσεων εκκινεί από τη δημοσίευση στο Δελτίο Δημοσιεύσεων. Το ΔΣ του ΟΑΕΔ δεν ανταποκρίθηκε στις προτάσεις του και ο Συνήγορος προέβη στη σύνταξη πορίσματος (υπόθεση 197091/2015).

Χορήγηση βοηθήματος Ειδικού Λογαριασμού Ανεργίας Αυτοτελώς και Ανεξάρτητα Απασχολουμένων

Ακόμη μία παροχή ανεργίας, κατά τη χορήγηση της οποίας ανακύπτουν προβλήματα, είναι το βοήθημα του Ειδικού Λογαριασμού Ανεργίας Αυτοτελώς και Ανεξάρτητα Απασχολουμένων, κατ' εφαρμογή της παραγρ. 2 του άρθρου 44 Ν. 3986/2011. Ασφαλισμένοι του Οργανισμού Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ) ζήτησαν τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου σχετικά με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία χορήγησης του βοηθήματος αυτού, ενώ ασφαλισμένοι του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολουμένων (ΕΤΑΑ) κατήγγειλαν ότι δεν έχει εκδοθεί ακόμα υπουργική απόφαση με την οποία θα εξειδικεύονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία χορήγησης της παροχής στους ασφαλισμένους του συγκεκριμένου ταμείου, με αποτέλεσμα μέχρι σήμερα να μη χορηγούνται παροχές ανεργίας στους ασφαλισμένους του ΕΤΑΑ, ενώ καταβάλλουν εισφορές υπέρ του Ειδικού Λογαριασμού Ανεργίας ήδη από το 2011 (υπόθεση 167883/2013).

Το 2014 ο Συνήγορος είχε συντάξει σχετικό πόρισμα, στο οποίο διατύπωσε αναλυτικές επισημάνσεις σχετικά με τις εισοδηματικές προϋποθέσεις σε συνάρτηση με την ασφαλιστική φύση της παροχής. Περαιτέρω, η Αρχή επισήμανε ότι είναι αντίθετη προς τον νόμο η παράλειψη έκδοσης της υπουργικής απόφασης με την οποία θα καθορίζονται οι προϋποθέσεις απονομής του βοηθήματος στους ασφαλισμένους του ΕΤΑΑ, η διάρκεια και το ποσό της καταβολής και η διαδικασία απονομής της. Ζήτησε δε να ολοκληρωθεί η διαδικασία γνωμοδότησης που προβλέπεται από τη νομοθεσία, με την έκδοση γνώμης από το ΔΣ του ΕΤΑΑ ώστε να εκδοθεί το ταχύτερο δυνατόν η σχετική υπουργική απόφαση για τη χορήγηση των παροχών στους ασφαλισμένους. Τέλος, δεδομένου ότι η σύγχρονη αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από έντονη κινητικότητα μεταξύ απασχολήσεων που υπάγονται σε διαφορετικό ασφαλιστικό καθεστώς, υπογράμμισε την αναγκαιότητα θέσπισης και εφαρμογής κανόνων διαδοχικής ασφάλισης και για τον κίνδυνο της ανεργίας των ελεύθερων επαγγελματιών. Τον Φεβρουάριο του 2016 ο Συνήγορος έστειλε το πόρισμα εκ νέου στον αρμόδιο Υφυπουργό Κοινωνικής Ασφάλισης¹.

Προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα του ΟΑΕΔ

Ο Συνήγορος, ήδη από το έτος 2014, διατύπωσε επισημάνσεις και προτάσεις προκειμένου να διασφαλισθούν τα θεμελιώδη εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα των απασχολουμένων στα προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα βάσει του Ν. 4152/2013,

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.epidomata.353416>

τα οποία κατοχυρώνονται και από την ευρωπαϊκή νομοθεσία για όλους τους εργαζομένους. Τα ανωτέρω ζητήματα, μάλιστα, τα επανέφερε και κατά το έτος 2015.

Οι επισημάνσεις του Συνηγόρου αφορούσαν την αναγνώριση στους απασχολούμενους στα προγράμματα δικαιωμάτων όπως η ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, η προστασία της μητρότητας και οι διευκολύνσεις εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις, η προστασία θυμάτων εργατικών ατυχημάτων, καθώς και τα κενά προστασίας ως προς την ασφαλιστική τους κάλυψη λόγω ασθενείας ή ατυχήματος, αλλά και ως προς την παροχή του μισθού κατά τον χρόνο που η μη παροχή εργασίας οφείλεται σε ασθένεια ή σε κυοφορία/λοχεία, δηλαδή σε ανυπαίτιο κώλυμα.

Τα κενά αυτά έχουν ως αποτέλεσμα την παραβίαση κανόνων της Χάρτας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του παράγωγου ενωσιακού δικαίου, αλλά και κανόνων του διεθνούς δικαίου που έχει κυρώσει η Ελλάδα (υπόθεση 180825/2014). Με τις διατάξεις του Ν. 4368/2016 συστηματοποιήθηκε η σχετική νομοθεσία και αποκαταστάθηκαν πολλά από τα εργασιακά δικαιώματα της ως άνω κατηγορίας απασχολουμένων (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»)².

Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την πρόσληψη νέων

Στο πλαίσιο του προγράμματος του ΟΑΕΔ επιχορήγησης επιχειρήσεων για την πρόσληψη 5.000 νέων ηλικίας 25-66 ετών ανακλήθηκε ανατιολόγητα η έγκριση συμμετοχής ενός επιχειρηματία. Παράλληλα, σημειώθηκε μεγάλη καθυστέρηση εξέτασης της ένστασής του, λόγω κατάργησης του Κέντρου Προώθησης Απασχόλησης (ΚΠΑ) Λουτρακίου στο οποίο αυτή είχε υποβληθεί. Απευθυνόμενος στη διοίκηση του ΟΑΕΔ, ο Συνήγορος επισήμανε ότι οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να τυγχάνουν πλήρους ενημέρωσης για τους πραγματικούς λόγους απόρριψής τους και ότι τυχόν απορριπτικές αποφάσεις πρέπει απαραίτητα να περιέχουν επαρκή και ειδική αιτιολογία, κατά τις προβλέψεις του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας. Τελικώς, η ένσταση εξετάστηκε από την αρμόδια επιτροπή επίλυσης ενστάσεων και αποφασίστηκε η υπαγωγή του ενδιαφερομένου στο πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων (υπόθεση 213761/2016).

Καθυστέρηση χορήγησης εκπαιδευτικού επιδόματος στο πλαίσιο προγράμματος κατάρτισης

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι η αποπληρωμή συμμετεχόντων σε προγράμματα κατάρτισης υπόκειται σε προϋποθέσεις που δεν μπορούν στην πράξη να εφαρμοστούν για διάφορους λόγους, χωρίς όμως υπαιτιότητα των εκπαιδευομένων, οι οποίοι έχουν εκπληρώσει πλήρως τις υποχρεώσεις τους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση προγράμματος κατάρτισης στον κλάδο του τουρισμού, που υλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝΣΕΤΕ). Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε κατόπιν θεωρητικής και πρακτικής κατάρτισης των εκπαιδευομένων τον Μάρτιο του 2016, ωστόσο, για να θεωρηθεί ολοκληρωμένο, προϋποτίθεται η διεξαγωγή εξετάσεων πιστοποίησης. Ο Συνήγορος πληροφορήθηκε από το ΙΝΣΕΤΕ ότι για τη διεξαγωγή τους προβλέπεται η υλοποίηση διεθνούς διαγωνισμού για την ανάθεση του έργου πιστοποίησης και επιπλέον τρεις υποψήφιες εταιρείες έχουν προσφύγει στις δικαστικές αρχές. Αποτέλεσμα των ανωτέρω είναι η μη δυνατότητα αποπληρωμής των εκπαιδευομένων, καθώς έχει ήδη σημειωθεί σημαντική καθυστέρηση στη διεξαγωγή των ανωτέρω εξετάσεων, που εν μέρει οφείλεται και στην επανένταξη του προγράμματος σε νέο ΕΣΠΑ τον Φεβρουάριο του 2016, ενώ δηλαδή όδευε προς την ολοκλήρωσή του. Ο Συνήγορος έχει ήδη απευθυνθεί για το ανωτέρω ζήτημα στην Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΥΔ/ΕΠΑΝΑΔ), στην οποία έχουν υποβληθεί ερωτήματα από τους εκπαιδευόμενους για την ημερομηνία αποπληρωμής τους, και αναμένει τις απόψεις της (217649, 218254, 219139, 219140, 219176, 219197, 219276, 219380/2016).

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ

Ένταξη υποψηφίων στα μητρώα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής

Εντός του 2015 ο Συνήγορος έλαβε αναφορές με αντικείμενο τη διαδικασία ένταξης ιδιωτών συνεργατών στο Μητρώο Στατιστικών Ανταποκριτών και στο Μητρώο Ιδιωτών Συνεργατών της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), στο πλαίσιο διερεύνησης των οποίων διαπίστωσε ότι δεν διασφαλιζόταν επαρκώς η αρχή της διαφάνειας στη διαδικασία επιλογής, με αποτέλεσμα να καταλείπονται περιθώρια αμφισβήτησης της αξιοκρατικής κρίσης των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων των υποψηφίων. Ειδικότερα:

- Δεν δημοσιοποιήθηκε ο ακριβής τρόπος βαθμολόγησης των κριτηρίων και χαρακτηριστικών αξιολόγησης που λαμβάνονται υπόψη για την ένταξη υποψηφίων στα μητρώα της ΕΛΣΤΑΤ: στην

² <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.miteres-oikogenia-politeknoi.337958>

πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος γινόταν αναφορά μόνο στους συντελεστές βαρύτητας των βαθμολογούμενων κριτηρίων. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι προκειμένου να διασφαλίζονται οι αρχές της χρηστής διοίκησης και της διαφάνειας στη διαδικασία και να μη δημιουργούνται αμφιβολίες ως προς την αντικειμενικότητα και αξιοκρατία, η ακριβής διαδικασία βαθμολόγησης των επιμέρους κριτηρίων αξιολόγησης και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια πρέπει να βρίσκονται σε πλήρη γνώση των υποψηφίων πριν από την υποβολή των αιτήσεών τους.

- Δεν δημοσιοποιήθηκαν αναλυτικά τα μόρια των υποψηφίων μετά την ένταξή στους πίνακες των μπτρώων και δεν δόθηκε δυνατότητα πρόσβασης υποψηφίων στα δικαιολογητικά των συνυποψηφίων τους που προηγούνται στους πίνακες, παρά το γεγονός ότι ο Συνήγορος έθεσε υπόψη της ΕΛΣΤΑΤ αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ που την επιτρέπουν υπό προϋποθέσεις. Οι αντιρρήσεις του φορέα εδράζονταν στην ανησυχία ότι μια τέτοια πρακτική θα οδηγούσε σε παραβίαση προσωπικών δεδομένων των υποψηφίων, γεγονός που θα μπορούσε να επιφέρει αρνητικές συνέπειες στην ομαλή και αποτελεσματική διεξαγωγή των στατιστικών ερευνών.
- Έπειτα από αίτημα υποψηφίου για χορήγηση αντιγράφου της ηλεκτρονικά υποβληθείσας αίτησής του διαπιστώθηκε η μη δυνατότητα πρόσβασης των υποψηφίων στην ηλεκτρονική τους αίτηση, προς διόρθωση ή εκτύπωση, μετά την υποβολή της. Η ΕΛΣΤΑΤ επικαλέστηκε τεχνικούς λόγους για τους οποίους μετά την οριστικοποίησή της η αίτηση καθίσταται μη προσβάσιμη. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι πρέπει να τροποποιηθεί η ηλεκτρονική εφαρμογή προς την κατεύθυνση χορήγησης σε κάθε υποψήφιο της δυνατότητας διόρθωσης ή συμπλήρωσης της αίτησης, έως την καταληκτική ημερομηνία υποβολής, αλλά και περαιτέρω πρόσβασης και εκτύπωσης, μετά την οριστικοποίηση της υποβολής της.

Οι ανωτέρω προτάσεις τέθηκαν υπόψη του νέου Προέδρου της ΕΛΣΤΑΤ εντός του 2016 και ο φορέας ανταποκρινόμενος ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι αποδέχεται σχεδόν το σύνολό τους και προτίθεται να τις εφαρμόσει από το έτος 2017 (υποθέσεις 202125, 203265, 204371, 204429/2015).

Αιφνிடαστική αλλαγή όρου προκήρυξης σε ειδικές κατηγορίες αναπληρωτών εκπαιδευτικών

Σοβαρή μορφή κακοδιοίκησης αποτελεί και η αιφνிடαστική αλλαγή όρων προκηρύξεων, όταν επί σειρά ετών έχει δημιουργηθεί στους υποψηφίους η εύλογη πεποίθηση ότι αυτοί δεν θα ανατραπούν. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση υποψηφίων αναπληρωτών εκπαιδευτικών που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες. Έως το 2015 οι υποψήφιοι πάσχοντες από μεσογειακή αναιμία και σκλήρυνση κατά πλάκας, οι οποίοι εξαιτίας της πάθησης έχουν προτεραιότητα στον πίνακα αναπληρωτών, είχαν δικαίωμα να προσκομίσουν πρόσφατο

πιστοποιητικό ΚΕΠΑ μετά την πρόσληψή τους. Το 2016, εντελώς αιφνιδιαστικά, το Υπουργείο Παιδείας ζήτησε την κατάθεση του εν λόγω πιστοποιητικού σε ισχύ κατά τη χρονική στιγμή υποβολής των αιτήσεων πρόσληψης (υποθέσεις 217231, 217768/2016).

Ο Συνήγορος ζήτησε να παραμείνει η δυνατότητα υποβολής του πιστοποιητικού μετά την πρόσληψη, επισημαίνοντας ότι αφενός οι συγκεκριμένες ασθένειες είναι μη ιάσιμες και ήδη διεγνωσμένες από δημόσιους φορείς (δημόσια νοσοκομεία, ΚΕΠΑ), αφετέρου το επικαιροποιημένο πιστοποιητικό ΚΕΠΑ αποδεικνύει μόνο το ποσοστό της αναπηρίας του ασθενούς, κάτι που δεν αποτελεί κριτήριο για την πρόταξή του στον πίνακα. Η πρόταση του Συνηγόρου έγινε δεκτή, όπως προέκυψε κατά την ανάρτηση των σχετικών πινάκων των υποψηφίων.

Εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή δικαστικής απόφασης σχετικά με την κάλυψη θέσεων Ειδικού Τεχνικού Προσωπικού σε ΑΤΕΙ

Η συνταγματικά κατοχυρωμένη υποχρέωση της διοίκησης να συμμορφώνεται πλήρως προς τις δικαστικές αποφάσεις δεν είναι δυνατόν να εξαντλείται στο ακροτελεύτιο εδάφιο του διατακτικού τους. Αντιθέτως, η διοίκηση οφείλει να τις εκλαμβάνει ως ενιαίο όλον, να κατανοεί δηλαδή το διατακτικό τους υπό το φως του όλου σκεπτικού προς το οποίο αυτό συνδέεται.

Την παραπάνω άποψη κατέθεσε ο Συνήγορος στον Υπουργό Παιδείας, ως αρμόδιο για τον έλεγχο νομιμότητας της σχετικής διαδικασίας, στο πλαίσιο παρέμβασής του προς την κατεύθυνση τροποποίησης της σειράς κατάταξης στον αξιολογικό πίνακα των υποψηφίων για οργανική θέση Ειδικού Τεχνικού Προσωπικού στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του ΑΤΕΙ Ηπείρου, σε συμμόρφωση προς την υπ' αριθμ. 236/2014 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Ιωαννίνων. Σύμφωνα με αυτή, και λαμβανομένου υπόψη του χρόνου επαγγελματικής ή εργαστηριακής εμπειρίας κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 21 παράγρ. 2 Ν. 1404/1983 όπως ισχύει, η υποψήφια που προσέφυγε στον Συνήγορο έπρεπε να καταλάβει τη δεύτερη αντί της τέταρτης θέσης, όπου είχε αρχικά καταταχθεί. Η αναβάθμιση αυτή, όμως, δεν ήταν αρκετή για την έκδοση ακυρωτικής απόφασης από το δικαστήριο, καθώς η νέα θέση που κατέλαβε δεν εξασφάλιζε την πρόσληψή της, οπότε ετίθετο υπό αμφισβήτηση το έννομο συμφέρον της. Ωστόσο, η υποψήφια που δικαιούνταν να καταλάβει την πρώτη θέση, σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης, απέσυρε την υποψηφιότητά της, με αποτέλεσμα η αναφερόμενη να είναι πλέον πρώτη στην κατάταξη. Παρά την ανωτέρω εξέλιξη, το ΑΤΕΙ δρομολόγησε διαδικασία δι-

ορισμού με βάση τον αρχικό πίνακα αξιολογικής κατάταξης. Ο Συνήγορος επισήμανε και προς τον πρόεδρο και προς τη νομική υπηρεσία του ΑΤΕΙ ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη το συνολικό σκεπτικό της δικαστικής απόφασης και πληροφορήθηκε ότι εξετάζονται από αυτούς τα κρίσιμα δεδομένα για την ορθή ερμηνεία και εφαρμογή της εν λόγω δικαστικής απόφασης (υπόθεση 211246/2016).

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Η οικονομική κρίση επιτείνει την κρισιμότητα της χορήγησης επαγγελματικών δικαιωμάτων και την αγωνία των πολιτών που προσπαθούν να μπουν στην αγορά εργασίας έχοντας ήδη επενδύσει χρόνο, κόπο και χρήμα. Σε σειρά καινοφανών και περίπλοκων υποθέσεων αποδεικνύεται πόσο ανέτοιμη είναι η διοίκηση όποτε καλείται να οργανώσει ζητήματα επαγγελματικών δικαιωμάτων, ιδίως σε σχέση με την ενσωμάτωση διεθνών κανόνων και την αφομοίωση στοιχειωδών παραδοχών της διοικητικής διαδικασίας.

Αποδεικτικά ναυτικής ικανότητας

Η καθυστέρηση προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας προς τις τροποποιήσεις της διεθνούς σύμβασης για τις ελάχιστες απαιτήσεις εκπαίδευσης ναυτικών, που θέτουν νέες προϋποθέσεις για την απόκτηση αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας, προξένησε πρόβλημα σε κατόχους πτυχίου ΤΕΙ της ειδικότητας Μηχανολόγος Μηχανικός, οι οποίοι ξεκίνησαν τη δωδεκάμηνη θαλάσσια υπηρεσία τους πριν τεθεί σε ισχύ το ΠΔ 141/2014, αποκλείστηκαν του δικαιώματος να αποκτήσουν δίπλωμα Μηχανικού Γ΄ τάξης του Εμπορικού Ναυτικού και οι φάκελοί τους παραπέμφθηκαν σε ειδική επιτροπή του Υπουργείου Ναυτιλίας, ώστε να αξιολογηθούν οι γνώσεις τους σε σχέση με εκείνες των μηχανικών των Ακαδημιών Εμπορικού Ναυτικού (ΑΕΝ) υπό το νέο νομοθετικό καθεστώς. Ομοίως, πτυχιούχος ΤΕΙ της ειδικότητας Μηχανολόγος Οχημάτων, ο οποίος ξεκίνησε τη θαλάσσια εκπαίδευσή του κατά το προαναφερόμενο χρονικό διάστημα, αποκλείστηκε του δικαιώματος να αποκτήσει δίπλωμα Μηχανικού Γ΄ τάξης.

Ο Συνήγορος ζήτησε να δοθεί με νομοθετική ρύθμιση, κατ' εφαρμογή της γενικής αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, το δικαίωμα στους αναφερόμενους να καταστούν κάτοχοι του επίμαχου διπλώματος χωρίς την επιβολή σε αυτούς πρόσθετων μέτρων υπολειπόμενης εκπαίδευσης.

Εναλλακτικά πρότεινε, σε περίπτωση που τα ανωτέρω δεν γίνουν δεκτά και οι ενδιαφερόμενοι παραπεμφθούν είτε σε πρόσθετη εκπαίδευση είτε σε εξετάσεις, αφενός να ολοκληρωθεί το συ-

ντομότερο δυνατόν η εξέταση των φακέλων τους, αφετέρου να τους παρασχεθεί άμεσα η δυνατότητα ολοκλήρωσης των απαιτούμενων διαδικασιών για την εξασφάλιση του διπλώματος. Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου αποδείχθηκε επιτυχής, καθώς τον Απρίλιο του 2016 δόθηκε με νομοθετική ρύθμιση το δικαίωμα να αποκτήσουν δίπλωμα Μηχανικού Γ΄ τάξης, το αργότερο μέχρι 31.12.2016, όσοι ολοκλήρωσαν τη θαλάσσια υπηρεσία τους και αποφοίτησαν επιτυχώς από το αντίστοιχο τμήμα εκπαίδευσης του Κέντρου Επιμόρφωσης Στελεχών Εμπορικού Ναυτικού (ΚΕΣΕΝ). Επίσης, τον Μάιο του 2016, με νεότερη νομοθετική ρύθμιση, δόθηκε το δικαίωμα σε κατόχους πτυχίου ΤΕΙ της ειδικότητας Μηχανικός Οχημάτων, να καταστούν κάτοχοι διπλώματος Μηχανικού Γ΄ τάξης του Εμπορικού Ναυτικού, ύστερα από πραγματοποίηση θαλάσσιας υπηρεσίας 12 μηνών και επιτυχή συμμετοχή σε εξετάσεις της ειδικότητας Μηχανικών των ΑΕΝ (ενδεικτικές υποθέσεις 205997, 209225, 209275, 209324/2015).

Άσκηση επαγγέλματος προπονητή αθλητών κολύμβησης

Αντίστοιχα προβλήματα προκαλούνται κατά τη μεταφορά επαγγελματικών δικαιωμάτων που έχουν αποκτηθεί σε χώρες με διαφορετικές νομοθετικές ρυθμίσεις. Προπονητής αγωνιστικών ομάδων κολύμβησης τρίτου επιπέδου της Ομοσπονδίας Κολύμβησης της Αυστραλίας ζήτησε τη συνδρομή του Συνηγόρου, επειδή η ΓΓΑ τού απαγόρευσε να ασκεί το προαναφερόμενο επάγγελμα στην Ελλάδα με την αιτιολογία ότι η θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση που έχει υποστεί για την απόκτηση της άδειας υπολείπεται κατά πολύ των διδακτικών ωρών της Σχολής Προπονητών Κολύμβησης της ΓΓΑ. Ο Συνήγορος ζήτησε την επανεξέταση του αιτήματος λόγω πλημμελούς αιτιολογίας, σημειώνοντας ότι δεν λήφθηκε υπόψη ούτε η θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση που απαιτείται στην Αυστραλία για την εξασφάλιση των αδειών που προηγούνται της προαναφερόμενης άδειας κολύμβησης ούτε τα επαγγελματικά προσόντα που έχει αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος, λόγω συνεχούς ενασχόλησης επί μία δεκαετία με τη συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα. Επίσης, ο Συνήγορος πρότεινε να δοθεί με νομοθετική ρύθμιση το δικαίωμα σε άτομα που απέκτησαν τα επαγγελματικά προσόντα τους σε τρίτες χώρες να συμπληρώνουν στην Ελλάδα την υπολειπόμενη εκπαίδευση που διαπιστώνεται από αρμόδια επιτροπή, ώστε να μη στερούνται του δικαιώματος άσκησης του ίδιου επαγγέλματος στη χώρα μας. Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου αποδείχθηκε επιτυχής, καθώς η ΓΓΑ επανεξέτασε το αίτημα, δέχτηκε ότι η επίμαχη αυστραλιανή άδεια προπονητή είναι ισοτιμη με δίπλωμα της Σχολής Προπονητών Κολύμβησης της ΓΓΑ και αναγνώρισε στον ενδιαφερόμενο το δικαίωμα να ασκεί το επάγγελμα του προπονητή αθλητών κολύμβησης (υπόθεση 213103/2016).

Χρηστή διοίκηση και έλεγχος προϋποθέσεων άσκησης επαγγέλματος

Κατά τις διαδικασίες αναγνώρισης επαγγελματικών δικαιωμάτων συχνή είναι η αμνηχανία της διοίκησης απέναντι σε περιπτώσεις παλαιών λαθών, είτε της ίδιας είτε των διοικουμένων. Η αναζήτηση της νομιμότητας ενίοτε καταλήγει σε παράβαση γενικών αρχών του διοικητικού δικαίου.

Καταχώριση πτυχιούχων ΤΕΙ στο Μητρώο Μηχανολόγων Τεχνολογικής Εκπαίδευσης

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση κατόχου πτυχίου του Τμήματος Ενεργειακής Τεχνολογίας της Σχολής Τεχνολογικών Εφαρμογών ΤΕΙ, τον οποίο η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου διέγραψε από το Μητρώο Μηχανολόγων Τεχνολογικής Εκπαίδευσης με την αιτιολογία ότι δεν υφίσταται σχετική νομοθεσία που να εξασφαλίζει το δικαίωμα αυτό. Ο Συνήγορος ζήτησε από την υπηρεσία να ανακαλέσει τη διαγραφή του, σημειώνοντας ότι απέκτησε χωρίς δόλο τα επαγγελματικά δικαιώματα των υπομηχανικών (εκπόνηση μελετών και επίβλεψη εκτέλεσης και λειτουργίας μηχανολογικών εγκαταστάσεων), ότι ασκεί αυτές τις επαγγελματικές δραστηριότητες για χρονικό διάστημα πολύ μεγαλύτερο της πενταετίας και ότι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία δεν υφίσταται υποχρέωση της διοίκησης να προβεί σε διαγραφή της καταχώρισης, αλλά εναπόκειται στη διακριτική της ευχέρεια. Στη συνέχεια, το θέμα τέθηκε υπόψη της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας, καθώς η διαγραφή προήλθε από την εφαρμογή σχετικού μηχανογραφικού συστήματος ενημέρωσης του Μητρώου Μηχανολόγων Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δημιουργώντας έτσι προβλήματα σε όλες τις Περιφέρειες. Μετά τη συμφωνία της Γενικής Γραμματείας με την άποψη του Συνηγόρου, η Περιφέρεια προέβη σε ανάκληση της δυσμενούς διοικητικής πράξης (υπόθεση 198569/2015).

Συμμετοχή σε προγράμματα παιδαγωγικής κατάρτισης της ΑΣΠΑΙΤΕ

Κάτοχος αλλοδαπού μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών αναγνωρισμένου από το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (ΣΑΕΠ) ως επαγγελματικά ισοδύναμου των απονεμομένων από τα ημεδαπά ΑΕΙ ζήτησε τη συνδρομή του Συνηγόρου, λόγω απόρριψης συμμετοχής της στο ετήσιο Πρόγραμμα Παιδαγωγικής Κατάρτισης ακαδημαϊκού έτους 2015-2016 της Ανωτάτης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ), στο οποίο είχε αρχικά επιλεγεί κατόπιν κλήρωσης. Επίσης, ζήτησε να της επιστραφεί το ποσό των 300 ευρώ που είχε καταβάλει με την αίτηση υποβολής των δικαιολογητικών εγγραφής στο ως άνω πρόγραμμα. Ο Συνήγορος, χωρίς να αμφισβητεί τη νομιμότητα της απόρριψης, ζήτησε από την ΑΣΠΑΙΤΕ να αναφέρεται ρητά, σε μελλοντικές προκηρύξεις για φοίτηση σε εκπαιδευτικά προγράμματα,

ότι γίνονται δεκτοί μόνο οι κάτοχοι ακαδημαϊκά αναγνωρισμένων τίτλων σπουδών από τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (ΔΟΑΤΑΠ) και όχι από το ΣΑΕΠ. Επίσης, ζήτησε να επιστραφεί το ποσό, καθώς αφορά αποκλειστικά τη συμμετοχή των φοιτητών στις δαπάνες των σπουδών τους, ιδιότητα την οποία η ενδιαφερόμενη δεν απέκτησε λόγω του αποκλεισμού της από το πρόγραμμα. Ανταποκρινόμενη η ΑΣΠΑΙΤΕ συμφώνησε με την πρόταση του Συνηγόρου, την οποία υλοποίησε σε επόμενες προκηρύξεις. Επίσης, πίστωσε τον λογαριασμό της ενδιαφερόμενης με το ποσό των 300 ευρώ (υπόθεση 209278/2015).

Απόδοση τίτλου «Παθολογικής Νοσηλευτικής Ειδικότητας»

Νοσηλεύτης υπέβαλε στο αρμόδιο τμήμα της Περιφέρειας Αττικής αίτημα να του χορηγηθεί ο τίτλος «Παθολογικής Νοσηλευτικής Ειδικότητας», έπειτα από παρακολούθηση σχετικού προγράμματος σε δημόσιο νοσοκομείο κατά το εκπαιδευτικό έτος 2011-2012 και ύστερα από επιτυχείς εξετάσεις ενώπιον εξεταστικής επιτροπής που συγκροτείται από το Υπουργείο Υγείας. Το αίτημά του εκκρεμούσε επί έτη διότι ανέκυψε προβληματισμός σχετικά με τη νομιμότητα της σύνθεσης της εξεταστικής επιτροπής, αφού όμως είχαν δοθεί στον μεγαλύτερο αριθμό των επιτυχόντων νοσηλευτών τα αντίστοιχα πτυχία. Ο Συνήγορος επισήμανε απόκλιση από την αρχή της ισότητας ευκαιριών καθώς οι λοιποί νοσηλευτές νομίμως είχαν συμπεριλάβει τον τίτλο στον υπηρεσιακό τους φάκελο, το δε πρόβλημα της διαδικασίας εκκρεμούσε από το 2011 χωρίς να καταγράφεται καμία θετική ενέργεια της υπηρεσίας για την οριστική διευθέτησή του. Με παρέμβαση του Συνηγόρου εξετάστηκε το πρόβλημα από τη νομική υπηρεσία της Περιφέρειας και τελικά δόθηκε τον Ιούνιο του 2016 ο τίτλος στον επιτυχόντα νοσηλευτή (υπόθεση 204500/2015).

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Υπολογισμός και επιβολή φόρων

- Φόρος κληρονομιάς απαλλοτριωτέων ακινήτων
- Επιστροφή φόρου κληρονομιάς
- Αποποίηση κληρονομιάς από ανήλικο
- Εκχώρηση ανείσπρακτων μισθωμάτων στο Δημόσιο
- Συμψηφισμός παρακρατηθέντος φόρου σε περίπτωση εκπρόθεσμης υποβολής φορολογικής δήλωσης

Δυσλειτουργίες του TAXISNET

- Υπαγωγή κλαπέντος οχήματος στα περιουσιακά στοιχεία δικαιούχου
- Διπλή φορολόγηση Έκτακτου Ειδικού Τέλους Ακινήτων
- Τέλος επιτηδεύματος

Τέλη κυκλοφορίας

- Ενδικοφανής προσφυγή κατά πράξεων επιβολής τελών κυκλοφορίας
- Επιβολή προστίμου για εκπρόθεσμη καταβολή τελών κυκλοφορίας κατά τη διάρκεια κράτησης σε σωφρονιστικά ιδρύματα

Κατασχέσεις

Δημοτικά τέλη

- Επιβολή ΤΑΠ σε υπό ανέγερση οικοδομή
- Επιβολή ΤΑΠ σε κοινόχρηστους χώρους
- Αναδρομική χρέωση δημοτικών τελών και προστίμων σε ακίνητα των οποίων η ηλεκτροδότηση διεκόπη

Η μεγιστοποίηση και επιτάχυνση της είσπραξης δημόσιων εσόδων, πρωταρχικός και, καταρχήν, θεμιτός στόχος του φορολογικοεισπρακτικού διοικητικού μηχανισμού, οδηγεί σε φαινόμενα κακοδιοίκησης όταν δεν συνδυάζεται με την παροχή εγγυήσεων για την ταυτόχρονη προστασία του φορολογούμενου πολίτη αλλά και με το κοινό περί δικαίου αίσθημα. Όπως διαπιστώνει ο Συνήγορος, οι διατάξεις του φορολογικού δικαίου δεν τυχάνουν πάντοτε ορθής ερμηνείας, αντιθέτως, συχνά αποκλίνουν από τη βούληση του νομοθέτη. Οι οικονομικές και ταμειακές υπηρεσίες ενεργούν με τρόπο που δεν συνάδει με θεμελιώδεις αρχές του διοικητικού δικαίου, όπως αυτές της χρηστής διοίκησης, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας. Η προβλεπόμενη στον νόμο διακριτική ευχέρεια που διαθέτουν οι προϊστάμενοι των ΔΟΥ δεν λειτουργεί πάντοτε υπέρ του φορολογούμενου, καθώς η διοίκηση τείνει να εστιάζει σε γραμματικές ερμηνείες και να μη λαμβάνει υπόψη την ιδιαιτερότητα, τις κατά περίπτωση ανάγκες και τη γενικότερη φοροδοτική ικανότητα των πολιτών.

Ο Συνήγορος εντόπισε και υπέδειξε στη διοίκηση και σφάλματα που αφορούν δυσλειτουργίες ή αδυναμίες του Taxisnet και οδηγούν σε διπλή φορολόγηση ή απώλεια εισοδημάτων για τους πολίτες. Σε άλλες περιπτώσεις, την κάλεσε να συμμορφωθεί με δικαστική απόφαση, να αναστείλει τη βεβαίωση οφειλών όταν δεν έχει στη διάθεσή της επαρκή έγγραφα στοιχεία που αποδεικνύουν το βάσιμο αυτών και γενικότερα να αποκαταστήσει φορολογικές αδικίες. Διαπιστώθηκε απροθυμία, κωλυσιεργία ή ακόμα και άρνηση των αρμόδιων φορέων να προβούν στις αποκαταστατικές ενέργειες και εν γένει η ανταπόκριση στις επισημάνσεις του Συνηγόρου δεν ήταν η αναμενόμενη.

Επιπλέον, συχνότατα οι φορολογικές αρχές αντιμετωπίζουν αρνητικά ή με δυσπιστία αιτήματα φορολογουμένων που αφορούν άρση κατασχέσεων ή απαλλαγή από φορολογικά βάρη και μάλιστα λαμβάνουν μέτρα αναγκαστικής είσπραξης και κατάσχεσης εισοδημάτων, απαραίτητων για την αξιοπρεπή διαβίωση οφειλετών του Δημοσίου ή επιδομάτων που χορηγούνται για την εξυπηρέτηση σημαντικών αναγκών. Στο πλαίσιο της εισπρακτικής πολιτικής αναζητούνται οφειλές αναγόμενες σε παρελθόντα έτη που πολλές φορές υπερβαίνουν τη δεκαετία ή εικοσαετία, γεγονός που αποδυναμώνει το δικαίωμα ανταπόδειξης των φορολογούμενων.

Όμως, απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαμόρφωση φορολογικής συνείδησης του πολίτη αποτελεί η οικοδόμηση και διατήρηση σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ πολίτη – φορολογικής διοίκησης, πράγμα που απαιτεί αμφίδρομη και όχι μονομερή προσπάθεια. Ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι συχνά η αντιμετώπιση την οποία επιφυλάσσουν

οι οικονομικές υπηρεσίες στον έλληνα φορολογούμενο δεν συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση, αντιθέτως μπορεί και να την υποσκάπτει.

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΗ ΦΟΡΩΝ

Οι φορολογικές αρχές, ενόψει της πίεσης είσπραξης δημόσιων εσόδων, ενεργούν συχνά κατά παράβαση της αρχής της χρηστής διοίκησης. Ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι σε πολλές περιπτώσεις η βούληση του νομοθέτη για προστασία των εισοδημάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρεπή διαβίωση πολιτών – οφειλετών του Δημοσίου καταστρατηγείται. Παράλληλα, η φορολογική διοίκηση εμφανίζεται απρόθυμη ή καθυστερεί να ανταποκριθεί σε συστάσεις του Συνηγόρου για διόρθωση σφαλμάτων ή αποκατάσταση αδικιών.

Φόρος κληρονομιάς απαλλοτριωτέων ακινήτων

Ενδεικτικό παράδειγμα της απροθυμίας της φορολογικής διοίκησης να προβεί σε αποκατάσταση φορολογικών αδικιών είναι η υπαγωγή σε φόρο κληρονομιάς κληρονομιών ακινήτων που έχουν κηρυχθεί απαλλοτριωτέα. Ο Ν. 3842/2010 προβλέπει την υποχρεωτική υπαγωγή των εν λόγω ακινήτων σε φόρο κληρονομιάς κατά τον χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου και θέτει προθεσμία προς υποχρεωτική υποβολή σχετικής φορολογικής δήλωσης σε υποθέσεις στις οποίες, εκ του νόμου, είχε μετατεθεί ο χρόνος φορολογίας. Ωστόσο, το ΣτΕ έκρινε αντισυνταγματική την επιβολή του φόρου και τη θέσπιση προθεσμίας, διότι η εν λόγω απόκτηση της κυριότητας δεν συνιστά αντίστοιχα επαύξηση φοροδοτικής ικανότητας των κληρονόμων διασφαλίζοντας όπως θα έπρεπε τη φορολόγησή τους «ανάλογα με τις δυνάμεις τους» (απόφαση 166/2016 ΣτΕ).

Παρ' όλα αυτά, κληρονομαία ακίνητα που έχουν κηρυχθεί απαλλοτριωτέα εξακολουθούν να υπόκεινται σε φόρο και προσauξήσεις, καθώς η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων (ΓΓΔΕ) καθυστερεί να προβεί στην έκδοση εγκυκλίου για τη συμμόρφωση των οικονομικών υπηρεσιών με την ανωτέρω δικαστική απόφαση. Ο Συνήγορος κάλεσε τη ΓΓΔΕ να προβεί σε παροχή οδηγιών, επισημαίνοντας ότι σε περιπτώσεις κατά τις οποίες με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ακυρώνεται ατομική διοικητική πράξη η οποία στηρίχθηκε σε διάταξη αντίθετη σε κανόνα δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος, η διοίκηση είναι υποχρεωμένη να επανεξετάσει τη νομιμότητα όμοιου περιεχομένου διοικητικών πράξεων που στηρίζονται στην ίδια διάταξη, εφόσον προηγηθεί σχετική αίτηση από τον διοικούμενο (υπόθεση 213317/2016)¹.

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.klironomias.364428>

Επιστροφή φόρου κληρονομιάς

Πέρα από ζητήματα εφαρμογής και ερμηνείας των φορολογικών διατάξεων, παρατηρούνται συχνά και καθυστερήσεις της φορολογικής διοίκησης να αποφαιίνεται εντός εύλογου χρόνου για υποβαλλόμενα αιτήματα φορολογούμενων. Ενδεικτική η περίπτωση πολίτη ο οποίος, αφού κληρονόμησε την πλήρη κυριότητα ακινήτου, υπέβαλε δήλωση αποδοχής κληρονομιάς και κατέβαλε τον αναλογούντα φόρο, το έτος 2015 κατέθεσε αίτηση στην αρμόδια οικονομική υπηρεσία προκειμένου να του επιστραφεί μέρος του καταβληθέντος ποσού, καθώς έτεροι κληρονόμοι διεκδίκησαν τη νόμιμη μοίρα και ύστερα από δικαστική απόφαση (2013) το καθεστώς της κυριότητας στο ακίνητο μετεβλήθη. Ωστόσο, η ΔΟΥ καθυστέρησε να επιστρέψει στον φορολογούμενο μέρος του ήδη καταβληθέντος φόρου, σε αντιστοιχία με το ποσοστό της συγκυριότητάς του στο ακίνητο (υπόθεση 205097/2015).

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στη ΔΟΥ, υποστήριξε ότι η δημοσίευση δικαστικής απόφασης συνιστά περίπτωση επιγενόμενου λόγου, από τον οποίο γεννάται η αξίωση για αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων. Η θέση του Συνηγόρου έγινε δεκτή και μέρος του καταβληθέντος φόρου κληρονομιάς επεστράφη στον φορολογούμενο.

Αποποίηση κληρονομιάς από ανήλικο

Για λόγους προστασίας της ανηλικότητας, ο νομοθέτης προβλέπει για τον ανήλικο κληρονόμο το ευεργέτημα της απογραφής και τη μη έκπτωση από αυτό πριν από την πάροδο έτους από την ενηλικίωση, ώστε να μην αναλάβει τα βάρη της κληρονομιάς, χωρίς τη δυνατότητα πλήρους ενημέρωσης για το παθητικό της. Ωστόσο, σε συγκεκριμένη περίπτωση, η ΔΟΥ Ηλιουπόλεως ακολούθησε την άποψη ότι η εγκυρότητα της αποποίησης κληρονομιάς από τον μόλις ενηλικιωθέντα απαιτεί οπωσδήποτε την προηγούμενη σύνταξη απογραφής, ακόμη και όταν ασκήθηκε εμπρόθεσμα αίτηση από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα για χορήγηση άδειας αποποίησης κληρονομιάς, αλλά λόγω επελθούσας ενηλικίωσης υπήρξε αποποίηση από τον ίδιο τον κληρονόμο, χωρίς τη σύνταξη απογραφής. Πρόκειται για παρερμηνεία της σχετικής διάταξης, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε ανεπιεική αποτελέσματα, σε βάρος του κληρονόμου, δηλαδή σε επιβάρυνσή του για τα χρέη της κληρονομιάς με την προσωπική του περιουσία.

Η άποψη αυτή της ΔΟΥ ήταν αντίθετη τόσο με τη νομολογία του ΣτΕ όσο και του Αρείου Πάγου (παρά τις διαφορές τους για το γενικότερο ζήτημα της απογραφής), αλλά και με ad hoc δικαστι-

κή απόφαση, που έκρινε έγκυρη την αποποίηση του συγκεκριμένου φορολογούμενου. Ο Συνήγορος ζήτησε την παρέμβαση του Υπουργείου Οικονομικών προκειμένου να αποφευχθεί η εφαρμογή της ερμηνείας της ΔΟΥ, και με τον τρόπο αυτό διαφυλάχθηκαν τα συμφέροντα του ανήλικου, κατά την επαγωγή της κληρονομιάς, κληρονόμου (υπόθεση 211378/2016).

Εκχώρηση ανείσπρακτων μισθωμάτων στο Δημόσιο

Προκειμένου να λάβει χώρα η εκχώρηση ανείσπρακτων μισθωμάτων στο Δημόσιο, απαιτείται η προσκόμιση από την πλευρά του εκχωρητή στοιχείων, από τα οποία να αποδεικνύεται ότι τα μισθώματα δεν έχουν εισπραχθεί. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις η φορολογική διοίκηση προβαίνει σε βεβαίωση των μισθωμάτων χωρίς να έχει στη διάθεσή της επαρκή έγγραφα στοιχεία που αποδεικνύουν το βάσιμο της οφειλής. Τα παραπάνω διαπίστωσε ο Συνήγορος κατά την εξέταση αναφορών με αντικείμενο τη βεβαίωση εις βάρος πολιτών χρηματικών ποσών με βάση δηλώσεις εκχώρησης, επί των οποίων ο εκμισθωτής δήλωνε ότι δεν κατέχει σχετικά έγγραφα και αποδεικτικά στοιχεία. Ο Συνήγορος κάλεσε τις αρμόδιες ΔΟΥ να μην κάνουν αποδεκτή την εκχώρηση μέχρι να προσκομιστούν κάποια από τα αναφερόμενα στον νόμο αποδεικτικά μέσα, ωστόσο, οι υπηρεσίες δεν έχουν ανταποκριθεί (υπόθεση 210931/2015).

Συμψηφισμός παρακρατηθέντος φόρου σε περίπτωση εκπρόθεσμης υποβολής φορολογικής δήλωσης

Σε περιπτώσεις εκκαθάρισης εκπροθέσμως υποβαλλόμενων δηλώσεων φόρου εισοδήματος, κατά τις οποίες διαπιστώνεται ότι από τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών που αναλογεί στους φορολογούμενους δεν έχει αφαιρεθεί ο φόρος που έχει ήδη παρακρατηθεί και αποδοθεί από τον εργοδότη τους, οι οικονομικές υπηρεσίες αποκλείουν τη δυνατότητα συμψηφισμού του παρακρατηθέντος φόρου με τον κύριο φόρο, που προκύπτει από την εκπρόθεσμη δήλωση, μετά την παρέλευση τριετίας από τη λήξη της προθεσμίας υποβολής της. Επικαλούνται δε την υπ' αριθμ. 408/2011 γνωμοδότηση ΝΣΚ, κατά την οποία, μετά την παραπάνω καταληκτική ημερομηνία, ο παρακρατηθείς φόρος μισθωτών υπηρεσιών θεωρείται ποσό αχρεωστήτως καταβληθέν και εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις περί τριετούς παραγραφής. Ο Συνήγορος τόνισε στο υπουργείο ότι η προκαταβολή του φόρου από τους εργοδότες δεν έγινε αχρεωστήτως, αλλά προς εξόφληση φορολογικής υποχρέωσης, και περαιτέρω η ανωτέρω άποψη παραγνωρίζει τη διάταξη του άρθρου 905 παράγρ. 2 ΑΚ σύμφωνα με την οποία «το χρέος που καταβλήθηκε πριν από τη λήξη του δεν αναζητείται». Το υπουργείο απάντησε ότι δεσμεύεται από την ανωτέρω γνωμοδότηση ΝΣΚ, που έχει γίνει αποδεκτή από τον υπουργό (υπόθεση 214152/2016).

ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ TAXISNET

Ο Συνήγορος έχει επισημάνει στη φορολογική διοίκηση ότι αδυναμίες ή δυσλειτουργίες του Taxisnet οδηγούν σε διπλή φορολόγηση ή στέρηση παροχών και ενισχύσεων σε δικαιούχους και έχει τονίσει την αναγκαιότητα επίλυσής τους, διαπιστώνοντας ωστόσο έλλειψη σχετικής βούλησης ή έγκαιρης ανταπόκρισης στις επισημάνσεις του.

Υπαγωγή κλαπέντος οχήματος στα περιουσιακά στοιχεία δικαιούχου

Ενδιαφερόμενοι δεν εντάχθηκαν στο Μητρώο Δικαιούχων Επιδόματος Πετρελαίου Θέρμανσης για την περίοδο 2015-2016, καθώς υπερέβαιναν τον προβλεπόμενο από το νομοθετικό πλαίσιο αριθμό οχημάτων για τη λήψη του επιδόματος, λόγω υπαγωγής κλαπέντος οχήματος στα περιουσιακά τους στοιχεία. Η δυσλειτουργία οφείλεται στο γεγονός ότι το ηλεκτρονικό σύστημα της ΓΓΔΕ αδυνατεί να διακρίνει μεταξύ οχημάτων που έχουν τεθεί σε εκούσια ακινησία και παραμένουν στην κυριότητα του ιδιοκτήτη τους και οχημάτων τα οποία έχουν τεθεί σε αναγκαστική ακινησία για λόγους ανωτέρας βίας όπως λόγω καταστροφής, κλοπής, κατάσχεσης κ.λπ. και έχουν αποξενωθεί πλήρως από αυτόν. Στους πολίτες προτάθηκε από τη ΓΓΔΕ να προβούν σε οριστική διαγραφή των επιβατικών από τα μητρώα του Υπουργείου Μεταφορών. Ωστόσο, η ανωτέρω διαδικασία δεν προβλέπεται για τα κλαπέντα οχήματα καθώς μέχρι τον εντοπισμό τους είναι ανέφικτη οποιαδήποτε μεταβολή της κατάστασής τους, όπως διαγραφή ή μεταβίβαση στο μηχανογραφικό σύστημα του υπουργείου. Κατόπιν της παρέμβασης του Συνηγόρου, το επίδομα καταβλήθηκε στον έναν εκ των δικαιούχων και αναμένεται ανταπόκριση για τον δεύτερο. Δεδομένου ότι το ζήτημα απασχολεί μεγάλο αριθμό πολιτών, ο Συνήγορος εισηγήθηκε την εξεύρεση συνολικής τεχνικής λύσης ως προς την καταχώριση των κλαπέντων οχημάτων στο μητρώο οχημάτων της ΓΓΔΕ (υποθέσεις 211051, 218289/2016).

Διπλή φορολόγηση Έκτακτου Ειδικού Τέλους Ακινήτων

Σε βάρος αξιοσημείωτου αριθμού φορολογούμενων βεβαιώθηκε ΕΕΤΑ του έτους 2013 για επιφάνειες το τέλος των οποίων είχε ήδη καταβληθεί. Πρόκειται για ακίνητα τα οποία κατά την 1.5.2013 ηλεκτροδοτούνταν από μια παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και στη συνέχεια υποβλήθηκαν σε μεταβολές που είχαν ως συνέπεια την εγκατάσταση νέων παροχών. Οι ιδιοκτήτες είχαν καταβάλει το ΕΕΤΑ 2013 βάσει της αρχικής παροχής που αφορούσε το σύνολο της επιφάνειας του ακινήτου. Ακολούθως, το τέλος βεβαιώθηκε εκ νέου με βάση τις νεότερες παροχές, λόγω αδυναμίας

ας του συστήματος Taxis να συσχετίσει αυτές με τις παλαιότερες. Οι περιπτώσεις που τέθηκαν υπόψη του Συνηγόρου αφορούν:

- ακίνητα που διαχωρίστηκαν και
- ακίνητο που κατεδαφίστηκε προκειμένου να κτιστεί νέο βάσει της ίδιας οικοδομικής άδειας και τελικά αποπερατώθηκε επιφάνεια μικρότερη από αυτή που προβλέπει η άδεια.

Ο Συνήγορος έθεσε το θέμα στο Υπουργείο Οικονομικών υπογραμμίζοντας ότι πρόκειται για περιπτώσεις διπλής φορολόγησης και ζήτησε να ληφθεί μέριμνα ώστε να μην επιβαρυνθούν εκ νέου πολίτες. Δυστυχώς, δεν υπήρξε ανταπόκριση (υποθέσεις 201769, 210403/2015, 219156/2016).

Τέλος επιτηδεύματος

Σε άλλη περίπτωση, η αποτυχία του συστήματος Μητρώου του Taxis να αναγνωρίσει ότι δηλωθείσα επιχειρηματική έδρα εντάσσεται σε περιοχή που απαλλάσσεται από το τέλος επιτηδεύματος δημιούργησε σειρά δυσλειτουργιών. Επιπλέον δε, αποτέλεσε αιτία επιπρόσθετου διοικητικού φόρτου για την οικονομική υπηρεσία που προσπάθησε να επιλύσει το ζήτημα και ταλαιπωρίας μεγάλου αριθμού φορολογουμένων. Ειδικότερα, η εξισωτική αποζημίωση του 2015 δεν χορηγήθηκε σε αγρότη, διότι από διασταυρωτικό μηχανογραφικό έλεγχο των αρχείων του Οργανισμού Πληρωμών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕ-ΚΕΠΕ) με αυτά του Υπουργείου Οικονομικών προέκυψε ότι δεν πληρούνται τα προβλεπόμενα από τον νόμο εισοδηματικά κριτήρια. Ο ενδιαφερόμενος διαπίστωσε ότι πρόβλημα ανέκυψε λόγω εσφαλμένης συμπλήρωσης του εντύπου Ε1 έτους 2014 και κατέθεσε στην οικονομική υπηρεσία τροποποιητική δήλωση. Πληροφορήθηκε, ωστόσο, ότι η εκκαθάριση και ολοκλήρωση υποβολής αυτής μέσω του Taxis δεν ήταν δυνατή. Η οικονομική υπηρεσία απέδωσε την αδυναμία αυτή στο γεγονός ότι κατά την εκκαθάριση της αρχικής δήλωσης του φορολογούμενου του 2014 προέκυπτε τέλος επιτηδεύματος, παρότι η επιχειρηματική του έδρα εντάσσεται σε περιοχή η οποία απαλλάσσεται του τέλους, βάσει των πληθυσμιακών κριτηρίων.

Το πρόβλημα είχε απασχολήσει εκτεταμένα το συγκεκριμένο οικονομικό έτος την υπηρεσία διότι αφορούσε πολλούς φορολογούμενους κατοίκους της περιοχής. Σε αυτές τις περιπτώσεις η ΔΟΥ προέβη σε διαγραφή της οφειλής με απόφαση του προϊσταμένου παρακάμπτοντας τη διαδικασία ηλεκτρονικής εκκαθάρισης. Αυτό δημιούργησε ακολούθως νέο μηχανογραφικό πρόβλημα διότι προέκυψε ασυμφωνία μεταξύ των ηλεκτρονικών αρχείων βεβαίωσης και είσπραξης της ΔΟΥ, που κατέστησε την οριστικοποίηση και εκκαθάριση τροποποιητικών δηλώσεων ανέφικτη. Σύμφωνα

με την οικονομική υπηρεσία αλλά και με τον ΟΠΕΚΕΠΕ, στον οποίο απευθύνθηκε ο Συνήγορος, δεν υπάρχει τεχνική δυνατότητα διόρθωσης του προβλήματος. Κατόπιν αυτού, η Αρχή ζήτησε από τη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (ΓΓΠΣ) να διορθωθεί το πρόβλημα στο Taxis, ώστε να λάβει χώρα η πληρωμή της ενίσχυσης (υπόθεση 218921/2016).

ΤΕΛΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

Ενδικοφανής προσφυγή κατά πράξεων επιβολής τελών κυκλοφορίας

Από τη διερεύνηση αναφορών με αντικείμενο χρέη τελών κυκλοφορίας παρελθόντων ετών προέκυψε ότι η Διεύθυνση Εφαρμογής Έμμεσης Φορολογίας παραπέμπει τους φορολογούμενους στη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών της ΓΓΔΕ, προκειμένου να καταθέσουν ενδικοφανή προσφυγή κατά πράξεων επιβολής τελών κυκλοφορίας, στο πλαίσιο του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (άρθρο 63 Ν. 4174/2013). Ωστόσο, η Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών απορρίπτει ως απαράδεκτες ενδικοφανείς προσφυγές, με την αιτιολογία ότι οι πράξεις επιβολής τελών κυκλοφορίας δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας. Λόγω της διάστασης απόψεων μεταξύ των δύο υπηρεσιών, η οποία ενδέχεται να δημιουργήσει σύγχυση στους πολίτες, ο Συνήγορος κάλεσε τη διεύθυνση να εξετάσει το ζήτημα και να τον ενημερώσει σχετικά (υπόθεση 213170/2016).

Επιβολή προστίμου για εκπρόθεσμη καταβολή τελών κυκλοφορίας κατά τη διάρκεια κράτησης σε σωφρονιστικά ιδρύματα

Σε περίπτωση εκπρόθεσμης καταβολής, μη καταβολής ή καταβολής μειωμένων τελών κυκλοφορίας με υπαιτιότητα του φορολογούμενου, επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με τα τέλη κυκλοφορίας (υποπαράγραφος Ε7 Ν. 4093/2012).

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος τόσο στις αρμόδιες ΔΟΥ όσο και στο Υπουργείο Οικονομικών, υποστήριξε ότι οι κάτοχοι οχημάτων που εκτίουν ποινές φυλάκισης σε σωφρονιστικά καταστήματα θα έπρεπε να απαλλάσσονται από τα πρόστιμα εκπρόθεσμης καταβολής των τελών κυκλοφορίας, καθώς ο εγκλεισμός δημιουργεί κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που αποκλείουν την υπαιτιότητα στη μη εμπρόθεσμη καταβολή τους.

Περαιτέρω δε, οι αποφυλακισμένοι, ως ευπαθής κοινωνική ομάδα,

δεν θα έπρεπε να βαρύνονται με υπέρογκες οφειλές στην προσπάθειά τους να επανενταχθούν στην κοινωνία. Η διοίκηση απάντησε ότι από τη διατύπωση του νόμου δεν προκύπτει πρόθεση του νομοθέτη να εξαιρέσει ευάλωτες κοινωνικές ομάδες από τις συνέπειες μη εμπρόθεσμης καταβολής τελών κυκλοφορίας και επιπλέον η επιβολή από τα δικαστήρια ποινών στερητικών της ελευθερίας δεν αναιρεί την υποχρέωση εκπλήρωσης των πάσης φύσεως φορολογικών υποχρεώσεων των έγκλειστων πολιτών (υποθέσεις 202779/2015, 216043/2016).

ΚΑΤΑΣΧΕΣΕΙΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγρ. 1 του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων (ΚΕΔΕ), δεν χωρεί κατάσχεση μισθών, συντάξεων και ασφαλιστικών βοηθημάτων που καταβάλλονται περιοδικά μέχρι ενός ορίου το οποίο χαρακτηρίζεται ως «ακατάσχετο». Με διάταξη του Ν. 4254/2014 προστέθηκε η παράγρ. 2 στο άρθρο 31 του ΚΕΔΕ, με την οποία το ακατάσχετο επεκτάθηκε πλέον ρητά και στις καταθέσεις φυσικών προσώπων σε πιστωτικά ιδρύματα, είτε σε ατομικό είτε σε κοινό λογαριασμό, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση δήλωσης του λογαριασμού αυτού στο πληροφοριακό σύστημα της φορολογικής διοίκησης.

Ο νομοθέτης, όπως προκύπτει και από την αιτιολογική έκθεση, επιδίωκε τη διασφάλιση ενός αποδεκτού επιπέδου διαβίωσης για όλους τους πολίτες και τη μεγαλύτερη και διαρκή προστασία στον οφειλέτη μέχρι του ακατάσχετου ορίου, ανεξάρτητα από την πηγή προέλευσης του ποσού. Ωστόσο, από την εξέταση σημαντικού αριθμού αναφορών ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι ο σκοπός αυτός δεν επετεύχθη ικανοποιητικά, καθώς εξακολουθούν να λαμβάνουν χώρα κατασχέσεις εισοδημάτων απαραίτητων για την κάλυψη των βιοποριστικών αναγκών των οφειλετών.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με έγγραφο της ΓΓΔΕ προς τον Συνήγορο (αρ. πρωτ. Δ.ΕΙΣΠΡ.Β1143752ΕΞ2016), ο χαρακτηρισμός ενός λογαριασμού ως μισθοδοτικού ή συνταξιοδοτικού ή πίστωσης ασφαλιστικών βοηθημάτων περιοδικά καταβαλλόμενων έχει σημασία μόνο ως προς την υποχρέωση του φορολογούμενου να δηλώσει αυτόν ως τον μοναδικό ακατάσχετο λογαριασμό, εφόσον υφίσταται τέτοιος. Αρκετοί φορολογούμενοι λόγω ελλιπούς ενημέρωσης δεν υπέβαλαν δήλωση μοναδικού ακατάσχετου τραπεζικού λογαριασμού και έτσι η διοίκηση προέβη σε κατάσχεση των μισθών, συντάξεων ή επιδομάτων τους. Συνεπώς, η παράλειψη διεκπεραίωσης μίας απλής γραφειοκρατικής διαδικασίας από τους φορολογούμενους είχε ως αποτέλεσμα να στε-

ρηθούν απαραίτητα για τις ανάγκες διαβίωσής τους εισοδήματα (υποθέσεις 214087, 214497, 216455/2016).

Ομοίως, μείζον ζήτημα προέκυψε με κατασχέσεις μισθών, συντάξεων και επιδομάτων τραπεζικών λογαριασμών, στους οποίους είχαν οριστεί συνδικαιούχοι. Σύμφωνα με το άρθρο 4 Ν. 5638/1932 η κατάσχεση των καταθέσεων επιτρέπεται, ωστόσο το ποσό που περιλαμβάνεται στον λογαριασμό τεκμαίρεται αμαχίτως ότι ανήκει σε όλους τους δικαιούχους κατά ίσα μέρη. Έτσι, ένα ποσοστό εισοδημάτων που θα χαρακτηριζόταν ως ακατάσχετο στα χέρια του εργοδότη ή των ασφαλιστικών φορέων δεν προστατεύεται μετά την κατάθεσή του στο πιστωτικό ίδρυμα ανάλογα με τον αριθμό των συνδικαιούχων του λογαριασμού. Συχνότατα δε, οι αναφερόμενοι στον Συνήγορο αντιμετώπιζαν κινητικά προβλήματα ή άλλα ζητήματα υγείας που δεν τους επέτρεπαν την πραγματοποίηση τραπεζικών συναλλαγών. Όρισαν, λοιπόν, συνδικαιούχους, προκειμένου αυτοί να ενεργούν ως εκπρόσωποί τους στα πιστωτικά ιδρύματα, χωρίς ενδεχομένως να γνωρίζουν ότι τα πρόσωπα αυτά όφειλαν στο Δημόσιο.

Ενδεικτικό παράδειγμα, η κατάσχεση τμήματος προνοιακού επιδόματος αναπηρίας ατόμου με βαριά νοτική υστέρηση για οφειλή του γονέα του προς δήμο. Η κατάσχεση διενεργήθηκε διότι ο γονέας, ο οποίος είχε οριστεί ως δικαστικός συμπαραστάτης, ήταν συνδικαιούχος του λογαριασμού στον οποίο κατατίθετο το επίδομα και αυτός δεν είχε δηλωθεί ως ακατάσχετος στο ηλεκτρονικό σύστημα Taxis. Ο Συνήγορος επισήμανε στη διοίκηση ότι τα κεφάλαια που αποδίδονται στους δήμους από τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους και αποβλέπουν, μεταξύ άλλων, στην καταβολή των προνοιακών επιδομάτων εξαιρούνται από την κατάσχεση όταν οφειλέτης είναι ο δήμος. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, το δημοτικό συμβούλιο αποφάσισε ομόφωνα την επιστροφή του ποσού στον λογαριασμό στον οποίο κατατίθεται το προνοιακό επίδομα (υπόθεση 213876/2016)². Ομοίως, σε άλλη περίπτωση κατασχέθηκε διατροφικό επίδομα νεφροπαθούς για οφειλή του συνδικαιούχου προς το Δημόσιο (υπόθεση 212821/2016).

Σε άλλες περιπτώσεις έλαβε χώρα κατάσχεση ειδικών προνοιακών επιδομάτων τα οποία δεν έχουν χαρακτηριστεί από τον νόμο ως ακατάσχετα, όπως το σχολικό και το επίδομα ορεινών και μειονεκτικών περιοχών. Ως προς το σχολικό/μαθητικό επίδομα, ο Συνήγορος πρότεινε το ακατάσχετο της οικονομικής ενίσχυσης οικογενειών χαμηλών εισοδημάτων με τέκνα στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Έπειτα από τροπολογία ψηφίστηκε η διάταξη του άρθρου 86 Ν. 4413/2016 με την οποία ορίζεται ότι «το μαθητικό επίδομα που χορηγείται σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγρ. 3 Ν.

3016/2002 δεν κατάσχεται, χορηγείται ολόκληρο χωρίς καμία κράτηση υπέρ του Δημοσίου ή τρίτου και δεν υπόκειται σε φορολογία» (υπόθεση 196140/2014).

Στις περιπτώσεις κατάσχεσης μισθών, συντάξεων και περιοδικών παροχών μη δηλωθέντων στη φορολογική διοίκηση όπως και στις περιπτώσεις κατάσχεσης κοινών λογαριασμών, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το ζήτημα των κατασχέσεων οφειλετών του Δημοσίου δεν παρέχει επαρκή προστασία και θα πρέπει να επανεξεταστεί. Επιβάλλεται δε η θέσπιση ειδικότερων ρυθμίσεων που να καθιστούν ακατάσχετα τα προνοιακά επιδόματα τα οποία αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα ευάλωτων ομάδων πολιτών.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΕΛΗ

Ως βασικά προβλήματα στο πεδίο της είσπραξης εσόδων των ΟΤΑ αναδεικνύονται τα εξής:

- Η πολυπλοκότητα και ασάφεια του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, που συχνά περιέχει διατάξεις παρωχημένες και αλληλοσυγκρουόμενες, με αποτέλεσμα την ανομοιόμορφη εφαρμογή και ερμηνεία τους ανά τους ΟΤΑ της χώρας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ζήτημα της παραγραφής του δικαιώματος του Δημοσίου να προβεί σε ταμειακή βεβαίωση οφειλών (βλ. «Ο Συνήγορος απέναντι στις διοικητικές παθογένειες»).
- Πέρα από την υποστελέχωση των οικονομικών υπηρεσιών των δήμων, το υπάρχον προσωπικό είναι συχνά ανέτοιμο να εφαρμόσει την περίπλοκη νομοθεσία και ήδη επιβαρυνόμενο, με συνέπεια να μην ενημερώνεται επαρκώς ώστε να μπορεί να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις του.

Από τα παραπάνω αναδύεται η ανάγκη μιας νέας κωδικοποίησης, η οποία να εκσυγχρονίζει το υφιστάμενο πλαίσιο, να καθορίζει με σαφήνεια και ομοιογένεια τις οικονομικές υποχρεώσεις των δημοτών και να καθιστά ευχερή την εφαρμογή της νομοθεσίας από τις οικονομικές υπηρεσίες των ΟΤΑ, με εστίαση στη συνεχή επιμόρφωση των στελεχών και τη χρήση των νέων τεχνολογιών.

Επιβολή ΤΑΠ σε υπό ανέγερση οικοδομή

Στις περιπτώσεις μη αποπερατωμένων οικοδομών, ο Συνήγορος

² <http://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.anaklisi.408120>

έχει υποστηρίξει ότι κρίσιμο στοιχείο για την επιβολή ΤΑΠ αποτελεί το αν η οικοδομή είναι ημιτελής ή όχι κατά την εκπνοή της προβλεπόμενης στον νόμο επταετίας από την έκδοση της σχετικής άδειας και ότι δεν επιβάλλεται ΤΑΠ πριν από το εν λόγω χρονικό διάστημα παρά μόνο εάν τα κτίσματα έχουν εκμισθωθεί ή χρησιμοποιούνται. Ωστόσο, δήμοι προσδίδουν διαφορετική ερμηνεία στη διάταξη.

Ενδεικτική η περίπτωση του Δήμου Αγίου Νικολάου που επέβαλε ΤΑΠ και το αναλογούν πρόστιμο σε μη αποπερατωμένη οικοδομή πριν από την παρέλευση της επταετίας, λόγω αποπεράτωσης μικρού τμήματος αυτής, υποστηρίζοντας ότι η οικοδομή βρίσκεται στο στάδιο των επιχρισμάτων, συνεπώς είναι ολοκληρωμένη. Αντίθετα, ο Συνήγορος εξέφρασε την άποψη ότι η λειτουργικότητα και η δυνατότητα χρήσης του κτιρίου αποτελούν τα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό οικοδομής ως αποπερατωμένης. Η ολοκλήρωση και η χρήση μικρού τμήματος της οικοδομής δεν μπορεί να συμπαράσσει το υπόλοιπο κτίσμα στην επιβολή ΤΑΠ. Ο δήμος, αποδεχόμενος τις θέσεις του Συνηγόρου, διέγραψε το επιβληθέν ΤΑΠ και το αντίστοιχο πρόστιμο (υπόθεση 212595/2016).

Επιβολή ΤΑΠ σε κοινόχρηστους χώρους

Τον Συνήγορο απασχόλησε και το ζήτημα επιβολής ΤΑΠ σε ανοικτούς χώρους στάθμευσης, οι οποίοι έχουν συσταθεί δυνάμει δικαιοπραξίας σύστασης δικαιώματος αποκλειστικής χρήσης. Σε παλαιότερο έγγραφο του Υπουργείου Εσωτερικών είχε υποστηριχθεί ότι το δικαίωμα αποκλειστικής χρήσης της πυλωτής για στάθμευση αυτοκινήτου εξομοιούται με την κατοχή της και συνεπάγεται αποτελέσματα νομής του συγκεκριμένου χώρου, με αποτέλεσμα ο εκάστοτε κύριος να υποχρεούται στην καταβολή ΤΑΠ.

Ο Συνήγορος επικαλέστηκε τον Ν. 2130/1993 (άρθρο 24 παράγρ. 7), σύμφωνα με τον οποίο του ανωτέρω τέλους απαλλάσσονται οι κοινόχρηστοι χώροι πολυκατοικιών. Οι ανοικτοί χώροι στάθμευσης είναι κοινόκτητοι και κοινόχρηστοι χώροι επί των οποίων μπορεί να παραχωρηθεί δικαίωμα αποκλειστικής χρήσης, αλλά όχι κυριότητα, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η χρήση αλλά όχι η συγκυριότητα. Εφόσον, λοιπόν, δεν μπορεί να υπάρξει κυριότητα, επικαρπία ή νομή επί των χώρων αυτών, δεν μπορεί να υπάρξει κύριος, επικαρπωτής ή νομέας ανοικτού χώρου στάθμευσης ως υπόχρεος, σύμφωνα με το άρθρο 3 Ν. 2130/1993, για την καταβολή του ΤΑΠ. Επιπλέον, ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η δικαιοπραξία σύστασης του εν λόγω δικαιώματος αποκλειστικής χρήσης έχει ενοχική και όχι εμπράγματη υπόσταση. Όμως, το ΤΑΠ έχει θεσπισθεί σε βάρος δικαιούχων εμπράγματων δικαιωμάτων (κυριότητα, νομή, επικαρπία) και όχι ενοχικών, κατά συνέπεια η επέκταση της επιβολής του ΤΑΠ στο δικαίωμα κατοχής παραβιάζει την αρχή της νομιμότητας

του φόρου. Αναμένεται η απάντηση του Υπουργείου Εσωτερικών (υποθέσεις 201204/2015, 209097, 211447/2016).

Αναδρομική χρέωση δημοτικών τελών και προστίμων σε ακίνητα των οποίων η ηλεκτροδότηση διεκόπη

Προβλήματα ανέκυψαν και κατά την επιβολή προστίμων σε ιδιοκτήτες ακινήτων, των οποίων διεκόπη η ηλεκτροδότηση, συνεπώς και η καταβολή τελών που εισπράττονται μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 25/1975 και του άρθρου 24 Ν. 2130/1993, για την επιβολή ΤΑΠ και δημοτικών τελών, απαιτείται η υποβολή δήλωσης εκ μέρους του ιδιοκτήτη κατά τη στιγμή ηλεκτροδότησης του ακινήτου ή όταν μεταβάλλονται κρίσιμα προσδιοριστικά στοιχεία αυτού (π.χ. εμβαδόν, χρήση). Υποβολή δήλωσης απαιτείται και όταν διακόπτεται η ηλεκτροδότηση ακινήτου (άρθρο 5 Ν. 3345/2005), ώστε να υπάρξει απαλλαγή από τα τέλη.

Αρκετοί δήμοι επιβάλλουν στους ιδιοκτήτες αναδρομικά δημοτικά τέλη και πρόστιμα διπλάσια των τελών, καταλογίζοντάς τους μη ενημέρωση του δήμου σχετικά με τη διακοπή έκδοσης λογαριασμού ΔΕΗ. Εξομοιώνουν με τον τρόπο αυτό την παράλειψη ενημέρωσης του δήμου για τη διακοπή της ηλεκτροδότησης, με την παράλειψη δήλωσης των ακινήτων στις δημοτικές υπηρεσίες, για καθορισμό των δημοτικών τελών ή τη δήλωση απαλλαγής από τα δημοτικά τέλη, όταν το ακίνητο δεν χρησιμοποιείται και δεν ηλεκτροδοτείται. Ο Συνήγορος έχει διατυπώσει την άποψη ότι η δήλωση του Ν. 3345/2005 είναι αναγκαία μόνο για την εφεξής απαλλαγή του ιδιοκτήτη από τα δημοτικά τέλη και συνεπώς η μη υποβολή της δεν εξομοιούται με την παράλειψη δήλωσης μεταβολής των στοιχείων του ακινήτου που επισύρει τα πρόστιμα του άρθρου 19 Ν. 1080/1980, όταν μάλιστα η ΔΕΗ υποχρεούται να ενημερώνει τους ΟΤΑ για τα ακίνητα των οποίων η ηλεκτροδότηση διεκόπη (υποθέσεις 213878, 214587/2016).

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ: ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

Ηλεκτροδότηση

- Ο κοινωνικός χαρακτήρας της ενέργειας
- Καταγραφή και τιμολόγηση
- Καταλογισμός οφειλών τρίτων
- Ρευματοκλοπές
- Διεκδίκηση οφειλών

Ύδρευση

- Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Πρωτευούσης
- Δημοτικές Επιχειρήσεις Ύδρευσης και Αποχέτευσης

Μεταφορές

- Μετακίνηση δωρεάν ή με μειωμένο κόστος στα μέσα μαζικής μεταφοράς
- Καταβολή διοδίων σε αυτοκινητόδρομους

Οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, όπως ιδίως η ενέργεια, η ύδρευση, οι μεταφορές και η χρήση δημόσιων υποδομών, επιβαρύνονται τα τελευταία χρόνια από πολλαπλή υποβάθμιση σε σχέση με την ποιότητά τους, τον κοινωνικό τους χαρακτήρα και την προστασία του πολίτη ως συναλλασσόμενου καταναλωτή. Υπό καθεστώς κρίσης η ποιότητα ζωής απασχολεί την κοινωνία όλο και λιγότερο, αν όχι μέχρι σημείου πλήρους απεμπόλησης, σίγουρα πάντως με χαμηλή ιεράρχηση στην κλίμακα αξιών και αναγκών συγκριτικά με άλλα καθημερινά προβλήματα. Η προτεραιότητα αυτή υποβαθμίζεται ακόμη περισσότερο όταν συναντά ευάλωτες κοινωνικές ομάδες: ένα αστικό περιβάλλον καθαρό, ήσυχο, με ήπια ανάμειξη χρήσεων, με προβλέψεις προσβασιμότητας στις υποδομές του προάγει την ποιότητα ζωής, ενώ αντιθέτως μία κοινωνία με χαρακτηριστικά ακραίας ανισότητας απαγορεύει εκ προοιμίου κάθε σχετική συζήτηση ως περιττή πολυτέλεια.

Ακόμη όμως και ως αντικείμενο καταναλωτικής συναλλαγής, πολλές από τις υπηρεσίες αυτές πάσχουν ως προς την αντιμετώπιση του πολίτη-πελάτη. Παλινωδώντας ανάμεσα στην παράδοση κρατικού μονοπωλίου και στην ελλιπώς ρυθμιζόμενη εφαρμογή κριτηρίων ιδιωτικής οικονομίας, συνδυάζουν όχι τα όποια θετικά στοιχεία του μονοπωλιακού και του επιχειρηματικού προτύπου, αλλά μόνο τα αρνητικά τους, δηλαδή την εξουσιαστική επιβολή, χαρακτηριστικό κρατικού μονοπωλίου, και την άτεγκτη διεκδίκηση οφειλών, χαρακτηριστικό ιδιωτικής επιχειρηματικότητας. Η παρούσα μεταβατική φάση, κατά την οποία οι εναπομείναντες τομείς κοινής ωφέλειας, όπως η ενέργεια ή ο σιδηρόδρομος, οδεύουν προς το πρότυπο των ιδιωτών παρόχων όπως οι τηλεπικοινωνίες ή οι αερομεταφορές, αποτελεί πρόκληση και για τον ίδιο τον Συνήγορο, ο οποίος οφείλει να αναπροσαρμόσει θεμελιώδεις παραδοχές αλλά και μεθόδους διαμεσολάβησης.

ΗΛΕΚΤΡΟΔΟΤΗΣΗ

Ο κοινωνικός χαρακτήρας της ενέργειας

Από την επεξεργασία των απαντήσεων του ερωτηματολογίου¹, που τέθηκε σε πολίτες κατά τη διάρκεια έρευνας πεδίου (2015) με σκοπό την ανίχνευση των επιπτώσεων της οικονομικής και ανθρωπιστικής κρίσης σε επιλεγμένες γειτονιές, προέκυψε ότι το ποσοστό πολιτών με «ενεργειακή φτώχεια»² ανέρχεται σε 29,2%, που σημαίνει αδυναμία πρόσβασης στις πλέον βασικές υπηρεσίες ενέργειας για επαρκή θέρμανση, μαγείρεμα, φωτισμό και χρήση οικιακών συσκευών. Η κατάσταση αυτή εξαναγκάζει σε μείωση

εξόδων για άλλα είδη πρώτης ανάγκης και σχετίζεται με ευρύ φάσμα φυσικών και ψυχικών ασθενειών.

Το μεγαλύτερο μέρος των αναφορών για θέματα ενέργειας κατά το έτος 2016 ανάγεται στον κοινωνικό της χαρακτήρα. Οι αναφορές αφορούσαν κατά κύριο λόγο αδυναμία αποπληρωμής οφειλών, αιτήματα διακανονισμών, μετακύλιση οφειλών από τον πραγματικό στον συμβατικό καταναλωτή, ανησυχίες για επικείμενη ή και ήδη συντελεσθείσα διακοπή παροχής καθώς και ένταξη στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο. Σε ιδιαίτερος επίκαιρο ζήτημα αναδεικνύονται οι ρυθμιζόμενες χρεώσεις της ΔΕΗ, κατ' ουσία φόροι προς τρίτους, που ως μη πάγιες, αυξομειούμενες δηλαδή ανάλογα με την τελική κατανάλωση, εκτοξεύονται από την κατανάλωση κάποιου ορίου κιλοβατώραν και πέρα, δυσχεραίνοντας τους ήδη επιβαρνημένους οικιακούς καταναλωτές. Η διαμεσολάβηση ήταν σταθερά προσανατολισμένη στο να πείσει τις εταιρείες να προβούν σε περαιτέρω διακανονισμούς οφειλών.

Ο Ν. 4320/2015 για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, παρά το μικρό χρονικό διάστημα εντός του οποίου έπρεπε να υποβληθούν οι αιτήσεις, λειτούργησε ευεργετικά για περιπτώσεις αδυναμίας εξόφλησης οφειλών (ενδεικτική υπόθεση 217237/2016). Εδώ συγκαταλέγονται και αναφορές με οικονομική αδυναμία πολιτών να προβούν στην επιβεβλημένη ανανέωση Υπεύθυνης Δήλωσης Εγκαταστάτη (υποθέσεις 208437, 210464/2015), καθώς και οι αποφάσεις των εταιρειών σχετικά με τη μη διακοπή παροχής ρεύματος σε ευάλωτες ομάδες πολιτών. Παρατηρήθηκαν όμως και ατυχείς περιπτώσεις, όπως η μη λήψη εγκεκριμένης δωρεάν παροχής ηλεκτρικού ρεύματος διότι ο δικαιούχος εν τω μεταξύ μετακόμισε και η ΔΕΗ δεν προέβαινε σε ηλεκτρονική διόρθωση της διεύθυνσής του (υπόθεση 205137/2015).

Το διακύβευμα για τους φορείς παροχής ενέργειας, όπως άλλωστε και για τις λοιπές εταιρείες κοινής ωφέλειας, είναι η μη απώλεια του κοινωνικού χαρακτήρα τους και η ισορροπία μεταξύ αντικρουόμενων αντιλήψεων εταιρικής διακυβέρνησης. Δεν είναι δυνατόν να αγνοηθούν η πραγματικότητα των «κόκκινων» λογαριασμών, ο μεγάλος αριθμός οφειλετών, το έλλειμμα του ΛΑΓΗΕ και η επακόλουθη επίπτωση στο ύψος των ρυθμιζόμενων χρεώσεων. Ειδικά το έλλειμμα του ΛΑΓΗΕ, που υπολογίζεται σε 434,58 εκατομμύρια ευρώ το 2017 έναντι 281,24 εκατομμυρίων το 2016, ενδεχομένως να αναγκάσει τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας να λάβει νέα μέτρα, ήτοι να αυξήσει το ΕΤΜΕΑΡ (τέλος των ΑΠΕ). Τα δεδομένα αυτά επιβάλλουν έναν εύστοχο εντοπισμό των στρατηγικών κακοπληρωτών προκειμένου να αποκατασταθεί αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης, ενώ η ενεργοποίηση μέσων ανάκτησης ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων και διακοπών παροχών με μη ρυθμισμένες ληξιπρόθεσμες οφειλές θα πρέπει να γίνεται κατόπιν άσφου δι-

¹ <http://www.synigoros.gr/resources/160121-apotelesmata.pdf>

² <http://www.synigoros-solidarity.gr/470/energiaki-ftoxia>

ασταύρωσης στοιχείων προκειμένου να αποφευχθούν αστοχίες όπως η διακοπή παροχής ρεύματος σε άτομα που χρήζουν μηχανικής υποστήριξης και άλλες ευάλωτες ομάδες. Τέτοιες αστοχίες προφανώς βλάπτουν υπέρμετρα και άδικα το κοινωνικό προφίλ των εταιρειών, επιβαρύνοντας, με την επικοινωνιακή αναπαραγωγή τους, το βάρος της βιοτικής μέριμνας των πολιτών.

Καταγραφή και τιμολόγηση

Ειδικότερα για τη ΔΕΗ και τον ΔΕΔΔΗΕ υποβλήθηκαν διαμαρτυρίες σχετικά με τον τρόπο και τη συχνότητα καταγραφής των ενδείξεων των μετρητών αλλά και τον καταλογισμό των οφειλών, ερωτήματα σχετικά με τη μεθοδολογία που ακολουθείται για την τιμολόγηση ηλεκτρικής ενέργειας σε περιπτώσεις όπου η καταμέτρηση αφορά περίοδο διαφορετική του τετραμήνου (ενδεικτικές υποθέσεις 212070, 212664, 212881/2016), καθώς και καταγγελίες για μη διενέργεια μετρήσεων και καταγραφών ενδείξεων μετρητή επί δεκαετία και σωρευτική χρέωση παλαιότερων καταναλώσεων (υπόθεση 215384/2016) ή για ανατιολογήτη χρέωση καταναλωτή με υπέρογκα ποσά (υπόθεση 209438/2015).

Μια καινοτομία που μπορεί να βοηθήσει στη διαχείριση των προβλημάτων μετρήσεων και καταγραφών ενδείξεων είναι η τηλεμετρία, αυτοματοποιημένη διαδικασία μέσω της οποίας, με χρήση ειδικού εξοπλισμού, δεδομένα από απομακρυσμένα ή δυσπρόσιτα σημεία συλλέγονται, παρακολουθούνται, καταγράφονται και μεταδίδονται στην οθόνη του χρήστη. Οφέλη από τη χρήση της τηλεμετρίας είναι η άμεση ενημέρωση, η διαχείριση πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο, ο χρόνος για αντίδραση και η εξοικονόμηση πόρων.

Σύμφωνα με την προκήρυξη του σχετικού πιλοτικού προγράμματος από τον ΔΕΔΔΗΕ, με την ολοκλήρωση του προγράμματος τηλεμετρίας θα αλλάξει και ο τρόπος τιμολόγησης του ρεύματος εισάγοντας το καθεστώς των πολυζωνικών τιμολογίων, οπότε η τιμολόγηση θα γίνεται ανάλογα με την ώρα της κατανάλωσης. Οι μετρητές θα βρίσκονται σε συνεχή on line σύνδεση με το κέντρο τηλεμετρίας και θα μεταδίδουν τα δεδομένα της κατανάλωσης του χρήστη. Ανάλογα με τον προγραμματισμό τους θα δίνεται η δυνατότητα να αποστέλλονται ηλεκτρονικά μηνύματα στα κινητά για την κατανάλωση που πραγματοποιείται, για προγραμματισμένες διακοπές, βλάβες καθώς και τυχόν παραβιάσεις μετρητή. Μέσω διαδικτύου ο χρήστης θα έχει πρόσβαση σε αναλυτικά ιστορικά στοιχεία της κατανάλωσής του για διάστημα 24 μηνών πριν.

Παρά τις σοβαρές προσπάθειες των εταιρειών να ανταποκριθούν στον κοινωφελή τους ρόλο, τις συνεχείς αναμορφώσεις των ρυθ-

μίσεων αυτών, τη σταθερή προσήλωση στην προστασία των ευάλωτων πελατών, αλλά και την ικανοποιητική, σε γενικές γραμμές, ανταπόκριση των καταστημάτων στις διερευνητικές προσπάθειες του Συνηγόρου, τα θέματα αυτά παραμένουν ανοιχτά προς επίλυση.

Καταλογισμός οφειλών τρίτων

Μείζον πρόβλημα αποτελεί η χρέωση, σε ιδιοκτήτες ακινήτων, οφειλών από κατανάλωση ρεύματος για χρόνο εκμίσθωσης του ακινήτου σε τρίτο πρόσωπο που έχει εν τω μεταξύ παραδώσει το μίσθιο.

Ο Συνήγορος κάλεσε την εταιρεία να σταθμίσει το ενδεχόμενο αναζήτησης της οφειλής από τον φερόμενο ως μισθωτή σε κατατεθειμένο νόμιμα στις φορολογικές αρχές μισθωτήριο, και συνεπώς κατά τεκμήριον χρήση της παρεχόμενης ενέργειας για τον χρόνο της μίσθωσης, εφόσον η ΔΕΗ συνεχίζει να συντηρεί με αυτόν συμβατικό δεσμό προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας επ' ευκαιρία άλλης επ' ονόματί του παροχής.

Η διέξοδος αυτή, χωρίς να αίρεται η έναντι της ΔΕΗ ευθύνη του ιδιοκτήτη αλλά με αναγνώριση μιας εις ολόκληρον ευθύνης αυτού μαζί με τον μισθωτή ως πραγματικό χρήστη, συνάδει προς μια θεώρηση επιείκειας και αναλογικότητας, ιδίως ενόψει της εντεινόμενης δυσχέρειας των πολιτών να προσφύγουν στη δικαστική οδό έναντι αλλήλων. Πράγματι, σε μεμονωμένες περιπτώσεις (υπόθεση 212349/2016) η ΔΕΗ δέχτηκε να αναζητήσει τον μισθωτή.

Επίσης, έχει αναφερθεί άρνηση της ΔΕΗ να συνάψει νέα σύμβαση προμήθειας λόγω προηγούμενης οφειλής στην ίδια παροχή (υποθέσεις 211731, 214237, 214398, 217981/2016). Η ΔΕΗ, σε αυτές τις περιπτώσεις, αρχικά διεκδικεί τις οφειλές από οποιονδήποτε εμφανίζεται για υπογραφή συμβολαίου, αλλά εντέλει αποδέχεται, εάν η παροχή που ηλεκτροδοτούσε το ακίνητο ήταν εγγεγραμμένη στο όνομα του παλαιότερου μισθωτή, ότι αυτή αποτελεί δική του οικονομική υποχρέωση. Υπήρξε επίσης περίπτωση μετακύλισης οφειλής σε πρώην ενοικιαστή, ο οποίος, παρά το γεγονός ότι είχε διακόψει τη μίσθωση του ακινήτου και τη μεταβίβαση της επαγγελματικής δραστηριότητας (αναψυκτήριο) που ασκούσε σε αυτό, παρέμενε επισήμως συμβατικός καταναλωτής λόγω ελλιπούς ενημέρωσης για τις ενέργειες διαγραφής του. Στην περίπτωση αυτή η εταιρεία, παρά το γεγονός ότι είχε τη δυνατότητα αναζήτησης της οφειλής από τον κατά τεκμήριο χρήστη της ηλεκτρικής ενέργειας, δέχτηκε απλώς να προβεί σε περαιτέρω ρύθμιση των οφειλομένων (υπόθεση 202395/2015).

Συνοψίζοντας, ο Συνήγορος έχει προτείνει:

- την προσπάθεια αναζήτησης των οφειλών από τον πραγματικό χρήστη της υπηρεσίας, με ενεργοποίηση των δυνατοτήτων που καθιστούν ευκολότερη την αναζήτηση των οφειλομένων (όπως η αναζήτηση οφειλών με βάση τον ΑΦΜ του αποδεδειγμένα πραγματικού χρήστη) και εντατικοποίηση των προσπαθειών είσπραξης των οφειλών στον πραγματικό χρόνο από τον πραγματικό χρήστη, ώστε να αποφεύγεται η σώρευση μεγάλων ποσών
- την πρόληψη των φαινομένων μετακύλισης με ενημερωτικές δράσεις ώστε να καλυφθεί το κενό ενημέρωσης, όπως με ενημερωτικό σποτ ή φυλλάδιο που θα αποστέλλεται με τους λογαριασμούς, μέσω των οποίων οι ιδιοκτήτες και ενοικιαστές θα πληροφορούνται για τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους
- την προσπάθεια επίλυσης των ατομικών περιπτώσεων είτε με πιο γενναιόδωρους διακανονισμούς είτε με αναζήτηση των πραγματικών χρηστών βάσει μισθωτήριων συμβολαίων.

Η ΔΕΗ οφείλει να αναπροσαρμόσει την πολιτική της σύμφωνα με τις επιταγές των καιρών, να εμπνεύσει αίσθημα ασφάλειας και δικαιοσύνης στους πελάτες της και, αντί να εξαντλεί την αυστηρότητά της στην τήρηση του Κανονισμού σε περιπτώσεις που είναι εμφανής η αδικία που προκαλείται στους πραγματικούς καταναλωτές, να προσπαθήσει να διασφαλίσει τα συμφέροντά της με πάταξη φαινομένων ρευματοκλοπής, ουσιαστικούς ελέγχους στη χορήγηση ΚΟΤ σε συνδυασμό με έλεγχο τεκμηρίων διαβίωσης και πάταξη φαινομένων ανοχής μη εξόφλησης οφειλών από μεγάλους πελάτες ή ΚΥΕ. Σημειώνεται, τέλος, ότι η όποια αυτοματοποίηση κατά την είσπραξη οφειλών, όταν δεν συνοδεύεται από ηλεκτρονική διασύνδεση για συνεκτίμηση και συγκερασμό πληροφοριών, μπορεί να αποστερήσει τον μηχανισμό είσπραξης από κάθε στοιχείο κοινωνικής ή άλλης ευαισθησίας.

Ρευματοκλοπές

Καταγγελίες υπήρξαν και για τις συχνότατα πλέον παρατηρούμενες περιπτώσεις ρευματοκλοπής, από μισθωτές ή όμορους, με μετακύλιση οφειλών στο συμβατικό καταναλωτή (ενδεικτικές υποθέσεις 212150, 217317, 217846, 218743/2016). Εκτός από την αμφισβήτηση της ρευματοκλοπής, οι καταναλωτές διαμαρτύρονται για τις χρεώσεις που αφορούν την εκτιμηθείσα ως κλαπείσα ενέργεια και οι οποίες, σε πολλές περιπτώσεις, αφορούν πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Ως εκ τούτου, ανοιχτή παραμένει η διευκρίνιση, από πλευράς των εταιρειών, της διαδικασίας βάσει της οποίας υπολογίζεται η απολεσθείσα ενέργεια και ειδικότερα το χρονικό διάστημα της ρευματοκλοπής. Συχνά δημιουργείται η πεποίθηση στους καταναλωτές ότι ο υπάλληλος που προβαίνει στην επαναφορά σύνδεσης είναι σε θέση να ελέγξει και τυχόν αυθαίρετη επέμβαση στον μετρητή, ωστόσο αυτό δεν είναι πάντα εφικτό εξαιτίας ανεπάρκειας εξειδικευμένων συνεργείων. Επίσης, δεν

φαίνεται να υπάρχει τρόπος να αποδειχθεί η μη υπαιτιότητα των ιδιοκτητών για παρεμβάσεις μισθωτών που έγιναν ερήμην τους, ενώ δεν είναι σαφές και ο τρόπος που μπορεί να προστατευθεί ένας πελάτης από συνδέσεις ρευματοκλοπής εν αγνοία του.

Διεκδίκηση οφειλών

Παρατηρείται τελευταία η ανάθεση από τη ΔΕΗ των υποθέσεων ληξιπρόθεσμων οφειλών πελατών της σε δικηγορικές εταιρείες για ποσά άνω των 2.000 ευρώ. Η υπαγωγή των οφειλετών σε απευθείας διακανονισμό με τη ΔΕΗ απορρίπτεται, ενώ παραπέμπονται στην εντολοδόχο εταιρεία η οποία ζητά την εξόφληση με την απειλή δικαστικής διεκδίκησης. Ο Συνήγορος, λόγω αναρμοδιότητας, δεν μπορεί να απευθυνθεί στη δικηγορική εταιρεία, στην περίπτωση ωστόσο που ο πελάτης της ΔΕΗ διατυπώνει αίτημα διακανονισμού συνηγορεί υπέρ της ανάλογης με τους άλλους πελάτες μεταχείρισής του, ιδίως όταν υπάρχουν σε ισχύ ρυθμίσεις και δημόσιες προσκλήσεις προς όλους για ευνοϊκούς διακανονισμούς σε δόσεις, επικαλούμενος την ίση μεταχείριση των πελατών, την καλόπιστη διάθεσή τους με την αίτηση υπαγωγής τους σε διακανονισμό, καθώς και τη δυνατότητα της ΔΕΗ να υποδείξει προς τις δικηγορικές εταιρείες να προβούν σε ανάλογο διακανονισμό με τη μορφή εξωδικαστικού συμβιβασμού (ενδεικτική υπόθεση 219429/2016). Σε πολλές περιπτώσεις η παρέμβαση αυτή είχε αίτια έκβαση (υποθέσεις 214155, 220306/2016).

ΥΔΡΕΥΣΗ

Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Πρωτεύουσας

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω σε σχέση με την ενέργεια, ομοίως και για το πεδίο ευθύνης της ΕΥΔΑΠ ο Συνήγορος έγινε και κατά το έτος 2016 αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών για αδυναμία αποπληρωμής οφειλών, αιτήματα διακανονισμών, μετακύλιση οφειλών από τον πραγματικό στον συμβατικό καταναλωτή, καθώς και ανησυχίες για επικείμενη ή και ήδη συντελεσθείσα διακοπή παροχής. Ομοίως επίσης λειτούργησε ευεργετικά για περιπτώσεις αδυναμίας εξόφλησης οφειλών στην ΕΥΔΑΠ, ο Ν. 4320/2015 για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, παρά το μικρό χρονικό διάστημα εντός του οποίου έπρεπε να υποβληθούν οι σχετικές αιτήσεις. Συναφείς είναι οι αναφορές και αποφάσεις για μη διακοπή παροχής ύδρευσης σε ευάλωτες ομάδες πολιτών.

Αντιστοίχως ισχύουν και για την ΕΥΔΑΠ το διακύβευμα του κοινωνικού χαρακτήρα, η ανάγκη ισορροπίας μεταξύ αντικρουόμενων αντιλήψεων εταιρικής διακυβέρνησης και η πραγματικότητα του μεγάλου αριθμού οφειλετών, μεταξύ των οποίων προφανώς

συγκαταλέγονται το Δημόσιο και οι δήμοι: ενώ τα συνολικά χρέη προς την ΕΥΔΑΠ υπερβαίνουν τα 214.000.000 ευρώ, τα χρέη ιδιωτών είναι μόνο 125.000.000 ευρώ. Όπως και στην ενέργεια, έτσι και στην ύδρευση η κατάσταση αυτή επιβάλλει τον εύστοχο εντοπισμό των στρατηγικών κακοπληρωτών προκειμένου να αποκατασταθεί αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης, ενώ η ενεργοποίηση μέσων ανάκτησης ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων και διακοπών παροχών με μη ρυθμισμένες ληξιπρόθεσμες οφειλές θα πρέπει να γίνεται κατόπιν άσφαξης διασταύρωσης στοιχείων προκειμένου να αποφευχθούν αστοχίες σε πελάτες που ανήκουν σε ευάλωτες προστατευόμενες ομάδες.

Όσον αφορά τον καταλογισμό οφειλών μισθωτών σε ιδιοκτήτες, η ΕΥΔΑΠ δεν διαθέτει καν τη δυνατότητα έκδοσης λογαριασμού στο όνομα του ενοικιαστή, πρόβλημα το οποίο ο Συνήγορος επισήμανε δημόσια³. Τέλος, η ΕΥΔΑΠ βαρύνεται με συχνές αναφορές για βλάβες δικτύου, διαρροές και μετακύλιση ζημίας στον πελάτη, ο οποίος δεν έχει τη δυνατότητα να επιχειρηματολογήσει για τη μη υπαιτιότητά του (υπόθεση 211827/2016).

Δημοτικές Επιχειρήσεις Ύδρευσης και Αποχέτευσης

Το θεσμικό πλαίσιο των Δημοτικών Επιχειρήσεων Ύδρευσης και Αποχέτευσης (ΔΕΥΑ) έχει μια εγγενή αδυναμία: τον διφυή χαρακτήρα τους. Οι ΔΕΥΑ, παρά τον χαρακτηρισμό του ιδρυτικού τους νόμου στον οποίο αναφέρονται ως επιχειρήσεις ιδιωτικού δικαίου που λειτουργούν με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, και συνεπώς με σκοπό το κέρδος, λόγω του κοινωφελούς χαρακτήρα τους και των ασαφειών του θεσμικού τους πλαισίου ακροβατούν ανάμεσα στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα.

Περαιτέρω, διάφοροι νόμοι εξομοίωσαν τις ΔΕΥΑ με τον δημόσιο τομέα, αμβλύνοντας όμως έτσι την ευελιξία με την οποία εξ αρχής εξοπλίσθηκαν για να εκτελούν με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα το έργο τους. Ο δε χαρακτηρισμός του νερού ως κοινωνικού αγαθού περιπλέκει ακόμη περισσότερο την κατάσταση, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσκολία στην αποκρυστάλλωση μιας ενιαίας κατεύθυνσης και πρακτικής.

Κατά τη διερεύνηση σχετικών αναφορών, ο Συνήγορος διαπίστωσε ανατιολόγητη οικονομική επιβάρυνση ιδιοκτητών ακινήτων για κατανάλωση ύδατος από μισθωτές αυτών:

Αναφερόμενη ζήτησε εγγράφως από τη ΔΕΥΑ Πατρών τη διακοπή της υδροδότησης ακινήτου που εκμισθώνει, ώστε να μην επιβαρυνθεί περαιτέρω από τις ανεξόφλητες οφειλές ύδρευσης των μισθωτών, καθώς η παροχή ήταν καταχωρισμένη στο όνομά της. Η ΔΕΥΑΠ δεν διέκοψε την υδροδότηση αλλά συνέχισε να χρεώνει την ιδιοκτήτρια, υποστηρίζοντας ότι το νερό είναι αγαθό πρώτης ανάγκης, άρα η διακοπή του μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα στους δημότες οι οποίοι θα το στερηθούν και αγνόησε έγγραφο του Συνηγόρου που ζητούσε αποχρέωση της οφειλής (υπόθεση 201904/2015).

Η ΔΕΥΑ Σερρών δεν προέβη σε διακοπή υδροπαροχών, στις οποίες υπήρχαν ανεξόφλητες οφειλές περίπου 5 ετών, αν και τα στοιχεία των ενοικιαστών ήταν καταχωρισμένα, κατά παράβαση σειράς άρθρων του Κανονισμού Ύδρευσης, η εφαρμογή των οποίων θα είχε αποτρέψει τη συσσώρευση των οφειλών. Επιπλέον, αποδεχόταν την καταβολή τμηματικών καταβολών εκ μέρους των μισθωτών, δημιουργώντας έτσι μία άτυπη κατάσταση συνεχών διακανονισμών, χωρίς να υφίσταται νομοθετικό και οργανωτικό πλαίσιο προς τούτο και χωρίς την ενημέρωση ή συναίνεση του ιδιοκτήτη τελικού οφειλέτη. Η υιοθέτηση της τακτικής αναζήτησης των οφειλών από τον ιδιοκτήτη, ως κατά νόμο συνυπεύθυνο, συνιστά πρακτική που διευκολύνει τη ΔΕΥΑΣ αλλά επιβαρύνει ανατιολόγητα τους εκμισθωτές των ακινήτων (υπόθεση 209215/2015).

Γενικότερα, λαμβανομένου υπόψη ότι το νερό είναι κοινωνικό αγαθό, ο Συνήγορος επικροτεί τη μη άμεση διακοπή της υδροδότησης ειδικά σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Ωστόσο, εάν οι ΔΕΥΑ επιλέγουν να ασκήσουν κοινωνική πολιτική, θα πρέπει να επωμίζονται οι ίδιες το κόστος της, και όχι να το μετακυλίσουν στους ιδιοκτήτες των ακινήτων. Οι παραπάνω δυσλειτουργίες θα είχαν αποφευχθεί εάν είχε εφαρμοστεί η πρόταση του Συνηγόρου για διαχωρισμό των πεδίων ευθύνης μεταξύ ιδιοκτητών και ενοικιαστών, όπως αυτή διατυπώθηκε σε ειδική έκθεση του 2014 για θέματα παροχής υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης από τους δήμους⁴.

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Μετακίνηση δωρεάν ή με μειωμένο κόμιστρο στα μέσα μαζικής μεταφοράς

Δωρεάν μετακίνηση ανέργων

Με την υπ' αριθμ. Α-40580/3128/2015 ΚΥΑ, η οποία κυρώθηκε στη συνέχεια με νόμο (άρθρο 77 Ν. 4331/2015), δόθηκε

³ <http://www.synigoros.gr/resources/deltio-typoy--23.pdf>

⁴ <http://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.225482>

στους ανέργους εγγεγραμμένους στα μητρώα του ΟΑΕΔ απαλλαγής από την καταβολή κομίστρου στα δημόσια μέσα μαζικής μεταφοράς. Περαιτέρω, νομοθετήθηκε η διαγραφή των διοικητικών προστίμων που είχαν επιβληθεί στους ως άνω εγγεγραμμένους του ΟΑΕΔ για διάστημα πενταετίας προ της ισχύος του νόμου, ακόμη και στις περιπτώσεις που είχε ήδη ξεκινήσει η διαδικασία βεβαίωσης και είσπραξης κατά ΚΕΔΕ. Ωστόσο, στην αντίληψη του Συνηγόρου υπέπεσαν προβλήματα κατά την υλοποίηση των εν λόγω διατάξεων.

Οι άνεργοι ναυτικοί βάσει του νόμου δεν εγγράφονται στα μητρώα του ΟΑΕΔ, αλλά στους καταλόγους προσφερομένων προς εργασία του Γραφείου Ευρέσεως Ναυτικής Εργασίας (ΓΕΝΕ). Σε ερώτημα που υπέβαλαν ενδιαφερόμενοι της ανωτέρω κατηγορίας προς τα ΜΜΜ για το κατά πόσο είναι δικαιούχοι της δωρεάν μετακίνησης, εισέπραξαν την απάντηση ότι ο νόμος προβλέπει σαφώς μόνο τους εγγεγραμμένους στα μητρώα του ΟΑΕΔ. Ωστόσο, το άρθρο 138 Ν. 4052/2012 προβλέπει ρητά ότι η βεβαίωση πιστοποίησης της ιδιότητας των ανέργων εγγεγραμμένων στους καταλόγους προσφερομένων προς εργασία του ΓΕΝΕ εξομοιούται ως προς τα έννομα αποτελέσματά της με την κάρτα ανεργίας των ανέργων εγγεγραμμένων στα μητρώα του ΟΑΕΔ (υποθέσεις 206518/2015, 220364/2016).

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στο Αρχηγείο Λιμενικού Σώματος και το Υπουργείο Υποδομών, ζήτησε την επέκταση του ευεργετήματος και στους ανέργους ναυτικούς. Το ΓΕΝΕ απάντησε ότι εκδίδει βεβαιώσεις πιστοποίησης ανεργίας, ανάλογες με αυτές που εκδίδονται από τον ΟΑΕΔ για χρήση στα ΜΜΜ. Εντέλει το Υπουργείο Εργασίας ζήτησε από το Υπουργείο Υποδομών να εκδοθούν οδηγίες προς τους συγκοινωνιακούς φορείς, προκειμένου να διασφαλισθεί το δικαίωμα δωρεάν μετακίνησης για κάθε δικαιούχο άνεργο.

Άνεργοι που υπάγονται στις προαναφερθείσες διατάξεις της νομοθεσίας περί δωρεάν μετακίνησης στα δημόσια ΜΜΜ και διαγραφής διοικητικών προστίμων, και είχαν λάβει πρόστιμα εντός της πενταετίας που ισχύει η διαγραφή, απευθύνθηκαν στον Συνήγορο ζητώντας τη διαμεσολάβησή του για διαγραφή των προστίμων από τα αρμόδια τμήματα των ΜΜΜ. Ωστόσο, πολλά από τα πρόστιμα αυτά είχαν ήδη αποσταλεί από τα ΜΜΜ στις αρμόδιες ΔΟΥ των οφειλετών, προσαυξημένα στο δεκαπλάσιο. Ο Συνήγορος, διερευνώντας το ζήτημα της επεξεργασίας των αιτημάτων διαγραφής προστίμων, διαπίστωσε διαφοροποίηση των συγκοινωνιακών φορέων ως προς το ζήτημα αυτό. Ειδικότερα, η ΣΤΑΣΥ ΑΕ (μετρό και τραμ) προβαίνει στη διαγραφή του ανεξόφλητου ποσού, ενώ η ΟΣΥ ΑΕ (λεωφορεία και τρόλεϊ) δεν έχει προχωρήσει σε έκδοση αποφάσεων διαγραφής, εν αναμονή οδηγιών από το Υπουργείο

Υποδομών. Ο Συνήγορος έχει ζητήσει από το Υπουργείο Υποδομών να εξευρεθεί οριστική λύση και έχει λάβει τη διαβεβαίωση ότι καταβάλλεται προσπάθεια να υπάρξει ενιαία πρακτική αντιμετώπισης του ζητήματος από τους φορείς παροχής συγκοινωνιακού έργου (υποθέσεις 204530/2015, 215958/2016).

Δικαιούχοι μειωμένου κομίστρου

Σπουδαστές δημόσιων ΙΕΚ προσέφυγαν στον Συνήγορο επειδή τους επιβλήθηκαν πρόστιμα για καταβολή μειωμένου κομίστρου κατά τη μεταφορά τους με ΜΜΜ από και προς τους χώρους φοίτησής τους, χωρίς να κατέχουν την αναγκαία κάρτα μετακίνησης μειωμένου κομίστρου. Ζήτησαν διαγραφή των προστίμων από τους συγκεκριμένους συγκοινωνιακούς φορείς, αλλά έλαβαν αρνητική απάντηση. Ο Συνήγορος ζήτησε από τον ΟΑΣΑ να επανεξετάσει το ζήτημα της διαγραφής και έλαβε την απάντηση ότι για το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016 το Υπουργείο Παιδείας ανέλαβε την κάλυψη της δαπάνης από τη διαφορά κομίστρου για τη μετακίνηση των σπουδαστών των δημόσιων ΙΕΚ για το χρονικό διάστημα από 1.1.2016 έως 30.6.2016 στο πλαίσιο της σχετικής σύμβασης που συνήψε με τον ΟΑΣΑ. Πριν από την 1η Ιανουαρίου οι σπουδαστές των δημόσιων ΙΕΚ δεν είχαν δικαίωμα μεταφοράς με χρήση μειωμένου κομίστρου και συνεπώς τα επιβληθέντα πρόστιμα και η άρνηση διαγραφής ήταν σύννομα (υποθέσεις 212254, 212284/2016).

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στο ΙΝΕΔΙΒΙΜ, φορέα του Υπουργείου Παιδείας που έχει αναλάβει τη σύναψη της σύμβασης με τον ΟΑΣΑ, ζήτησε την έγκαιρη σύναψη της σύμβασης για το νέο σπουδαστικό έτος ώστε να αποφευχθούν παρόμοια φαινόμενα, καθώς και την επισημάνση στους σπουδαστές να μην κάνουν χρήση μειωμένου κομίστρου εάν δεν κατέχουν την ειδική κάρτα μετακίνησης του ΟΑΣΑ.

Παράλληλα, ο Συνήγορος ενημερώθηκε εγγράφως από τις Συγκοινωνίες Αθηνών (ΣΑ, πρώην ΟΑΣΑ) ότι από 1.1.2017 (ημερομηνία έναρξης λειτουργίας του Αυτόματου Συστήματος Συλλογής Κομίστρου "e-ticket") η μετακίνηση δικαιούχων με πλήρη απαλλαγή από την καταβολή κομίστρου ή με καταβολή μειωμένου κομίστρου θα πραγματοποιείται αποκλειστικά με την επίδειξη των «Εξυπνων Καρτών Μετακίνησης» και δεν θα επιτρέπεται μετακίνηση δικαιούχων με τη χρήση οποιουδήποτε άλλου εγγράφου, πιστοποιητικού ή ταυτότητας. Η ενεργοποίηση των «Εξυπνων Καρτών» προϋποθέτει ηλεκτρονική συλλογή και καταγραφή των στοιχείων των μετακινούμενων. Στο πλαίσιο αυτό έχουν κληθεί από 14.9.2016 όλα τα υπουργεία και οι φορείς στην αρμοδιότητα των οποίων βρίσκονται κατηγορίες δικαιούχων με πλήρη ή μερική απαλλαγή (Εργασίας, Παιδείας, Άμυνας, Εσωτερικών, Ναυτιλίας, Αγροτικής Ανάπτυξης,

Περιφέρειες) να ορίσουν εκπρόσωπο για να συνεργασθεί με την αρμόδια επιτροπή του ΟΑΣΑ για τη συλλογή των απαιτούμενων στοιχείων των δικαιούχων και εν συνεχεία τη σύναψη της σύμβασης για την κάλυψη της σχετικής δαπάνης. Ο Συνήγορος ζήτησε από τη ΣΑ να ενημερωθεί το επιβατικό κοινό ότι μετά την 1.1.2017 καμία μετακίνηση δικαιούχου πλήρους ή μερικής απαλλαγής δεν θα πραγματοποιείται χωρίς την κατοχή της «Εξυπνης Κάρτας» και έλαβε τη δέσμευση ότι θα υπάρξει ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης του επιβατικού κοινού σχετικά με το "e-ticket".

Καταβολή διοδίων σε αυτοκινητόδρομους

Κάτοχος βυτιοφόρου υγρών καυσίμων κατήγγειλε στον Συνήγορο ότι, στις περιπτώσεις υποχρεωτικής εξόδου των συγκεκριμένων οχημάτων από ορισμένα τμήματα της Αττικής Οδού, βάσει αποφάσεων της Διεύθυνσης Τροχαίας Αττικής, και μεταγενέστερης επανεισόδου σε αυτή, οχήματα που χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό πομποδέκτη άλλου αυτοκινητόδρομου, αναγκάζονται να καταβάλουν εκ νέου διόδια, ενώ όσα διαθέτουν πομποδέκτη της Αττικής Οδού έχουν εξαιρεθεί από την εκ νέου καταβολή διοδίων, κατόπιν απόφασης της εταιρείας.

Δεδομένου ωστόσο ότι η Αττική Οδός ΑΕ, ως ιδιωτική εταιρεία, δεν υπόκειται στον έλεγχο του, ο Συνήγορος ζήτησε από την αρμόδια Διεύθυνση Λειτουργίας και Συντήρησης Έργων Παραχώρησης (ΛΣΕΠ) του Υπουργείου Υποδομών την εξέταση της δυνατότητας απαλλαγής από την υποχρέωση καταβολής πολλαπλών διοδίων για όλα τα βυτιοφόρα, ανεξαρτήτως πομποδέκτη ή τρόπου πληρωμής, εφόσον η υποχρέωση εξόδου πηγάζει από κρατικές αποφάσεις (της Διεύθυνσης Τροχαίας) και όχι από τις εμπλεκόμενες ιδιωτικές εταιρείες, διατυπώνοντας την άποψη ότι η απαλλαγή από την καταβολή εκ νέου διοδίων στις περιπτώσεις υποχρεωτικής για λόγους ασφαλείας παράκαμψης των συγκεκριμένων σημείων των αυτοκινητοδρόμων δεν μπορεί να επαφίεται στην κρίση και εκτίμηση μιας ιδιωτικής εταιρείας, ούτε να καθορίζεται από την εκάστοτε εμπορική πολιτική αυτής. Η Διεύθυνση ΛΣΕΠ ζήτησε από την Αττική Οδό να λάβει υπόψη την υποχρέωση ίσης μεταχείρισης των οδηγών που κινούνται στο οδικό δίκτυο αρμοδιότητάς της, καθώς και το γεγονός ότι η έξοδος των βυτιοφόρων δεν εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των οδηγών, αλλά είναι υποχρεωτική για λόγους ασφαλείας, και να μεριμνήσει για τη λήψη των απαιτούμενων μέτρων στο πλαίσιο της διαλειτουργικότητας των πομποδεκτών (υπόθεση 196619/2014).

ΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

Κοινόχρηστοι χώροι

- Καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος
- Δεσποζόμενα ζώα συντροφιάς
- Διαχείριση εγκαταστάσεων από ΟΤΑ

Η ζωή στην πόλη

- Αυθαίρετη επέκταση πεζοδρόμησης
- Παιδική χαρά: Προβλήματα και προτάσεις
- Ασφαλής μετακίνηση μαθητών
- Εισφορά σε γη και χρήμα: Η κατά νόμο αρμοδιότητα του Δημοτικού Συμβουλίου

Αυθαίρετη δόμηση

- Εγκατάσταση φωτοβολταϊκού συστήματος σε παραδοσιακό οικισμό
- Αναζήτηση κατασχεθέντων ποσών για την τακτοποίηση αυθαιρέτων
- Αλλαγή χρήσης γης

Αντιπλημμυρικά έργα

- Έλλειμμα πρόληψης
- Έλλειμμα αποκατάστασης

Οχλούσες εγκαταστάσεις

- Οχλούσες δραστηριότητες εντός οικιστικού ιστού: Μια δύσκολη ισορροπία
- Επικίνδυνες χωροταξικές συγχύσεις: Η περίπτωση του Θριάσιου Πεδίου

Ο δημόσιος αστικός χώρος αποτελεί δημιούργημα της κοινωνίας η οποία τον διαμορφώνει και τον χρησιμοποιεί προβάλλοντας τις ανάγκες, τους οραματισμούς και εντέλει τον πολιτισμό της. Ο δημόσιος χώρος σηματοδοτεί τον αστικό ιστό μέσω του οποίου η πόλη γίνεται αναγνωρίσιμη και βιώσιμη. Η ανάπτυξη και επέκταση, συχνά άναρχη, των μεγάλων αστικών κέντρων, μετατρέπει μέρος του φυσικού περιβάλλοντος σε περιαστικό ή, πολλές φορές, αμιγώς αστικό, με συνέπεια την καταστροφή του και την ένταση των προβλημάτων της ζωής στον αστικό χώρο. Η χρήση του δημόσιου χώρου αναδεικνύεται σε μείζον ζήτημα, καθώς πρέπει να εξισορροπηθούν οι ανάγκες της επωφελοφώνου για το κοινωνικό σύνολο χρήσης αλλά και της αξιοποίησης, η οποία αποτελεί σοβαρή παράμετρο οικονομικής ευρωστίας.

Η βελτίωση της ποιότητας της ζωής των ανθρώπων, η προσήλωση στην τήρηση της νομιμότητας, η κατανόηση της δυσχερούς πραγματικότητας που βιώνει η διοίκηση σε όλες τις εκφάνσεις, αλλά και η επιμονή στη διαμεσολάβηση ως τρόπου ανάπτυξης του διαλόγου, αξιοποίησης της πειθούς και εντέλει επίλυσης των ζητημάτων που έθεσαν οι αναφορές των πολιτών παρέμειναν οι άξονες γύρω από τους οποίους αναπτύχθηκε η δράση του Συνηγόρου.

ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΙ ΧΩΡΟΙ

Ο δημόσιος χώρος αφορά όλους τους κατοίκους ως ολότητα και η χρήση του απευθύνεται στο σύνολο της κοινωνίας. Η έλλειψη σταθερών όρων και συνθηκών ως προς τη χρήση του δημόσιου χώρου, τόσο στο επίπεδο της συμπαγούς πόλης όσο και σε αυτό του περιαστικού χώρου, επιτρέπει ασάφεια, καταστρατήγηση, ρευστότητα. Φυσικές περιοχές κατακτώνται από αυθαίρετες και άναρχες επεκτάσεις, ρέματα δεν οριοθετούνται και μετατρέπονται σε οικοδομήσιμο χώρο ή στην καλύτερη περίπτωση σε δρόμο, παραλία και αιγιαλός δεν οριοθετούνται, με συνέπεια την απώλεια δημόσιας περιουσίας ή τη στέρηση του δικαιώματος των πολιτών στην αξιοποίηση της ιδιοκτησίας. Η αποστασιοποιημένη παρατήρηση αλλά και η διά του χειρισμού των αναφορών διαπίστωση συμπίπτουν: ο αστικός χώρος μεταλλάσσεται, αναπτύσσοντας μία «κινητικότητα» αντίστοιχη της δράσης του πολίτη. Περιοχές αμιγούς ή γενικής κατοικίας μετατρέπονται σε ζώνες κεντρικών λειτουργιών, ελαχιστοποιώντας ή στρεβλώνοντας το φυσικό τοπίο, αναπτύσσοντας μια σχέση έλξης – απώθησης με το ανθρώπινο στοιχείο. Όσο οι πολίτες επιζητούν τη λειτουργία δικτύων εξυπηρέτησής τους, ως εργαζόμενοι, ψυχαγωγούμενοι ή ως διοικούμενοι, άλλο τόσο αγωνίζονται για την αποφυγή επιβαρυντικών του περιβάλλοντός τους λειτουργιών, πολλές από τις οποίες αποτε-

λούν όρους ποιοτικής ζωής ή απλά επιβίωσης. Ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης πολλών και ποικίλων αναφορών που εντάσσονται στο ευρύ πεδίο της διαχείρισης του αστικού χώρου.

Καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος

Στο κοινωφελές ίδρυμα του Βοτανικού Κήπου «Ι. και Α. Ν. Διομήδους», παραχωρήθηκε από την πολιτεία αναδασωτέα έκταση υπό τον όρο ότι οι εντός αυτής εγκαταστάσεις θα διατεθούν για την εξυπηρέτηση του σκοπού του ιδρύματος και θα συνάδουν με τον χαρακτήρα του, δεδομένου ότι ο κήπος εξυπηρετεί την πανεπιστημιακή διδασκαλία και προάγει την καλλιέργεια, ανάπτυξη και αγάπη προς τη χλωρίδα στις νέες γενιές. Η έκταση τελεί υπό καθεστώς ειδικής προστασίας, καθώς βρίσκεται εντός της προστατευόμενης ζώνης του όρους Αιγάλεω και αποτελεί καταφύγιο άγριας ζωής. Έπειτα από αναφορά (υπόθεση 216221/2016) σχετικά με τη νομιμότητα λειτουργίας καταστήματος υγειονομικού ενδιαφέροντος εντός του κήπου, ο Συνήγορος διαμόρφωσε την άποψη ότι η Δασική Υπηρεσία είναι αρμόδια για την προστασία της έκτασης, ο οικείος δήμος εξαιρείται της αρμοδιότητας αδειοδότησης του καταστήματος, διότι η έκταση είναι εκτός της χωρικής και λειτουργικής του αρμοδιότητας, ενώ το ίδρυμα οφείλει να δέχεται τον έλεγχο της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, όταν οι δράσεις που προτείνει η Διοικούσα Επιτροπή του δεν είναι συμβατές με τον σκοπό του.

Δεσποζόμενα ζώα συντροφιάς

Πάγια θέση του Συνηγόρου είναι ότι δεν απαγορεύεται από την κείμενη νομοθεσία η είσοδος και κυκλοφορία δεσποζόμενων ζώων συντροφιάς στους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου, υπό νόμιμες προϋποθέσεις. Ο Δήμος Γαλασίου, τον οποίο αφορούσε κατατεθείσα αναφορά (υπόθεση 212926/2016), προσχώρησε στην άποψη του Συνηγόρου και δεσμεύτηκε για την εφαρμογή μέτρων διαφύλαξης των δικαιωμάτων όλων των επισκεπτών των κοινόχρηστων χώρων πρασίνου, τα οποία εν προκειμένω είναι αντικρουόμενα, δεδομένου ότι οι μεν επισκέπτες επιθυμούν τον χώρο ελεύθερο ζώων, οι δε κάτοχοί τους διεκδικούν για τα δεσποζόμενα ζώα τους το δικαίωμα στη νόμιμη χρήση των χώρων πρασίνου.

Διαχείριση εγκαταστάσεων από ΟΤΑ

Η ελλιπής καθαριότητα και συντήρηση του πρασίνου και των λοιπών εγκαταστάσεων εντός του αστικού πάρκου Παραλή – Αλκμήνης στην περιοχή Χαριλάου Θεσσαλονίκης και οι κίνδυνοι που εγκυμονεί η υφιστάμενη κατάσταση στη δημόσια υγεία και κυρίως στην ασφάλεια των παιδιών που το επισκέπτονται ήταν το αντικεί-

μενο κατατεθείσας αναφοράς (υπόθεση 215059/2016). Η κείμενη νομοθεσία αναθέτει στις δημοτικές αρχές τη διαχείριση και προστασία των αθλητικών εγκαταστάσεων, των παιδικών χαρών, των αλσών, των πλατειών και λοιπών κοινόχρηστων χώρων και τη θέσπιση κανόνων για τη χρήση τους.

Υπό το πρίσμα αυτό, ο Συνήγορος πέτυχε ώστε οι υπεύθυνοι φορείς διαχείρισης και ελέγχου του πάρκου να συνεργαστούν άμεσα, ανταποκρινόμενοι στην ανάγκη λήψης μέτρων για την εύρυθμη και σαφώς βελτιωμένη χρήση του χώρου.

Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Η καθημερινότητα στη σύγχρονη πόλη απαιτεί την εγρήγορση του κράτους, τόσο για τη διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών όσο και για τη ρύθμιση της χρήσης χώρων και της κίνησης των πολιτών υπό όρους ασφάλειας αλλά και σεβασμού της ιδιοκτησίας. Οι σχετικές παρεμβάσεις του Συνηγόρου κατατείνουν στην εγρήγορση και ευαισθητοποίηση των αρμόδιων υπηρεσιών.

Αυθαίρετη επέκταση πεζοδρόμησης

Το εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο του Δήμου Νέας Σμύρνης προβλέπει ότι τμήματα των οδών Βενιζέλου, 25ης Μαρτίου, Ειρήνης και 2ας Μαΐου, που περικλείουν την κεντρική πλατεία, είναι πεζοδρόμοι. Κατά παράβαση του σχεδίου αυτού, ο δήμος επέκτεινε την πεζοδρόμηση στο σύνολο της κεντρικής πλατείας και των γύρω από αυτήν οδών, τοποθετώντας επίσης μπάρες που απαγορεύουν την είσοδο σε ΙΧ σε αυτές τις οδούς και πινακίδες απαγορευτικές της στάθμευσης. Τα επιβαλλόμενα για παράνομη στάθμευση πρόστιμα, όμως, δεν βρίσκουν νόμιμο έρεισμα, ενώ οι κάτοικοι των οδών διαμαρτύρονται γι' αυτά και για τη δυσχέρεια πρόσβασης στις κατοικίες τους (υπόθεση 201527/2015). Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η επιβολή διοικητικών κυρώσεων είναι νόμιμη μόνο για τις ζώνες που καθορίζονται από το σχέδιο πόλεως ως πεζοδρόμοι και σε κάθε περίπτωση εφόσον οι κυκλοφοριακές ρυθμίσεις που συνεπάγεται η πεζοδρόμηση έχουν ακολουθήσει τη νόμιμη διαδικασία (άρθρο 52 ΚΟΚ). Κάθε άλλη ρύθμιση που επιφέρει κυκλοφοριακούς περιορισμούς είναι αυθαίρετη.

Στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης ο Συνήγορος ζήτησε τη διόρθωση της απαγορευτικής σήμανσης ώστε να ανταποκρίνεται στις ισχύουσες ρυθμίσεις πεζοδρόμησης, την εξέταση του αιτήματος απομάκρυνσης των μπαρών από τα σημεία που εμποδίζουν την πρόσβαση σε μη πεζοδρομημένα τμήματα των οδών και τη διαγραφή των δι-

οικητικών προστίμων που παράνομα έχουν επιβληθεί. Παράλληλα ζητήθηκε η παρέμβαση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, καθώς υπάρχει σημαντική καθυστέρηση στην ανταπόκριση του δήμου.

Παιδική χαρά: Προβλήματα και προτάσεις

Επανειλημμένος ο Συνήγορος έγινε δέκτης αναφορών σχετικά με τους όρους λειτουργίας των παιδικών χαρών. Οι γονείς προσήλθαν με αιτήματα που αφορούσαν ιδίως τη μη επαρκή ή παντελή έλλειψη φύλαξης των παιδικών χαρών, την παράλειψη κλειδώματος, τις ανεπαρκείς περιφράξεις, την παράλειψη επαρκούς ελέγχου και συντήρησης του εξοπλισμού και τη μη πιστοποίηση. Από το περιεχόμενο των αναφορών (υποθέσεις 198282, 204468/2015) προκύπτουν θέματα που αφενός απασχολούν τους γονείς και έχουν σχέση με την ασφάλεια των παιδιών και αφετέρου αφορούν τους περιοίκους οι οποίοι οχλούνται από τη μη ορθή λειτουργία των χώρων, όπως από την ηχορύπανση σε ώρες εκτός ωραρίου λειτουργίας. Τα παραδείγματα είναι ανησυχητικά σε πολλές περιπτώσεις, ενώ από τη διερεύνηση προέκυψε ότι, αν και οι

ίδιοι οι δήμοι δαπανούν μεγάλα ποσά για τη διαρκή συντήρηση των εξοπλισμών, ωστόσο εφαρμόζουν αποσπασματικές λύσεις, με συνέπεια τα προβλήματα να παραμένουν, ενώ με διαφορετική και συνολική αντιμετώπιση θα μπορούσαν να απαλειφθούν. Συχνά, τέλος, οι δημοτικές και αστυνομικές αρχές έρχονται αντιμέτωπες με ζητήματα δημόσιας ασφάλειας, όταν, για παράδειγμα, γίνεται ακατάλληλη χρήση των παιδικών χαρών από ενήλικες και εφήβους, με φαινόμενα διατάραξης των ωρών κοινής ησυχίας και με καταστροφές οργάνων ή προστατευτικών εγκαταστάσεων από ζώα αδέσποτα ή μη. Διαρκείς προσπάθειες για την επίλυση των ζητημάτων έχουν αμφισβητούμενο αποτέλεσμα.

Η παρέμβαση του Συνηγόρου οδήγησε στη διατύπωση προτάσεων για ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους των δήμων, με βάση συγκεκριμένες προδιαγραφές και οδηγίες. Ζητούμενα παραμένουν η πρόληψη, η νομιμότητα, οι ορθές πρακτικές, ο οικονομικός εξορθολογισμός της δαπάνης λειτουργίας και συντήρησης με γνώμονα την ασφάλεια των παιδιών και την ηρεμία των περιοίκων.

Ασφαλής μετακίνηση μαθητών

Στο πλαίσιο της εξέτασης ζητημάτων ασφάλειας παιδιών εξετάστηκαν αναφορές με αντικείμενο την ασφαλή μετακίνηση μαθητών από και προς τις σχολικές μονάδες κατά τις εκτός σχολείου δραστηριότητες. Έναυσμα της ενασχόλησης του Συνηγόρου με το θέμα υπήρξε αναφορά (υπόθεση 215166/2016) σχετικά με τραυματισμό μαθητών της Α΄ τάξης του δημοτικού σχολείου της Νέας Σμύρνης, κατά τη διάρκεια της επιστροφής τους από ναό όπου είχαν μεταβεί για εκκλησιασμό. Καθώς δεν υφίσταται νομοθετική πρόβλεψη ούτε και διευκρινιστική εγκύκλιος του Υπουργείου Παιδείας αναφορικά με την απόσταση που επιτρέπεται να διανύσουν με τα πόδια παιδιά ανάλογης ηλικίας, με τον αριθμό των παιδιών που αναλογεί σε κάθε ενήλικα επιβλέποντα προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλειά τους, τέλος δε με το είδος των δρόμων που επιτρέπεται να διανύσουν μαθητές με τα πόδια, ο Συνήγορος διατύπωσε την πρόταση έκδοσης εγκυκλίου με την οποία θα χορηγούνται σαφείς κατευθύνσεις προς τα δημόσια και ιδιωτικά πρωτοβάθμια σχολεία της χώρας, με κριτήρια τα ιδιαίτερα ηλικιακά χαρακτηριστικά των μαθητών και τις κυκλοφοριακές ιδιαιτερότητες της περιοχής όπου βρίσκεται η σχολική μονάδα και ο χώρος περιπάτου, εκκλησιασμού κ.λπ., ή και άλλα κριτήρια που θα ανταποκρίνονται σε κατά περίπτωση ιδιαίτερες συνθήκες.

Εισφορά σε γη και χρήμα: Η κατά νόμο αρμοδιότητα του Δημοτικού Συμβουλίου

Ο Δήμος Ωραιοκάστρου, στο πλαίσιο επέκτασης του σχεδίου πόλεως της περιοχής και κατ' εφαρμογή του νόμου, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου κίνησε τη διαδικασία είσπραξης χρηματικών προκαταβολών προκειμένου να χρηματοδοτηθούν οι απαιτούμενες πολεοδομικές μελέτες. Στη συνέχεια, το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε να κάνει δεκτές τις αιτήσεις των ιδιοκτητών ακινήτων που ζητούσαν μετατροπή της απαιτούμενης προκαταβολής, ώστε αντί εισφοράς σε χρήμα να καταβάλλεται εισφορά σε γη. Διαπιστώθηκε όμως ότι τα ποσά είχαν ήδη εγγραφεί στους χρηματικούς καταλόγους ως οφειλές και είχαν βεβαιωθεί πριν από την έκδοση της απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου, οπότε δεν ήταν δυνατή η διαγραφή τους. Το Δημοτικό Συμβού-

λιο αποφάσισε εκ νέου τη διαγραφή του ποσού της οφειλής της προείσπραξης από τους χρηματικούς καταλόγους του δήμου, την επανέκδοση νέων χρηματικών καταλόγων με τη συνολική οφειλόμενη εισφορά σε χρήμα εφόσον δεν γίνουν δεκτές οι αιτήσεις για ανταλλαγή, τέλος δε τη δυνατότητα, για όσους επιθυμούν, να εξοφλήσουν την προείσπραξη πληρωμής της οφειλής τους χωρίς πρσαυξήσεις, επειδή δεν είχαν ενημερωθεί από τον δήμο ότι τελικώς πρέπει να καταβάλουν την προείσπραξη. Ωστόσο, στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας των κανονιστικών πράξεων των συλλογικών οργάνων των ΟΤΑ, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση ακύρωσε την εν λόγω απόφαση, κρίνοντας μη νόμιμη την αντικατάσταση της εισφοράς σε χρήμα με εισφορά σε γη. Ειδικά δε όσον αφορά το ζήτημα των προσαυξήσεων, η απόφαση κρίθηκε αόριστη και ανεπαρκώς αιτιολογημένη.

Έπειτα από σχετικές αναφορές (202711, 202718, 202722/2015), ο Συνήγορος ζήτησε την έκδοση νέας απόφασης από το Δημοτικό Συμβούλιο που να εναρμονίζεται προς την ακυρωτική απόφαση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης. Ζήτησε επίσης να δοθεί προτεραιότητα στη ρύθμιση του θέματος των προσαυξήσεων, καθώς με την πάροδο των ετών συγκεντρώνονται σημαντικά ποσά που εμποδίζουν τη διαδικασία είσπραξης της προκαταβολής και τη χρηματοδότηση των μελετών, αναστέλλοντας έτσι την εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδιασμού για την περιοχή. Παράλληλα, επισήμανε ότι πρόκειται για χαρακτηριστική περίπτωση παραβίασης της αρχής της χρηστής διοίκησης αλλά και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών, καθώς η διοίκηση, με θετικές ενέργειές της, δημιούργησε την εύλογη πεποίθηση ότι η αρχική οφειλή θα διαγραφεί. Αναμένεται η ανταπόκριση του δήμου.

ΑΥΘΑΙΡΕΤΗ ΔΟΜΗΣΗ

Σε περιπτώσεις αυθαίρετης δόμησης, ο Συνήγορος καλείται να παρέμβει τόσο με βάση αναφορές περιοίκων που επιδιώκουν την κατεδάφιση ή απομάκρυνση αυθαίρετων εγκαταστάσεων όσο και με βάση αναφορές των ίδιων των αυθαιρετούντων που επιδιώκουν την άρση κυρώσεων. Η νομιμότητα παρέχει ασφαλές έδαφος για τον χειρισμό τόσο αντικρουόμενων αιτημάτων, με παράλληλο σεβασμό στο περιβάλλον και στην αρχή της χρηστής διοίκησης.

Εγκατάσταση φωτοβολταϊκού συστήματος σε παραδοσιακό οικισμό

Έπειτα από αναφορά (υπόθεση 184846/2014) για τη νομιμότητα της εγκατάστασης φωτοβολταϊκού συστήματος σε κατοικία στον παραδοσιακό οικισμό Βαχό του Δήμου Ανατολικής Μάνης, ο

Συνήγορος απευθύνθηκε προς το Τμήμα Πολεοδομίας του δήμου για τον έλεγχο του σύννομου της εγκατάστασης του φωτοβολταϊκού και προς τον ΔΕΔΔΗΕ της περιοχής Σπάρτης για το σύννομο της λειτουργίας του. Ο δήμος προσδιόρισε ότι για την εγκατάσταση των φωτοβολταϊκών συστημάτων σε παραδοσιακούς οικισμούς απαιτείται η έγκριση της ΕΠΑΕ και για την ένταξη των αυθαίρετων φωτοβολταϊκών συστημάτων στους Ν. 4014/2011 ή 4178/2013 απαιτείται απόφαση της επιτροπής του άρθρου 12 Ν. 4178/2013, η οποία απέρριψε την υπαγωγή της αυθαίρετης εγκατάστασης στο νομιμοποιητικό καθεστώς. Επομένως, ο δήμος εκτίμησε ότι το παρανόμως εγκατεστημένο φωτοβολταϊκό σύστημα δεν μπορεί να συνδεθεί με το δίκτυο. Αντίστοιχα, ο ΔΕΔΔΗΕ ζήτησε από τον πολίτη να προσκομίσει βεβαίωση της αρμόδιας Πολεοδομίας για τη νομιμότητα της εγκατάστασης του φωτοβολταϊκού, ελλείψει δε αυτής προέβη στην καταγγελία της σύμβασης και στη διακοπή της ηλεκτροδότησης. Τέλος, ο δήμος χαρακτήρισε την κατασκευή στο σύνολό της αυθαίρετη και κατεδαφιστέα, διαβίβασε στη ΔΟΥ Σπάρτης τα οφειλόμενα πρόστιμα ανέγερσης και διατήρησης του αυθαιρέτου και ζήτησε από τη Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες κατεδάφισης. Ωστόσο, η κατεδάφιση καθυστερεί καθώς η Αποκεντρωμένη Διοίκηση, ελλείψει ιδίων μέσων σε επίπεδο προσωπικού και υλικοτεχνικής υποδομής, έχει ζητήσει τη συνδρομή του δήμου.

Αναζήτηση κατασχεθέντων ποσών για την τακτοποίηση αυθαιρέτων

Ο Δήμος Σπάτων - Αρτέμιδος προέβη στην αναγκαστική είσπραξη βεβαιωμένων οφειλών πολίτη, η οποία είχε υποβάλει δικαιολογητικά για την ένταξη των αυθαίρετων κατασκευών του ακινήτου της στο πλαίσιο τακτοποίησης της αυθαίρετης δόμησης. Η διαδικασία που ακολούθησε ο δήμος ήταν η έκδοση κατασχετηρίου για τις βεβαιωμένες οφειλές με τη διαδικασία της κατάσχεσης «εις χείρας Πιστωτικών Ιδρυμάτων», βάσει της οποίας κατασχέθηκαν ποσά από λογαριασμό σύνταξης του συζύγου της ενδιαφερομένης και από λογαριασμούς των παιδιών της, στους οποίους ήταν συνδικαιούχος.

Η κατάσχεση αυτή δεν οφειλόταν σε άρνηση της υπόχρεης να καταβάλει τα αναλογούντα ποσά, αλλά στο γεγονός ότι η αρμόδια υπηρεσία δόμησης καθυστέρησε την επεξεργασία των αιτήσεων, επικαλούμενη φόρτο εργασίας και αδυναμία παρακολούθησης εκκρεμοτήτων εκατοντάδων φακέλων αυθαιρέτων μετά τη συνένωση των Δήμων Σπάτων και Αρτέμιδος.

Η ενδιαφερόμενη ζήτησε τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου για

την εξέταση αίτησής της προς τον δήμο, προκειμένου να της επιστραφούν τα ποσά ως αχρεωστήτως κατασχεθέντα. Ήδη έπειτα από θετική εισήγηση της υπηρεσίας αναμένεται ευνοϊκή απόφαση του δημάρχου¹.

Αλλαγή χρήσης γης

Η τοποθέτηση λεωφορείου, με χρήση θερινής κατοικίας, σε ιδιόκτητο ακίνητο εντός αδόμητης ζώνης αρχαιολογικού ενδιαφέροντος στο Ασκληπιείο Κω, προκάλεσε την επιβολή προστίμου ανέγερσης αυθαιρέτου. Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, δεν απαιτείται η έκδοση οικοδομικής άδειας για την τοποθέτηση κινητού πράγματος. Συναφώς έκρινε το ποινικό δικαστήριο ότι δεν υφίσταται ποινικό αδίκημα, με συνέπεια την έκδοση αθωωτικής απόφασης. Με πρόκριμα την απόφαση αυτή, ο θιγόμενος ζήτησε την παρέμβαση του Συνηγόρου (υπόθεση 219860/2016) ώστε να εκλείψει και η διοικητική κύρωση του προστίμου ανέγερσης αυθαιρέτου. Ωστόσο, διαπιστώθηκε άλλης φύσης παράβαση, δηλαδή η αλλαγή χρήσης. Για περιπτώσεις όπως η προκειμένη, υπάρχει σχετικό νομοθετικό πλαίσιο που θα έπρεπε να τύχει εφαρμογής σε συνδυασμό με τις ποινικές διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου, δεδομένου ότι η πρωτοβουλία για την επιβολή κυρώσεων προήλθε από την ίδια την αρχαιολογική υπηρεσία. Αν και δεν απαιτείται η χορήγηση οικοδομικής άδειας, για κάθε χρήση ή αλλαγή χρήσης ακινήτου απαιτείται η βεβαίωση της οικείας πολεοδομικής υπηρεσίας ότι η συγκεκριμένη χρήση είναι σύμφωνη με τις προβλεπόμενες από τις ισχύουσες για την περιοχή χρήσεις, βεβαίωση που εν προκειμένω ουδέποτε ζητήθηκε για την τοποθέτηση του λεωφορείου.

Ο νομοθέτης προέβλεψε τον καθορισμό του αναγκαίου για την προστασία των αρχαίων μνημείων περιβάλλοντος χώρου και την υπαγωγή του σε ειδικό κανονιστικό καθεστώς με σκοπό την αποτροπή του κινδύνου βλάβης ή αλλοίωσής τους από εξωτερικές επιδράσεις, καθώς επίσης και την αισθητική προβολή και ανάδειξή τους, οπότε καθίσταται σαφές ότι επιθυμεί τον περιορισμό των χρήσεων.

Άλλωστε, το Διοικητικό Εφετείο Πειραιά με απόφασή του διευρύνει την έννοια του αυθαιρέτου, κρίνοντας ότι η παραβίαση των χρήσεων γης αρκεί για την υπαγωγή σε διατάξεις του ΓΟΚ/1985 ακόμη και όταν δεν υφίσταται κατασκευή υπό τη στενή έννοια, όπως στην περίπτωση παλαιού λεωφορείου που δεν χρησιμοποιείται για μετακινήσεις αλλά έχει εγκατασταθεί στον χώρο και έχει μετατραπεί σε οικία. Αντιστοίχως αποφάσεις του Συμβουλίου

¹ http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diadikasia_ekdosis.391022

οι Επικρατείες έχουν κρίνει σύννομη την επιβολή προστίμου με τις διατάξεις περί αυθαιρέτων σε περιπτώσεις αλλαγής χρήσης.

ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΑ ΕΡΓΑ

Σε ζητήματα αντιπλημμυρικών έργων ο Συνήγορος καλείται να παρέμβει τόσο προληπτικά, όταν πολίτες διαμαρτύρονται για ανυπαρξία ή ανεπάρκεια προστασίας, όσο και αποκαταστατικά, όταν οι πολίτες διεκδικούν αποζημίωση μετά τη ζημία σε βάρος των περιουσιών τους.

Έλλειμμα πρόληψης

Ο Συνήγορος παρενέβη (υπόθεση 215531/2016) για την πλημμελή εκτέλεση αντιπλημμυρικών εργασιών και ιδίως τη μη εκτέλεση εργασιών σε επικίνδυνα σημεία κοντά στα σπίτια των κατοίκων στην Τοπική Κοινότητα Μαγούλας του Δήμου Τριπόλεως. Στην απάντηση του δήμου υπήρξε εκτενέστατη περιγραφή των ενεργειών και ιδίως των προγραμματιζόμενων έργων, όπως αντικαταστάσεις κατεστραμμένων τμημάτων αγωγών, καθαρισμοί ρεμάτων, χανδάκων, αυλακιών και θυρίδων απορροής ομβρίων υδάτων. Υπήρξε ωστόσο η επισήμανση ότι ο δήμος δεν είχε προβεί σε εργασίες καθαρισμού στην κοίτη του ποταμού Σαρανταπόταμου, επειδή η Περιφέρεια Πελοποννήσου προχώρησε σε καθαρισμό πριν από τον δήμο. Η επισήμανση αυτή έφερε και πάλι στο προσκήνιο το ζήτημα της σύγκυσης αρμοδιοτήτων μεταξύ περιφερειών και δήμων σε συγκεκριμένους τομείς. Ο Συνήγορος έκρινε καταρχήν ικανοποιητική την απάντηση, επισημαίνοντας ότι η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας αντιπλημμυρικών έργων ανάγεται σε τεχνική κρίση των υπηρεσιών, μη ελεγχόμενη από τον Συνήγορο. Ωστόσο, επειδή κατά τον χρόνο εξέτασης της υπόθεσης παρατηρήθηκαν πλημμύρες οικιών λόγω σφοδρής βροχόπτωσης που έπληξε τον νομό Αρκαδίας, ζήτησε από τον δήμο την επίσπευση των έργων, ώστε να αποφευχθούν παρόμοιες καταστάσεις που έχουν αντίκτυπο στη ζωή και στις περιουσίες των κατοίκων. Παρόμοια παρέμβαση του Συνηγόρου υπήρξε σχετικά με το ζήτημα του καθαρισμού των ρεμάτων της περιοχής Κοκκωνίου του πρώην Δήμου Βέλου - Βόχας (υπόθεση 206658/2015).

Έλλειμμα αποκατάστασης

Τον Ιούνιο του 2002, λόγω υπερχείλισης του ποταμού Κηφισού στην περιοχή του Νέου Φαλήρου, καταστράφηκαν ολοσχερώς επιχειρήσεις οι οποίες αποζημιώθηκαν αρχικά με ένα χαμηλό ποσοστό της εκτιμηθείσας ζημίας, προκειμένου οι επαγγελματίες να αντιμετωπίσουν τις άμεσες ανάγκες. Για το υπόλοιπο ποσοστό της αποζημίωσης, επαγγελματίες της περιοχής μετά την πάροδο άπρα-

κτου χρόνου προσέφυγαν στη δικαιοσύνη επικαλούμενοι την ανυπαρξία αντιπλημμυρικών έργων και δικαιώθηκαν με αποφάσεις οι οποίες κατέστησαν αμετάκλητες το έτος 2014. Παρά την ύπαρξη των αποφάσεων αυτών, η διοίκηση δεν προέβαινε στην καταβολή των ποσών (υπόθεση 209380/2015)².

Διαπιστώνοντας το σύννομο του αιτήματος για καταβολή των επιδικασθέντων ποσών, τη μη ανταπόκριση των υπηρεσιών και το γεγονός ότι η μεταφορά αρμοδιοτήτων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών επιβράδυνε κατά πολύ τη σχετική διαδικασία, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στη Γενική Γραμματεία Υποδομών ζητώντας την πληρωμή της αποζημίωσης. Πράγματι, στα τέλη Απριλίου 2016 εκδόθηκε το ένταλμα και εισπράχθηκε από τον δικαιούχο το επιδικασθέν ποσό, 14 χρόνια μετά τη ζημία που υπέστη και 12 χρόνια μετά την πρωτόδικη δικαστική απόφαση που τον δικαίωνε.

ΟΧΛΟΥΣΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Ενδεικτικές συστηματικής υποβάθμισης της ποιότητας ζωής είναι καταγγελίες σχετικά με οχλούσες δραστηριότητες εντός ή εκτός του οικιστικού ιστού. Εκτός από την υπομονή των κατοίκων, στις υποθέσεις αυτές δοκιμάζεται πρωτίτως η αποτελεσματικότητα της διοίκησης, η οποία δεν είναι πάντοτε σαφές ποιο από τα μέρη προσπαθεί να προστατεύσει.

Οχλούσες δραστηριότητες εντός οικιστικού ιστού: Μια δύσκολη ισορροπία

Σταθερά εμφανίζεται η εξαρχής απαγορευτική από τις χρήσεις γης και ως εκ τούτου παράνομη χωροθέτηση οχλουσών δραστηριοτήτων (όπως επαγγελματικά εργαστήρια, αποθήκες, συνεργεία, βαφεία) εντός του οικιστικού ιστού και το σύννηθες φαινόμενο επιχειρήσεων που, ενώ απαγορεύονται από τις χρήσεις γης, συνεχίζουν να λειτουργούν ως μετεξελίξεις προϋφιστάμενων επί το οκληρότερο (υποθέσεις 202341/2015, 211460/2016).

Καθίσταται προφανής η διαχρονική αδυναμία εφαρμογής επαχθών κυρωτικών αποφάσεων, όπως η σφράγιση, με επίκληση παρελκυστικών επιχειρημάτων που ακυρώνουν στην ουσία τις προβλέψεις των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων.

Με τον Ν. 3982/2011 άλλαξε η διαδικασία αδειοδότησης και αντί της προηγούμενης άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας διε-

² <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.375157>

νεργείται εκ των υστέρων επιτόπιος έλεγχος, χωρίς να αναιρείται η υποχρέωση της αρμόδιας υπηρεσίας να ελέγξει την προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών κατά την υποβολή της αίτησης. Συνηθέστατη ωστόσο είναι η περίπτωση όπου η υπεύθυνη δήλωση έναρξης λειτουργίας έχει παραληφθεί με πλημμελή δικαιολογητικά (υπόθεση 213926/2016), ήδη δε μετά την ΚΥΑ οικ 12684/92/14 παρατηρείται μεγαλύτερη ευχέρεια ανεξέλεγκτης λειτουργίας για σωρεία δραστηριοτήτων, όπως οι επονομαζόμενες «οικονομικές» ή «μεταποιητικές», καθώς δεν υφίσταται καν η υποχρέωση προηγούμενης κατάθεσης υπεύθυνης δήλωσης, ενώ ο επιχειρηματίας φέρει την ευθύνη να λάβει και να διατηρήσει σε ισχύ εγκρίσεις, δικαιολογητικά και τυχόν σύμφωνη γνώμη άλλων υπηρεσιών, οφείλοντας απλώς να ενημερώνει την αδειοδοτούσα αρχή πριν από την έναρξη λειτουργίας της οικονομικής δραστηριότητας καθώς και σε κάθε επέκταση ή εκσυγχρονισμό της (υπόθεση 133176/2010). Η αδειοδοτούσα αρχή είναι αρμόδια για ελέγχους (επιθεωρήσεις) κατά την εγκατάσταση και λειτουργία της δραστηριότητας, ενώ υποχρεούται να ανταποκριθεί και σε περιπτώσεις έγγραφης, επώνυμης καταγγελίας ή δειγματοληπτικά βάσει ετήσιου προγράμματος. Στην περίπτωση που υπάρχει πολεοδομική παράβαση είτε αυτή τακτοποιείται με τις διατάξεις του Ν. 4178/2013 είτε η εκδίκαση της ένστασης στο ΣΥΠΟΘΑ μετατίθεται στο δινηκές.

Σε ανάλογη περίπτωση τακτοποίησης παλαιού συνεργείου - φανοποιείου που μετατράπηκε σε φανοποιείο - βαφείο με φούρνο βαφής και αλλαγής χρήσης κτιρίου από κατοικία σε συνεργείο (υπόθεση 202341/2015), η πολεοδομική υπηρεσία δέχτηκε άκριτα τη δήλωση του ιδιοκτήτη για τον χρόνο κατασκευής καπνοδόχου και αδιαφόρησε για τις καταγγελίες των οκλούμενων περιοίκων, αλλά και για τα διαμεσολαβητικά έγγραφα του Συνηγόρου που υποδείκνυαν τη δυνατότητα διασαύρωσης της δήλωσης για τον χρόνο κατασκευής των προς τακτοποίηση κατασκευών από τις διαθέσιμες (και προβλεπόμενες από τη νομοθεσία) αεροφωτογραφίες. Το συνεργείο αδειοδοτήθηκε κατά παρέκκλιση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Δήμου Αγίου Δημητρίου, με το σκεπτικό ότι λειτουργούσε επί σειρά ετών και με επίκληση των διατάξεων του Ν. 2465/1997. Προκειμένου, όμως, περί οχληρής δραστηριότητας σε περιοχή όπου απαγορεύεται η ίδρυση νέων συνεργείων, ακόμη και αν ένα συνεργείο αποδεδειγμένα λειτουργούσε κατά το παρελθόν, οπότε επιτρέπεται η συνέχιση της λειτουργίας του κατά παρέκκλιση των θεσμοθετημένων χρήσεων γης, δεν μπορεί εξίσου εύκολα να παραβλεφθεί ότι η μετατροπή του υπερβαίνει το ανεκτό όριο όχλησης των περιοίκων. Στην περίπτωση αυτή, η προϋπόθεση που θέτει ο Ν. 4178/2013 για ολοκλήρωση των αυθαίρετων κατασκευών και εγκατάσταση της αυθαίρετης αλλαγής χρήσης μέχρι ορισμένη ημερομηνία λειτουργεί προστατευτικά και αποτρέπει την εκ των

υστέρων νομιμοποίηση μιας οχληρής για τους περιοίκους δραστηριότητας.

Προστατευτικά επίσης θα μπορούσε να λειτουργήσει και ο συστηματικός και ουσιαστικός έλεγχος καθώς και η απαίτηση τήρησης των περιβαλλοντικών δεσμεύσεων του ιδιοκτήτη, ενώ προφανώς δεν αρκεί η εκ των υστέρων επιβολή διοικητικών κυρώσεων για παραβάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου η διοίκηση φαίνεται να προβαίνει στις δέουσες κυρωτικές ενέργειες, όπως σε εργαστήριο κοπής και επεξεργασίας μαρμάρου σε περιοχή αμιγούς κατοικίας στον Δήμο Δράμας (υπόθεση 204815/2015), για το οποίο εκδόθηκε απόφαση διακοπής λειτουργίας, δημιουργείται σύγχυση ως προς την αρμοδιότητα εφαρμογής της κυρωτικής απόφασης από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες. Ο Συνήγορος εξέφρασε την άποψη³ ότι, εφόσον οι καταγραφείσες παραβάσεις επικαλούνται την περιβαλλοντική νομοθεσία, η διοίκηση έχει δέσμια αρμοδιότητα επιβολής της κύρωσης (ΣτΕ 3977/2010), ενώ τυχόν άρνηση αρμόδιου οργάνου να επιβάλει την κύρωση συνιστά παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας (ΣτΕ 2680/2003) και ενδεχομένως παράβαση καθήκοντος εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις.

Συνοψίζοντας, όσον αφορά τις υποθέσεις οχλουσών εγκαταστάσεων εντός οικιστικού ιστού, φαίνεται ότι είναι δύσκολη η διατήρηση της ισορροπίας. Το γεγονός ότι όλες αυτές οι δραστηριότητες θεωρούνται «χαμηλής όχλησης» δεν επιλύει τα προβλήματα των κατοίκων που εν τοις πράγμασι πιέζονται από τη χαμηλή ποιότητα οικιστικού περιβάλλοντος, ιδίως σε σχέση με τον θόρυβο και την εισπνοή εκπνεόμενων αερίων. Τα κατά περίπτωση Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια σε πολλές περιπτώσεις είτε παρέχουν μεγάλες χρονικές παρατάσεις για τη μετεγκατάσταση των υφιστάμενων επιχειρήσεων, είτε δεν περιλαμβάνουν καν τέτοια πρόβλεψη, ενώ είναι έκδηλη και η απροθυμία των υπηρεσιών να συνεργαστούν μεταξύ τους αναλαμβάνοντας τις ευθύνες τους.

Επικίνδυνες χωροταξικές συγχύσεις: Η περίπτωση του Θριάσιου Πεδίου

Στο Θριάσιο Πεδίο, όπου συγκεντρώνονται ιδιαιτέρως οκλούσες εγκαταστάσεις και δραστηριότητες, ο Συνήγορος παρενέβη (υπόθεση 202792/2015) προκειμένου να επισπευσθεί η απομάκρυνση παρانونως αποθηκευμένων ποσοτήτων αποβλήτων υδραργύρου σε εγκαταστάσεις μονάδας αποθήκευσης εύφλε-

³ <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.files.380146>

κτων, τοξικών και διαβρωτικών ουσιών στη θέση Άγιος Γεώργιος του ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ Δήμου Ασπροπύργου⁴.

Η περίπτωση κρίθηκε εξαρχής ως μείζονος σημασίας εξαιτίας της φύσης αλλά και του όγκου του αποθηκευμένου υλικού, καθώς σε περίπτωση ατυχήματος οι επιπτώσεις στο περιβάλλον και στη δημόσια υγεία θα ήταν εξαιρετικά σοβαρές. Επίσης, η εταιρεία δεν πληρούσε τις προδιαγραφές αποθήκευσης τέτοιου υλικού.

Η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου επικεντρώθηκε στη σύννομη απομάκρυνση του αποθηκευμένου φορτίου, προκαλώντας την ενεργοποίηση και συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων. Ο επαναπατρισμός των αποβλήτων υδραργύρου στη γερμανική εταιρεία ανακύκλωσης από την οποία προήλθε ολοκληρώθηκε επιτυχώς τον Φεβρουάριο του 2016⁵.

Στην ίδια περιοχή, πυρκαγιά σε εγκαταστάσεις ιδιωτικού κέντρου διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών (ΚΔΑΥ) στη Νέα Ζωή Ασπροπύργου (6.6.2015) επιβάρυνε για ημέρες ολόκληρο το λεκανοπέδιο με τοξικό νέφος. Έπειτα από αναφορά (υπόθεση 203271/2015) σχετικά με την περιβαλλοντική ζημία που προκλήθηκε, ο Συνήγορος εστίασε την προσοχή του στη συγκέντρωση μεγάλων ποσοτήτων στερεών αποβλήτων στον χώρο ως αποτέλεσμα παράνομης διακίνησης εντός και εκτός των συνόρων της χώρας και στην πορεία αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας. Οι συναρμόδιες υπηρεσίες ενήργησαν άμεσα μετά την εκδήλωση της πυρκαγιάς κι έθεσαν σε εφαρμογή τη διαδικασία του ΠΔ 148/2009 για την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας σύμφωνα με την αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει. Ωστόσο, η άρνηση του ρυπαίνοντος να προβεί στην αποκατάσταση οδήγησε σε εκ νέου εκκίνηση της διαδικασίας για ανάληψη του κόστους

των μέτρων από το Πράσινο Ταμείο και καθυστέρηση στη δρομολόγηση τους. Μόλις τον Μάιο του 2016, έναν σχεδόν χρόνο μετά την πυρκαγιά και ενώ η αρχική πρόβλεψη ήταν η ολοκλήρωση των μέτρων αποκατάστασης έως το τέλος του 2015, εκδόθηκε νέα απόφαση στην οποία ως υπεύθυνος φορέας για την αποκατάσταση ορίστηκε η Περιφέρεια Αττικής. Στη συνέχεια ξεκίνησε η διαδικασία για την προκήρυξη και ανάθεση της προβλεπόμενης τεχνικής έκθεσης αποκατάστασης που αποτελεί και το πρώτο στάδιο του έργου.

Ο Συνήγορος επισήμανε την καθυστέρηση στην οποία έχει οδηγηθεί η περιβαλλοντική αποκατάσταση εξαιτίας της αδυναμίας (και εντέλει άρνησης) του ρυπαίνοντος να προβεί στην επαναφορά του περιβάλλοντος στην προτεραιά κατάσταση. Διευκρίνισε ότι η διοικητική δράση καθορίζεται από τον σκοπό των διατάξεων που είναι η αντιμετώπιση του κινδύνου και παρατήρησε επίσης ότι δεν αρκεί η εστίαση της διοίκησης στη λήψη μέτρων αποκατάστασης, καθώς απαιτούνται μέτρα πρόληψης όπως η απομάκρυνση των καμένων αποβλήτων (που οδήγησε σε αναζωπύρωση εστίων) ή η απαγόρευση της ελεύθερης πρόσβασης στον χώρο. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε νεότερη αναφορά προς την Αρχή (υπόθεση 214407/2016) καταγγέλθηκε η καύση πλαστικών και άλλων υλικών κατά τις βραδινές ώρες στους χώρους της εταιρείας, με αποτέλεσμα τη δημιουργία αναπνευστικών προβλημάτων σε κατοίκους και εργαζόμενους της περιοχής. Στο πλαίσιο της παρέμβασής του, ο Συνήγορος οργάνωσε συνάντηση εργασίας με όλους τους συναρμόδιους φορείς, από την οποία προέκυψε καταρχήν η συμφωνία για την επίσπευση των σχετικών ενεργειών και την υιοθέτηση προληπτικών μέτρων μέχρι την ολοκλήρωση της αποκατάστασης. Ο διαγωνισμός για την ανάθεση της μελέτης ολοκληρώθηκε και η σχετική σύμβαση αναμένεται να υπογραφεί στα τέλη του Φεβρουαρίου του 2017. Τέλος, στο πλαίσιο της λήψης των προληπτικών μέτρων ζητήθηκε η φύλαξη του χώρου από την Ασφάλεια Δυτικής Αττικής, για το διάστημα που θα διενεργείται η μελέτη. Στο αίτημα αυτό η Περιφέρεια Αττικής επικαλέσθηκε την παρέμβαση της Αρχής για την αναγκαιότητα περίφραξης και φύλαξης του χώρου, υιοθετώντας την άποψη ότι συνιστούν μέτρα πρόληψης που υπαγορεύονται από λόγους δημοσίου συμφέροντος.

Το δεύτερο θέμα που ανέκυψε αφορά την παράνομη αποθήκευση, μεταφορά και διακίνηση στερεών αποβλήτων και προϊόντων διαλογής, μεταξύ αυτών και σύμμεικτων απορριμμάτων, όπως επιβεβαιώθηκε στο πλαίσιο ελέγχων διασυνοριακών μεταφορών αποβλήτων στον Προμαχώνα Σερρών από τους Επιθεωρητές Βορείου Ελλάδος της ΕΥΕΠ, ήδη από το 2010. Η εν λόγω εταιρεία λειτουργούσε επί σειρά ετών κατά παράβαση των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων, ενώ η διοίκηση, παρά το γεγονός ότι είχε πολλαπλώς διαπιστώσει τη μη σύννομη δράση της εταιρείας, είχε

⁴ <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.files.380146>

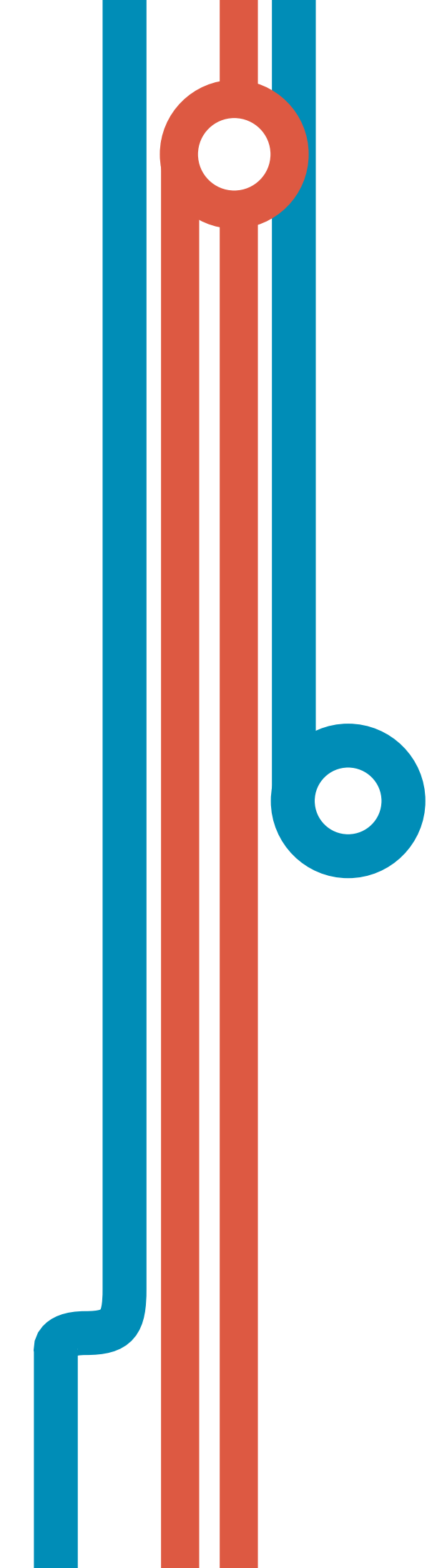
⁵ http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diaxeirisi_apovlitwn.387084

επιβάλει μόνο διοικητικές κυρώσεις (χρηματικά πρόστιμα) που δεν στάθηκαν ικανές να αποτρέψουν τη συνέχιση της παράνομης λειτουργίας της. Η συνέχιση της λειτουργίας αυτής οδήγησε εντέλει στο ατύχημα του Ιουνίου του 2015, με αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο για την υγεία περιοίκων και κατοίκων και το φυσικό περιβάλλον του λεκανοπεδίου, αλλά, για το ήδη επιβαρημένο Δημόσιο, το οποίο επωμίζεται το οικονομικό κόστος της όποιας αποκατάστασης εξαιτίας της επίκλησης πτώχευσης της υπεύθυνης για το ατύχημα εταιρείας.

Με αφορμή τις προαναφερθείσες αναφορές θα πρέπει να επισημανθεί η αναγκαιότητα συνεκτίμησης του κινδύνου πρόκλησης ατυχήματος μεγάλης έκτασης με παρεπόμενα πολλαπλασιαστικά φαινόμενα κατά τον καθορισμό χρήσεων γης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων από τις αρμόδιες για τον χωροταξικό και περιβαλλοντικό σχεδιασμό αρχές.

Αρκετές εγκαταστάσεις, αν και δεν υπάγονται στις διατάξεις της Οδηγίας “Seveso III” 2012/18/ΕΕ, είναι δυνατόν να περικλείουν κινδύνους μεγάλου ατυχήματος (λόγω φύσης και θέσης) και για τον λόγο αυτό κατά τον σχεδιασμό έκτακτης ανάγκης των μονάδων μιας περιοχής θα πρέπει να συνεκτιμάται η γειτνίαση με τέτοιες μονάδες.

Ειδικότερα στην περίπτωση του Θριάσιου Πεδίου, αλλά και του Λεκανοπεδίου Αττικής, η χωροταξική σύγκρουση βιομηχανίας - κατοικίας, αλλά και βιομηχανικών μονάδων όπως περιγράφησαν παραπάνω, μπορεί σε περίπτωση ατυχήματος να οδηγήσει σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις με τη μορφή ενεργοποίησης αλυσιδωτών αντιδράσεων με απρόβλεπτες συνέπειες. Παρά τις απαιτήσεις του ΠΔ 148/2009 για επαναφορά του φυσικού περιβάλλοντος στην προτεραία κατάσταση και την πρόοδο στην τεχνολογία αποκατάστασης φυσικών αποδεκτών, τα βιομηχανικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης έχουν την τραγική ιδιομορφία να αφήνουν ανεξίτηλα ίχνη, επιβάλλοντας, ως εκ τούτου, τη μετακύλιση του βάρους της περιβαλλοντικής προστασίας στην πρόληψη. Αξίζει, τέλος, να επισημανθεί ότι η ελλιπής παιδεία ανακύκλωσης που παρατηρείται στη χώρα μας και οδηγεί πολλούς σε λανθασμένες πρακτικές ανακύκλωσης έχει ως αποτέλεσμα την κατάληξη σύμμεικτων απορριμμάτων σε κάδους ανακύκλωσης και από εκεί στα κέντρα διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών δυσχεραίνοντας τη διαχείρισή τους σε αυτά.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σχολείο

- Πρόσβαση αλλοδαπών ανηλίκων στην εκπαίδευση
- Εκπαίδευση παιδιών Ρομά
- Φοίτηση μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο
- Ίδρυση και λειτουργία Ειδικών Επαγγελματικών Λυκείων
- Προσβλητική συμπεριφορά εκπαιδευτικού σε βάρος μαθητών/τριών

Τριτοβάθμια εκπαίδευση

- Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση
- Ζητήματα μετεγγραφών
- Παράρτημα Διπλώματος αποφοίτων ΑΤΕΙ
- Οικονομική ενίσχυση σπουδαστών

Η εκπαίδευση, ως πεδίο άσκησης διοίκησης, παρουσιάζει ιδιαιτερότητες που καθιστούν απαραίτητη την προσαρμογή της διοικητικής λειτουργίας προς την κατεύθυνση εξυπηρέτησης του παιδαγωγικού της σκοπού. Η εκπαιδευτική διαδικασία, σε όλες τις βαθμίδες της, πρέπει όχι μόνο να διευκολύνεται αλλά και να συμβάλλει, κατά το μέτρο που είναι δυνατόν, στη βελτιστοποίηση της απόδοσης του συνόλου των εμπλεκόμενων σε αυτήν παραγόντων (τόσο των ανθρώπινων παραγόντων όσο και των υλικοτεχνικών και οικονομικών πόρων).

Ωστόσο, οι διοικητικές πρακτικές που υιοθετούνται στον εκπαιδευτικό χώρο δεν εξυπηρετούν τους στόχους αυτούς όταν παραμένουν αυστηρά προσκολλημένες στους τύπους και δεν λαμβάνουν υπόψη κοινωνικές, πολιτισμικές ή άλλες ιδιαιτερότητες. Ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι η διοικητική λειτουργία στο πεδίο της εκπαίδευσης και σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες συχνά δεν χαρακτηρίζεται από την απαιτούμενη ευελιξία και παρεμποδίζεται από γραφειοκρατικά κωλύματα, εμμονές και δυσλειτουργίες, με άμεσες επιπτώσεις στον παιδαγωγικό της σκοπό.

ΣΧΟΛΕΙΟ

Ο Συνήγορος εξέτασε και φέτος μεγάλο αριθμό αναφορών που αφορούν την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ειδικότερα τη στελέχωση και την κτιριακή κατάσταση των σχολικών μονάδων, την εγγραφή, μετεγγραφή, φοίτηση και μεταφορά μαθητών, τη σχολική ζωή, την εκδήλωση και διαχείριση περιστατικών σχολικής βίας, τις συμπεριφορές εκπαιδευτικών, την ενημέρωση των γονέων, την υποστήριξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, την εγγραφή και φοίτηση παιδιών Ρομά, παιδιών προσφύγων και μεταναστών. Ειδικότερα ζητήματα αναδείχθηκαν σχετικά με την ένταξη στην εκπαίδευση και τη φοίτηση των παιδιών που μετακινούνται με επιδιωκόμενο προορισμό άλλες ευρωπαϊκές χώρες και παραμένουν αναγκαστικά στην Ελλάδα μέχρι την εξέταση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας τους. Σημαντικός ήταν ο αριθμός των υποθέσεων που σχετίζονταν με τη σχολική ζωή και τη διαχείριση περιστατικών σχολικής βίας από τις σχολικές μονάδες. Λιγότερες, έναντι των περασμένων ετών, ήταν οι αναφορές που εξέτασε ο Συνήγορος σχετικά με τη λειτουργία ολοήμερων τμημάτων, την ανεπάρκεια διδακτικού προσωπικού ή τη μεταφορά μαθητών. Σχετικά μικρότερος ήταν και ο αριθμός αναφορών για θέματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, μολοντί παραμένουν πολλά από τα προβλήματα που επισήμανε ο Συνήγορος στο σχετικό πόρισμά του το 2015 αναφορικά με τη λειτουργία των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) και την ανεπάρκεια των διαθέσιμων πόρων για την υποστήριξη μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα γενικά σχολεία

(βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 88-89). Ωστόσο, υπήρξαν ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και διαπιστώθηκαν μικρότερες καθυστερήσεις στις διαδικασίες πρόσληψης αναπληρωτών εκπαιδευτικών για την παροχή παράλληλης στήριξης στα γενικά σχολεία, ίδρυση σημαντικού αριθμού τμημάτων ένταξης και πλέον έγκαιρη στελέχωση των ΣΜΕΑΕ και έναρξη λειτουργίας τους.

Πρόσβαση αλλοδαπών ανηλίκων στην εκπαίδευση

Οι περιπτώσεις για τις οποίες ζητήθηκε η παρέμβαση του Συνηγόρου σχετίζονταν τόσο με την έλλειψη νομιμοποιητικών εγγράφων ή άλλων δικαιολογητικών εγγραφής (υπόθεση 215309/2016) όσο και με ελλιπή γνώση διαδικασιών ή αναποφασιστικότητα των φορέων της εκπαίδευσης, ιδιαίτερα κατόπιν της εξαγγελίας και σταδιακής ενεργοποίησης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα των δομών υποδοχής για την εκπαίδευση προσφυγικών πληθυσμών (υποθέσεις 219149, 219406, 220167/2016). Σε ορισμένες περιπτώσεις καταγράφηκε άρνηση εγγραφής ή σημαντική καθυστέρηση ένταξης αλλοδαπών παιδιών, που φιλοξενοούνταν σε ξενώνες ή διέμεναν με τις οικογένειές τους αυτόνομα, λόγω έλλειψης θέσεων υποδοχής στα επιμέρους σχολεία, που καταρχήν ήταν αρμόδια (λόγω υπαγωγής τους στην περιοχή ευθύνης τους ή λόγω του διαπολιτισμικού χαρακτήρα τους). Η άρση των προβλημάτων προέκυψε σε όλες τις περιπτώσεις με ενέργειες διαμεσολάβησης και ενημέρωσης των εμπλεκόμενων υπηρεσιών ως προς το ισχύον πλαίσιο. Ο Συνήγορος τόνισε την υποχρέωση της πολιτείας να διασφαλίσει την πρόσβαση όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, προχωρώντας παράλληλα στις αναγκαίες διαδικασίες για την ομαλότερη ένταξή τους, με τη δημιουργία τάξεων υποδοχής.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την εγγραφή στο σχολείο και την προαγωγή σε επόμενη τάξη ανήλικων αλλοδαπών με ελλιπή δικαιολογητικά, σημειώνεται ότι το Υπουργείο Παιδείας, με εγκύκλιό του, υιοθέτησε τις προτάσεις του Συνηγόρου διευκρινίζοντας ότι η φοίτηση πρέπει να γίνεται απρόσκοπτα, ανεξάρτητα από τις παράλληλες ενέργειες για την προσκόμιση όλων των απαραίτητων εγγράφων¹.

Εκπαίδευση παιδιών Ρομά

Για τις γενικότερες παρεμβάσεις του Συνηγόρου στο ζήτημα της εκπαιδευτικής ένταξης των παιδιών Ρομά και τη συνεχή μέριμνά του για τη μεγιστοποίηση της παραμονής τους στο σχολείο, γίνεται εκτενέστερα λόγος στην οικεία ενότητα της παρούσας Έκθε-

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.dpnnews.380102>

σης (βλ. «Καταπολέμηση των διακρίσεων»). Σχετικές αναφορές αποτέλεσαν ευκαιρίες για διαμεσολάβηση σε πληθώρα ατομικών περιπτώσεων, όπως για δεκαεπτάχρονη μαθήτρια γυμνασίου που λόγω του γάμου της μετακινήθηκε σε άλλη περιοχή και μετεγγράφηκε δύο φορές μέσα στην ίδια σχολική χρονιά, με αποτέλεσμα να ξεπεράσει τον μέγιστο επιτρεπόμενο αριθμό απουσιών. Απευθυνόμενος στο Υπουργείο Παιδείας, ο Συνήγορος συνέστησε σεβασμό στην ιδιαιτερότητα των Ρομά ως μετακινούμενου πληθυσμού, ενίσχυση της εκπαιδευτικής συμμετοχής των παιδιών τους με ανάδειξη τέτοιων περιπτώσεων παραμονής στο σχολείο ως θετικών προτύπων και γενικότερα ενθάρρυνση ευέλικτων εκπαιδευτικών πολιτικών για την αποφυγή της σχολικής εγκατάλειψης και ιδίως τη φοίτηση των κοριτσιών Ρομά, στο πλαίσιο και σχετικών συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στη συγκεκριμένη μαθήτρια δόθηκε τελικά η δυνατότητα να προσέλθει σε εξετάσεις και να προαχθεί (υπόθεση 215493/2016).

Φοίτηση μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο

Σε αρκετές περιπτώσεις, ο Συνήγορος συνάντησε την άρνηση φορέων της εκπαίδευσης (σχολείων ή Διευθύνσεων ΠΕ) να εγγράψουν στο γενικό σχολείο μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σε περιπτώσεις όπου το οικείο ΚΕΔΔΥ (Κέντρο Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης) και η ΔΕΔΕΑ (Δευτεροβάθμια Διαγνωστική Επιτροπή Αξιολόγησης) πρότειναν φοίτηση σε ειδικό σχολείο. Η πλειονότητα των αναφορών αφορά αρχική εγγραφή μαθητών, ωστόσο ορισμένες αφορούν αιτήματα μετεγγραφής από ειδικό σε γενικό σχολείο, όπου το οικείο ΚΕΔΔΥ διαφωνεί, ή περιπτώσεις μαθητών που ολοκλήρωσαν τη φοίτηση σε γενικό δημοτικό σχολείο και το ΚΕΔΔΥ εισηγείται φοίτηση σε ΣΜΕΑΕ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ οι γονείς διαφωνούν.

Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι σε πολλές περιπτώσεις το αίτημα των γονέων ήταν εύλογο, καθώς ειδικοί που παρακολουθούσαν συστηματικά τα παιδιά –ιδιωτικά ή μέσω δημόσιων φορέων υγείας ή ψυχικής υγείας– θεωρούσαν προτιμότερη τη φοίτησή τους σε γενικό σχολείο. Παρατηρήθηκαν όμως και περιπτώσεις όπου το αίτημα των γονέων για φοίτηση των παιδιών τους στο γενικό σχολείο φαινόταν ανεδαφικό, λαμβανομένων υπόψη των πολύπλευρων διαπιστούμενων ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών τους που απαιτούσε ειδικό εκπαιδευτικό πλαίσιο για τη βέλτιστη αντιμετώπισή τους.

Περαιτέρω, από τη διερεύνηση διαπιστώθηκε ευρεία διάσταση απόψεων μεταξύ διαφορετικών φορέων της εκπαίδευσης αλλά και των ακολουθούμενων πρακτικών της διοίκησης, που οφεί-

λονταν κυρίως σε διαφορετική αντίληψη περί του δεσμευτικού ή μη χαρακτήρα των αποφάσεων των ΚΕΔΔΥ και των ΔΕΔΕΑ και διαφορετική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 28, παράγρ. 14 Ν. 4186/2013, που αναφέρει ότι «η απόφαση της ΔΕΔΕΑ είναι οριστική».

Για τον λόγο αυτόν, ο Συνήγορος επισήμανε στη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας ότι, μολονότι η υπερίσχυση του δικαιώματος των γονέων να επιλέγουν το σχολικό πλαίσιο φοίτησης του παιδιού τους έχει γνωστοποιηθεί κατ' επανάληψη ως επίσημη θέση του υπουργείου επί του θέματος, διαπιστώνονται διαφορές στην ερμηνεία της σχετικής νομοθεσίας και διάσταση απόψεων αλλά και πρακτικών μεταξύ των κατά τόπους αρμόδιων φορέων, με αποτέλεσμα οι ενδιαφερόμενοι πολίτες να λαμβάνουν, κατά περίπτωση, διαφορετική ενημέρωση και μεταχείριση. Η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής τελικά αποσαφήνισε ότι οι αποφάσεις των ΚΕΔΔΥ και των ΔΕΔΕΑ έχουν γνωμοδοτικό χαρακτήρα και ότι η προαναφερόμενη διάταξη περί «οριστικής» κρίσης δεν σημαίνει πως οι αποφάσεις της ΔΕΔΕΑ είναι δεσμευτικές, αλλά απλώς ότι δεν υφίσταται τρίτοβάθμιο όργανο το οποίο να εξετάζει ενστάσεις κατά αυτών. Περαιτέρω, κατέστησε σαφές ότι σε καμία περίπτωση δεν αμφισβητείται το δικαίωμα του γονέα να έχει την τελική απόφαση για τη φοίτηση του παιδιού του στο σχολικό πλαίσιο επιλογής του. Ωστόσο, διευκρινίζεται ότι σε περιπτώσεις που τα αρμόδια διαγνωστικά κέντρα συνιστούν τη φοίτηση του παιδιού σε ειδικό σχολείο, δεν προβλέπεται η διάθεση εκ μέρους της πολιτείας εκπαιδευτικού για παράλληλη στήριξη σε γενικό σχολείο (υπόθεση 204969/2015).

Ίδρυση και λειτουργία Ειδικών Επαγγελματικών Λυκείων

Απόφοιτοι Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων (ΕΕΓ), που αδυνατούν να συνεχίσουν τη φοίτησή τους σε ΕΠΑΛ, δεν έχουν τη δυνατότητα να φοιτήσουν ούτε σε Ειδικά Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΕΛ) παρά τη σχετική πρόβλεψη του Ν. 3699/2008. Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι η ισχύουσα νομοθεσία για τη λειτουργία των ΕΕΛ δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή σε ολόκληρη την επικράτεια –εν μέρει και λόγω της μη ίδρυσης νέων σχολικών μονάδων από το 2010–, με αποτέλεσμα μια κατηγορία μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (εεα) να στερούνται της δυνατότητας συνέχισης της φοίτησής τους στην εκπαιδευτική αυτή βαθμίδα. Ο Συνήγορος πραγματοποίησε συναντήσεις και αλληλογραφία με αρμόδιους φορείς της εκπαίδευσης και στη συνέχεια προέβη στη σύνταξη πορίσματος, επισημαίνοντας την ανάγκη μέριμνας της πολιτείας ώστε όλοι οι απόφοιτοι των ΕΕΓ να μπορούν να ολοκληρώσουν τη φοίτησή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ισότιμα προς τους λοι-

πούς μαθητές (υποθέσεις 193146/2014, 205222/2015)². Το Υπουργείο Παιδείας, με το άρθρο 48 παράγρ. 4 Ν. 4415/2016, εισήγαγε διάταξη για μετατροπή των ΕΕΓ σε «Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια - Λύκεια», με πρόβλεψη για λειτουργία τεσσάρων γυμνασιακών και τεσσάρων λυκειακών τάξεων (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»).

Προσβλητική συμπεριφορά εκπαιδευτικού σε βάρος μαθητών/τριών

Μαθητές/τριες γυμνασίου απευθύνθηκαν στον Συνήγορο αναφέροντας επανειλημμένα περιστατικά διακριτικής και προσβλητικής μεταχείρισης σε βάρος των ιδίων ή συμμαθητών τους εκ μέρους εκπαιδευτικού λόγω εθνικότητας, θρησκείας, εμφάνισης ή απόψεων. Σε δύο επισκέψεις κλιμακίου της Αρχής στο σχολείο και συζήτηση με μαθητές/τριες, επιβεβαιώθηκαν τα αναφερόμενα περιστατικά (επιπλήξεις, προσβολές, τιμωρίες, απειλές, ρατσιστικά σχόλια) και η έντονη συναισθηματική φόρτιση και δυσκολία αρκετών μαθητών εξαιτίας αυτής της συμπεριφοράς. Διαπιστώθηκε ότι παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες μαθητών επί χρόνια δεν είχε υπάρξει ανταπόκριση ή ενέργεια επίλυσης. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στην αρμόδια Διεύθυνση Εκπαίδευσης ζητώντας τη διερεύνηση των καταγγελλομένων και τον πειθαρχικό έλεγχο της καθηγήτριας. Ύστερα από τη διεξαγωγή έρευνας, ενώ η καθηγήτρια κρίθηκε ένοχη για σειρά σοβαρών πειθαρχικών παραπτωμάτων, της επιβλήθηκε ποινή προστίμου αποδοχών μόλις λίγων ημερών. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε εκ νέου στο Υπουργείο Παιδείας ζητώντας την επανεξέταση της ποινής.

ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Αποκλεισμός από τις Σχολές Πυροσβεστικής Ακαδημίας αποφοίτων Γενικού Λυκείου που συμμετείχαν στις εξετάσεις με το παλαιό σύστημα

Το ζήτημα της πρόσβασης των αποφοίτων Γενικού Λυκείου προ του σχολικού έτους 2015-2016 στις Σχολές της Πυροσβεστικής Ακαδημίας απασχόλησε τον Συνήγορο. Ειδικότερα, οι συγκεκριμένοι απόφοιτοι που επέλεξαν να λάβουν μέρος στις πανελλαδικές εξετάσεις με το καταργούμενο σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (παλαιό σύστημα) δεν είχαν δικαίωμα εισαγωγής στις Σχολές της Πυροσβεστικής Ακαδημίας, γεγονός το οποίο πληροφορήθηκαν εκ των υστέρων, αφού δηλαδή είχαν επιλέξει σύστημα εξέτασης (άρθρο 40 παράγρ. 1 Ν. 4342/2015). Ο απο-

κλεισμός των υποψηφίων αυτών από κάποιες σχολές φαίνεται πως τους αιφνιδίασε και τους δημιούργησε την εντύπωση ότι υπέστησαν διακριτική μεταχείριση.

Ενόψει τούτου, ο Συνήγορος ζήτησε από το Υπουργείο Παιδείας να εξετάσει τη δυνατότητα οι υποψήφιοι του παλαιού και του νέου συστήματος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση να αποκτήσουν πρόσβαση στις ίδιες σχολές, με βάση την αρχή της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου.

Η διοίκηση δεν αποδέχτηκε την πρόταση αυτή με το επιχείρημα ότι η ενημέρωση των ενδιαφερομένων, που έγινε τον Νοέμβριο του 2015, ήταν έγκαιρη (υπόθεση 215896/2016).

Μη αποδοχή υποψηφιοτήτων σε Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα ΕΑΠ

Στον Συνήγορο τέθηκε και το ζήτημα μη αποδοχής της ηλεκτρονικής υποβολής αιτήσεων για παρακολούθηση, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2016-2017, Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) («Επιστήμες της Αγωγής – Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση Ατόμων με Προβλήματα Προφορικού και Γραπτού Λόγου») του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ), με την αιτιολογία της συμπλήρωσης ικανού αριθμού αιτήσεων, παρά το γεγονός ότι δεν είχε ακόμη εκπνεύσει η προθεσμία υποβολής υποψηφιοτήτων που είχε θέσει η σχετική προκήρυξη. Ο Συνήγορος επισήμανε την απουσία κάθε νόμιμου ερείσματος της απόφασης περί μη αποδοχής εμπρόθεσμα υποβαλλόμενων αιτήσεων, έλαβε δε την ενημέρωση ότι περί τα τέλη Αυγούστου δόθηκε ολιγοήμερη νέα προθεσμία για την υποβολή τους, χωρίς πάντως να είναι βέβαιο ότι η όλως σύντομη αυτή προθεσμία υπήρξε αρκετή για τη διευθέτηση του ζητήματος ως προς όλους εκείνους που είχαν εμποδιστεί να υποβάλουν εμπρόθεσμα τις αιτήσεις συμμετοχής τους στο συγκεκριμένο ΠΜΣ (υποθέσεις 217415, 217493/2016).

Ζητήματα μετεγγραφών

Μετεγγραφές κανονικής διαδικασίας

Η διαδικασία εξέτασης και διεκπεραίωσης των αιτήσεων μετεγγραφής φοιτητών αποτέλεσε και φέτος αντικείμενο αναφορών προς τον Συνήγορο. Ενδεικτικά αναφέρεται περίπτωση φοιτητή, ο οποίος υπέστη ψυχική και οικονομική ζημία από την εσφαλμένη πεποίθηση επί μακρό χρονικό διάστημα ότι το αίτημα μετεγγραφής του θα ικανοποιούνταν. Από τη διερεύνηση προέκυψε ότι δεν τηρήθηκε η προβλεπόμενη χρονική αλληλουχία των απαιτούμενων ενεργειών εκ μέρους του Υπουργείου Παιδείας, με αποτέλεσμα ο ενδιαφερόμενος να εμφανίζεται στην ηλεκτρονική εφαρμογή ως

² <http://www.synigoros.gr/resources/porisma-eidikh-agwgh.pdf>

δικαιούχος. Ειδικότερα, ο ονομαστικός πίνακας των αιτούντων μετεγγραφής καταρτίστηκε και κυρώθηκε από τον Υπουργό Παιδείας και διαβιβάστηκε στα ΑΕΙ υποδοχής χωρίς να ληφθεί υπόψη ή να έχει διενεργηθεί ο έλεγχος των φορολογικών στοιχείων (ΑΦΜ) των αιτούντων από την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Οικονομικών, όπως προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία. Ενόψει κυρίως των επικείμενων μετεγγραφών του επόμενου ακαδημαϊκού έτους, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο υπουργείο σχετικά με αυτή τη διαδικαστική παρατυπία, από την οποία εγείρονται ενδεχομένως και ζητήματα αξιοπιστίας και νομιμότητας της συνολικής διαδικασίας (υπόθεση 215052/2016).

Μετεγγραφές κατ' εξαίρεση

Η Επιτροπή κατ' Εξαίρεσης Μετεγγραφών (άρθρο 21 παράγρ. 9 Ν. 4332/2015) είναι αρμόδια για την εξέταση ειδικών λόγων μετεγγραφής που δεν περιλαμβάνονται στις γενικότερες διατάξεις. Δεδομένου ότι η Επιτροπή παρέλειψε να ενημερώσει τους ενδιαφερομένους σχετικά με τους λόγους απόρριψης των αιτημάτων τους, ο Συνήγορος επισήμανε ότι η διοίκηση υποχρεούται να τους γνωστοποιεί τις αποφάσεις της, που πρέπει να περιέχουν ειδική, σαφή και επαρκή αιτιολογία, και ζήτησε εξατομικευμένη και τεκμηριωμένη απόφαση επί συγκεκριμένων αιτημάτων μετεγγραφής (υποθέσεις 215616, 216743/2016).

Παράρτημα Διπλώματος αποφοίτων ΑΤΕΙ

Ο Συνήγορος κλήθηκε να διαμεσολαβήσει σε συνέχεια αναφορών που υπέβαλαν πτυχιούχοι του Τμήματος Τοπογραφίας της Σχολής Τεχνολογικών Εφαρμογών του ΑΤΕΙ Αθήνας, προκειμένου να τους χορηγηθεί το Παράρτημα Διπλώματος που δικαιούνται οι απόφοιτοι ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγρ. 1 και 2 Ν. 3374/2015, το Παράρτημα Διπλώματος που χορηγούν τα ανώτατα ιδρύματα εκπαίδευσης εκδίδεται αυτομάτως και χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνση στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα, επισυνάπτεται στους τίτλους σπουδών που χορηγούν και παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις σπουδές, οι οποίες ολοκληρώθηκαν με επιτυχία από το άτομο που αναγράφεται στο πρωτότυπο του τίτλου, στο οποίο επισυνάπτεται το Παράρτημα. Η απόρριψη σχετικού αιτήματος των αναφερομένων από τον πρόεδρο του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών ΤΕ και Μηχανικών Τοπογραφίας και Γεωπληροφορικής ΤΕ, που αποτελεί τον διάδοχο φορέα του προαναφερόμενου Τμήματος Τοπογραφίας, έγινε κατ' επίκληση της απόφασης του Συμβουλίου ΤΕΙ Αθήνας, η οποία, χωρίς σχετικό έρεισμα στις εφαρμοστέες διατάξεις, αποκλείει από τον κύκλο των δικαιούχων όσους είχαν πραγματοποιήσει την πρώτη εγγραφή τους ως φοιτητές πριν από την έναρξη ισχύος του ως άνω νόμου.

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στον πρόεδρο του ως άνω τμήματος, υπογράμμισε ότι, πέραν της έλλειψης οποιασδήποτε σχετικής πρόβλεψης στον νόμο, το κριτήριο του χρόνου πρώτης εγγραφής ουδεμία σχέση φαίνεται να έχει προς τον βασικό σκοπό της χορήγησης του Παραρτήματος, που συνίσταται στον εξοπλισμό του πτυχιούχου με ένα πρόσθετο δημόσιο έγγραφο, το οποίο περιέχει πληροφορίες για τον ακριβή προσανατολισμό, το περιεχόμενο και το επίπεδο των σπουδών, το νομικό καθεστώς και το εν γένει εκπαιδευτικό σύστημα στο πλαίσιο των οποίων αυτές πραγματοποιήθηκαν. Με τον τρόπο αυτό, ο ενδιαφερόμενος εμφανίζει μία πληρέστερη εικόνα, την οποία μπορεί να αξιοποιήσει για την επισημονική του εξέλιξη, την εξεύρεση συναφούς απασχόλησης και την εν γένει επαγγελματική σταδιοδρομία του. Ενόψει των ανωτέρω, η εισαγωγή περιορισμών, μη συναπτόμενων προς τον σκοπό δημοσίου συμφέροντος που υπηρετεί ο νόμος, ενδέχεται να θέτει ζήτημα συμβατότητας προς τις διατάξεις του άρθρου 5 παράγρ. 1 του Συντάγματος περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και συμμετοχής στην οικονομική και κοινωνική ζωή, σε συνδυασμό και προς εκείνες του άρθρου 2 παράγρ. 1 του Συντάγματος περί προστασίας της αξίας του ανθρώπου. Αναμένεται η ανταπόκριση του ιδρύματος (υποθέσεις 212333, 212340/2016).

Οικονομική ενίσχυση σπουδαστών

Χορήγηση διδακτικών συγγραμμάτων σε φοιτητές ήδη κατόχους πρώτου πτυχίου

Ο Συνήγορος κλήθηκε να παρέμβει προκειμένου να διασφαλιστεί η άμεση εφαρμογή της διάταξης περί δωρεάν χορήγησης έντυπων διδακτικών συγγραμμάτων σε φοιτητές που παρακολουθούν προγράμματα σπουδών για τη λήψη δεύτερου πτυχίου, καθώς και η άμεση κατάργηση κάθε άλλης αντίθετης γενικής ή ειδικής διάταξης (άρθρο 65 Ν. 4386/2016). Το ζήτημα τέθηκε μετά την αδυναμία ηλεκτρονικής υποβολής των σχετικών αιτήσεων στις 10.5.2016, ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου.

Κατ' αρχάς, ο Συνήγορος εξέφρασε στο Υπουργείο Παιδείας την ικανοποίησή του για την επέκταση του δικαιώματος δωρεάν διανομής διδακτικών συγγραμμάτων και στους φοιτητές που είναι ήδη κάτοχοι πρώτου πτυχίου, την αναγκαιότητα της οποίας είχε υποστηρίξει σε προγενέστερα έγγραφα, επισήμανε όμως ταυτόχρονα την υποχρέωση άμεσης εφαρμογής της νέας ρύθμισης χάριν των νέων δικαιούχων, καθώς η μη άμεση εφαρμογή θα επέφερε αρνητικές σε βάρος τους συνέπειες κατά την τελευταία εξεταστική περίοδο τόσο στον ορθολογικό προγραμματισμό των εξετάσεων και των εν γένει σπουδών τους όσο και στις επιδόσεις τους στα εξετασθέντα μαθήματα. Η αρμόδια διεύθυνση του υπουργείου υποστήριξε ότι η παράταση της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων, προκειμένου να επωφεληθούν οι νέοι δικαιούχοι, θα είχε ως συνέπεια την αδυνα-

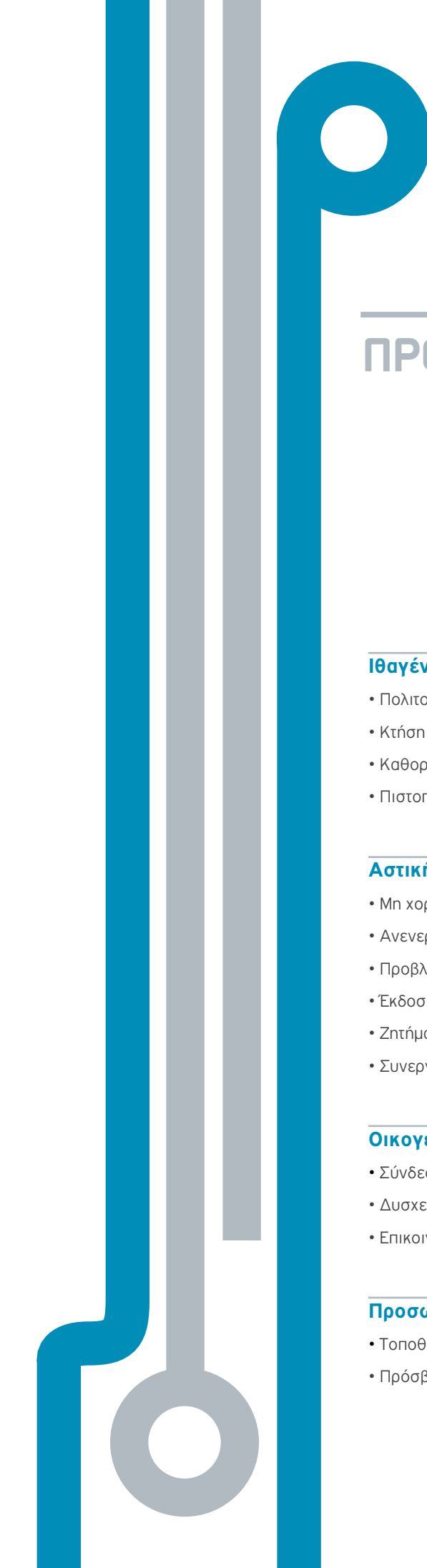
μία έγκαιρης ολοκλήρωσης της διαδικασίας. Επιπλέον, επισήμανε ότι η ίδια δεν γνώριζε εκ των προτέρων την πρόθεση προώθησης της σχετικής ρύθμισης, ούτε την ακριβή ημερομηνία δημοσίευσής της στο ΦΕΚ. Ο Συνήγορος δεν θεώρησε ικανοποιητικά τα επιχειρήματα της υπηρεσίας (υποθέσεις 215445, 216079/2016).

Μη ενημέρωση υποτρόφου για την αποδέσμευση του ΙΚΥ από την κάλυψη των εξόδων εκτύπωσης διατριβής

Υπότροφος του ΙΚΥ έθεσε το ζήτημα της μη έγκαιρης ενημέρωσής του για την απόφαση αποδέσμευσης του ιδρύματος από προγενέστερη συμβατική δέσμευση, με βάση την οποία όφειλε να καλύψει τα έξοδα εκτύπωσης της διατριβής του, αξίας 330 ευρώ.

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στην πρόεδρο του ΔΣ του ΙΚΥ, επισήμανε ότι η η απουσία έγγραφης ατομικής ειδοποίησης αλλά και ανάρτησης της σχετικής απόφασης στην ιστοσελίδα του ιδρύματος αποτελεί παράλειψη ενημέρωσης των συμβεβλημένων υποτρόφων σχετικά με σοβαρή μονομερή μεταβολή των όρων της σύμβασής τους που συνεπάγεται επιβάρυνσή τους με έξοδα τα οποία δεν είχαν προϋπολογίσει.

Στην απάντησή του το ΙΚΥ, αφού αναφέρθηκε σε ανεπάρκεια των σχετικών πιστώσεων που υποχρεώνει στη λήψη τέτοιων αποφάσεων, επιχείρησε να αναδείξει το επιχείρημα ότι η έγκαιρη ενημέρωση των υποτρόφων δεν θα είχε ως αποτέλεσμα και την απαλλαγή τους από τις σχετικές δαπάνες. Ο Συνήγορος δεν αποδέχθηκε ως ικανοποιητικές τις εξηγήσεις (υπόθεση 214861/2016).

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ιθαγένεια

- Πολιτογράφηση: Καθυστερήσεις και επιπλοκές
- Κτήση ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης
- Καθορισμός ιθαγένειας
- Πιστοποίηση ιθαγένειας ανήλικης αλλοδαπής

Αστική και δημοτική κατάσταση

- Μη χορήγηση πιστοποιητικού γέννησης σε περίπτωση έλλειψης πατρωνύμου
- Ανενεργές δημοτολογικές μερίδες
- Προβλήματα δημοτολογικής τακτοποίησης ανήλικων αλλοδαπών
- Έκδοση ληξιαρχικής πράξης θανάτου μετά τον ενταφιασμό
- Ζητήματα μεταγραφής ονοματεπωνύμων
- Συνεργασία με τον Συνήγορο της Τουρκίας για παιδιά διπλής ιθαγένειας

Οικογένεια και ανηλικότητα

- Σύνδεση μαθήτριας με υπηρεσία συμβουλευτικής υποστήριξης
- Δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης και φροντίδας μαθητριών
- Επικοινωνία γονέων και τέκνων σε παιδικούς σταθμούς

Προσωπικά δεδομένα ανηλίκων

- Τοποθέτηση καμερών σε αύλειο χώρο σχολείου
- Πρόσβαση γονέα σε ψυχοκοινωνική έκθεση που αφορά το τέκνο του

Η ιθαγένεια, η αστική και δημοτική κατάσταση, τα προσωπικά δεδομένα, η προστασία της οικογένειας και ανηλικιότητας είναι φυσικό να συνοδεύονται, ως πεδία διοικητικής δράσης, από ιδιαίτερη ευαισθησία, εθνική στις πρώτες περιπτώσεις και κοινωνική στις επόμενες. Αποτελεί ωστόσο παθογένεια το γεγονός ότι η ευαισθησία αυτή, αντί να παροτρύνει τη διοίκηση σε ανάληψη ευθύνης και αποτελεσματικές λύσεις, την εξωθεί μάλλον σε φοβική και συντηρητική στάση.

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

Η ιθαγένεια αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση πεδίου διοικητικής δράσης, όπου δεν είναι πάντοτε σαφές το κατά πόσο οι διοικητικές δυσλειτουργίες πηγάζουν από τα εγγενή οργανωτικά προβλήματα της ελληνικής διοίκησης ή από ενδόμυχη και υποβόσκουσα αμφισβήτηση αυτών καθεαυτές των επιλογών του νομοθέτη. Έξι και πλέον έτη μετά τη μεταρρύθμισή της με τον Ν. 3838/2010, η ελληνική ιθαγένεια ακόμη περιμένει την πλήρη ένταξή της στη δικαιοκρατική και διοικητική κανονικότητα, την απελευθέρωσή της από τα βάρη του παρελθόντος.

Πολιτογράφηση: Καθυστερήσεις και επιπλοκές

Παραμένουν επίκαιρες οι επισημάνσεις του Συνηγόρου (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 80) σχετικά με τα προβλήματα στη διαδικασία συνέντευξης ενώπιον των Επιτροπών Πολιτογράφησης. Το 2016, όμως, αναδείχθηκε ακόμη εντονότερο το ζήτημα των υπερβολικών καθυστερήσεων στην πολιτογράφηση, οι οποίες φθάνουν έως και τα 5 έτη μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας. Αυξήθηκε μάλιστα ο αριθμός των περιπτώσεων στις οποίες το δί-αστημα αναμονής μεταξύ της συνέντευξης και της υπογραφής της απόφασης, θετικής ή αρνητικής, πλησιάζει τα 2 έτη.

Ο Συνήγορος θεωρεί ότι ο χρόνος αναμονής θα μπορούσε να περιοριστεί είτε με αλλαγές στον υφιστάμενο τρόπο διεκπεραίωσης του φακέλου της αίτησης είτε με νομοθετικές παρεμβάσεις, όπως με τη θέσπιση της υπογραφής των αποφάσεων πολιτογράφησης σε περιφερειακό επίπεδο και τον δειγματοληπτικό ή ηλεκτρονικό έλεγχο των στοιχείων του φακέλου στη βάση δεδομένων από τη Διεύθυνση Ιθαγένειας.

Εξάλλου, η μεταφορά των φυσικών φακέλων στο υπουργείο και η υπογραφή των αποφάσεων σε ανώτατο επίπεδο, προς υποτιθέμενο πλήρη έλεγχο, δεν έχει επιφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Αντίθετα, παραμένει το ζήτημα της μεγάλης διαφοράς δυσκολίας κατά τη συνέντευξη που παρατηρείται στις κατά τόπους

επιτροπές, καθώς και των σημαντικών χρονικών αποκλίσεων στη διεκπεραίωση των φακέλων πριν φτάσουν στο υπουργείο.

Σε ειδικότερο επίπεδο, ο Συνήγορος εξετάζει αναφορές ατόμων που διαμαρτύρονται για την καθυστέρηση ολοκλήρωσης της διαδικασίας κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση, εξαιτίας των προσκομμάτων που εγείρονται ως προς την αναγραφή των πραγματικών ονοματεπωνυμικών τους στοιχείων στη δημοσιευτέα απόφαση πολιτογράφησης. Σε συγκεκριμένη ενδεικτική περίπτωση (υπόθεση 198330/2015), η πράξη αλλαγής του επωνύμου της αναφερομένης έγινε σύμφωνα με το ισχύον για αυτή δίκαιο της χώρας καταγωγής της (Μολδαβία). Ωστόσο, η Διεύθυνση Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών ζητά να προβεί η αναφερόμενη σε νέα αλλαγή του επωνύμου της, μέσω πολυπλοκής και χρονοβόρας γραφειοκρατικής διαδικασίας και στα δύο κράτη, προκειμένου να ανακτήσει το ανενεργό εδώ και δεκαετίες επώνυμο που είχε λάβει κατά τη στιγμή της γέννησής της. Ο Συνήγορος, επικαλούμενος την απόφαση 1044/2010 ΣτΕ που έκρινε ότι και στην Ελλάδα η σύζυγος μπορεί να ζητήσει την απόκτηση του επωνύμου του συζύγου της, καθώς και τη Γνωμοδότηση 469/2006 ΝΣΚ που έκρινε ότι η εγγραφή πολιτογραφηθέντος χωρεί με βάση τα ονοματεπωνυμικά στοιχεία όπως αυτά διαλαμβάνονται στην οικεία απόφαση, προτείνει να λαμβάνονται υπόψη μόνο τα πραγματικά στοιχεία ταυτότητας με τα οποία οι εν λόγω πολίτες αναγνωρίζονται κατά τη στιγμή της απόφασης πολιτογράφησης και, ενδεχομένως, επιπροσθέτως, όπως γίνεται και κατά την έκδοση διαβατηρίων κατ' εξαίρεση του συστήματος ΕΛΟΤ, με υπεύθυνη δήλωση όπου θα δηλώνουν τον τρόπο αναγραφής των στοιχείων τους, αφού με αυτά θα εγγραφούν στο δημοτολόγιο ή και στα μητρώα αρρένων.

Προβλήματα προέκυψαν και κατά την εγγραφή στο δημοτολόγιο για τα άρρενα τέκνα πολιτογραφουμένων, τα οποία γεννήθηκαν πριν από την πολιτογράφηση του γονέα και εντός του έτους κατά το οποίο έλαβε χώρα η πράξη αυτή, πλην όμως δεν εγγράφονται άμεσα στα δημοτολόγια, αλλά παραμένουν έως και ένα έτος καταγεγραμμένα ενδεικτικά ως αλλοδαπά στην οικογενειακή μερίδα του γονέα προκειμένου να προηγηθεί εγγραφή τους στα μητρώα αρρένων (υπόθεση 216930/2016, βλ. «Καταπολέμηση των διακρίσεων»).

Κτήση ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης

Με τον Ν. 4332/2015 επανήλθε σε ισχύ η δυνατότητα κτήσης ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης στην Ελλάδα. Ο Συνήγορος έχει ήδη αναφερθεί (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 80-81) στις δυσκολίες που είχαν ανακύψει κατά την εφαρμογή του νόμου. Οι σχετικές διατάξεις εξακολουθούν να μην εφαρμόζονται εξαιτίας

των αδυναμιών του μηχανογραφικού συστήματος. Το διάστημα αυτό υπερβαίνει τις συνήθεις αδυναμίες της ελληνικής διοίκησης, οδηγώντας μάλιστα αρκετούς από τους αιτούντες να εικάζουν ότι η μη εφαρμογή της νομοθεσίας οφείλεται σε άλλης φύσης επιλογές. Περαιτέρω, εξακολουθούν να υφίστανται ελλείψεις στην πληροφόρηση των αρμόδιων αποκεντρωμένων διοικήσεων σχετικά με την εφαρμογή του νόμου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα ότι ενάμισι έτος μετά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού δεν υπάρχει πλήρης αποσαφήνιση του όρου «ελληνικό σχολείο» του άρθρου 18 του ΚΕΙ. Μόλις τον Σεπτέμβριο του 2016 έγινε η υπαγωγή των σχολών μαθητείας του ΟΑΕΔ στην έννοια του «ελληνικού σχολείου».

Ο Συνήγορος διαπίστωσε καθυστερήσεις στην εξέταση αιτημάτων για κτήση της ελληνικής ιθαγένειας από παιδιά αλλοδαπών, τα οποία έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα ή έχουν φοιτήσει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το πρόβλημα ανέκυψε λόγω της συσσώρευσης νέων αιτήσεων οι οποίες προστέθηκαν στον ήδη πολύ μεγάλο αριθμό παλαιών, η εξέταση των οποίων είχε ανασταλεί το 2012. Η παρέμβαση του Συνηγόρου (ενδεικτική υπόθεση 212823/2016) στις περιπτώσεις των παλαιών ιδίως αιτημάτων αποσκοπούσε κυρίως στη διασφάλιση της κατά προτεραιότητα εξέτασής τους, όπως προβλεπόταν στον νόμο, αλλά και στην κατά το δυνατό απλούστευση και επιτάχυνση της διαδικασίας για την έκδοση βεβαιώσεων φοίτησης, καθώς και καταγραφής του αιτήματος του ενδιαφερομένου.

Περαιτέρω ο Συνήγορος διαπίστωσε αδυναμία αλλοδαπών παιδιών με αναπηρία να καταθέσουν αιτήσεις για κτήση ελληνικής ιθαγένειας λόγω φοίτησης, δεδομένου ότι το ισχύον πλαίσιο προϋποθέτει «επιτυχή φοίτηση». Ο Συνήγορος παρενέβη στις περιπτώσεις που τέθηκαν υπόψη του (υποθέσεις 210390, 210619/2015, 215046/2016), προκειμένου οι γονείς να προβούν στις ούτως ή άλλως οφειλόμενες ενέργειες για την εγγραφή των παιδιών τους στην κατάλληλη εκπαιδευτική δομή (σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής), ώστε να καταστεί δυνατή η υποβολή αιτήματος για απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Σημειώνεται πάντως ότι ο Συνήγορος, κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου για την τροποποίηση του κώδικα ιθαγένειας, είχε διατυπώσει δημόσια¹ τον προβληματισμό ότι η προϋπόθεση της επιτυχούς φοίτησης εγκυμονεί κινδύνους αποκλεισμού από την ελληνική ιθαγένεια παιδιών που λόγω αναπηρίας υποχρεώνονται να επαναλάβουν τη φοίτησή τους.

Καθορισμός ιθαγένειας

Φαινόμενα κακοδιοίκησης είναι ιδιαίτερα συχνά στις διαδικα-

σίες καθορισμού ιθαγένειας, όπου οι υπηρεσίες εξαντλούν τον σχολαστικισμό τους διακατεχόμενες από εγγενή καχυποψία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση γυναίκας που το έτος 1964 έχασε την ελληνική ιθαγένεια λόγω γάμου με ομογενή από την Κωνσταντινούπολη και το 2011 ζήτησε την ανάκτησή της με απλή δήλωση, αξιοποιώντας σχετική δυνατότητα που της παρείχε ο Ν. 2910/2001. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας – Θράκης αρνήθηκε να αποδεχθεί τη δήλωση, επειδή δεν ανευρισκόταν ληξιαρχική πράξη γέννησης της αιτούσας (υπόθεση 205182/2015).

Κατά πάγια άποψη του Συνηγόρου, σε τέτοιες περιπτώσεις αρκεί η πιστοποίηση γέννησης καθ' οιονδήποτε τρόπο, όπως παλαιές δημοτολογικές ή άλλες εγγραφές, διαβατήρια ελλήνων πολιτών ή ομογενών κ.λπ. Με τη θέση αυτή συντάχθηκε τελικά και το Υπουργείο Εσωτερικών, παραγγέλλοντας στην αποκεντρωμένη διοίκηση να προβεί στην αποδοχή της δήλωσης.

Πολίτης, που αποδεδειγμένα πάσχει από αμνησία, αδυνατεί να εγγραφεί στο δημοτολόγιο καθώς η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής, επί σειρά μηνών, δεν λαμβάνει απόφαση καθορισμού της ιθαγένειάς του. Η διοίκηση προβάλλει το επιχείρημα ότι ο καθορισμός της ιθαγένειάς του και η εγγραφή του στο δημοτολόγιο δημιουργούν κίνδυνο διπλοεγγραφής και ανασφάλειας των συναλλαγών. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η αδυναμία εγγραφής στο δημοτολόγιο αποστερεί τον ενδιαφερόμενο από την άσκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων και αναγκών του, ενώ τυχόν διπλοεγγραφή θα μπορούσε να διορθωθεί εκ των υστέρων με βάση την ισχύουσα σχετική νομοθεσία. Η υπόθεση παραπέμφθηκε στο Συμβούλιο Ιθαγένειας, όπου ακόμη εκκρεμεί (υπόθεση 197627/2015).

Οι διαφορετικές προϋποθέσεις που θέτει το Υπουργείο Εσωτερικών όσον αφορά τον τρόπο υποβολής αιτημάτων σχετικών με την ιθαγένεια, ανάλογα με το αν πρόκειται για περίπτωση πολιτογράφησης ή όχι, καθώς και η επιμέρους ενημέρωση των αρμόδιων υπηρεσιών με εγκύκλιους, οδήγησαν την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Βοιωτίας σε εσφαλμένη ερμηνεία των οδηγιών προς τους χρήστες του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος ιθαγένειας. Συγκεκριμένα, η διοίκηση απαιτούσε αυτοπροσώπη εμφάνιση για την υποβολή αιτήματος καθορισμού ιθαγένειας τέκνου από γονέα μόνιμο κάτοικο εξωτερικού, βάσει της προαναφερόμενης εγκυκλίου, η οποία όμως αφορά μόνο τα αιτήματα πολιτογράφησης, που υποβάλλονται περιοριστικά είτε αυτοπροσώπως ή από πληρεξούσιο δικηγόρο. Έτσι, αρνούνταν να παραλάβει το αίτημα από συγγενή εφοδιασμένο με συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο του ημεδαπού γονέα. Ο Συνήγορος κατέστησε σαφή τη διάκριση στην υπηρεσία, αλλά δεν αποφεύχθηκε η ταλαιπωρία του πολίτη,

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.286863>

ο οποίος για την επιτάχυνση της υπόθεσης προσήλθε ο ίδιος από το εξωτερικό (υπόθεση 210451/2015).

Πιστοποίηση ιθαγένειας ανήλικης αλλοδαπής

Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορά για δεκαεξάχρονη πολωνή μαθήτρια, γεννημένη και διαβιούσα αποκλειστικά στην Ελλάδα, για την οποία δεν υφίστατο κηδεμονία ούτε έγγραφα πιστοποίησης της ταυτότητάς της και νομιμοποίησης της διαμονής της στη χώρα (υπόθεση 178059/2013). Με την παρέμβασή του, ο Συνήγορος διασφάλισε αρχικά τη συνέχιση της ομαλής σχολικής φοίτησης της ανήλικης και της φροντίδας και φιλοξενίας της από ενήλικα άτομα του οικείου φιλικού περιβάλλοντος. Στη συνέχεια, έπειτα από επικοινωνία και συνεργασία του Συνηγόρου με εμπλεκόμενους φορείς και υπηρεσίες (μαιευτήριο, ληξιαρχείο, σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γραφείο Νομικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης Ανηλίκων της Νομικής Σχολής Αθηνών, Προξενείο της Πολωνίας στην Αθήνα, πολωνός Συνήγορος του Παιδιού), πραγματοποιήθηκε η ορθή εγγραφή του πλήρους ονόματος της μαθήτριας στην αρμόδια ελληνική ληξιαρχική αρχή, πιστοποιήθηκε η πολωνική της ιθαγένεια και εκδόθηκε προσωρινό και εν συνεχεία δεκαετές διαβατήριό².

Η υπόθεση αναδεικνύει τις ελλείψεις στο πεδίο της ενημέρωσης και συστηματικής καταγραφής παιδιών αλλοδαπής καταγωγής, την απουσία νομοθετημάτων για την εξωιδρυματική φιλοξενία, προστασία και φροντίδα (κηδεμονία – επιτροπεία) ανήλικων στο όριο της ενηλικίωσης, καθώς και την ανάγκη συντονισμού φορέων και υπηρεσιών της πολιτείας με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων, κυρίως αυτών που ανήκουν σε ειδικές ομάδες ή αποτελούν σε ατομικό επίπεδο εξαιρετικές περιπτώσεις.

ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Τα ζητήματα αστικής και δημοτικής κατάστασης, με εξαιρετική σημασία στην καθημερινότητα των πολιτών και στις συναλλαγές τους με τη διοίκηση, προσκρούουν συχνά στην ακαμψία των αρμόδιων υπηρεσιών, στον φόβο της ανάληψης ευθυνών και σε μια κακώς νοούμενη αντίληψη τάξης. Κορυφή και κομβικό σημείο συγκέντρωσης όλης της διοικητικής κακοδαιμονίας στο εν λόγω πεδίο αποτελεί η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών, στην οποία εξ ανάγκης προστρέχουν για οδηγίες όλοι οι δήμοι της χώρας, μη διαθέτοντας τη γνώση

και την τόλμη για εκ των ενόντων αντιμετώπιση των νομικών προβλημάτων που ανακύπτουν καθημερινά. Αμυδρή ελπίδα διεξόδου επιτρέπουν οι νομοπαρασκευαστικές δραστηριότητες του υπουργείου, καθώς ο από μακρού αναμενόμενος εξορθολογισμός του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τα ληξιαρχεία και τα δημοτολόγια εικάζεται ότι θα μειώσει, σε βάθος χρόνου, την παντοδυναμία των αόριστων, αντιφατικών, αναχρονιστικών και ανατιολόγητων κεντρικών οδηγιών.

Μη χορήγηση πιστοποιητικού γέννησης σε περίπτωση έλλειψης πατρώνυμου

Τα ΚΕΠ και η διαδικτυακή πύλη «Ερμής» δεν χορηγούν πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης (ή άλλο αντίστοιχο πιστοποιητικό) όταν στην οικεία δημοτολογική εγγραφή δεν υπάρχει πατρώνυμο. Η περίπτωση συναντάται κατεξοχήν σε δημοτολογικές εγγραφές μονογονεϊκών οικογενειών. Σε συνέχεια εγγράφου του Συνηγόρου, το Υπουργείο Εσωτερικών αρχικώς απάντησε ότι το πατρώνυμο αποτελεί απαραίτητο προσυμπληρωμένο πεδίο για να είναι δυνατή η εκτύπωση πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης, σε διαφορετική περίπτωση αυτό δεν μπορεί να χορηγηθεί. Εν συνεχεία, το υπουργείο με νεότερο έγγραφό του ενημερώνει ότι πράγματι σε περιπτώσεις όπως υιοθεσία, αναγνώριση τέκνου, μονογονεϊκές οικογένειες κ.ά. δεν είναι δυνατόν να χορηγηθούν πιστοποιητικά οικογενειακής κατάστασης για λόγους «προστασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων». Ωστόσο, λόγω της παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης και των προβλημάτων που έχουν δημιουργηθεί σε πολίτες, το υπουργείο διευκρίνισε ότι θα διευθετηθεί το θέμα στο ήδη σχεδιαζόμενο πληροφοριακό σύστημα μητρώου πολιτών. Ο Συνήγορος αναμένει τη λειτουργία του συστήματος για να επανέλθει (υπόθεση 211452/2016).

Ανεργές δημοτολογικές μερίδες

Αλλοδαπή, χήρα έλληνα πολίτη, ζήτησε πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης για συνταξιοδοτική χρήση, αλλά ο δήμος αρνήθηκε να το εκδώσει με την αιτιολογία ότι η οικεία οικογενειακή μερίδα του δημοτολογίου «έκλεισε» με τον θάνατο του μόνου ελληνικής ιθαγενείας μέλους της. Παρεμβαίνοντας, ο Συνήγορος επισήμανε ότι μια οικογενειακή μερίδα που δημιουργείται λόγω γάμου είναι κανονική και όλα τα μέλη, ακόμη και αν η εγγραφή τους αποκαλείται «ενδεικτική» λόγω ξένης ιθαγένειας, δικαιούνται να ζητούν πιστοποιητικά οικογενειακής κατάστασης. Ατυχώς το Υπουργείο Εσωτερικών, χωρίς καμία απολύτως αιτιολογία, απάντησε ότι πράγματι θεωρεί «ανεργές» τις οικογενειακές μερίδες αυτής της κατηγορίας και νόμιμη την άρνηση έκδοσης πιστοποιητικού με βάση τις εγγραφές τους. Τελικά, η αναφερόμενη διεκπεραίωσε με εναλλακτικό τρόπο τη συνταξιοδοτική της εκκρεμότητα, παραμένει

² <http://www.synigoros.gr/resources/docs/20160524-synoyh-anhlikh-polwnh.pdf>

όμως άξια απορίας και εξόχως προβληματική η θέση του υπουργείου (υπόθεση 211621/2016).

Προβλήματα δημοτολογικής τακτοποίησης ανήλικων αλλοδαπών

Η αύξηση των γεννήσεων παιδιών αλλοδαπών γονέων, πολλοί από τους οποίους δεν διαθέτουν νόμιμα τακτοποιημένη παραμονή, συναρτάται με σειρά προβλημάτων όσον αφορά τη δημοτολογική τακτοποίηση των τέκνων.

Παρόλο που η καταχώριση ληξιαρχικών γεγονότων, όπως η γέννηση, δεν εμπίπτει στην απαγόρευση συναλλαγής των δημόσιων υπηρεσιών με πολίτες τρίτων χωρών που στερούνται νόμιμης άδειας διαμονής, το γεγονός ότι οι γονείς αυτοί αδυνατούν να εκδώσουν ΑΜΚΑ και ΑΦΜ, έχει οδηγήσει κάποια ληξιαρχεία σε άρνηση σύνταξης ληξιαρχικής πράξης γέννησης του παιδιού, λόγω των ελλείπων αυτών στοιχείων, και άλλα σε άρνηση χορήγησης αντιγράφων.

Η έλλειψη νομιμοποιητικών εγγράφων και η αδιευκρίνιστη οικογενειακή κατάσταση της μητέρας ήταν η αιτία για τη μη σύνταξη δήλωσης γέννησης από μαιευτική κλινική νοσοκομείου, λόγω των πολλαπλών ελλείψεων στοιχείων. Χρειάστηκαν επανειλημμένες επικοινωνίες με το νοσοκομείο και το αρμόδιο ληξιαρχείο ώστε να καταστεί δυνατή η σύνταξη της ληξιαρχικής πράξης γέννησης, 10 έτη μετά το γεγονός.

Αλλά και οι τακτοποιημένες διαμονής αλλοδαποί αντιμετωπίζουν προβλήματα, συνήθως λόγω εσφαλμένης ερμηνείας της Γνωμοδότησης 90/1993 ΝΣΚ, που έδινε στους πρώην ετερόδοξους, νυν χριστιανούς αλλοδαπούς τη δυνατότητα προσθήκης του χριστιανικού ονόματος στις συναλλαγές τους, με αποτέλεσμα ορισμένα ληξιαρχεία να καταχωρίζουν υποχρεωτικά και τα δύο ονόματα, της ονοματοδοσίας και της βάπτισης, παρά την αντίθετη θέληση των γονέων. Τα πιο πάνω προβλήματα, καθώς και πολλά άλλα που αφορούν ορθογραφικές και φθογγολογικές αλλαγές στα ονόματα των γεννημένων στη χώρα μας παιδιών, έχουν θετική κατάληξη μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου (ενδεικτικές υποθέσεις 203555, 206125, 210507/2015).

Έκδοση ληξιαρχικής πράξης θανάτου μετά τον ενταφιασμό

Ληξιαρχεία αρνούνται να χορηγήσουν ληξιαρχική πράξη θανάτου στην περίπτωση ενταφιασμού ατόμου πριν από τη δήλωση του θανάτου του στις αρμόδιες αρχές, με αποτέλεσμα να εκκρεμεί επί

αόριστον η δημοτολογική τακτοποίηση του αποβιώσαντος, αλλά και η εκπλήρωση των συναφών υποχρεώσεων των κληρονόμων. Άλλα ληξιαρχεία ζητούν την προσκόμιση σχετικής δικαστικής απόφασης, προκειμένου να συντάξουν ληξιαρχική πράξη θανάτου. Στο προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, που ήδη αντικαταστάθηκε με τον Ν. 4144/2013, προβλεπόταν ότι η σύνταξη της ληξιαρχικής πράξης θανάτου ήταν δυνατή και μετά την ταφή είτε με άδεια του εισαγγελέα είτε με απόφαση δικαστηρίου.

Ο Συνήγορος παρενέβη προς το Υπουργείο Εσωτερικών και ζήτησε την επίλυση του προβλήματος, υποστηρίζοντας ότι αφενός το δημόσιο συμφέρον απαιτεί να καταχωρίζονται οι θάνατοι και επομένως να συντάσσονται ληξιαρχικές πράξεις θανάτου, αφετέρου η διοίκηση δεν μπορεί, εφόσον δεν προβλέπεται νομοθετικά, να απαιτεί το δυσμενέστερο μέτρο για τον πολίτη, ιδίως όταν, υπό το προηγούμενο καθεστώς, υπήρχε η λύση της εισαγγελικής εντολής.

Το υπουργείο ζήτησε τη γνώμη του ΝΣΚ, το οποίο ωστόσο με την 132/2016 Γνωμοδότησή του έκρινε ότι η σύνταξη ληξιαρχικής πράξης θανάτου μετά τον ενταφιασμό είναι δυνατή μόνο με την έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης. Ο Συνήγορος επιφυλάσσεται να υποβάλει εκ νέου τις προτάσεις του, καθώς ενημερώθηκε ότι επίκειται τροποποίηση των νομοθετικών διατάξεων (υποθέσεις 203463, 205763/2015, 216784/2016).

Ζητήματα μεταγραφής ονοματεπωνύμων

Μετά την εισαγωγή και χρήση του προτύπου «ΕΛΟΤ 743», το ονοματεπώνυμο του πολίτη στα δελτία αστυνομικής ταυτότητας εμφανιζόταν είτε με τους λατινικούς χαρακτήρες, όπως προβλέπεται από το πρότυπο, είτε με διπλή αναγραφή μαζί με τον τρόπο μεταγραφής που ήταν χρησιμοποιούμενος στις συναλλαγές του στην αλλοδαπή. Αυτό όμως προκαλούσε προβλήματα ταυτοπροσωπίας κατά τις συναλλαγές του, ιδίως με τις αλλοδαπές αρχές. Ο Συνήγορος, με επανειλημμένες παρεμβάσεις του στο παρελθόν³ είχε προτείνει την απλοποίηση της πρακτικής αυτής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ΚΥΑ 3021/19/53/2005. Το αρμόδιο υπουργείο ωστόσο ερμήνευε διαφορετικά τη νομοθεσία με βάση γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ.

Ήδη με πρόσφατη απόφασή του ανακάλεσε την αποδοχή των επίμαχων γνωμοδοτήσεων και επανέφερε σε ισχύ την απλή διαδικασία μεταγραφής, καταργώντας δηλαδή τη διπλή αναγραφή με λατινικούς χαρακτήρες του ονοματεπωνύμου στα δελτία αστυνομικής ταυτότητας, και

³ http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.276448

αποδεχόμενο, κατόπιν σχετικής αίτησης του ενδιαφερομένου, τη μεταγραφή του ονοματεπωνύμου του με λατινικούς χαρακτήρες όπως εμφανίζεται σε προηγούμενα δημόσια έγγραφα⁴.

Η Μεταφραστική Υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών κατά τη μετάφραση ελληνικών εγγράφων προς ξένη γλώσσα και όσον αφορά τα ονοματεπωνυμικά στοιχεία των πολιτών που τυχόν υπάρχουν στα αυτά, εφαρμόζει αυστηρά το πρότυπο μεταγραφής «ΕΛΟΤ 743». Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα εν λόγω στοιχεία να εμφανίζονται με διαφορετική μορφή από εκείνη που ήδη χρησιμοποιείται στις συναλλαγές των ενδιαφερομένων με τις αλλοδαπές υπηρεσίες όπου θα υποβληθούν τα μεταφρασμένα έγγραφα, τα οποία δεν γίνονται δεκτά, καθώς τίθεται ζήτημα ταυτοπροσωπίας. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι στο πλαίσιο της χρηστής διοίκησης και της προστασίας του διοικουμένου θα πρέπει να εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για τη μεταγραφή των ονοματεπωνυμικών στοιχείων στα διαβατήρια, οι οποίες προβλέπουν εξαιρέσεις από τον κανόνα και κατά συνέπεια οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τον τρόπο γραφής των στοιχείων του πολίτη στην αλλοδαπή. Η απάντηση της Μεταφραστικής Υπηρεσίας αναμένεται (υποθέσεις 211335, 211689/2016).

Συνεργασία με τον Συνήγορο της Τουρκίας για παιδιά διπλής ιθαγένειας

Η έλλειψη διακρατικής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για θέματα που ανακύπτουν από μεικτούς γάμους είχε ως αποτέλεσμα τα τέκνα τούρκου και ελληνίδας, κατοίκων Ελλάδας, να φέρουν διαφορετικά επώνυμα στα ταξιδιωτικά έγγραφα της κάθε χώρας, παρότι κατά τον γάμο οι γονείς προέβησαν σε κοινή δήλωση ότι τα τέκνα θα έφεραν το επώνυμο της μητέρας, σύμφωνα με δυνατότητα που αναγνωρίζει το ελληνικό δίκαιο, αλλά όχι το τουρκικό, το οποίο προβλέπει αποκλειστικά τη λήψη του πατρικού επωνύμου. Ο Συνήγορος, μη έχοντας αρμοδιότητα για τις ενέργειες της τουρκικής διοίκησης, συνεργάστηκε με τον ομόλογο θεσμό της Τουρκίας για τη διαπίστωση του εκεί ισχύοντος νομικού πλαισίου και στη συνέχεια ενημέρωσε την ενδιαφερόμενη ελληνίδα μητέρα για τις δυνατότητές της μέσω της δικαστικής ή της διοικητικής οδού στην Τουρκία (υπόθεση 205166/2015).

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΗΛΙΚΟΤΗΤΑ

Ο Συνήγορος ενεργοποίησε και αυτή τη χρονιά τον διαμεσολαβητικό του ρόλο σε αρκετές περιπτώσεις ανηλίκων, οι οποίοι αντιμε-

τωπίζουν προβλήματα στο οικογενειακό ή/και κοινωνικό τους περιβάλλον. Η Αρχή επιδίωξε συναντήσεις με τα εμπλεκόμενα μέρη, ενθάρρυνε τη μεταξύ τους επικοινωνία, ενεργοποίησε φορείς και υπηρεσίες και αναζήτησε λύσεις στην κατεύθυνση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Σύνδεση μαθήτριας με υπηρεσία συμβουλευτικής υποστήριξης

Οι ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας και οι εξειδικευμένοι επαγγελματίες υποστήριξης των σχολείων, ιδίως απομακρυσμένων ή απομονωμένων περιοχών, συχνά δεν επαρκούν για να καλυφθούν οι ανάγκες των παιδιών και οι αυξανόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν λόγω κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Αυτό αναδεικνύεται στην καθημερινή επαφή του Συνηγόρου με εκπαιδευτικούς και γονείς και αποτυπώνεται στον σημαντικό αριθμό τηλεφωνικών κλήσεων και ηλεκτρονικών μηνυμάτων που δέχεται και αφορούν σοβαρά ζητήματα που αντιμετωπίζουν παιδιά και έφηβοι στην οικογένεια, στο σχολείο ή με συνομηλίκους τους. Στις περιπτώσεις αυτές, η Αρχή διαμεσολαβεί ώστε οι ανήλικοι να συνδεθούν με την κατάλληλη για την περίπτωση τους υπηρεσία συμβουλευτικής υποστήριξης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση ανήλικης που διαμένει σε μικρό απομακρυσμένο χωριό, η οποία είχε ανέμειξη σε ποινική υπόθεση ως θύμα. Εξαιτίας της δημοσιοποίησης της υπόθεσης, η ανήλικη μαθήτρια είχε δυσμενή αντιμετώπιση στην κοινότητα και στο σχολείο, αλλά λόγω ποικίλων προβλημάτων δεν είχε καταστεί δυνατό να λάβει στήριξη από κάποιον ειδικό ψυχικής υγείας. Εκπαιδευτικός της ανήλικης επικοινωνήσε με τον Συνήγορο και στη συνέχεια υποστήριξε τη μητέρα της ανήλικης για να υποβάλει αναφορά. Ο Συνήγορος επισκέφθηκε το σχολείο, συζήτησε με τη μαθήτρια και τη μητέρα της, συνεργάστηκε με τον Σχολικό Σύμβουλο Παιδαγωγικής Ευθύνης και τη Διευθύντρια, διερεύνησε τις δυνατότητες δωρεάν ψυχολογικής και συμβουλευτικής υποστήριξης της μαθήτριας και παρέπεμψε τη μητέρα σε κατάλληλο κέντρο. Συνεργάστηκε επίσης με το σχολείο ώστε να διευκολυνθεί η μαθήτρια στην πραγματοποίηση των συναντήσεων με τον ειδικό και παρακολούθησε την υπόθεση όλη τη χρονιά. Σε νέα του επίσκεψη στον τόπο διαμονής της ανήλικης και κατ' ιδίαν συνάντηση με εκείνη και τη μητέρα της, αλλά και από τους εκπαιδευτικούς της, ενημερώθηκε για τη θετική πορεία της μαθήτριας.

Δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης και φροντίδας μαθητριών

Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορές από σχολικές μονάδες λυκειακής εκπαίδευσης (υποθέσεις 210092/2015, 215536/2016)

⁴ <http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.362915>

που αφορούσαν έφηβες με δυσλειτουργικά πλαίσια ζωής, διαβίωσης και φροντίδας, τα οποία τις οδηγούσαν σε ακραίες συμπεριφορές και φυγές, που δυνητικά έθεταν την ψυχοσωματική τους υγεία σε κίνδυνο. Στην πορεία της διερεύνησης των δεδομένων των υποθέσεων αυτών, διαπιστώθηκε, μεταξύ άλλων, ότι στην περίπτωση της μιας εμπλεκόμενης μαθήτριας δεν ήταν επιθυμητή από την έφηβη η ενεργοποίηση της εισαγγελικής αρχής, ενώ για τη δεύτερη η εισαγγελική παρέμβαση ήταν αναπόφευκτη, εφόσον η φυγή της είχε χρόνιο χαρακτήρα και η επικοινωνία με την οικογένειά της περιγραφόταν από την ίδια ως δυσχερής. Οι γονείς/κηδεμόνες και των δύο μαθητριών δεν επιδείκνυαν προθυμία επικοινωνίας και συνεργασίας με τους αρμόδιους σχολικής μονάδας και εκπαίδευσης. Ο Συνήγορος, διαμεσολαβώντας συμβουλευτικά προς τα εμπλεκόμενα μέρη, επιχείρησε να διευκολύνει τις επικοινωνίες μεταξύ των ανηλίκων, των οικογενειών τους και των αρμοδίων των σχολικών μονάδων, να βοηθήσει στην καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης και οικειότητας, και, στη δεύτερη των περιπτώσεων, να βοηθήσει στην επίσπευση της απόφασης της έφηβης και στον προγραμματισμό ακρόασής της από την αρμόδια εισαγγελική αρχή, η οποία ανέλαβε πλέον τον περαιτέρω χειρισμό της υπόθεσης προς το συμφέρον της.

Επικοινωνία γονέων και τέκνων σε παιδικούς σταθμούς

Με εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών (αρ. πρωτ. 43208/2014 από 10.3.2015), που εκδόθηκε σε αποδοχή σχετικής πρότασης του Συνηγόρου, δόθηκαν οδηγίες για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα των γονέων που δεν ασκούν την επιμέλεια των τέκνων τους, λόγω άρνησης των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών να τους επιτρέψουν την είσοδο, επικοινωνία με το παιδί, ενημέρωση ή συμμετοχή σε εκδηλώσεις, κατόπιν αυθαίρετης εντολής του γονέα που ασκεί την επιμέλεια. Ωστόσο, μετά την έκδοσή της, νέα ζητήματα ανέκυψαν (υποθέσεις 197313, 199160, 202238/2015): από την άγνοια για την ύπαρξη της εγκυκλίου έως θέματα ερμηνείας του περιεχομένου της, ιδίως για τη συχνότητα και τον τρόπο επικοινωνίας γονέα και τέκνου εντός του σταθμού.

Ο Συνήγορος διευκρινίζει ότι, κατά την υλοποίηση της επικοινωνίας γονέα και τέκνου στον σταθμό, πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε η συχνότητά της να μην παρακωλύει τη λειτουργία του σταθμού, να εφαρμόζονται τυχόν πρόσθετοι όροι δικαστικών αποφάσεων (όπως η παρουσία τρίτου ατόμου), να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η άποψη του παιδιού και το προσωπικό να διασφαλίζει το δικαίωμα του παιδιού σε ανατροφή και από τους δύο γονείς, συνεργαζόμενο μαζί τους, με γνώμονα το συμφέρον του ανηλίκου.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Τον Συνήγορο απασχόλησαν υποθέσεις σχετικές με την προστασία πτυχών της προσωπικότητας των ανηλίκων, όπως των προσωπικών τους δεδομένων ή της εικόνας τους.

Τοποθέτηση καμερών σε αύλειο χώρο σχολείου

Διερευνώντας τη νομιμότητα τοποθέτησης συστημάτων επιτήρησης στον αύλειο χώρο του σχολείου (υπόθεση 212430/2016), ο Συνήγορος στηρίχθηκε στην πάγια θέση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, όπως αποτυπώνεται στην Οδηγία 1/2011 για τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης, όπου ορίζεται ότι «η ύπαρξη και μόνο καμερών σε σχολεία και άλλους χώρους όπου δραστηριοποιούνται ανήλικοι (όπως παιδικοί σταθμοί, οικοτροφεία, φροντιστήρια κ.λπ.) χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, αφού δεν είναι εύκολο να αξιολογηθούν οι συνέπειες που μια τέτοια επεξεργασία μπορεί να έχει για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας των ανηλίκων (...). Το σύστημα βιντεοεπιτήρησης επιτρέπεται να λειτουργεί μόνο κατά τις ώρες που το σχολείο δεν λειτουργεί. Οι ώρες λειτουργίας του συστήματος πρέπει να αναγράφονται με σαφήνεια στις σχετικές ενημερωτικές πινακίδες, έτσι ώστε να γνωρίζουν πλήρως όλοι οι μαθητές και οι φορείς της εκπαιδευτικής κοινότητας ότι καθ' όλη τη διάρκεια της παρουσίας τους στο σχολείο/φροντιστήριο δεν παρακολουθούνται».

Επιπροσθέτως, ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η ύπαρξη συστημάτων παρακολούθησης σε σχολικούς χώρους θα πρέπει να αποφεύγεται καθώς ειδικά οι ανήλικοι δεν θα πρέπει να εξοικειώνονται με διαδικασίες παρακολούθησης αλλά αντίθετα θα πρέπει να υποστηρίζονται στην καλλιέργεια του αισθήματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους.

Θα μπορούν να τοποθετούνται μόνο σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις και υπό την αυστηρή προϋπόθεση ύπαρξης ειδικών συνθηκών, όπως μεγάλη ή δασώδη έκταση εντός της οποίας βρίσκεται το σχολείο, ύπαρξη ιστορικού βανδαλισμών, αδυναμία επιτήρησης του χώρου με ηπιότερα μέσα, ενώ θα είναι δυνατή η χρήση τέτοιων συστημάτων στους κοινόχρηστους χώρους και μόνο σε ώρες μη λειτουργίας αυτού, ώστε να μην υπάρχει περίπτωση καταγραφής των μαθητών. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, για την τοποθέτηση τέτοιων συστημάτων απαιτείται η προηγούμενη γνωστοποίηση στην ΑΠΔΠΧ.

Πρόσβαση γονέα σε ψυχοκοινωνική έκθεση που αφορά το τέκνο του

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορά (υπόθεση 212405/2016) γονέα που διατηρεί το δικαίωμα επικοινωνίας με το τέκνο του, ο οποίος ζητά να λάβει γνώση του πορίσματος της ψυχολογικής έρευνας που διενήργησε ψυχολόγος σχετικά με το τέκνο του, στο πλαίσιο αστικής δίκης, χωρίς να έχει προηγουμένως αιτηθεί ο ίδιος τη διενέργειά της. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι, εφόσον η έκθεση επί της διενεργηθείσας ψυχολογικής έρευνας έχει συνταχθεί από ψυχολόγο δημόσιας υπηρεσίας, αποτελεί διοικητικό έγγραφο και η πρόσβαση σε αυτά διέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας εφαρμοζόμενες υπό το πρίσμα των διατάξεων των άρθρων 5Α και 10 του ισχύοντος Συντάγματος, που θεσπίζουν τις αρχές της δημοσιότητας και της διαφάνειας της διοικητικής δράσης. Η πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα τελεί υπό την επίκληση και απόδειξη εύλογου ενδιαφέροντος του αιτούντος. Το ενδιαφέρον αυτό δεν μπορεί να νοηθεί ως γενικό ενδιαφέρον του κάθε πολίτη αλλά ως συμφέρον που ορίζεται αντικειμενικά από συγκεκριμένη προσωπική έννομη σχέση του αιτούντος, που τον συνδέει με το περιεχόμενο του διοικητικού εγγράφου, του οποίου ζητεί να λάβει γνώση. Από την άλλη πλευρά, ο γονέας του ανήλικου τέκνου, για το οποίο έχει διενεργηθεί ψυχολογική έρευνα και η έκθεση επ' αυτής έχει κατατεθεί ενώπιον οιασδήποτε δημόσιας υπηρεσίας, έχει δικαίωμα πρόσβασης στη σχετική έκθεση και γνώσης του περιεχομένου της, σύμφωνα με το 1510 ΑΚ, ακόμα και αν δεν έχει αιτηθεί τη διενέργειά της καθώς η γνώση αυτή εμπεριέχεται στο περιεχόμενο της μέριμνας του ανήλικου που αποτελεί καθήκον και δικαίωμά του. Ωστόσο, εάν υπάρχουν εξαιρετικοί λόγοι, που με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού επιβάλλουν την άρνηση πρόσβασης του γονέα στα στοιχεία της έρευνας, θα πρέπει ο επαγγελματίας ή η αρμόδια υπηρεσία διενέργειάς της, ως υπεύθυνοι επεξεργασίας, να προβούν σε σχετική στάθμιση με βάση τις αρχές της προσφορότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας. Σε περίπτωση αδυναμίας τους να διενεργήσουν αυτή, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι δημόσια υπηρεσία ή ΝΠΔΔ, μπορεί να προστρέξει στο ΝΣΚ ή να απευθυνθεί στην ΑΠΔΠΧ εφόσον πρόκειται για ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, ζητώντας τη σχετική άδεια.

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΑΘΟΓΕΝΕΙΕΣ

Εισπρακτικές πρακτικές του Δημοσίου

- Βεβαιώσεις παραβάσεων Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας
- Παραγραφές
- Κόστος εξυπηρέτησης από αστυνομικές αρχές
- Επιβάρυνση με τόκους λόγω καθυστερημένης ενημέρωσης από τον ΟΕΚ

Εφαρμογή του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας

- Πρωτοκόλληση εγγράφων
- Σύγκυση για την ύπαρξη αρμοδιότητας
- Υποχρέωση ενημέρωσης
- Καθυστέρηση παραπομπής σε υγειονομική επιτροπή
- Πρόσβαση σε στοιχεία

Εγγενείς δυσλειτουργίες

- Ανάθεση δημόσιας λειτουργίας προξενίων σε ιδιωτικά γραφεία
- Άρνηση συνεργασίας δήμων με τον Συνήγορο

Η διαπίστωση και καταπολέμηση διοικητικών παθογενειών απο-τελεί εξ ορισμού το κύριο έργο και τη βασική αποστολή του Συνηγόρου, κατά μία έννοια δε και το μέτρο της αποτελεσματικότητάς του. Η σχετική τυπολογία διαχέεται σε όλα τα πεδία αρμοδιότητας της διοίκησης και σε όλα τα χρόνια λειτουργίας του Συνηγόρου, οπότε η κατά καιρούς παράθεση ειδικότερων παραμέτρων δεν μπορεί παρά να είναι ενδεικτική και να ακολουθεί την επικαιρότητα. Έτσι, σε ενδημικό φαινόμενο των χρόνων της δημοσιονομικής στενότητας αναδεικνύεται η ανάπτυξη και αυτονόμηση εισπρακτικών πρακτικών (*Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 59-65), καθώς ο γενικός ανελαστικός στόχος της κάλυψης ταμειακών κενών υπερακοντίζει τον εκάστοτε ειδικό ουσιαστικό στόχο του ενός ή του άλλου τέλους ή προστίμου και δυσχεραίνει τις προοπτικές συνεννόησης με τη διοίκηση.

ΕΙΣΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Βεβαιώσεις παραβάσεων Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας

Κατόπιν πολυετούς ενασχόλησης με αναφορές πολιτών που αφορούν τη βεβαίωση παραβάσεων διατάξεων του ΚΟΚ, ο Συνήγορος αποδέχεται, καταρχήν, ότι η άσκηση των σχετικών αρμοδιοτήτων των οργάνων της ΕΛΑΣ και οι έλεγχοι των οδηγών για την τήρηση των διατάξεων του ΚΟΚ σκοπό έχουν τη διαφύλαξη του αγαθού της οδικής ασφάλειας, ενώ τα επιβαλλόμενα διοικητικά πρόστιμα και διοικητικές ποινές λειτουργούν ως μέσο συμμόρφωσης και εξαναγκασμού προς τήρηση των οικείων διατάξεων από τους παρανομούντες οδηγούς. Επιπλέον, έχει επισημάνει ότι οι κλήσεις αποτελούν διαπιστωτικές πράξεις των εντεταλμένων οργάνων της διοίκησης, με τις οποίες καταγράφονται πραγματικά περιστατικά και γεγονότα και επιβάλλονται τα διοικητικά πρόστιμα και οι διοικητικές ποινές του ΚΟΚ (άρθρο 438 ΚΠολΔ).

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, ο Συνήγορος έχει την άποψη ότι τα όργανα της ΕΛΑΣ θα πρέπει να ενεργούν κατά την άσκηση της ανωτέρω δημόσιας υπηρεσίας τους με τέτοιον τρόπο, ώστε να μην υφίστανται περιθώρια αμφισβήτησης τόσο του τεκμηρίου αληθείας του περιεχομένου των δημόσιων εγγράφων (κλήσεις) όσο και του σκοπού επιβολής των διοικητικών προστίμων και ποινών.

Για τον λόγο αυτό, έχει επανειλημμένως επισημάνει ότι τα όργανα της ΕΛΑΣ, κατά την άσκηση των συγκεκριμένων καθηκόντων, οφείλουν να είναι εξαιρετικά προσεκτικά τόσο όσον αφορά την περιγραφή και τεκμηρίωση της τελεσθείσας παράβασης, την ορθή και

πλήρη συμπλήρωση των στοιχείων της κλήσης¹, όσο και την καταγραφή των αντικειμενικών αδυναμιών να επιδοθεί η κλήση επ' αυτοφώρω (π.χ. απουσία οδηγού-«παραβάτη», έλλειψη διαθέσιμων αστυνομικών οργάνων καταδίωξης του οδηγού-«παραβάτη», μη συμμόρφωση οδηγού-«παραβάτη» για διακοπή πορείας σε υπόδειξη αστυνομικού οργάνου, μη επίδοση επ' αυτοφώρω της κλήσης λόγω κινδύνων οδικής ασφάλειας κ.ά.). Οποιοδήποτε σφάλμα ή παράλειψη στην καταγραφή ή ελλιπής τεκμηρίωση οδηγεί σε αμφισβήτηση ή ακόμη και σε ακύρωση της πράξης.

Σε χαρακτηριστική περίπτωση αμφισβήτησης παραβάσεων, επιδόθηκε Πράξη Βεβαίωσης Παράβασης με επιβολή προστίμου για οδήγηση με χρήση κινητού τηλεφώνου και μη χρήση ζώνης ασφαλείας, σε χρόνο μεταγενέστερο της τέλεσης της παράβασης (έπειτα από επάμνηνο), ενώ δεν υπήρχε σχετικό αποδεικτικό υλικό (φωτογραφικό), παρά μόνο η μαρτυρία των οργάνων της ΕΛΑΣ. Η ενδιαφερόμενη διαμαρτυρήθηκε επειδή με τον τρόπο αυτό είχε στερηθεί τη δυνατότητα ανταπόδειξης. Ο Συνήγορος ζήτησε επανεξέταση του αιτήματος και αναμένεται η ανταπόκριση της διοίκησης (υπόθεση 219191/2016). Άλλοι πολίτες προσέφυγαν στον Συνήγορο επειδή τους βεβαιώθηκε παράβαση του άρθρου 81 παράγρ. 12 του ΚΟΚ, βάσει του οποίου τα οχήματα επιβάλλεται να είναι εφοδιασμένα με αποτελεσματικό σιγαστήρα, κατάλληλο να μειώνει τον θόρυβο που προκαλείται από την έξοδο των καυσαερίων. Σε καμία από τις δύο περιπτώσεις τα όργανα που βεβαίωσαν την παράβαση δεν ήταν εφοδιασμένα με ντεσιμπελόμετρο και φυσικά δεν πραγματοποιήθηκε μέτρηση για το ύψος του θορύβου. Και στις δύο περιπτώσεις οι πολίτες υπέβαλαν αντιρρήσεις, προσκομίζοντας μετρήσεις ΚΤΕΟ ότι τα παραγόμενα επίπεδα θορύβου των οχημάτων ήταν εντός των ορίων. Και στις δύο περιπτώσεις οι αντιρρήσεις κρίθηκαν αβάσιμες, στη μία επειδή, σύμφωνα με την απάντηση προς τον Συνήγορο, τα αστυνομικά όργανα βεβαίωσαν την παντελή έλλειψη σιγαστήρα (αλλά χωρίς σχετικό φωτογραφικό υλικό), πράγμα που αρνείται ο αναφερόμενος. Στη δεύτερη περίπτωση, ο διοικητής του τμήματος πραγματοποίησε επιτόπια αυτοψία πάλι άνευ οργάνων (με κριτήριο την ακοή του) και επιβεβαίωσε την αρχική εκτίμηση περί θορύβου (υποθέσεις 211547, 211596/2016).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Συνήγορος, με επανειλημμένα έγγραφα του προς τις υπηρεσίες και εντέλει την πολιτική ηγεσία των εμπλεκόμενων υπουργείων (Εσωτερικών, Οικονομικών, Υποδομών) έχει από το 2014 επισημάνει το πρόβλημα της βεβαίωσης των παραβάσεων και τα προβλήματα που δημιουργεί τόσο στις περιπτώσεις παρουσίας του πολίτη και ταυτόχρονης επίδοσης της πράξης βεβαίωσης παράβασης όσο και στις περιπτώσεις απουσίας του παραβάτη και εκ των υστέρων αποστολής της πράξης

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.ofeili.162583>

(θέματα καθυστερημένων ειδοποιήσεων, απώλειας του δεκαημέρου καταβολής μειωμένου προστίμου, εργατοώρες εργαζομένων στους δήμους αλλά και στις οικονομικές υπηρεσίες, προθεσμίες παραγραφών κ.ά.), που πέραν του ότι αποτελούν σημαντικές μορφές κακοδιοίκησης, οδηγούν εντέλει με μαθηματική ακρίβεια σε απώλεια εσόδων. Από τα συναρμόδια υπουργεία υπήρχε η διαβεβαίωση ότι βρίσκεται σε εξέλιξη τόσο το τεχνικό ζήτημα της βεβαίωσης της παράβασης ηλεκτρονικά από τα όργανα της ΕΛΑΣ, με τη χρήση tablets, με την προμήθεια από την ΕΛΑΣ του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Προγράμματος (ΟΠΣ) όσο και ο ταυτόχρονος εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας και τη θέσπιση των διαδικασιών της ηλεκτρονικής βεβαίωσης. Ωστόσο, διαφαίνονται σοβαρές καθυστερήσεις τόσο στο τεχνικό όσο και στο νομοθετικό επίπεδο και εμπόδια που δεν είναι γνωστό πότε θα αρθούν, με αποτέλεσμα να διαιωνίζεται η προβληματική αυτή κατάσταση.

Παραγραφές

Το ζήτημα της παραγραφής του δικαιώματος της διοίκησης να προβεί σε ταμειακή βεβαίωση οφειλών βάσει νόμιμου τίτλου επανέρχεται τακτικότερα κατά τη διερεύνηση αναφορών από τον Συνήγορο. Απαντάται σε υποθέσεις με αντικείμενο αξιώσεις του Δημοσίου διαφορετικής φύσης, όπως πρόστιμα Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (ΚΟΚ), τέλη υπέρ δήμων, τέλη κυκλοφορίας κ.ο.κ. Διαπιστώνεται ότι συχνά οι υπηρεσίες ερμηνεύουν με διαφορετικό τρόπο τις ίδιες διατάξεις ή εφαρμόζουν για ομοειδείς οφειλές διαφορετικό νομοθετικό πλαίσιο για να οριοθετήσουν το χρονικό διάστημα εντός του οποίου προβαίνουν σε βεβαίωση εσόδων. Με αυτόν τον τρόπο παραβιάζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης και δημιουργούνται σύγχυση και στρεβλώσεις που κλονίζουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τη δημόσια διοίκηση.

Ο Συνήγορος εκφράζει την άποψη ότι οι ρυθμίσεις που εισάγουν αποσβεστικές προθεσμίες άσκησης του δικαιώματος του Δημοσίου να προβάλλει χρηματικές αξιώσεις πρέπει να τηρούνται απαρέγκλιτα και να ερμηνεύονται στενά. Σε αντίθετη περίπτωση, η μακροχρόνια αδράνεια των δημόσιων υπηρεσιών να αναζητήσουν τις οφειλές που εμφανίζονται στα αρχεία τους ως εκκρεμείς, αποδυναμώνει το δικαίωμα ανταπόδειξης των πολιτών. Έχει δε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση φορολογικών βαρών, στα οποία οι οφειλότες ενδεχομένως δεν δύνανται να αντεπεξέλθουν, και την απώλεια κρατικών εσόδων.

Παραγραφή βεβαιώσεων Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας

Το 2012 ο Συνήγορος επισήμανε με πόρισμά του προς τον Υπουρ-

γό Εσωτερικών² ότι οι δήμοι προβαίνουν σε ταμειακή βεβαίωση προστίμων του ΚΟΚ που έχουν επιβληθεί προ δεκαετίας ή ακόμη και εικοσαετίας. Υποστήριξε δε την άποψη ότι με βάση το άρθρο 71 Ν. 542/1977 η ταμειακή βεβαίωση των προστίμων από τους δήμους πρέπει να ενεργείται αυστηρά εντός τριετίας από το έτος που βεβαιώθηκε η παράβαση. Προς αποφυγή διαφορετικής ερμηνείας της διάταξης, σκόπιμο θα ήταν να θεσμοθετηθεί ρητά αποσβεστική χρονική προθεσμία για την ταμειακή βεβαίωση των παραβάσεων αυτών. Η Διεύθυνση Οικονομικών ΟΤΑ του Υπουργείου Εσωτερικών είχε απαντήσει το 2013 ότι οι προτάσεις και απόψεις του Συνηγόρου εξετάζονται.

Ωστόσο, παρά την παρέλευση τριετίας, δεν υπήρξε περαιτέρω ενημέρωση. Μάλιστα, από την εξέταση αναφορών που υποβλήθηκαν εντός του 2016 προέκυψε ότι δήμοι της Ελλάδας εφαρμόζουν διαφορετική πρακτική σε ό,τι αφορά τη βεβαίωση κλήσεων παρελθόντων ετών. Συγκεκριμένα, κάποιοι δήμοι βεβαιώνουν πρόστιμα που επιβλήθηκαν εντός της δεκαετίας του 1990, εκλαμβάνοντας την πάροδο της τριετίας του Ν. 542/1977 από την ημερομηνία βεβαίωσης της «κλήσης» ως ημερομηνία «κατά πλάσμα θεωρούμενης ταμειακής βεβαίωσης» και θεωρούν ότι παραγραφή επέρχεται 20 έτη ύστερα από αυτή την ημερομηνία. Άλλοι δήμοι εφαρμόζουν για τα πρόστιμα του ΚΟΚ την ειδική διάταξη του άρθρου 2 παράγρ. 1 ΑΝ 344/1968, κατά την οποία ως αποσβεστική προθεσμία για την οριστική βεβαίωση ορίζεται η πενταετία από το τέλος του οικονομικού έτους στο οποίο ανάγονται οι οφειλές. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στο Υπουργείο Εσωτερικών, υπογράμμισε εκ νέου ότι η εξαιρετικά μεγάλη καθυστέρηση που σημειώνεται στη βεβαίωση κλήσεων αποτελεί ακραία μορφή κακοδιοίκησης, που οφείλει να αντιμετωπιστεί με τα απαραίτητα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα (υποθέσεις 206544, 211184, 212386, 212898/2016).

Ενόψει της κατάφωρης παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος επαναλαμβάνει την πρόταση που διατύπωσε στο πόρισμά του περί θέσπισης νομοθετικής ρύθμισης που θα καθιστά υποχρεωτική τη βεβαίωση των προστίμων του ΚΟΚ εντός 3 ετών από την ημερομηνία της παράβασης.

Παραγραφή αξιώσεων των ΟΤΑ από τέλη, δικαιώματα και εισφορές

Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορές πολιτών με αντικείμενο χρηματικές αξιώσεις των ΟΤΑ για τις οποίες είχε παρέλθει, κατά την έναρξη ισχύος του άρθρου 32 Ν. 4304/2014, η προβλεπόμενη στο άρθρο 2 παράγρ. 1 ΑΝ 344/1968 πενταετής αποσβεστική

² <http://www.synigoros.gr/resources/322331.pdf>

προθεσμία για τη βεβαίωση φόρων, τελών, δικαιωμάτων, εισφορών και αντιτίμου προσωπικής εργασίας από το έτος που ανάγονται. Κατά τη διερεύνηση των αναφορών προέκυψε ότι αρκετοί ΟΤΑ ερμηνεύουν με διαφορετικό τρόπο τη σχετική διάταξη του Ν. 4304/2014, με την οποία επιμκύνθηκε η αποσβεστική προθεσμία από πενταετή σε εικοσαετή, ειδικά για τις περιπτώσεις μη υποβολής από τους υπόχρεους των αναγκαίων στοιχείων για τη βεβαίωσή τους ή υποβολής ανακριβών ή ελλιπών στοιχείων και λανθασμένα βεβαιωμένων οφειλών.

Ενδεικτικά αναφέρεται βεβαίωση οφειλών από μη καταβολή Τέλους Ακίνητης Περιουσίας σε ακίνητο για τα τελευταία 18 έτη. Ο Συνήγορος τόνισε στον δήμο που προέβη στη βεβαίωση ότι, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 141/2015 Γνωμοδότηση ΝΣΚ, δεν είναι νόμιμη η βεβαίωση εσόδων των δήμων που ανάγονται σε έτη για τα οποία, κατά την έναρξη ισχύος του άρθρου 32 Ν. 4304/2014 (ήτοι την 23.10.2014), είχε παρέλθει η κατά τον ΑΝ 344/1968 πενταετής αποσβεστική προθεσμία. Ο δήμος δεν υιοθέτησε την άποψη του Συνηγόρου και η Αρχή κάλεσε το Υπουργείο Εσωτερικών να προβεί σε παροχή σχετικών οδηγιών προς τους ΟΤΑ. Το υπουργείο ανταποκρίθηκε και αναμένεται η απάντηση του δήμου (υπόθεση 212166/2015).

Παραγραφή τελών χρήσης μηχανήματος έργου

Πολίτης κλήθηκε να καταβάλει τέλη χρήσης μηχανήματος έργου (ΜΕ) των ετών 1994 και 1995 προκειμένου να θέσει αυτό σε ακινησία. Ο αναφερόμενος υποστηρίζει ότι έχει ήδη καταβάλει τα τέλη αλλά λόγω του μεγάλου χρονικού διαστήματος που μεσολάβησε από την πληρωμή δεν φυλάσσει πλέον τις αποδείξεις. Η οικονομική υπηρεσία δήλωσε ότι για τον ίδιο λόγο δεν δύναται να βεβαιώσει ως προς την καταβολή ή μη των τελών. Ο Συνήγορος θεώρησε ότι η διοίκηση παρανόμως αξιώνει την καταβολή τελών χρήσης μηχανήματος έργου που ανάγονται σε χρόνο που υπερβαίνει την εικοσαετία. Συγκεκριμένα, έχει γίνει αποδεκτό από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών ότι το δικαίωμα του Δημοσίου για την επιβολή τελών κυκλοφορίας παρελθόντων ετών παραγράφεται μετά την πάροδο 20 ετών από το έτος που αφορούν σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 249 ΑΚ (και ΠΟΛ1184/2000, ΠΟΛ1031/4.3.2009). Παράλληλα, ως προς τη βεβαίωση και είσπραξη των τελών χρήσης ΜΕ εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά ως προς τα τέλη κυκλοφορίας των αυτοκινήτων (άρθρο 20 παράγρ. 4 Ν. 2052/1992).

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στον Γενικό Γραμματέα Υποδομών, υπογράμμισε ότι το δικαίωμα του Δημοσίου να αξιώσει την ανωτέρω οφειλή έχει παραγραφεί. Η διοίκηση απάντησε ότι αποδέχεται τις επισημάνσεις της Αρχής ως προς το νομικό πλαίσιο που

διέπει την παραγραφή των τελών χρήσης ΜΕ, θεωρεί ωστόσο ότι με την έκδοση το έτος 2013 σημειωμάτων καταβολής των τελών των ετών 1994 και 1995 διενεργήθηκε εν ευρεία έννοια βεβαίωσή τους πριν από την παρέλευση της εικοσαετούς αποσβεστικής προθεσμίας. Ο Συνήγορος αντέτεινε ότι η βεβαίωση εν ευρεία έννοια ολοκληρώνεται με την αποστολή από το αρμόδιο όργανο του οικείου χρηματικού καταλόγου στην αρμόδια ΔΟΥ, που στην προκειμένη περίπτωση δεν έχει λάβει χώρα. Κάλεσε, λοιπόν, εκ νέου το υπουργείο να μην αναζητά μη βεβαιωμένες οφειλές που ανάγονται σε χρόνο που υπερβαίνει την εικοσαετία. Αναμένεται η ανταπόκριση της διοίκησης (υπόθεση 205486/2016).

Κόστος εξυπηρέτησης από αστυνομικές αρχές

Βεβαίωση γνήσιου υπογραφής και χορήγηση αντιγράφων

Ο Συνήγορος κλήθηκε να ελέγξει τη νομιμότητα επιβολής τέλους χαρτοσήμου από τις αστυνομικές αρχές κατά τη διεκπεραίωση διοικητικών διαδικασιών, όπως γνήσιο υπογραφής και χορήγηση αντιγράφων από το βιβλίο συμβάντων. Διαπίστωσε ότι η επιβολή του ενσήμου προβλέπεται από το άρθρο 38 Ν. 1884/1990 και από τις σχετικές διαταγές που εκδίδονται και αποστέλλονται από το Αρχηγείο ΕΛΑΣ. Ωστόσο, ο Συνήγορος προβληματίζεται για την οικονομική επιβάρυνση των πολιτών από τις αστυνομικές αρχές για την παροχή υπηρεσιών οι οποίες προσφέρονται ατελώς από την υπόλοιπη διοίκηση. Η διαφοροποίηση αυτή εκλαμβάνεται από τους πολίτες ως αυθαιρεσία από την πλευρά της ΕΛΑΣ (υποθέσεις 215838, 215994/2016).

Επανεκδοση διαβατηρίου

Αθέμιτη εισπρακτική πρακτική αποτελεί η επιβάρυνση πολιτών με το κόστος επανέκδοσης διαβατηρίου στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται εσφαλμένη αποτύπωση των στοιχείων τους στο διαβατήριο που παραλαμβάνουν. Οι αιτήσεις για έκδοση διαβατηρίου συμπληρώνονται κατά κανόνα από αστυνομικό, εκτυπώνονται και στη συνέχεια ο αιτών διαβάζει και υπογράφει. Αναφερόμενοι διαπίστωσαν, κατά την παραλαβή του διαβατηρίου τους, ότι στοιχεία τους (ύψος, ημερομηνία γέννησης) είχαν συμπληρωθεί εσφαλμένα. Έτσι, τα διαβατήρια επανεκδόθηκαν, αλλά οι ίδιοι επιβαρύνθηκαν με το κόστος της επανέκδοσης. Η ΕΛΑΣ εξακολουθεί να ισχυρίζεται ότι ο πολίτης με την υπογραφή του στην αίτηση για έκδοση διαβατηρίου αναλαμβάνει την αποκλειστική ευθύνη, ακόμη και όταν συντρέχει αρχικό συγγνωστό λάθος του αστυνομικού που συνέταξε την αίτηση. Ο Συνήγορος, ωστόσο, επισήμανε εκ νέου (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 94-95 και σχετική ειδική έκθεση 2006) ότι η ΕΛΑΣ υπέχει αυξημένη ευθύνη όσον αφορά την ορθή συμπλήρωση των στοιχείων της αίτησης για διαβατήριο και τον έλεγχο αυτών σε όλη τη φάση των σύνθετων διοικητικών ενεργειών από

τη στιγμή συμπλήρωσης και υποβολής της αίτησης μέχρι και την εκτύπωση του διαβατηρίου, επομένως θα έπρεπε να έχει προβλέψει την περίπτωση τέτοιων ή παραπλήσιων λαθών και να φροντίζει για την αποκατάστασή τους χωρίς πρόσθετη επιβάρυνση για τους πολίτες. Σε απάντησή τους, η ΕΛΑΣ αλλά και ο αρμόδιος υπουργός επιμένουν ότι το κόστος επανέκδοσης διαβατηρίου δεν μπορεί να μετακυλισθεί στην υπηρεσία διότι τούτο δεν προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία (υποθέσεις 217045, 219996/2016).

Επιβάρυνση με τόκους λόγω καθυστερημένης ενημέρωσης από τον ΟΕΚ

Δικαιούχος άτοκου δανείου από τον ΟΕΚ, κατά τη διάρκεια τυχαίας επίσκεψής του στον οργανισμό, ενημερώθηκε ότι η οφειλή του επιβαρύνθηκε με τόκους υπερημερίας λόγω παράλειψης καταβολής δόσεων των ετών 1996 και 2003. Ο Συνήγορος, με έγγραφό του προς τον ΟΑΕΔ, ο οποίος έχει καταστεί καθολικός διάδοχος του καταργηθέντος ΟΕΚ, επισήμανε ότι ο οργανισμός οφείλει να ενημερώνει άμεσα τους δικαιούχους για τυχόν παραλείψεις, προκειμένου να μη σωρεύονται οφειλές οι οποίες στην τρέχουσα οικονομική κατάσταση δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν. Μετά την προσκόμιση των παραστατικών στοιχείων πληρωμής από τον αναφερόμενο, τα οποία αποδείκνυαν ότι ο ίδιος υπήρξε συνεπής στην έγκαιρη εξόφληση των δόσεων και κατόπιν της παρέμβασης του Συνηγόρου, η εικόνα της οφειλής του αποκαταστάθηκε (υπόθεση 216960/2016).

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Παρά το γεγονός ότι ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999) ισχύει από το 1999, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι καίρια ζητήματα στις συναλλαγές κράτους - πολίτη, όπως λ.χ. η παραλαβή και πρωτοκόλληση όλων των αιτήσεων ή η απάντηση εντός των προθεσμιών που ορίζει ο νόμος, δεν έχουν ακόμη καταστεί αναγκαστικά της διοίκησης. Ενώ το αρμόδιο υπουργείο έχει προβεί στην αποστολή σειράς σχετικών εγκύκλιων οδηγίων, συχνά απαιτείται παρέμβαση της Αρχής προκειμένου οι δημόσιες υπηρεσίες να συμμορφώνονται με τις σχετικές διατάξεις. Περαιτέρω, εντοπίζονται ειδικότερα ζητήματα στα οποία διαπιστώνεται συχνά αδυναμία της διοίκησης να ερμηνεύσει ορθά τον νόμο. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο Συνήγορος καλείται να επιλύσει τα προβλήματα λειτουργώντας ως γνωμοδοτικό όργανο συχνά σε συνεργασία με το αρμόδιο υπουργείο.

Ο Συνήγορος εκτιμά ότι η γενικευμένη χρήση των νέων τεχνολογιών και η ηλεκτρονική επικοινωνία θα λειτουρ-

γούσε καταλυτικά προς την κατεύθυνση εξομάλυνσης των σχέσεων κράτους - πολίτη. Τα δείγματα προόδου της διαδικασίας είναι εμφανή. Ωστόσο, δεν γίνονται βήματα σε σταθερό ρυθμό καθώς υπάρχουν ακόμη υπηρεσίες που δεν διαθέτουν την υλικοτεχνική υποδομή, στελέχη που στερούνται σχετικής κατάρτισης, γραφειοκρατικά κωλύματα και ενδογενείς αντιστάσεις που συνδέονται με τη νοοτροπία των υπαλλήλων.

Πρωτοκόλληση εγγράφων

Η υποχρέωση της διοίκησης για παραλαβή και πρωτοκόλληση εγγράφων προβλέπεται ρητά από το άρθρο 4 παράγρ. 5 και το άρθρο 12 του ΚΔΔ. Συχνότατα, η άρνηση παραλαβής αιτήσεων γίνεται αντικείμενο αναφορών πολιτών στον Συνήγορο. Ενδεικτικά, διερευνήθηκε υπόθεση με αντικείμενο την άρνηση δήμου να πρωτοκολλήσει αίτηση για χορήγηση βεβαίωσης μόνιμης κατοικίας, διότι ο πολίτης δεν διέθετε λογαριασμό ΔΕΚΟ ή αντίγραφο εκκαθαριστικού σημειώματος οικείας οικονομικής υπηρεσίας. Ο Συνήγορος επισήμανε στον δήμο τη σχετική του υποχρέωση και τον κάλεσε να διερευνήσει τη δυνατότητα χορήγησης της βεβαίωσης βάσει κάθε άλλου πρόσφορου αποδεικτικού μέσου. Ο δήμος ανταποκρίθηκε και χορήγησε τη βεβαίωση (υπόθεση 212594/2016).

Σύγκυση για την ύπαρξη αρμοδιότητας

Χαρακτηριστικό παράδειγμα κακοδιοίκησης που αποδίδεται σε αδυναμία ερμηνείας του σχετικού νομοθετικού πλαισίου είναι η σύγκυση που δημιουργήθηκε μεταξύ αστυνομικής αρχής και αποκεντρωμένης διοίκησης, ως προς την αρμοδιότητα ανάκλησης ή τροποποίησης διοικητικής πράξης. Συγκεκριμένα, η αστυνομική αρχή επέβαλε διπλάσιο από το προβλεπόμενο από τον Ν. 4264/2014 πρόστιμο για αυθαίρετη αλλαγή χώρου στάσιμου εμπορίου. Όταν ο ενδιαφερόμενος αντιλήφθηκε το σφάλμα, υπέβαλε αίτηση ανάκλησης στην υπηρεσία που επέβαλε το πρόστιμο. Η αστυνομική αρχή δεν το εξέτασε, υποστηρίζοντας ότι ο νόμος (άρθρο 34 Ν. 4264/2014) προβλέπει την άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής ενώπιον του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης της Περιφέρειας και από τον συνδυασμό της ως άνω διάταξης και του άρθρου 25 παράγρ. 1 Ν. 2690/99, αρμόδιο όργανο για να αποφανθεί ως προς τη νομιμότητα και την ουσία της διοικητικής πράξης είναι ο Γενικός Γραμματέας. Το αίτημα διαβιβάστηκε στον Περιφέρεια, εκδικάστηκε ως ενδικοφανής προσφυγή και απορρίφθηκε ως εκπρόθεσμα υποβληθέν. Ακολούθησε αλληλογραφία μεταξύ των υπηρεσιών, κατά την οποία η Περιφέρεια καλούσε την αστυνομική αρχή να ενεργήσει και η δεύτερη αποποιείτο την αρμοδιότητά της. Η άποψη που διατύπωσε ο Συνήγορος σε έγγραφό του προς την ΕΛΑΣ είναι ότι η έκθεση βεβαίωσης πα-

ράβας φέρει ελάττωμα που την καθιστά ακυρωτέα. Περαιτέρω, ο Γενικός Γραμματέας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης είναι αναρμόδιος κατά χρόνο να αποφανθεί ως προς τη νομιμότητα της διοικητικής πράξης, ενώ το αστυνομικό τμήμα δύναται να ακυρώσει αυτήν, οίκοθεν ελευθέρως, χωρίς χρονικό περιορισμό για λόγους νομιμότητας. Η θέση του Συνηγόρου έγινε δεκτή και η βεβαίωση παράβας ακυρώθηκε (υπόθεση 214667/2016).

Υποχρέωση ενημέρωσης

Έγγραφη απάντηση

Ζήτημα ανέκυψε και με την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγρ. 1 του ΚΔΔ σε ό,τι αφορά την υποχρέωση έγγραφης απάντησης των δημόσιων φορέων σε αιτήματα πληροφόρησης πολιτών. Η διάταξη υποχρεώνει τη διοίκηση, όταν υποβάλλονται αιτήσεις, να διεκπεραιώνει τις υποθέσεις των ενδιαφερομένων και να αποφαίνεται για τα αιτήματά τους μέσα σε διάστημα 50 ημερών, εφόσον από ειδικές διατάξεις δεν προβλέπονται μικρότερες προθεσμίες. Σε υπόθεση που εξετάστηκε από τον Συνήγορο, δήμος δεν απαντούσε εγγράφως σε αίτημα πληροφόρησης, με την αιτιολογία ότι είχε ενημερώσει ατύπως τον αιτούντα, στο πλαίσιο τηλεφωνικής επικοινωνίας και η ανωτέρω διάταξη του ΚΔΔ δεν προβλέπει ρητά την τήρηση του έγγραφου τύπου για την απάντηση (υπόθεση 204898/2015). Ο Συνήγορος επισήμανε στον δήμο ότι η προφορική επαφή εκ μέρους διοίκησης με τους πολίτες δεν μπορεί να υποκαταστήσει την έγγραφη επικοινωνία.

Η διοικητική διαδικασία χορήγησης έγγραφης απάντησης πέραν του ότι ικανοποιεί συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του πολίτη, διαφυλάσσει την ίδια τη δημόσια υπηρεσία, διότι αποδεικνύει ότι το αίτημα διεκπεραιώθηκε εντός της προβλεπόμενης στις σχετικές νομοθετικές διατάξεις προθεσμίας των 50 ημερών. Τελικώς, ο δήμος χορήγησε έγγραφη απάντηση.

Κοινοποίηση διοικητικών πράξεων

ΟΤΑ β' βαθμού ανήρτησε στο πρόγραμμα «Διαύγεια» πρακτικό εξέτασης ενστάσεων κατά απόφασης αποτελέσματος ανοικτού διαγωνισμού. Η περιφέρεια θεώρησε ότι με την ανάρτηση στο δίκτυο έχει τηρηθεί η διαδικασία δημοσίευσης των πράξεων απόρριψης ή αποδοχής των ενστάσεων και δεν κοινοποίησε στους ενδιαφερομένους τα σχετικά αποσπάσματα του πρακτικού. Ωστόσο, στο άρθρο 19 του ΚΔΔ προβλέπεται ότι η ατομική διοικητική πράξη κοινοποιείται στο πρόσωπο το οποίο αφορά. Ο αναφερόμενος στον Συνήγορο, λόγω της παράλειψης αυτής, δεν έλαβε έγκαιρα γνώση της διοικητικής πράξης και δεν άσκησε εμπρόθεσμα προσφυγή κατά αυτής. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στην περιφέρεια, υποστήριξε ότι το εκπρόθεσμο της υποβολής της προσφυγής

οφείλεται στη μη κοινοποίηση του αποσπάσματος του πρακτικού κατά παράβαση όσων ορίζει το άρθρο 19 του ΚΔΔ. Η διοίκηση δεν αποδέχθηκε τις απόψεις της Αρχής και η υπόθεση παραμένει υπό διερεύνηση (υπόθεση 211810/2016).

Ασαφείς εγκύκλιοι

Το 2015 το Υπουργείο Παιδείας ζήτησε από τις σχολικές επιτροπές να μην προχωρήσουν σε νέες προκηρύξεις διαγωνισμών εκμίσθωσης σχολικών κυλικείων, ενόψει της επανεξέτασης του πλαισίου λειτουργίας των κυλικείων των δημόσιων σχολείων. Παράλληλα, διευκρίνισε ότι για την κάλυψη των αναγκών λειτουργίας των κυλικείων μπορούσε να δοθεί παράταση της υπάρχουσας σύμβασης για όσο χρόνο χρειαζόταν μέχρι τη νέα σύμβαση. Ωστόσο, το σχετικό έγγραφο δεν αποσαφηνίζει τη στάση που έπρεπε να τηρήσουν οι σχολικές επιτροπές σε σχέση με τις συμβάσεις μίσθωσης για τις οποίες είχε εξαντληθεί το προβλεπόμενο από το νομοθετικό πλαίσιο μέγιστο όριο των 9 συνολικά ετών. Το υπουργείο σε σχετικά ερωτήματα σχολικών επιτροπών απαντούσε ότι αυτές δύνανται να προχωρήσουν σε προκήρυξη εκμίσθωσης των κυλικείων που εμπίπτουν στην ανωτέρω περίπτωση. Ωστόσο, η απάντηση αυτή σε πολλές περιπτώσεις ερμηνεύτηκε ως διακριτική ευχέρεια της εκάστοτε αρμόδιας σχολικής επιτροπής ως προς την προκήρυξη ή μη διαγωνισμού.

Ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη να υπάρξει επίσημη διευκρίνιση και να ενημερωθούν έγκυρα και συνολικά οι σχολικές επιτροπές για το ζήτημα της προκήρυξης διαγωνισμών σχολικών κυλικείων μετά τη λήξη του μέγιστου χρόνου εκμίσθωσης των 9 ετών. Το υπουργείο προχώρησε τελικά στην έκδοση νέας τροποποιητικής υπουργικής απόφασης για τη λειτουργία των κυλικείων, με την οποία μεταξύ άλλων διευκρινίζεται ότι οι σχετικές συμβάσεις μίσθωσης ισχύουν για 9 χρόνια, χωρίς τη δυνατότητα καμίας περαιτέρω παράτασης (υπόθεση 212200/2016).

Καθυστέρηση παραπομπής σε υγειονομική επιτροπή

Σύζυγος θανόντος ασφαλισμένου στο ΕΤΕΑ-ΤΕΑΥΕΚ (Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων) ανέφερε στον Συνήγορο ότι το ταμείο απέρριψε την αίτηση προαιρετικής ασφάλισης του συζύγου της μετά τον θάνατό του, με αποτέλεσμα την απώλεια συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Συγκεκριμένα, ο ασφαλισμένος υπέβαλε την από 26.1.2010 αίτηση προαιρετικής ασφάλισης, την οποία το ΤΕΑΥΕΚ άρchiσε να εξετάζει από 3.4.2012, με καθυστέρηση 2 και πλέον ετών. Αποτέλεσμα αυτού υπήρξε η απόρριψη του αιτήματός του, με αιτιολογία τη μη δυνατότητα παραπομπής του στην Υγειονομική Επιτροπή (ΥΕ) για έγκριση της προαιρετικής ασφάλισης, λόγω θανάτου του. Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, όταν υποβάλλεται αίτημα προαιρετικής ασφάλισης, ο

ασφαλισμένος παραπέμπεται στην ΥΕ προκειμένου να πιστοποιηθεί ότι δεν αντιμετωπίζει προβλήματα υγείας. Κατά την άποψη του ΤΕΑΥΕΚ, εφόσον ο ενδιαφερόμενος απεβίωσε πριν από την εξέταση του αιτήματός του, δεν ήταν πλέον δυνατή η παραπομπή του στην ΥΕ και κατ' επέκταση η έγκριση της προαιρετικής ασφάλισης. Το ταμείο, όμως, δεν έλαβε υπόψη τη δική του υπαιτιότητα ως προς την υπέρμετρη καθυστέρηση της οφειλόμενης παραπομπής στην ΥΕ. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στο ΔΣ του ΕΤΕΑ, υποστήριξε ότι:

- Ο ασφαλισμένος, κατά τον χρόνο υποβολής του αιτήματος προαιρετικής ασφάλισης δεν ήταν ασθενής και δεν είχε αναπηρία σε οποιοδήποτε ποσοστό, ενώ είχε ήδη λάβει κύρια σύνταξη γήρατος και όχι αναπηρίας. Η υγεία του πιστοποιήθηκε και από αντίγραφα των τότε προληπτικών διαγνωστικών και αιματολογικών εξετάσεών του, τα οποία εστάλησαν συνημμένα στο ταμείο.
- Το ταμείο επέδειξε σημαντική και αδικαιολόγητη καθυστέρηση, εφόσον, δεδομένης της νομοθετικής ρύθμισης περί υπέρβρεως ή μη αναπηρίας κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης, όφειλε να μεριμνήσει για την έγκαιρη παραπομπή στην ΥΕ.
- Το ταμείο έπρεπε να επανεξετάσει την υπόθεση υπό το πρίσμα του ότι η ύπαρξη της προϋπόθεσης της υγείας του αιτούντος προαιρετικής ασφάλισης οφείλεται να εξετάζεται κατά τον χρόνο υποβολής του αιτήματος και να προβεί στη διαδικασία έγκρισης και έκδοσης απόφασης προαιρετικής ασφάλισης.

Το ΔΣ του ΕΤΕΑ, με την υπ' αριθμ. 133/7.10.2015 απόφασή του, δέχτηκε την υπαιτιότητα του ταμείου για τη μη έγκαιρη εξέταση του αιτήματος και αποφάσισε «την επαναπομπή στην Υπηρεσία, προκειμένου να αποσταλεί αίτημα Υγειονομική Επιτροπή για προαιρετική ασφάλιση με τα στοιχεία που περιείχε ο φάκελός του κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησής του». Μετά και από τη θετική γνωμάτευση της ΥΕ το ΤΕΑΥΕΚ προέβη στην έκδοση απόφασης έγκρισης προαιρετικής ασφάλισης (υπόθεση 164199/2013).

Πρόσβαση σε στοιχεία

Παρά τη νομοθετική κατοχύρωση του δικαιώματος πρόσβασης σε έγγραφα και την πρόσφατη κωδικοποίησή του στο άρθρο 1 ΠΔ 28/2015, η απόλαυσή του εξακολουθεί να δυσχεραίνεται από τις δημόσιες υπηρεσίες. Αν και σε πολλές περιπτώσεις, όπως παγίως παρατηρεί ο Συνήγορος (βλ. λ.χ. *Ετήσια Έκθεση 2005*, σ. 73-76), η μη ικανοποίηση του δικαιώματος υποκρύπτει σκοπιμότητες και οφείλεται σε παρελκυστική τακτική των υπηρεσιών, οπωσδήποτε δεν διευκολύνει η παράλληλη δυνατότητα προσχηματικής επίκλησης των διατάξεων του Ν. 2472/1997 για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και η έλλειψη κατευθυντήριων οδηγιών που να συνοψίζουν τις βασικές αρχές όπως έχουν διαμορφωθεί από την ΑΠΔΠΧ και το ΝΣΚ.

Διερεύνηση ευθύνης επαγγελματιών υγείας

Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορά πολίτη που ζητούσε τη χορήγηση αντιγράφου του πρακτικού συνεδρίασης του ΔΣ του Ιατρικού Συλλόγου Πειραιά, κατά την οποία συζητήθηκε αίτηση που είχε υποβάλει. Αρχικά ο ΙΣΠ ισχυρίστηκε ότι δεν είναι κατανοητοί οι λόγοι για τους οποίους ο ενδιαφερόμενος αιτείται το πρακτικό, υποδεικνύοντάς του να αιτιολογήσει το αίτημα. Σε επόμενο αίτημα του ίδιου ο ΙΣΠ απάντησε ότι «η δημοσιότητα των πρακτικών του ΔΣ προβλέπεται μόνο για συγκεκριμένες πράξεις και κατατίθενται ενώπιον συγκεκριμένων αρχών, δεν προβλέπεται από τη νομοθεσία αλλά ούτε και από τη νομολογία δημοσιοποίηση πρακτικών ΔΣ σε τρίτους».

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η επίκληση και τεκμηρίωση απλού εύλογου ενδιαφέροντος και η πλήρωση των λοιπών όρων των άρθρων 5 Ν. 2690/1999 και 1 ΠΔ 28/2015 γεννούν υποχρέωση του ΙΣΠ να ικανοποιήσει αίτημα χορήγησης αποσπάσματος από τα πρακτικά συνεδρίασης του ΔΣ, έστω με απόλειψη των προσωπικών δεδομένων τρίτων που περιλαμβάνονται σε αυτά.

Ύστερα από την παρέμβαση του Συνηγόρου, χορηγήθηκε αντίγραφο του πρακτικού (υπόθεση 219416/2016). Παρόμοια δεν απαιτήθηκε από την 4η ΥΠΕ αίτημα πολίτη να λάβει τις καταθέσεις μαρτύρων και τα λοιπά έγγραφα που περιλαμβάνονται σε φάκελο προκαταρκτικής εξέτασης του άρθρου 125 Ν. 2528/2007, η οποία είχε τεθεί στο αρχείο. Ο Συνήγορος υπενθύμισε τις σχετικές διατάξεις των Ν. 2472/1997 και 2690/1999, ζητώντας να εξεταστεί το αίτημα και να τηρηθεί η εκεί προβλεπόμενη διαδικασία (υπόθεση 219662/2016).

Άδεια λειτουργίας καταστήματος

Ο Δήμος Αμπελοκήπων – Μενεμένους αρνήθηκε να χορηγήσει αντίγραφα των εγγράφων που συνόδευαν την έκδοση άδειας λειτουργίας καταστήματος επεξεργασίας ξηρών καρπών. Διαπιστώθηκε ότι ο νομικός σύμβουλος του δήμου παρέπεμπε τον πολίτη να ζητήσει το μεν αντίγραφο γνωμοδότησης της Διεύθυνσης Υγείας της οικείας περιφέρειας από την ίδια την περιφέρεια, τα δε λοιπά έγγραφα του φακέλου μόνο με εισαγγελική παραγγελία.

Ο Συνήγορος επισήμανε στις υπηρεσίες του δήμου ότι η μεν γνωμοδότηση της Διεύθυνσης Υγείας αποτελεί δημόσιο έγγραφο που φυλάσσεται στον φάκελο της υπόθεσης, οπότε γεννάται υποχρέωση χορήγησης αντιγράφου αυτού με μόνη την ύπαρξη εύλογου ενδιαφέροντος, τα δε λοιπά έγγραφα, αν και ιδιωτικά, φέρουν τον χαρακτήρα διοικητικού εγγράφου καθώς αποτελούν ουσιαστές στοιχεία του φακέλου, οπότε η υπηρεσία υποχρεού-

ται να χορηγήσει αντίγραφό τους σε όποιον αποδεικνύει την ύπαρξη ειδικού έννομου συμφέροντος.

Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου και νεότερη αίτηση, με την οποία αιτιολογήθηκε η ύπαρξη ειδικού έννομου συμφέροντος, ο Δήμος Αμπελοκήπων – Μενεμένης χορήγησε στον πολίτη τα αντίγραφα των εγγράφων³.

Βαθμολόγηση σε εξετάσεις πιστοποίησης ΕΟΠΠΕΠ

Αποτυχόντες στις εξετάσεις Πιστοποίησης Εκπαιδευτικής Επάρκειας Εκπαιδευτών Ενηλίκων Μη Τυπικής Εκπαίδευσης 1ης περιόδου 2015 προσέφυγαν στον Συνήγορο ζητώντας τη μεσολάβησή του προκειμένου ο Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης και Προσόντων Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) να τους επιτρέψει την πρόσβαση στα γραπτά δοκίμια, στα έντυπα αξιολόγησης μικροδιδασκαλίας και σε DVD της βιντεοσκοπημένης διδασκαλίας. Ο ΕΟΠΠΕΠ χορήγησε τα δύο πρώτα ενώ αρνήθηκε την πρόσβαση στο DVD με την αιτιολογία ότι δεν αποτελεί έγγραφο. Αφού ο Συνήγορος επισήμανε ότι το DVD αποτελεί έγγραφο (άρθρα 444 ΚΠολΔ και 13 ΠΚ), επετράπη η πρόσβαση και σε αυτό. Σε υποψήφιο που ζήτησε με εισαγγελική παραγγελία έγχρωμο αντίγραφο του γραπτού του προκειμένου να ελέγξει τη βαθμολόγηση από δύο αξιολογητές με στυλό διαφορετικού χρώματος, ο ΕΟΠΠΕΠ χορήγησε ασπρόμαυρο αντίγραφο, ενώ ουδέποτε απάντησε επί της ουσίας στους προβληματισμούς των ενδιαφερομένων και του Συνηγόρου όσον αφορά τον τρόπο βαθμολόγησης. Καθ' υπόδειξη του Συνηγόρου οι ενδιαφερόμενοι απευθύνθηκαν στην ΑΠΔΠΧ προκειμένου να πληροφορηθούν τα ονόματα των αξιολογητών, τα οποία τελικώς χορηγήθηκαν με εισαγγελική παραγγελία. Τέλος, οι ενδιαφερόμενοι ζήτησαν να πληροφορηθούν τα προσόντα των αξιολογητών τους, τα οποία αρνήθηκε εκ νέου ο ΕΟΠΠΕΠ με την αιτιολογία ότι αποτελούν προσωπικά δεδομένα. Τα στοιχεία αυτά ζήτησε κλιμάκιο του Συνηγόρου σε επίσκεψή του στον ΕΟΠΠΕΠ και αναμένεται η αποστολή τους (υποθέσεις 205283, 206656, 209254/2015).

ΕΓΓΕΝΕΙΣ ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Ανάθεση δημόσιας λειτουργίας προξενείων σε ιδιωτικά γραφεία

Η συνεργασία του Συνηγόρου με ορισμένες ελληνικές διπλωματικές αρχές στο εξωτερικό δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως απόλυτα αγαστή, καθόσον η αρμοδιότητα του Συνηγόρου δεν είναι πάντα γνωστή και ο έλεγχός του δεν είναι πάντα ευπρόσδεκτος. Είναι κατανυκτικές οι δύσκολες συνθήκες κάτω από τις οποίες οι διπλωμα-

τικές αποστολές καλούνται να επιτελέσουν το έργο τους, ωστόσο, όταν η δυσλειτουργία τους προξενεί σοβαρά προσκόμματα στην άσκηση δικαιωμάτων, ο Συνήγορος οφείλει να την επισημαίνει και να προτείνει λύσεις για την εξάλειψή της.

Μολονότι υπάρχουν πολλές δυσκολίες κατά τη διαδικασία της επικύρωσης εγγράφων σε πολλές διπλωματικές αρχές της χώρας μας (Ρωσία, Μεγάλη Βρετανία), ιδιαίτερο πρόβλημα παρατηρείται στις χώρες όπου η επικύρωση των αλλοδαπών εγγράφων γίνεται αποκλειστικά από τα προξενεία (Πακιστάν, Νιγηρία). Στις περιπτώσεις αυτές η διαδικασία επικύρωσης περιλαμβάνει έλεγχο τόσο της εγκυρότητας των εγγράφων όσο και της αλήθειας του περιεχομένου τους.

Αυτό συνεπάγεται την εμπλοκή αλλοδαπών ιδιωτικών νομικών γραφείων, συμβεβλημένων με το προξενείο, τα οποία διεξάγουν τους ελέγχους και ανάλογα με τα αποτελέσματα της έρευνάς τους εισηγούνται στο προξενείο για την τύχη του αιτήματος. Η επικοινωνία των αιτούντων με τα προξενεία στις εν λόγω χώρες πραγματοποιείται κυρίως μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, γεγονός το οποίο δημιουργεί περαιτέρω προβλήματα στην πρόσβαση, στην κατάθεση των αιτήσεων, στην κατανόηση των προϋποθέσεων και των σταδίων της διαδικασίας καθώς και στην ενημέρωση για την έκβαση των αιτημάτων.

Σημειώνεται δε ότι τα προς επικύρωση έγγραφα συχνά αποτελούν απαραίτητα δικαιολογητικά για την άσκηση άλλων δικαιωμάτων, όπως υποβολή αίτησης για κτήση της ελληνικής ιθαγένειας, αναγνώριση επαγγελματικού δικαιώματος, πρόσβαση στην εκπαίδευση. Ο Συνήγορος παρεμβαίνει για την επίλυση των ατομικών υποθέσεων, αλλά ταυτόχρονα έχει προτείνει λύσεις για τη συνολική αντιμετώπιση των ζητημάτων αυτών (υποθέσεις 215727, 217945/2016).

Ο έλεγχος των κατατεθέντων δικαιολογητικών που διενεργείται από αλλοδαπά ιδιωτικά νομικά γραφεία, συμβεβλημένα με το εκάστοτε προξενείο, είναι εξίσου προβληματικός και στη διαδικασία εξέτασης αιτημάτων για οικογενειακή επανένωση πολιτών τρίτων χωρών, η οποία αποτελεί δικαίωμα σύμφωνα με την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία (Οδηγίες 2003/86/ΕΚ και 211/98/ΕΕ, Ν. 4251/2015, ΠΔ 131/2006). Το πρόβλημα είναι ιδιαίτερος έντονο στο Προξενείο Ισλαμαμπάντ όπου παρατηρείται υπέρμετρη καθυστέρηση ολοκλήρωσης της διαδικασίας, μέχρι και επί 7 έτη, γεγονός το οποίο αποτελεί ευθεία καταστρατήγηση των προθεσμιών που τίθενται στον νόμο. Τα αίτια αυτής της μορφής κακοδιοίκησης είναι πολλά, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η

³ http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.parakoloyBisi_pota.361460

κακή συνεργασία των εμπλεκόμενων υπηρεσιών εντός και εκτός Ελλάδος, η μη ορθολογική οργάνωση της διπλωματικής αρχής και η ελλιπής στελέχωσή της. Με δεδομένο ότι οι συνέπειες της δυσλειτουργίας των υπηρεσιών αυτών είναι σημαντικές για τους ενδιαφερόμενους πολίτες, εφιστάται η προσοχή του Υπουργείου Εξωτερικών για την εξάλειψη των προβλημάτων (υποθέσεις 190321/2014, 199501/2015, 216588, 218263/2016).

Άρνηση συνεργασίας δήμων με τον Συνήγορο

Αν και ο Ν. 3094/2003 ρητά ορίζει την υποχρέωση των δημόσιων υπηρεσιών και λοιπών ελεγχόμενων φορέων να συνεργάζονται με τον Συνήγορο και να διευκολύνουν την έρευνά του, διαπιστώθηκαν για ακόμη μία φορά περιπτώσεις έλλειψης της συνεργασίας αυτής, με τη μορφή μη απάντησης προς τα έγγραφα του Συνηγόρου εκ μέρους υπηρεσιών των ΟΤΑ αλλά και των ίδιων των δημάρχων.

Σε ακραίες περιπτώσεις, η μη απάντηση σε επανειλημμένα έγγραφα του Συνηγόρου οδήγησε εντέλει σε αίτημά του προς την αντίστοιχη Αποκεντρωμένη Διοίκηση για εφαρμογή του άρθρου 214 Ν. 3852/2010 που προβλέπει άσκηση εποπτείας στους ΟΤΑ και τα νομικά πρόσωπα αυτών, έλεγχο νομιμότητας των πράξεών τους και πειθαρχικό έλεγχο των αιρετών. Ενδεικτικά, μη λαμβάνοντας απάντηση από τον Δήμο Ερμιονίδας σε τρία έγγραφά του για την εξέταση αιτήματος καταναλωτή σχετικά με τη νομιμότητα επιβολής του ειδικού τέλους 80% από τη ΔΕΥΑ στις καταναλώσεις ύδρευσης, ο Συνήγορος ζήτησε από την οικεία Αποκεντρωμένη Διοίκηση να ασκήσει τις ελεγκτικές αρμοδιότητές της και εκείνη κάλεσε τον δήμαρχο σε απολογία (υπόθεση 202307/2015). Ομοίως μη λαμβάνοντας απάντηση από τον Δήμο Λουτρακίου σε τέσσερα έγγραφά του για την εξέταση αιτήματος καταναλώτριας σχετικά με τη νομιμότητα διαφόρων χρεώσεων, την κατάργηση της υποχρεωτικής ή ελάχιστης κατανάλωσης και την αποστολή αποφάσεων από τις οποίες να προκύπτουν ή να αιτιολογούνται οι ισχύουσες τιμές ύδρευσης και αποχέτευσης, ο Συνήγορος ζήτησε από την οικεία Αποκεντρωμένη Διοίκηση να ασκήσει τις ελεγκτικές αρμοδιότητές της και εκείνη κάλεσε τον δήμαρχο σε απολογία (υπόθεση 210639/2015). Αντίστοιχες παρεμβάσεις έχουν ζητηθεί για τους Δημάρχους Αίγινας (υπόθεση 193019/2014) και Μετσόβου (υπόθεση 206796/2015).

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

- Καταπολέμηση των διακρίσεων
- Φύλο και εργασιακές σχέσεις
- Επιστροφές αλλοδαπών
- Πρόληψη βασανιστηρίων και κακομεταχείρισης
- Προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Ειδική Έκθεση 2016 (άρθρο 20 παράγρ. 3 Ν. 3304/2005)

Διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής

- Εθνική καταγωγή
- Φυλετική καταγωγή: Η περίπτωση των Ρομά

Διακρίσεις λόγω ιθαγένειας

- Επαγγελματικά δικαιώματα πολιτών τρίτων χωρών
- Χορήγηση επιδόματος μακροχρόνια ανέργων σε πολίτες τρίτων χωρών
- Συμμετοχή μαθητών σε προγράμματα Erasmus

Διακρίσεις λόγω αναπηρίας

- Πρόσβαση στην εργασία
- Προσβασιμότητα σε δημόσια κτίρια και κοινόχρηστους δημοτικούς χώρους
- Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή σε οροθετικά άτομα
- Εκπαίδευση παιδιών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Διακρίσεις λόγω ηλικίας

- Πρόσβαση στην εργασία
- Κινητικότητα και συνταξιοδότηση
- Άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας

Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων

- Αντιρρησίες συνείδησης
- Ταφή και αποτέφρωση

Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου

- Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων των παιδιών ομογενεϊκών οικογενειών
- Αιτούντες άσυλο

Δράσεις προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ευαισθητοποίηση και κατάρτιση

Η παρούσα Έκθεση αποτυπώνει τη δράση του Συνηγόρου το έτος 2016 ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού, σύμφωνα με την κατά τον Ν. 3304/2005 αρμοδιότητά του. Η Έκθεση συμπεριλαμβάνει και υποθέσεις για τη διερεύνηση των οποίων δεν αξιοποιήθηκαν τα θεσμικά εργαλεία που προβλέπονται στον Ν. 3304/2005, καθώς δεν ενέπιπταν με τη στενή έννοια του νόμου (*stricto sensu*) στο πεδίο εφαρμογής του. Οι υποθέσεις αυτές εξετάστηκαν υπό το πρίσμα της γενικότερης αρμοδιότητας του Συνηγόρου για την προστασία των δικαιωμάτων, καθώς και της ειδικότερης ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (άρθρο 19 παράγρ. 1 Ν. 3304/2005). Επίσης, στην παρούσα Έκθεση έχουν συμπεριληφθεί υποθέσεις που αφορούν διακρίσεις λόγω ταυτότητας φύλου, παρά το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος λόγος διάκρισης δεν εντάσσεται στο ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 3304/2005. Η πάγια αυτή επιλογή του Συνηγόρου γίνεται για λόγους συνάφειας με το αντικείμενο της Έκθεσης, αλλά και για λόγους ανάδειξης των προβλημάτων της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας και προώθησης της επίλυσής τους. Αναλυτικότερα, κατά το 2016, σύμφωνα με τα ανωτέρω κριτήρια, ο Συνήγορος διερεύνησε 219 υποθέσεις στις οποίες φερόταν να συντρέχει διακριτική μεταχείριση σε βάρος κάποιου ή κάποιων προσώπων. Από αυτές, οι εκκρεμείς υποθέσεις προηγούμενων ετών είναι 78. Από το σύνολο των υποθέσεων αρχειοθετήθηκαν 48, επειδή κρί-

θηκαν εκτός αρμοδιότητας, αβάσιμες ή διακόπηκε η διερεύνησή τους λόγω μη προσκόμισης στοιχείων από τους ενδιαφερομένους. Η έκβαση των 80 υποθέσεων, των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2016, ήταν κατ' αρχάς θετική σε 37 περιπτώσεις, ενώ σε 19 περιπτώσεις η διοίκηση αρνήθηκε να συμμορφωθεί και σε 24 από αυτές διαπιστώθηκε τελικώς ότι οι ενέργειές της ήταν σύνομες. Οι υπόλοιπες 91 εξακολουθούν να διερευνώνται.

Με τον Ν. 3304/2005 ο Συνήγορος ορίστηκε για πρώτη φορά φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως εθνικής ή φυλετικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού στον δημόσιο τομέα. Παρά τις σοβαρές ελλείψεις του νόμου αυτού, τόσο στο σκέλος που αφορά το ρυθμιστικό εύρος και την επάρκειά του όσο και στην επιλογή επιμερισμού της οικείας αρμοδιότητας σε φορείς που δεν πληρούν τις απαιτούμενες εγγυήσεις ανεξαρτησίας (Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας και Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης), ο νόμος αυτός οργάνωσε ένα σύνθετο και καινοφανές πλέγμα ενεργοποίησης μηχανισμών προστασίας του θιγόμενου προσώπου, που συναρτάται ευθέως με την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και υπερβαίνει το παραδοσιακό πρότυπο ελέγχου και εποπτείας της νομιμότητας. Ο νόμος αυτός φάνηκε, ωστόσο, να ανταποκρίνεται περισσότερο στην υποχρέωση ενσωμάτωσης των Οδηγιών 2000/43 και 2000/78 του Συμβουλίου, παρά στην ανάγκη προσαρμογής του

οικείου πλαισίου στις εγχώριες ανάγκες αποτελεσματικής αντιμετώπισης των διακρίσεων.

Η εμπειρία του Συνηγόρου το διάστημα που έχει μεσολαβήσει από το 2005 καταδεικνύει ότι το ζήτημα της πραγματικής ισότητας επανέρχεται συχνά και μάλιστα με τρόπο που καθιστά σαφές ότι η αποτελεσματική αντιμετώπισή του ξεπερνά τα ατομικά χαρακτηριστικά της αναφοράς ενός προσώπου και προσλαμβάνει συστημική διάσταση. Πέρα από την καχυποψία έναντι του διαφορετικού που τακτικά εκδηλώνεται από την πλευρά της διοίκησης στη συναλλαγή της με πολίτες οι οποίοι διαθέτουν διαφορετικά χαρακτηριστικά (εθνικά, φυλετικά, θρησκευτικά κ.λπ.), συχνά ακόμη και στη νομοθεσία αποτυπώνονται κατάλοιπα αυτής της καχυποψίας.

Στατιστικά ανά πεδίο διάκρισης						
	Σύνολο αναφορών που εξετάστηκαν κατά το 2016	Αναφορές που υποβλήθηκαν κατά το 2016	Αναφορές προηγούμενων ετών που εξετάστηκαν το 2016	Διακρίσεις στην εργασία/απασχόληση	Διακρίσεις στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση	Διακρίσεις στη διάθεση αγαθών, παροχή υπηρεσιών, στέγαση
Ρομά	57	26	31	0	13	44
Εθνική καταγωγή/φυλετική καταγωγή (εκτός υποθέσεων Ρομά)	13	11	2	4	3	6
Αναπηρία	73	56	17	23	36	14
Ηλικία	32	21	11	31	1	0
Σεξουαλικός προσανατολισμός	8	6	2	0	2	6
Ταυτότητα φύλου	3	3	0	1	0	2
Θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις	33	18	15	1	0	32
ΣΥΝΟΛΟ	219	141	78	60	55	104

Στο πλαίσιο αυτό διαπιστώνεται ότι οι διακρίσεις στην Ελλάδα εμφανίζουν δομικά χαρακτηριστικά που αντλούν έρεισμα:

- είτε από την ίδια τη νομοθεσία και τα κατάλοιπα διατάξεων που αντιβαίνουν στον ίδιο τον νόμο κατά των διακρίσεων, όπως προαναφέρθηκε
- είτε από την ανέλεγκτη διάρθρωση πεδίων δραστηριότητας, όπως η απασχόληση, που επιτρέπουν την εκμετάλλευση (χαρακτηριστικό παράδειγμα η μαύρη εργασία και η εκμετάλλευση της εργασίας ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού)
- είτε από διοικητικές πρακτικές και αυτοματισμούς, που εμφανίζουν τις διακρίσεις λόγω των επίμαχων χαρακτηριστικών (φύλου, εθνικών, φυλετικών, ηλικίας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου) ως περίπου αυτονόητες.

Η εμπειρία αυτή αναδεικνύει την αξία και την ανάγκη εστίασης και ενδυνάμωσης της διαμεσολαβητικής παρέμβασης του Συνηγόρου, αλλά και την ανάγκη αξιοποίησης θεσμικών εργαλείων για την αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων του, όταν ο διαμεσολαβητικός ρόλος δεν επαρκεί. Η αξιοποίηση της διαμεσολαβητικής παρέμβασης του Συνηγόρου, ευθέως συνδεδεμένη με τη φυσιογνωμία του θεσμού και την παραδοσιακή του λειτουργία, επιτρέπει τη συνεισφορά του στη διάχυση και προώθηση τόσο στη διοίκηση όσο και στο ευρύτερο κοινό μιας αντίληψης που σέβεται τη διαφορετικότητα και αντιστρατεύεται εδραιωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις που αφορούν συλλογικότητες με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (εθνοφυλετικά, θρησκευτικά, αναπηρίας, ηλικίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου). Ιδίως στον ιδιωτικό τομέα, ωστόσο, η παρέμβαση αυτή ενδέχεται να αποδειχθεί αναποτελεσματική αν δεν συνδυαστεί με την πρόβλεψη ή την αξιοποίηση μηχανισμών επιβολής κυρώσεων. Δεν είναι τυχαία, άλλωστε, η νομοθετική επιλογή ανάθεσης στον Συνήγορο της αρμοδιότητας προώθησης και εποπτείας της ισότητας των φύλων στην απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα, σε συνεργασία με το ΣΕΠΕ. Με την επιλογή αυτή διατηρείται ο ανεξάρτητος εποπτικός ρόλος του Συνηγόρου, ενώ παράλληλα αξιοποιείται η μακρόχρονη εμπειρία, αλλά και τα θεσμικά εργαλεία παρέμβασης του ΣΕΠΕ στο πεδίο της ιδιωτικής απασχόλησης.

Η πρόσφατη αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου και η ανάθεση στον Συνήγορο του συνόλου της αρμοδιότητας προώθησης και εποπτείας της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα με τον νέο Ν. 4443/2016 στο πρότυπο της αντίστοιχης αρμοδιότητας του Συνηγόρου για την ισότητα των φύλων, όπως αυτή αποτυπώνεται στον Ν. 3896/2010, αναμένεται να εξορθολογίσει το υφιστάμενο και εξαιρετικά σύνθετο οργανωτικό πλαίσιο και να διευκολύνει την πρόσβαση θυμάτων διακρίσεων στον αρμόδιο ενιαίο φορέα, ανεξάρτητα από τον λόγο διάκρισης που

συντρέχει στο πρόσωπό τους και ανεξάρτητα από το πεδίο, δημόσιο ή ιδιωτικό, στο οποίο αυτή εκδηλώθηκε.

Στο πλαίσιο αυτό, σε σωστή, καταρχήν, κατεύθυνση, κινείται η πρόβλεψη στον νέο νόμο των υπηρεσιών και φορέων που θα συνδράμουν τον Συνήγορο στο έργο του με στόχο έναν ευρύτερο διοικητικό αλλά και κοινωνικό συντονισμό για την προώθηση της ισότητας (άρθρα 13 και 15-17). Οι φορείς και οι υπηρεσίες αυτές συνθέτουν το πλέγμα ενός θεσμικού μηχανισμού συνεργασίας για την αποτελεσματική καταπολέμηση των διακρίσεων και αναμένεται να συμβάλουν καθοριστικά στην επίτευξη των σκοπών του νόμου. Πέρα από τη συνολική ανάθεση της αρμοδιότητας σε ενιαίο φορέα και τη διαμόρφωση ενός θεσμικού πλαισίου φορέων και υπηρεσιών για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και τη συνεργασία με τον Συνήγορο, θετικά αποτιμάται:

- Η συμπερίληψη της ταυτότητας φύλου και των χαρακτηριστικών φύλου στους λόγους διάκρισης στον νέο νόμο για την ίση μεταχείριση (Ν. 4443/2016), καθώς και η χρήση του ορθότερου όρου «σεξουαλικός προσανατολισμός» έναντι του «γενετήσιος προσανατολισμός». Άλλωστε, ο Συνήγορος παγίως εξέταζε τις σχετικές αναφορές υπό το πρίσμα της έννοιας της ταυτότητας φύλου και όχι με βάση το περιοριστικό νομοθετικό πλαίσιο που έθετε ο Ν. 3896/2010.
- Η προσθήκη και ο προσδιορισμός της έννοιας της πολλαπλής διάκρισης, της διάκρισης λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών, της εξ' αντανάκλασας διάκρισης λόγω σχέσης με άτομα που δι-αθέτουν ένα από τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά, αλλά και ο ορισμός των εύλογων προσαρμογών στο άρθρο 2, όπως προβλέπεται και στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα Ατόμων με Αναπηρία.
- Η απαίτηση ειδικώς αιτιολογημένης απόκλισης σε περιπτώσεις που αφορούν διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας, είναι κατ' αρχάς θετική εξέλιξη, θα ήταν σκόπιμο, ωστόσο, να γίνει ειδική μνεία στο ειδικό καθεστώς των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο, αλλά και στα αυξημένα δικαιώματα που δίδουν το καθεστώς το επί μακρόν διαμενόντων αλλοδαπών τρίτων χωρών.
- Η πρόβλεψη της υποχρέωσης της διοίκησης να αιτιολογεί με επάρκεια και σύμφωνα με τις αυστηρές προϋποθέσεις του νόμου τυχόν δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση, ιδίως στις περιπτώσεις διακρίσεων λόγω ηλικίας, δεδομένου ότι από την εμπειρία του Συνηγόρου κατά την εφαρμογή του Ν. 3304/2005 συχνά οι ηλικιακές διακρίσεις θεωρούνται σχεδόν αυτονόητες και μη χρήζουσες αιτιολόγησης.
- Η απαίτηση πλήρους και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας σε περιπτώσεις απόκλισης από το διατακτικό του πορίσματος που διαμορφώνει ο Συνήγορος κατά τη διερεύνηση καταγγελίας.

Δεν μπορεί, ωστόσο, παρά να επισημανθεί ότι η νομοθετική πρωτοβουλία εμφανίζεται άτολμη στο σκέλος που αφορά την οριζόντια επέκταση των πεδίων εφαρμογής της Οδηγίας 2000/78, δηλαδή την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, εκτός από τον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας και στην κοινωνική προστασία, τις κοινωνικές παροχές, την εκπαίδευση και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Η οριζόντια διεύρυνση των πεδίων αυτών, μολονότι δεν αποτέλεσε τελικά αντικείμενο νέας Οδηγίας από τα αρμόδια όργανα της ΕΕ, αποτελεί σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τα κράτη μέλη, προκειμένου να αναλάβουν σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες και να εξορθολογίσουν το θεσμικό πλαίσιο καταπολέμησης των διακρίσεων. Υπό αυτό το πρίσμα, το ζήτημα της ολιστικής προσέγγισης των διακρίσεων παραμένει σε εκκρεμότητα.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, μετά την ψήφιση του νέου νόμου για την ίση μεταχείριση αναμένεται να ενδυναμωθεί η συστηματική εστίαση σε ζητήματα καταπολέμησης των διακρίσεων σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και σε ευρύτερα πεδία των ήδη υφιστάμενων με βάση την ισχύουσα μέχρι σήμερα νομοθεσία. Την ετοιμότητα του Συνηγόρου να ανταποκριθεί στις αυξημένες απαιτήσεις του νέου του ρόλου αναδεικνύει και η πρόσφατη οργανωτική επιλογή της Αρχής να συσταθεί ειδικό τμήμα (Κύκλος Ίσης Μεταχείρισης) με αντικείμενο την προώθηση της ίσης μεταχείρισης και την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, εθνικής ή φυλετικής καταγωγής, αναπηρίας, ηλικίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Εθνοτική καταγωγή

Οι διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής αφορούν διαφοροποιήσεις στη μεταχείριση ενός προσώπου που συχνά σχετίζονται με την καχυποψία ή την προκατάληψη έναντι χαρακτηριστικών εθνικής ετερότητας. Η καχυποψία ή η προκατάληψη αυτή μπορεί να αφορά τη διοικητική πρακτική ή ακόμα και την ίδια τη νομοθετική πρόβλεψη. Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα δεν περιορίζεται μόνο στην αλλοδαπή ιθαγένεια, αλλά παρατηρείται και στη μεταχείριση ελλήνων πολιτών, είτε πρόκειται για αλλογενείς είτε για πολιτογραφηθέντες Έλληνες.

Αστική και δημοτική κατάσταση

Ενδεικτική περίπτωση είναι η πρακτική που ακολουθείται σχετικά με τη διόρθωση ή την αλλαγή του ονόματος πολιτογραφηθέντων

ακόμη και μετά την έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης. Η στάση αυτή φαίνεται να σχετίζεται με την επιδίωξη να διατηρούνται «ορατά» χαρακτηριστικά εθνικής ετερότητας, ακόμη και μετά την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας. Το Υπουργείο Εσωτερικών αρνείται να καταχωρίσει στα βιβλία δημοτολογίου τις μεταβολές που έχουν επέλθει στα επίμαχα στοιχεία των πολιτογραφηθέντων, μολονότι έχει εκδοθεί σχετική δικαστική απόφαση, υποστηρίζοντας ότι η καταχώρισή τους στο δημοτολόγιο διενεργείται μόνο βάσει των στοιχείων της απόφασης πολιτογράφησης τους και οποιαδήποτε αλλαγή πρέπει να επέλθει μόνο μέσω διόρθωσης της απόφασης αυτής. Η άρνηση αυτή, ωστόσο, δεν προβλέπεται στον νόμο, παραβιάζει την πάγια συναφή νομολογία του ΣτΕ και στην πράξη στερεί τη δυνατότητα αλλαγής των ονοματεπωνυμικών στοιχείων των πολιτογραφηθέντων με όρους ισότιμους έναντι των άλλων ελλήνων πολιτών. Με δεδομένο ότι η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του υπουργείου εμμένει στη θέση της, ο Συνήγορος έχει ζητήσει την παρέμβαση της αρμόδιας Γενικής Γραμματείας προκειμένου να αποκατασταθεί η ισονομία, όσον αφορά το δικαίωμα στο όνομα και την ταυτότητα μεταξύ όλων των γεννημένων στην Ελλάδα ανηλίκων, ανεξαρτήτως του χρόνου ή τρόπου κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας (υπόθεση 212133/2016).

Αντίστοιχη προβληματική που εισάγει διάκριση λόγω εθνοτικής καταγωγής εμφανίζει και το ζήτημα της καθυστερημένης εγγραφής στο δημοτολόγιο ανήλικων αρρένων τέκνων πολιτογραφηθέντων, που γεννήθηκαν πριν από την πολιτογράφηση των γονέων τους. Το μητρώο αρρένων καταρτίζεται τον Σεπτέμβριο κάθε έτους, οπότε και καταχωρίζεται ο αντίστοιχος αριθμός μητρώου για κάθε παιδί γεννημένο εντός του έτους αυτού. Μέχρι το χρονικό αυτό σημείο, τα τέκνα των λοιπών ελλήνων πολιτών, που γεννιούνται εντός του έτους, εγγράφονται κανονικά στο δημοτολόγιο και ο αριθμός μητρώου συμπληρώνεται στη συνέχεια. Η πρακτική αυτή, ωστόσο, δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις παιδιών που γεννήθηκαν πριν από την πολιτογράφηση του γονέα τους, μολονότι τα ανήλικα τέκνα πολιτογραφηθέντος αποκτούν, σύμφωνα με τον νόμο, αυτόματα την ελληνική ιθαγένεια. Στις περιπτώσεις αυτές, η διαδικασία εγγραφής δεν γίνεται άμεσα, αλλά διατηρείται σε εκκρεμότητα έως και ένα έτος, ενώ για το διάστημα που μεσολαβεί οι συγκεκριμένοι ανήλικοι καταγράφονται ενδεικτικά ως αλλοδαπά τέκνα στην οικογενειακή μερίδα του γονέα τους. Η πρακτική αυτή έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά αυτά μέχρι την οριστική εγγραφή τους στα μητρώα να στερούνται στοιχειώδη δικαιώματα, όπως η ασφάλιση, καθώς δεν καθίσταται πρακτικά δυνατή η προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών. Η παρέμβαση του Συνηγόρου προς την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής για ατομική περίπτωση είχε επιτυχή έκβαση. Δεδομένου, ωστόσο, ότι από τη διερεύνηση της αναφοράς διαπιστώθηκε ότι

το πρόβλημα είχε γενικό χαρακτήρα, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών και ζήτησε την έκδοση σχετικής εγκυκλίου (υπόθεση 216930/2016).

Φυλετική καταγωγή: Η περίπτωση των Ρομά

Το ζήτημα των διακρίσεων λόγω φυλετικής καταγωγής, όπως τουλάχιστον αποτυπώνεται στις σχετικές αναφορές, αφορά σχεδόν αποκλειστικά Ρομά. Τα θέματα που τίθενται αφορούν κυρίως ζητήματα στέγασσης (μετεγκατάσταση, στεγαστικά δάνεια), επιβολής προστίμων για αυθαίρετες κατασκευές, αλλά και ζητήματα διατάραξης της κοινωνικής ειρήνης, λόγω των επιπτώσεων που έχουν οι συνθήκες διαβίωσης των Ρομά και η απουσία υποδομών υγιεινής στην ποιότητα ζωής των περιοίκων.

Στεγαστική αποκατάσταση

Η πάγια επισήμανση του Συνηγόρου για τη δυσανάλογη επιβάρυνση που συνεπάγεται η εξίσωση παραπηγμάτων από πρόχειρα και ευτελή υλικά, με μόνιμες και συμβατικές κατασκευές οικών, από άποψη πολεοδομικών προστίμων, καθώς και η σχετική πρότασή του (τα έτη 2014 και 2015) για νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος, δεν έχει βρει ακόμη έμπρακτη ανταπόκριση από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Υπενθυμίζεται ότι η σχετική νομοθετική ρύθμιση προτάθηκε από την Αρχή ως γενική πρόβλεψη για την αντιμετώπιση επιμέρους κατηγοριών κατασκευών ουσιασώς διαφορετικών μεταξύ τους με πρόσφορο και αντικειμενικό τρόπο σε ό,τι αφορά τα πρόστιμα. Η πρόταση αυτή αφορά οποιονδήποτε πολίτη βρίσκεται σε αντικειμενική δυσχέρεια να στεγαστεί σε οίκημα που αποτελεί συμβατική κατασκευή και όχι αποκλειστικά άτομα με συγκεκριμένα φυλετικά χαρακτηριστικά (Ρομά).

Με αναφορά ομάδας 50 οικογενειών από το Ποντισμένο Σερρών, τέθηκε εκ νέου το ζήτημα της αδυναμίας εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, τα οποία ελήφθησαν με εγγύηση του Δημοσίου. Μετά την πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση που προέκυψε, σε συνέχεια και σχετικής παρέμβασης του Συνηγόρου προς τα συναρμόδια Υπουργεία Οικονομικών και Εσωτερικών (άρθρο 27 Ν. 4416/2016), διατηρήθηκε το καθεστώς επιδότησης και εγγυήσεων στα δάνεια αυτά.

Ωστόσο, η ρύθμιση αυτή δεν επιλύει το συνολικό πρόβλημα στις περιπτώσεις που οι οφειλές από τα δάνεια που δεν εξυπηρετούνται, έχουν ήδη καταστεί ληξιπρόθεσμες και απαιτητές και ένας αριθμός των δανείων αυτών έχουν περάσει από τα πιστωτικά ιδρύματα στις ΔΟΥ των οφειλετών, στις οποίες έχουν βεβαιωθεί. Ως αποτέλεσμα, η οφειλή είναι πλέον απέναντι στο Δημόσιο και όχι

σε πιστωτικό ίδρυμα, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις έχουν εκδοθεί κατασχετήρια. Τα κατασχετήρια αυτά έχουν προκαλέσει μεγάλη ανησυχία σε οικογένειες Ρομά που έχουν ήδη είτε αγοράσει είτε ανεγείρει κατοικίες με τα δάνεια αυτά και έχουν μονίμως εγκατασταθεί εκεί.

Περαιτέρω, λόγω των οφειλών προς ΔΟΥ, έχουν υπάρξει και κατασχέσεις λογαριασμών εις χείρας πιστωτικών ιδρυμάτων. Ο Συνήγορος παρενέβη για να αποδοθούν στους δικαιούχους ποσά (συγκεκριμένα από αγροτικές επιδοτήσεις) που είχαν κατατεθεί στους δεσμευμένους λογαριασμούς και ενημέρωσε τους πολίτες για την υποχρεωτική δήλωση λογαριασμών στο TAXIS ως ακατάσχετων (υπόθεση 213625/2016).

Συνθήκες διαβίωσης και σχέσεις με περιοίκους

Η κοινωνική ένταση που προκαλείται ως συνέπεια των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά, ιδίως σε μη Ρομά κατοίκους που διαμένουν κοντά σε αυθαίρετους καταυλισμούς, έχει επανειλημμένως απασχολήσει τον Συνήγορο. Στις περιπτώσεις αυτές, η παρέμβαση του Συνηγόρου εκ των πραγμάτων έχει αποδέκτη, καταρχήν, τη διοίκηση και τις εκάστοτε εμπλεκόμενες υπηρεσίες. Συχνά, ωστόσο, και με δεδομένη την απουσία μηχανισμών κοινωνικής ειρήνευσης, η παρέμβαση του Συνηγόρου περιλαμβάνει και αυτή τη διάσταση.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε καταγγελίες περιοίκων για ανθυγιεινές συνθήκες διαβίωσης και προβλήματα από την παραβατική συμπεριφορά Ρομά, οι ενέργειες του Συνηγόρου δεν εξαντλούνται στην παρέμβασή του προς τις εκάστοτε αρμόδιες αστυνομικές (μέτρα αστυνόμευσης και αντιμετώπισης παραβάσεων) και δημοτικές υπηρεσίες (καθαριότητα κ.λπ.). Συχνά είναι αναγκαία η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αναφερόμενων σχετικά με την ανάγκη αντιστάθμισης μειονεκτημάτων που αντιμετωπίζει η συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα, προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική τους ένταξη και να περιοριστεί ο κοινωνικός τους αποκλεισμός.

Είναι ενδεικτική η υπόθεση σωματείου κατοίκων στη Νέα Ποτίδαια Χαλκιδικής, κατά τη διερεύνηση της οποίας ο Συνήγορος έκανε αναφορά σε δράσεις που περιλαμβάνονται στο «Επιχειρησιακό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας» αλλά και στον Πρακτικό Οδηγό για Δημοτικές Αρχές¹, τον οποίο εκπόνησε το 2011 και περιλαμβάνει τη συστηματικοποίηση των υποχρεώσεων των δήμων σε ζητήματα διαχείρισης προσώπων που διαμένουν σε πρόχειρα καταλύματα (υπόθεση 213119/2016). Σε αντίστοιχη αναφορά

¹ http://www.synigoros.gr/?i=maps.el.roma_genika.228696

για προβλήματα από την εγκατάσταση Ρομά στην Τανάγρα, ο Συνήγορος κινητοποίησε την υγειονομική υπηρεσία της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας προκειμένου να πραγματοποιήσει αυτοψία και αφού επιβεβαιώθηκε το πρόβλημα, ζήτησε από τον οικείο δήμο να προβεί άμεσα σε καθαρισμό. Ο δήμος ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι προέβη στις αναγκαίες ενέργειες καθαριότητας αλλά και στην τοποθέτηση των αναγκαίων υποδομών για τη συστηματική αποκομιδή απορριμμάτων (υπόθεση 203887/2015).

Εκπαιδευτική ένταξη των παιδιών

Ο Συνήγορος το 2015 υπέβαλε στο Υπουργείο Παιδείας τις διαπιστώσεις και τις προτάσεις του για το ζήτημα της εκπαιδευτικής ένταξης των παιδιών Ρομά (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 105-106 και 151-152). Το 2016 η Αρχή εξακολούθησε να ερευνά ανάλογες υποθέσεις, κυρίως όσον αφορά την καλύτερη ένταξη των παιδιών στα σχολεία με στόχο την παροχή ουσιαστικής εκπαίδευσης και τη μεγιστοποίηση της παραμονής τους στο σχολικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο διερεύνησης σειράς αναφορών για το θέμα αυτό, ο Συνήγορος επισκέφθηκε και φέτος μεγάλο αριθμό οικισμών και καταυλισμών σε όλη τη χώρα, καθώς και σχολεία στα οποία φοιτούν παιδιά Ρομά, και συνεργάστηκε με φορείς και υπηρεσίες που ασχολούνται με το ζήτημα.

Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση δεκαεπτάχρονης μαθήτριας, η οποία κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, και ενώ φοιτούσε στο γυμνάσιο, παντρεύτηκε κατά τις παραδόσεις των Ρομά με μαθητή λυκείου που διέμενε σε άλλη περιοχή. Λόγω του γάμου της, μετακινήθηκε και μετεγγράφηκε σε σχολείο άλλης περιοχής. Στη συνέχεια όμως, επέστρεψε στο αρχικό σχολείο της και επιχείρησε να συνεχίσει τη φοίτησή της. Στο τέλος της σχολικής χρονιάς η φοίτησή της κρίθηκε ανεπαρκής λόγω του ότι είχε ξεπεράσει κατ' ολίγον τον μέγιστο επιτρεπόμενο αριθμό απουσιών και έπρεπε να επαναλάβει την τάξη, παρότι και τα δύο σχολεία ανέφεραν ότι ήταν καλή μαθήτρια, συνεργάσιμη και επιμελής. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Παιδείας επισημαίνοντας ότι:

- η εκπαιδευτική κοινότητα πρέπει να συνεκτιμά τις ιδιαιτερότητες της εν λόγω κοινωνικής ομάδας και τα προσκόμματα που παρεμποδίζουν την ομαλή φοίτηση των παιδιών και απορρέουν από τις οικογενειακές τους παραδόσεις και υποχρεώσεις, και σε συνδυασμό με την κατάλληλη υποστήριξη από κοινωνικές υπηρεσίες να επιδείξει τη μέγιστη δυνατή κατανόηση και υποστήριξη στην ισότιμη εκπαιδευτική συμμετοχή τους
- η ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από μία μαθήτρια Ρομά αποτελεί θετικό πρότυπο για την υπόλοιπη κοινότητα και θα πρέπει να ενισχυθεί, ιδίως σε περιοχές όπου η πάγια πρακτική είναι η διακοπή της φοίτησης των κοριτσιών στο γυμνάσιο
- στο πλαίσιο σχετικών συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης

για τη φοίτηση των παιδιών Ρομά στο σχολείο ενθαρρύνεται η υιοθέτηση εκπαιδευτικών πολιτικών που στηρίζονται στην ευελιξία λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαιτερότητα των κοινοτήτων Ρομά ως μετακινούμενων πληθυσμών και, μεταξύ άλλων, δίνεται έμφαση στην αποφυγή της εγκατάλειψης του σχολείου, στη φοίτηση των παιδιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στη φοίτηση των κοριτσιών.

Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου δόθηκε η δυνατότητα στη μαθήτρια να δώσει εξετάσεις τον Σεπτέμβριο και να προαχθεί στην επόμενη τάξη (υπόθεση 215493/2016).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Η γενική ρήτρα εξαίρεσης από το ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 3304/2005 λόγω ιθαγένειας, σε συνδυασμό με τους περιορισμούς που τίθενται στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, συντηρεί μια ασάφεια ως προς το ακριβές καθεστώς προστασίας. Η διοίκηση συχνά αντιμετωπίζει με επιφυλακτικότητα τα δικαιώματα πολιτών που δεν έχουν ελληνική ιθαγένεια ή καταγωγή. Η επιφυλακτικότητα ή η αμήχανη στάση της ελληνικής διοίκησης στην απόδοση δικαιωμάτων δεν αφορά μόνο αλλοδαπούς πολίτες τρίτων χωρών, αφορά συχνά και πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τους οποίους η ελληνική έννομη τάξη οφείλει να επιφυλάσσει σε πολλούς τομείς ίση μεταχείριση με τους Έλληνες πολίτες.

Επαγγελματικά δικαιώματα πολιτών τρίτων χωρών

Ο άμεσος ή έμμεσος αποκλεισμός πολιτών τρίτων χωρών από την άσκηση συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων, τα δικαιώματα των οποίων είναι νομοθετικά κατοχυρωμένα, όπως για παράδειγμα οικονομολόγος, γεωτεχνικός, ψυχολόγος, γιατρός, χειριστής πηδαλιούχου αλιευτικού σκάφους, προσωπικό ασφαλείας κ.λπ., αποτελεί αντικείμενο μεγάλου αριθμού αναφορών. Στο πλαίσιο της θεσπισθείσας νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων, η διαφορετική μεταχείριση με κριτήριο την ιθαγένεια στην επιλογή, την πρόσβαση και την άσκηση μιας ορισμένης επαγγελματικής δραστηριότητας δεν είναι κατ' αρχάς ανεπίτρεπτη.

Ωστόσο, ο Συνήγορος εξετάζει το ενδεχόμενο συνολικής παρέμβασης σχετικά με τα επαγγελματικά δικαιώματα αλλοδαπών που είναι μέλη οικογένειας έλληνα πολίτη ή πολίτη Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατόχων άδειας διαμονής επί μακρόν διαμένοντος και δεύτερης γενιάς, για τους οποίους η εθνική και κοινοτική νομοθεσία επιφυλάσσει διευρυμένα δικαιώματα σε σχέση με τους λοιπούς πολίτες τρίτων χωρών, ενόψει και του νέου Ν. 4443/2016.

Το κριτήριο της ιθαγένειας ως προϋπόθεση για την ένταξη στο Εθνικό Μητρώο Πιστοποιημένων Αξιολογητών

Παράδειγμα έμμεσου αποκλεισμού από επαγγελματική δραστηριότητα πολίτη τρίτης χώρας είναι η αναφορά αλβανής, η οποία διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα επί 16 έτη, ως σύζυγος έλληνα πολίτη, είναι κάτοχος βασικού τίτλου σπουδών ημεδαπού ΤΕΙ, μεταπτυχιακού διπλώματος ΑΕΙ και υποψήφια διδάκτορας. Η αναφερόμενη ζήτησε τη συνδρομή του Συνηγόρου προκειμένου να διαπιστωθεί εάν νομίμως στερείται του δικαιώματος εγγραφής στο Εθνικό Μητρώο Πιστοποιημένων Αξιολογητών (ΕΜΠΑ) της Γενικής Διεύθυνσης Ιδιωτικών Επενδύσεων, καθώς σχετική αίτησή της είχε απορριφθεί με την αιτιολογία ότι «Δικαίωμα υποβολής υποψηφιότητας έχουν μόνο φυσικά πρόσωπα, έλληνες πολίτες ή πολίτες κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι για την εγγραφή στο εν λόγω μητρώο οι υποψήφιοι οφείλουν να είναι κάτοχοι τίτλου σπουδών ΑΕΙ ή ΑΤΕΙ που να πιστοποιεί ότι διαθέτουν την απαιτούμενη ακαδημαϊκή γνώση για τη διεκπεραίωση του έργου του αξιολογητή και να διαθέτουν αποδεδειγμένα την απαιτούμενη εμπειρία στην αξιολόγηση των επενδυτικών σχεδίων. Ωστόσο, στη σχετική δημόσια πρόσκληση δήλωσης ενδιαφέροντος για την εγγραφή στο ΕΜΠΑ τέθηκε, μεταξύ άλλων, το κριτήριο των επαγγελματικών προσόντων για την άσκηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων του οικονομολόγου, του γεωτεχνικού και του μηχανικού, που εμμέσως θέτει ζήτημα ιθαγένειας, εφόσον δικαίωμα πρόσβασης στις επαγγελματικές αυτές δραστηριότητες έχουν μόνο έλληνες πολίτες και πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η υπόθεση εκκρεμεί, καθώς αναμένεται η ανταπόκριση της αρμόδιας Διεύθυνσης του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης στη σχετική παρέμβαση του Συνηγόρου (υπόθεση 221018/2016).

Χορήγηση επιδόματος μακροχρόνια ανέργων σε πολίτες τρίτων χωρών

Μακροχρόνια άνεργος αλβανός πολίτης και κάτοχος άδειας διαμονής δεύτερης γενιάς υπέβαλε αίτηση στον ΟΑΕΔ για τη χορήγηση επιδόματος μακροχρόνια ανέργων, μετά την εξάντληση δωδεκάμηνης τακτικής επιδότησης ανεργίας. Το αίτημά του απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι δεν είναι έλληνας πολίτης ή πολίτης κράτους μέλους της ΕΕ, όπως ορίζει η σχετική διάταξη του Ν. 4093/2012. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η διοίκηση πρέπει να λάβει υπόψη τις διατάξεις της ευρωπαϊκής και εσωτερικής νομοθεσίας (Οδηγία 2003/109/ΕΚ και Ν. 4251/2014), με τις οποίες εξομοιώνονται πολίτες τρίτων χωρών με τους έλληνες και ευρωπαίους πολίτες, σχετικά με την πρόσβαση σε παροχές και δικαιώματα. Ειδικότερα, με τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας καθορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του επί μακρόν διαμένοντος αλλοδαπού

πολίτη τρίτης χώρας, δικαιώματα τα οποία απολαμβάνουν και οι κάτοχοι άδειας διαμονής δεύτερης γενιάς. Ο νόμος κατοχυρώνει την αρχή της ίσης μεταχείρισης των επί μακρόν διαμενόντων με τους ημεδαπούς όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την κοινωνική ασφάλεια και τα βασικά πλεονεκτήματα της κοινωνικής αρωγής και προστασίας. Σύμφωνα δε με την πάγια νομολογία του ΔΕΕ η αρχή της ίσης μεταχείρισης και ο σκοπός της κοινωνικής ενσωμάτωσης αποτελούν τον γενικό κανόνα, ενώ παρεκκλίσεις και εξαιρέσεις ερμηνεύονται στενά και σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπονται στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, αλλά μόνο στον τομέα της κοινωνικής αρωγής και της κοινωνικής προστασίας.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι το επίδομα μακροχρόνια ανέργων αποτελεί σύνθετη παροχή κοινωνικής ασφάλισης που εμπίπτει στο πεδίο της κοινωνικής ασφάλειας και ως εκ τούτου περιλαμβάνεται στο πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης των επί μακρόν διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών και των κατόχων άδειας διαμονής δεύτερης γενιάς.

Ακόμη, όμως, και εάν το εν λόγω επίδομα χαρακτηριζόταν ως παροχή κοινωνικής αρωγής, θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη η μεθοδολογία του ΔΕΕ για τον προσδιορισμό των παροχών που δεν μπορούν να εξαιρεθούν δυνάμει διάταξης του εθνικού δικαίου από το πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, χωρίς να παραβλάπεται η αποτελεσματικότητα της Οδηγίας ως προς τον σκοπό της κοινωνικής ένταξης των επί μακρόν διαμενόντων και χωρίς ο περιορισμός να προσκρούει στις δεσμεύσεις της Ελλάδας ως κράτους μέλους της ΕΕ οι οποίες απορρέουν από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Εκκρεμεί η ανταπόκριση του ΟΑΕΔ (υπόθεση 215085/2016).

Συμμετοχή μαθητών σε προγράμματα Erasmus

Μαθητής γυμνασίου, πολίτης τρίτης χώρας με άδεια παραμονής στην Ελλάδα, αποκλείστηκε από τη συμμετοχή του σε πρόγραμμα Erasmus, στο πλαίσιο του οποίου, μεταξύ άλλων, προβλεπόταν η μετάβαση μαθητών σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το σχολείο, χωρίς να έχει προβεί στην απαραίτητη διερεύνηση, θεώρησε ότι δεν θα υπάρχει η δυνατότητα διαρκούς επίβλεψης των μαθητών που δεν διέθεταν διαβατήριο από χώρα της ΕΕ από τους συνοδούς εκπαιδευτικούς, καθώς κατά την είσοδο και έξοδό τους από τα αεροδρόμια του εξωτερικού θα υποχρεούνταν να περάσουν από διαφορετική πύλη εισόδου - εξόδου και, επομένως, δεν θα μπορούσε να διασφαλιστεί η ασφαλής τους μετακίνηση. Για τον λόγο αυτό, οι μαθητές αποκλείστηκαν από τη συμμετοχή τους στις μετακινήσεις αυτές.

Ο Συνήγορος επισήμανε στο σχολείο ότι δεν υφίσταται πρόβλημα στη μετακίνηση των παιδιών με διαβατήριο τρίτης χώρας ως προς την επίβλεψη και την ασφάλειά τους και κατέθεσε προτάσεις για την άμεση επίλυση του θέματος ώστε να επιτραπεί στον συγκεκριμένο ανήλικο να συμμετάσχει στην εκδρομή εφόσον πληρούνταν και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις, χωρίς, ωστόσο, να καταστεί δυνατή η έγκαιρη αποδοχή τους.

Έπειτα από επανειλημμένες οχλήσεις προς το Υπουργείο Παιδείας, όπου επισημάνθηκε η, ενδεχομένως όχι εσκεμμένη, διάκριση σε βάρος του μαθητή, διενεργήθηκε προκαταρκτική έρευνα για το θέμα αυτό. Από την έρευνα αυτή διαπιστώθηκε ότι το σχολείο υιοθέτησε την εσφαλμένη άποψη της υπεύθυνης εκπαιδευτικού και δεν προέβη στις δέουσες ενέργειες ώστε να εξακριβωθεί τι ισχύει ως προς τη μετακίνηση μαθητή, μη κάτοχου ελληνικών ταξιδιωτικών εγγράφων, στο εξωτερικό (υπόθεση 207997/2015).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Από ποσοτική άποψη, το 2016 δεν σημειώθηκε αισθητή μεταβολή στον αριθμό των αναφορών που κλήθηκε να διερευνήσει ο Συνήγορος στο πεδίο των διακρίσεων λόγω αναπηρίας, ενώ, ως προς το περιεχόμενο, το συχνότερα προβαλλόμενο αίτημα των αναφορών αφορούσε κι αυτή τη χρονιά τη λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών κατά το άρθρο 10 Ν. 3304/2005.

Πρόσβαση στην εργασία

Σοβαρά κενά εξακολουθούν να παρατηρούνται ως προς την αφομοίωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στη διοικητική κουλτούρα των διευθύνσεων προσωπικού μεγάλων δημόσιων επιχειρήσεων κατά το στάδιο των προσλήψεων.

Ενδεικτική είναι η υπόθεση υποψήφιας για θέση προσωπικού ΠΕ Διοικητικού - Οικονομικού σε δημόσια επιχείρηση, η οποία τέθηκε εκτός διαδικασίας πρόσληψης για τον λόγο ότι διαπιστώθηκε να πάσχει από πάθηση που, σύμφωνα με απόφαση της διοίκησης, αποτελεί κώλυμα διορισμού. Ο Συνήγορος επισήμανε αρχικά προς τη Διεύθυνση Προσωπικού ότι ειδικές διατάξεις που αφορούν το προσωπικό της δημόσιας επιχείρησης θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται κατά τρόπο συμβατό με την αρχή της ίσης μεταχείρισης κατά τον Ν. 3304/2005, άλλως θα πρέπει να θεωρούνται καταργημένες σύμφωνα με το άρθρο 26 αυτού. Επισήμανε, επίσης, ότι η διαδικασία πρόσληψης θα πρέπει να διεξάγεται εντός του πλαισίου που επιτρέπει η νομοθεσία για την προστασία των υποψηφίων από την

επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων υγείας. Με αυτό το σκεπτικό, ο Συνήγορος πρότεινε να παραπεμφθεί η υποψήφια στα αρμόδια υγειονομικά όργανα περιγράφοντας τα βασικά καθήκοντα που θα της ανατίθενται ως εργαζόμενη σε θέση ΠΕ Διοικητικού - Οικονομικού και να ζητήσει να εξεταστεί κατά πόσο θα είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε αυτά, περιορίζοντας την έρευνα του ιατρικού της ιστορικού μόνο στον βαθμό που είναι απαραίτητο για το σκοπό αυτό. Παρά ταύτα, η επιχείρηση επέμεινε στη θέση της και ζήτησε από το ΑΣΕΠ να προχωρήσει στην επιλογή του υποψηφίου που ακολουθούσε στον πίνακα κατάταξης. Ο Συνήγορος απέστειλε δεύτερη επιστολή όπου ζητούσε από την επιχείρηση να επανεξετάσει τη θέση της, γνωστοποιώντας ότι σε αντίθετη περίπτωση θα ενημέρωνε το ΣΕΠΕ όπως προβεί στην κατά τις κρίσεις του ενέργειες και ότι θα δημοσιοποιούσε τη μη αποδοχή των προτάσεών του. Κατόπιν τούτου, η υποψήφια παραπέμφθηκε για υγειονομική εξέταση σύμφωνα με την πρόταση του Συνηγόρου και αναμένεται η νέα γνωμάτευση (υπόθεση 217331/2016).

Προσβασιμότητα σε δημοτικά κτίρια και κοινόχρηστους δημοτικούς χώρους

Με αφορμή αναφορά για θέματα προσβασιμότητας ΑμεΑ σε δημοτικά κτίρια και κοινόχρηστους δημοτικούς χώρους στον Δήμο Πυλαίας - Χορτιάτη, αναδείχθηκαν τα μέτρα προσαρμογής που πρέπει να λαμβάνουν οι δήμοι για τα άτομα με αναπηρίες, ώστε να διασφαλίζεται η ισότιμη απόλαυση των δικαιωμάτων τους. Κατόπιν της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου, ο οικείος δήμος ενημέρωσε για την πραγματοποίηση έργων που έχουν ολοκληρωθεί ή είναι σε εξέλιξη, καθώς και για τον προγραμματισμό άλλων, όπως σημαντικές πεζόδρομου και θέσεων στάθμευσης ΑμεΑ, δημιουργία νέων θέσεων στάθμευσης ΑμεΑ, προγραμματισμός προμήθειας και εγκατάστασης αναβατορίου για την εξασφάλιση πρόσβασης ΑμεΑ σε αίθουσα συνεδριάσεων δημοτικού καταστήματος, προσπάθεια ένταξης σε μελλοντική εργολαβία της κατασκευής λωρίδας τυφλών, εκπόνηση μελέτης για δημιουργία οδευσης ΑμεΑ (υπόθεση 215702/2016).

Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή σε οροθετικά άτομα

Ο Συνήγορος αντιμετώπισε ως αθέμιτη διάκριση ασθενών την έλλειψη ειδικού εργαστηρίου για την υποβολή σε μεθόδους υποβοηθούμενης αναπαραγωγής οροθετικών ζευγαριών, η οποία έχει ως αποτέλεσμα να αποκλείεται στην πράξη η απόλαυση του δικαιώματος τεκνοποίησης από τη συγκεκριμένη κατηγορία. Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, η διενέργεια ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής σε άτομα οροθετικά για τους ιούς της ανθρώπινης ανοσοανεπάρκειας πρέπει να υλοποιείται σε ειδικό εργαστήριο, έπειτα από ειδική άδεια που απαιτείται για την αποφυγή της μετάδοσης στο

τέκνο της ασθένειας και για προστασία της δημόσιας υγείας. Τέτοιο όμως εργαστήριο δεν έχει δημιουργηθεί στη χώρα μας.

Ο Συνήγορος τόνισε στην αρμόδια διεύθυνση του Υπουργείου Υγείας ότι με τα σημερινά δεδομένα της ιατρικής επιστήμης το αίτημα των οροθετικών για τεκνοποίηση πρέπει να αντιμετωπίζεται από τις υγειονομικές και διοικητικές υπηρεσίες ως ανθρώπινο δικαίωμα των ασθενών, η δε ανυπαρξία ειδικού εργαστηρίου δεν συνάδει με την εκ του νόμου προβλεπόμενη διαδικασία.

Για τους λόγους αυτούς, θα πρέπει είτε να καλύπτονται από τον ΕΟΠΥΥ τα έξοδα μετάβασης στο εξωτερικό είτε να δημιουργηθεί ειδικό εργαστήριο σε κάποιο δημόσιο νοσοκομείο. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, η Εθνική Αρχή Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής, αποδεχόμενη πλήρως τις απόψεις του Συνηγόρου, δρομολόγησε τις διαδικασίες προς εξασφάλιση δημιουργίας ειδικού εργαστηρίου (υπόθεση 195126/2014)².

Εκπαίδευση παιδιών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως επισημάνει τις αδυναμίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος σε ό,τι αφορά ζητήματα μη διάκρισης, συμμετοχής, κοινωνικής ένταξης και συνεκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Πάγια θέση της Αρχής, σε ό,τι αφορά την ειδική αγωγή και εκπαίδευση (ΕΑΕ), είναι ότι αποτελεί ενιαίο και αναπόσπαστο μέρος της γενικής, δημόσιας και υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Για τον λόγο αυτό, επιβάλλεται να είναι ενταγμένη στον τακτικό κρατικό προϋπολογισμό, ανεξάρτητα από τη συμπληρωματική αξιοποίηση προγραμμάτων ΕΣΠΑ για τη διασφάλιση επιπλέον αναγκαίων πόρων. Οι σοβαρές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην εκπαίδευση συνολικά δεν αναιρούν την υποχρέωση μέριμνας για τη διασφάλιση πόρων για την εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, προκειμένου να διασφαλίζονται με πρόσφορο αντίστοιχο τρόπο (παράλληλη στήριξη, τμήματα ένταξης, εξειδικευμένα και προσαρμοσμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και μέθοδοι διδασκαλίας κ.λπ.) οι ευκαιρίες ισότιμης απόλαυσης του δικαιώματος στην εκπαίδευση και για αυτή την κατηγορία μαθητών.

Ο Συνήγορος το 2016 δέχτηκε μικρότερο αριθμό αναφορών για θέματα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, χωρίς αυτό να είναι ένδειξη περιορισμού των βασικών προβλημάτων που επισήμανε στο

σχετικό πόρισμά του³ σχετικά με την έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού και πόρων, προκειμένου να διασφαλιστεί η λειτουργία των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) και η υποστήριξη μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με ειδικά εκπαιδευτικά μέτρα στα γενικά σχολεία. Αξίζει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι το τρέχον σχολικό έτος διαπιστώθηκε μικρότερη καθυστέρηση στις διαδικασίες πρόσληψης αναπληρωτών εκπαιδευτικών για την παροχή παράλληλης στήριξης στα γενικά σχολεία, ίδρυση σημαντικού αριθμού τμημάτων ένταξης και λιγότερες περιπτώσεις καθυστερημένης έναρξης λειτουργίας ΣΜΕΑΕ λόγω μη έγκαιρης στελέχωσής τους (υπόθεση 220457/2016).

Φοίτηση μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο

Για περιπτώσεις άρνησης σχολείων ή διευθύνσεων ΠΕ να εγγραφούν στο γενικό σχολείο μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, επειδή το οικείο Κέντρο Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης (ΚΕΔΔΥ) και η Δευτεροβάθμια Διαγνωστική Επιτροπή Αξιολόγησης (ΔΕΔΕΑ) είχαν προτείνει φοίτηση σε ειδικό σχολείο, γίνεται εκτενέστερα λόγος στην οικεία ενότητα της παρούσας Έκθεσης (βλ. «Εκπαίδευση»). Πρόκειται κυρίως για αρχική εγγραφή, ενίοτε όμως και για μετεγγραφή από ειδικό σε γενικό σχολείο ή εγγραφή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μετά την ολοκλήρωση φοίτησης σε γενικό δημοτικό σχολείο, όπου οι γονείς διαφωνούν με την εισήγηση του ΚΕΔΔΥ για φοίτηση σε ΣΜΕΑΕ. Σε πολλές περιπτώσεις το αίτημα των γονέων για φοίτηση σε γενικό σχολείο παρίσταται εύλογο με βάση τις διαπιστώσεις ειδικών που παρακολουθούσαν τα παιδιά, σε κάποιες περιπτώσεις, όμως, οι διαπιστούμενες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών καθιστούν το αίτημα ανεδαφικό. Ενόψει περιστατικών διαφορετικής μεταχείρισης, η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας, με παρότρυνση του Συνηγόρου, διευκρίνισε ότι οι αποφάσεις των ΚΕΔΔΥ και των ΔΕΔΕΑ έχουν γνωμοδοτικό χαρακτήρα και ότι δεν αμφισβητείται η υπερίσχυση του δικαιώματος των γονέων να επιλέγουν το σχολικό πλαίσιο φοίτησης του παιδιού τους (υπόθεση 204969/2015).

Άρνηση φροντίδας και αποκλεισμός από βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς

Βάσει του Πρότυπου Κανονισμού λειτουργίας των δημοτικών παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών (ΚΥΑ 16065/2002), παιδιά που πάσχουν από σωματικές, πνευματικές ή ψυχικές παθήσεις εγγράφονται στον παιδικό σταθμό μόνο «εφόσον υπάρχει πιστοποίηση ειδικού γιατρού δημόσιου νοσοκομείου ή ασφαλιστικού οργανισμού ότι τούτο είναι ωφέλιμο για το παιδί, δεν υπάρχει πρόβλημα φιλοξενίας του παιδιού στον σταθμό και εφόσον ο σταθμός

² <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.dikaioma-yeias-eidikon-omadon.340113>

³ <http://www.synigoros.gr/resources/porisma-eidikh-agwgh.pdf>

διαθέτει την αναγκαία υποδομή». Όπως αναδεικνύεται από σειρά αναφορών που έχει χειριστεί ο Συνήγορος, η συνδρομή του συνόλου των ως άνω προϋποθέσεων καθιστά στην πράξη τη σχετική δυνατότητα αλλά και το συναφές δικαίωμα ανεφάρμοστα.

Είναι ενδεικτικό ότι ακόμη και σε περιπτώσεις που προσκομίζονται γνωματεύσεις δημόσιων φορέων ότι το παιδί μπορεί και πρέπει να φιλοξενείται σε γενική δομή, η απουσία εξειδικευμένου προσωπικού ή η ανεπάρκεια των υφιστάμενων υποδομών μπορεί να καταστήσει στην πράξη τη φροντίσή του ανέφικτη.

Έτσι, φραγμός στην ουσιαστική άσκηση του επίμαχου δικαιώματος, το οποίο κατοχυρώνεται σε διεθνείς συμβάσεις που έχει επικυρώσει η χώρα μας, είναι η αδυναμία ή η απροθυμία εστίασης στο συγκεκριμένο πρόβλημα. Το ζήτημα περιπλέκεται περαιτέρω, καθώς με τους νέους όρους του προγράμματος ΕΣΠΑ για το 2016 «Ενταξιακή οικογενειακή και επαγγελματική ζωή» οι δομές έχουν πλέον την ευχέρεια να κάνουν επιλογή μεταξύ των ωφελουμένων, με αποτέλεσμα να μην προτιμώνται τα παιδιά ΑμεΑ, τα οποία βάσει γνωματεύσεων είναι σε θέση και θα ωφεληθούν με φοίτηση σε παιδικό σταθμό αντί για ΚΔΑΠ-μεΑ ή ολοκληρωμένης φροντίδας (υπόθεση 217366/2016).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η απαγόρευση της διακριτικής μεταχείρισης καταλαμβάνει και τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας (άρθρα 1 και 26 Ν. 3304/2005). Οι διατάξεις του νόμου έχουν εφαρμογή και στην πρόσβαση σε όλα τα είδη και επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής επαγγελματικής εμπειρίας (άρθρο 4 παρ. 1 Ν. 3304/2005).

Παρ' όλα αυτά, από τις αναφορές που διερευνά ο Συνήγορος και κατά το έτος 2016 διαπιστώνει ότι οι διοικητικές αρχές εξακολουθούν να αποκλείουν από τη δυνατότητα πρόσβασης σε πληθώρα επαγγελματικών δραστηριοτήτων άτομα που ανήκουν κυρίως σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες, με βάση τη γενικευμένη εκτίμηση ότι τα εν λόγω άτομα στερούνται χαρακτηριστικών – άμεσα συνδεδεμένων με την ηλικία – που τους επιτρέπουν να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στα καθήκοντά τους.

Ωστόσο, στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων, η αιτιολόγηση που παρέχεται από τη διοίκηση είναι αόριστη και ανε-

παρκής. Παράλληλα, αγνοούνται πλήρως τα χαρακτηριστικά και οι δεξιότητες ατόμων που ανήκουν στις εκάστοτε αποκλειόμενες ηλικιακές ομάδες, τα οποία με τον τρόπο αυτό θεωρείται αυτοδικαίως ότι στερούνται των ειδικών προσόντων (π.χ. διαθεσιμότητα, ικανότητα εργασίας υπό αντίξοες συνθήκες – συχνά μη προσδιοριζόμενες κ.ά.) που θα τους επιτρέψουν να ανταποκριθούν στα καθήκοντα των προς πλήρωση θέσεων.

Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, ότι στον Ν. 4443/2016, με τον οποίο αντικαθίστανται οι διατάξεις του Ν. 3304/2005, και ειδικότερα στο άρθρο 6, εισάγεται πλέον ρητά η υποχρέωση της ειδικής αιτιολόγησης τυχόν διακριτικής μεταχείρισης λόγω ηλικίας. Παράλληλα, με το άρθρο 15 του ίδιου νόμου η μέριμνα για την εφαρμογή και προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανατίθεται σε όλες τις ανεξάρτητες αρχές στο πλαίσιο άσκησης της κύριας λειτουργίας τους και προβλέπεται θεσμικά η συνεργασία μεταξύ αυτών και του ίδιου του Συνηγόρου (άρθρο 16), ο οποίος ορίζεται ως φορέας παρακολούθησης και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον δημόσιο, ευρύτερο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Οι ανωτέρω προβλέψεις αναμένεται να συμβάλουν θετικά στην άρση φαινομένων αδικαιολόγητης διακριτικής μεταχείρισης λόγω ηλικίας, καθώς, έως τώρα, ενώ θεσμικά η δικαιολογημένη διαφορετική ηλικιακή μεταχείριση προβλέπεται ως εξαίρεση στον κανόνα μη θέσπισης ηλικιακών ορίων, στην πράξη ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει συνεχείς παρεκκλίσεις από την αρχή απαγόρευσης των ηλικιακών διακρίσεων που καταστρατηγούν τον γενικό κανόνα απαγόρευσής τους.

Πρόσβαση στην εργασία

Εντός του 2016 ο Συνήγορος δέχτηκε σημαντικό αριθμό αναφορών, με αντικείμενο τη θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας (40 ετών) για την πλήρωση με σειρά προτεραιότητας θέσεων τακτικού προσωπικού Κλάδου ΔΕ Διανομένων στα ΕΛΤΑ, βάσει της υπ' αριθμ. 1Κ/2016 προκήρυξης (ΦΕΚ 2/18.3.16, τεύχος προκηρύξεων ΑΣΕΠ). Το εν λόγω ηλικιακό όριο θεσπίστηκε με υπουργική απόφαση, η οποία, ωστόσο, δεν περιέχει την απαιτούμενη ειδική αιτιολογία που θα δικαιολογούσε την παρέκκλιση από τη γενική αρχή απαγόρευσης των ηλικιακών διακρίσεων. Όμως, σε προκηρύξεις του ίδιου φορέα για πρόσληψη προσωπικού της ίδιας ειδικότητας με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου, ως ανώτατο όριο ηλικίας ορίζεται το 65ο έτος.

Παρά το γεγονός ότι τα περιθώρια θεσμικής παρέμβασης του Συνηγόρου στο συγκεκριμένο ζήτημα είναι περιορισμένα, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη διαδικασία επιλογής διεξάγεται αποκλειστικά από το ΑΣΕΠ, το οποίο την ελέγχει σε όλα της τα στάδια και ως ανεξάρτητη αρχή δεν υπάγεται στην ελεγκτική αρμοδιότητά του, ο

Συνήγορος, απευθυνόμενος στα ΕΛΤΑ και στο Υπουργείο Εσωτερικών, επισήμανε ότι πρέπει να προκύπτει απαραίτητα από την αιτιολογία θέσπισης ανώτατου ηλικιακού ορίου το γεγονός ότι δεν υφίσταται άλλο, λιγότερο αυστηρό μέσο από την ηλικία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου του φορέα, ενώ παράλληλα πρέπει να προκύπτει ότι το ηλικιακό όριο συνιστά ουσιαστική και καθοριστική προϋπόθεση για την άσκηση της συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας. Υπογράμμισε, επίσης, ότι ο αποκλεισμός από τη δυνατότητα συμμετοχής στις σχετικές διαδικασίες επιλογής προσωπικού ατόμων που ανήκουν σε μεγαλύτερες ηλικιακά ομάδες φαίνεται να βασίζεται στη γενικευμένη εικασία ότι τα άτομα αυτά δεν είναι δυνατόν να κατέχουν τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά, ώστε να ανταποκριθούν στις αυξημένες, ενδεχομένως, απαιτήσεις της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Γίνεται έτσι αυθαίρετα αποδεκτό ότι τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά, τα οποία φέρονται ως απαραίτητα προσόντα για την ανταπόκριση στα καθήκοντα των προς πλήρωση θέσεων, συναντώνται μόνο σε άτομα έως την ηλικία των 40 ετών.

Η ηλικία, όμως, από μόνη της δεν μπορεί να αποτελέσει ακριβή ένδειξη της ικανότητας ή της επάρκειας του ατόμου ως προς την εκτέλεση των συγκεκριμένων καθηκόντων των προς πλήρωση θέσεων, ιδιαίτερα όταν η κατοχή των απαιτούμενων χαρακτηριστικών είναι δυνατόν να εκτιμηθεί για κάθε υποψήφιο ξεχωριστά, ανεξαρτήτως της ηλικιακής ομάδας στην οποία αυτός ανήκει.

Η ανωτέρω εκκρεμότητα μεταφέρθηκε από το Υπουργείο Εσωτερικών στο τότε αρμόδιο Υπουργείο Υποδομών προκειμένου να προβεί στις δέουσες ενέργειες. Ο από 4.11.2016 αρμόδιος Υπουργός Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, απευθυνόμενος εγγράφως στα ΕΛΤΑ, ζήτησε να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες προς την κατεύθυνση άρσης του ηλικιακού περιορισμού (υποθέσεις 213726, 213781, 214031, 214193, 214249, 215172/2016).

Κινητικότητα και συνταξιοδότηση

Διαδικασία κινητικότητας

Ανώτατα ηλικιακά όρια, χωρίς να υφίσταται ειδική αιτιολογία, τίθενται ακόμη και σε διαδικασίες κινητικότητας δημοσίων υπαλλήλων. Έχει καταγραφεί (*Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 126) η παρέμβαση του Συνηγόρου όταν απορρίφθηκε το αίτημα μετάταξης υπαλλήλου της ΥΠΑ σε κλάδο ανώτερης κατηγορίας, με την αιτιολογία ότι η μετάταξη συνιστά οικονομική διορισμό και, επομένως, στο πρόσωπο του μετατασσόμενου δεν πρέπει να συντρέχει κανένα κώλυμα διορισμού, συμπεριλαμβανομένης της ηλικίας. Έχοντας εξαντλήσει τα περιθώρια παρέμβασής του προς την ΥΠΑ, η οποία ενέμεινε στην απορριπτική απόφαση και δεν την ανακάλεσε, ο Συνήγορος συνέταξε πόρισμα

εντός του 2016, το οποίο έθεσε υπόψη τόσο του Υπουργού Εσωτερικών όσο και του Υπουργού Μεταφορών και ζήτησε την άρση των ηλικιακών περιορισμών, στην περίπτωση που ήδη υπηρετούντες υπάλληλοι κρίνονται για τη μετάταξή τους σε κλάδο ανώτερης κατηγορίας, αλλά και την επανεξέταση της θέσπισης ανώτατου ορίου ηλικίας για τον διορισμό σε συγκεκριμένους κλάδους προσωπικού της ΥΠΑ, όπως αυτό τίθεται στις σχετικές υπουργικές αποφάσεις. Έως σήμερα δεν έχει λάβει ανταπόκριση επί των προτάσεών του από το Υπουργείο Μεταφορών (υπόθεση 193535/2014).

Διαδικασία συνταξιοδότησης

Πάντως, στην περίπτωση διακριτικής ηλικιακής μεταχείρισης υπαλλήλου του Διπλωματικού Κλάδου του Υπουργείου Εξωτερικών, ο οποίος εξαναγκάστηκε σε συνταξιοδότηση λόγω συμπλήρωσης του 65ου έτους της ηλικίας του, ενώ μάλιστα οι διατάξεις του οργανισμού του υπουργείου που αφορούν τους λοιπούς κλάδους του προβλέπουν τη δυνατότητα παραμονής στην υπηρεσία έως τη συμπλήρωση της τριακονταπενταετίας και όχι πέραν του 67ου έτους (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 108), οι προτάσεις του Συνηγόρου έγιναν καταρχήν αποδεκτές, καθώς, σε σχέδιο νόμου για τον νέο οργανισμό του υπουργείου που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση, επεκτάθηκε η προαναφερθείσα διάταξη και στους υπαλλήλους του Διπλωματικού Κλάδου⁴ (υπόθεση 203998/2015). Στο ίδιο σχέδιο νόμου καταργείται και το ανώτατο ηλικιακό όριο για την πρόσβαση σε όλους τους κλάδους του υπουργείου, κάτι το οποίο ο Συνήγορος είχε προτείνει με πόρισμά του⁵ από το έτος 2007 (βλ. και *Ετήσια Έκθεση 2007*, σ. 214-215).

Άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας

Θετική έκβαση είχε η παρέμβαση του Συνηγόρου και προς την κατεύθυνση άρσης του ανώτατου ηλικιακού ορίου των 50 ετών, το οποίο είχε τεθεί βάσει υπουργικών αποφάσεων ως προϋπόθεση φοίτησης στη Σχολή Προπονητών Κολύμβησης αλλά και στη Σχολή Προπονητών Καράτε, που τελούν υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού (ΓΓΑ). Και στις δύο περιπτώσεις η αποστέρση της δυνατότητας φοίτησης στις ανωτέρω σχολές και η αντίστοιχη αποστέρση άσκησης του οικείου επαγγέλματος, στον βαθμό που στερείτο ειδικής αιτιολογίας, θεωρήθηκε από τον Συνήγορο αθέμιτη διάκριση λόγω ηλικίας και για τον λόγο αυτό ζητήθηκε να απαλειφθεί το επίμαχο ηλικιακό όριο από μελλοντικές προκηρύξεις των σχολών. Για την περίπτωση της Σχολής Προπονητών Κολύμβησης, ο Συνήγορος έλαβε από την Κολυμβητική Ομοσπονδία Ελλάδος τη σχετική διαβεβαίωση, ενώ εξακολουθεί

⁴ http://www.opengov.gr/ypex/wp-content/uploads/downloads/2016/05/sxedio_nomou_ypex.pdf

⁵ http://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.monimoi_prokuriksi.18501

να αναμένει ανταπόκριση για την περίπτωση της Σχολής Προπονητών Καράτε (υποθέσεις 191898/2014, 204093/2015).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

Εξακολουθεί και αυτή τη χρονιά να επιβεβαιώνεται η διαπίστωση ότι οι διακρίσεις λόγω πεποιθήσεων παρέμεναν χωρίς ουσιαστική κάλυψη υπό το καθεστώς του Ν. 3304/2005, καθώς όλα σχεδόν τα σχετικά θέματα που τίθενται ενώπιον του Συνηγόρου βρίσκονταν έξω από το πεδίο εφαρμογής αυτού του νόμου και αντιμετωπίζονται μόνο με αναγωγή στις γενικές διατάξεις περί ισότητας. Εν αναμονή νέων ευκαιριών παρέμβασης υπό το καθεστώς του νέου Ν. 4443/2016 ο Συνήγορος παρατηρεί επανάληψη, ανακύκλωση και αναζωπύρωση παλαιών γνωρίμων θεμάτων.

Αντιρρησίες συνείδησης

Εναλλακτική υπηρεσία

Οι περισσότερες υποθέσεις εναλλακτικής υπηρεσίας που απασχόλησαν τον Συνήγορο κατά το 2016 παρείχαν εξαρχής ελάχιστα και στενά πεδία παρέμβασης καθώς αφορούσαν νομοθετικές ρυθμίσεις. Με την ψήφιση του Ν. 4361/2016, ο οποίος περιλάμβανε στρατολογικές διατάξεις ευνοϊκές για σειρά περιπτώσεων, τέθηκε εκ νέου το ζήτημα της εξομίσωσης μεταξύ στρατιωτικής θητείας και εναλλακτικής υπηρεσίας σε άλλους τομείς πέραν της διαφορετικής διάρκειάς τους. Έπειτα από σχετικές αναφορές (υπόθεση 220948/2016) αλλά και πρόσκληση της αρμόδιας Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής⁶, ο Συνήγορος επισήμανε ότι η νέα ρύθμιση για την εξαγορά του υπολοίπου θητείας 35 ετών παρίσταται ανατιολόγητα δυσμενής σε βάρος των αντιρρησιών συνείδησης, οι οποίοι καλούνται να καταβάλουν ποσό εξαγοράς πολύ υψηλότερο σε σχέση με όσους επρόκειτο να υπηρετήσουν ένοπλη θητεία. Με αφορμή το ίδιο νομοσχέδιο και σχετικές αναφορές (υπόθεση 216752/2016), ο Συνήγορος έθεσε εκ νέου (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 110) το θέμα της εξέτασης αιτήσεων αναγνώρισης αντιρρησιών συνείδησης, επισημαίνοντας τα προβλήματα στη συγκρότηση και λειτουργία της αρμόδιας επιτροπής: πλειοψηφία στρατιωτικών μελών και συχνή απουσία των μη στρατιωτικών, αθέμιτες ερωτήσεις, ελλιπής αιτιολόγηση. Το ζήτημα αυτό επανήλθε στην επικαιρότητα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «Παπαβασιλάκης κατά Ελλάδος»⁷ της 15.9.2016, όπου παρατίθεται και απόσπασμα από έκθεση του Συνηγόρου.

Ασφαλιστική αναγνώριση χρόνου φυλάκισης

Με το άρθρο 26 Ν. 4331/2015 αναγνωρίστηκε, χωρίς εξαιρέσεις, ως συντάξιμος ο χρόνος προσωρινής κράτησης ή φυλάκισης που είχαν εκτίσει, προ του Ν. 2510/1997, αντιρρησίες συνείδησης για το στρατιωτικό αδίκημα της ανυπακοής ή ανυποταξίας. Η διάταξη αυτή ήταν αποτέλεσμα μακρών προσπαθειών για την κατάργηση διακρίσεων σε βάρος των αντιρρησιών συνείδησης, με την ενεργό συμμετοχή του Συνηγόρου ο οποίος υπέβαλε το 2014 πρόταση νομοθετικής ρύθμισης. Ωστόσο, ενώ τον Ιούλιο του 2015 τέθηκε σε ισχύ η προαναφερθείσα διάταξη και αμέσως μετά η ΓΓΚΑ εξέδωσε οδηγίες εφαρμογής της, για περισσότερο από ένα έτος παρέμενε ανεφάρμοστη καθώς η διοίκηση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ καθυστέρουσε να εκδώσει σχετική εγκύκλιο. Η άρνηση της διοίκησης να εφαρμόσει διάταξη σε ισχύ, και μάλιστα για μεγάλο διάστημα από τη θέσπισή της, αναμένοντας να εκδοθεί σχετική εγκύκλιος, αποτελεί ακραία έκφανση γενικότερης διοικητικής παθογένειας περί τη σημασία και λειτουργία της εγκυκλίου, όπως ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως παρατηρήσει (*Ετήσια Έκθεση 2011*, σ. 101-105). Έπειτα από σχετική αναφορά (υπόθεση 210289/2015), ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ ζητώντας την άμεση εφαρμογή του νόμου, με έκδοση εγκυκλίου ή και χωρίς αυτή⁸. Χρειάστηκε να παρέλθει ακόμη ένα εξάμηνο για να εκδοθεί τελικά η εγκύκλιος 27/25.7.2016 και να καταστεί δυνατή η έναρξη της διαδικασίας αναγνώρισης του χρόνου ασφάλισης των ενδιαφερομένων.

Ταφή και αποτέφρωση

Ταφή ετεροδόξων

Προσκόμματα στην ταφή ετεροδόξων, τα οποία παλαιότερα είχαν απασχολήσει την ελληνική κοινωνία αλλά και τον Συνήγορο, οφείλονταν κατά κανόνα σε παρεξήγηση του χαρακτήρα των κοιμητηρίων ως εκκλησιαστικών ιδρυμάτων και όχι ως δημοτικών, όπως στην πραγματικότητα ισχύει. Σχετικές σποραδικές αναφορές αφορούν πλέον μόνο περιπτώσεις όπου έχουν μεν διατεθεί ξεχωριστά σημεία εντός των κοιμητηρίων με συναίνεση των ενδιαφερομένων, οι οποίοι όμως ενίστανται για το κατά πόσο τα σημεία αυτά είναι επαρκή ή αρκούντως αξιοπρεπή (υπόθεση 215840/2016).

Σοβαρότερο ζήτημα, που θα μπορούσε να προσλάβει ευρύτερες διαστάσεις, αποτελούν οι αιτήσεις μουσουλμανικών σωμάτων, εκτός Θράκης ή Δωδεκανήσου, να αποκτήσουν ξεχωριστά κοιμητήρια για δική τους αποκλειστική χρήση. Καταρχήν εύλογη ενόψει ιδιαίτερων θρησκευτικών εθίμων, η αξίωση αυτή θα μπορούσε

⁶ <http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.345630>

⁷ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.387380>

⁸ <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.amfisbitiseis-plasmaticos-xronos.172232>

όμως να θέσει σε κίνδυνο τον κοσμικό χαρακτήρα των κοιμητηρίων.

Ο κίνδυνος αυτός καθιστά κατανοητή την αμηχανία της διοίκησης, εκτός βέβαια όταν αυτή εκδηλώνεται κατά τρόπο αναχρονιστικό, όπως λόγου χάρη στην περίπτωση συνδέσμου δήμων ο οποίος, προκειμένου να εξετάσει σχετικό αίτημα (υπόθεση 214783/2016), φέρεται να ζήτησε την έγκριση της τοπικής Μητρόπολης.

Κέντρα Αποτέφρωσης Νεκρών

Σε συνέχεια υπόθεσης σχετικά με τη δημιουργία και λειτουργία Κέντρων Αποτέφρωσης Νεκρών (ΚΑΝ) στους δήμους της χώρας (υπόθεση 163820/2013), μόνη σημαντική εξέλιξη ήταν η ενημέρωση από τον Δήμο Πατρέων ότι διαθέτει ήδη ακίνητο και δρομολογεί την κατασκευή του κέντρου. Οι Δήμοι Αθηναίων και Ηρακλείου, σύμφωνα με τις τελευταίες απαντήσεις τους, βρίσκονται στη διαδικασία εύρεσης ακινήτων για τον σκοπό αυτό, ενώ ο Δήμος Θεσσαλονίκης επανήλθε σε απόφαση δημιουργίας ΚΑΝ σε νεκροταφείο ιδιοκτησίας του, ωστόσο, αυτό βρίσκεται στη διοικητική περιφέρεια του Δήμου Πυλαίας – Χορτιάτη, ο οποίος έχει ασκήσει αίτηση ακύρωσης κατά της ανωτέρω απόφασης.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Ή ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΦΥΛΟΥ

Όπως ήδη επισημάνθηκε στην εισαγωγή, η συμπερίληψη της ταυτότητας φύλου και των χαρακτηριστικών φύλου στους λόγους διάκρισης στον νέο νόμο για την ίση μεταχείριση (Ν. 4443/2016), καθώς και η χρήση του ορθότερου όρου «σεξουαλικός προσανατολισμός» έναντι του «γενετήσιος προσανατολισμός» αποτελεί ιδιαίτερα θετική εξέλιξη.

Ωστόσο, είναι προφανές ότι η εστίαση μόνο στο πεδίο της απασχόλησης για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου υποβαθμίζει ή αγνοεί μια σειρά άλλων πεδίων στα οποία τα ΛΟΑΤ άτομα συνεχίζουν να υφίστανται διακρίσεις και να γίνονται θύματα αρνητικών στερεοτύπων, προκαταλήψεων ακόμα και βίαιων επιθέσεων.

Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων των παιδιών ομογενεϊκών οικογενειών

Αρρύθμιστο παραμένει το ζήτημα της νομικής θέσης των παιδιών που μεγαλώνουν εντός ομογενεϊκών οικογενειών (δηλαδή οικο-

γενειών που αποτελούνται από δύο γονείς του ίδιου φύλου), ακόμη και μετά τη σύναψη συμφώνου συμβίωσης υπό τις διατάξεις του Ν. 4356/2015. Τα παιδιά αυτά συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν ποικίλα νομικά και πραγματικά προβλήματα από την έλλειψη έννομης σχέσης με τον/τη συμβίο-α του νομικού γονέα τους (π.χ. στις ληξιαρχικές εγγραφές, στην εκπροσώπησή τους στο σχολείο, στην πρόσβαση σε περίθαλψη κ.λπ.). Ιδίως σε περίπτωση απώλειας του νομικού γονέα, το έτερο μέλος του συμφώνου δεν διαθέτει επαρκή νομική δυνατότητα να επιληφθεί των συμφερόντων του παιδιού στο πλαίσιο οποιασδήποτε συντεταγμένης διαδικασίας. Η πρόταση⁹ που είχε καταθέσει ο Συνήγορος για τη μερική έστω επίλυση του ως άνω ζητήματος δεν συμπεριελήφθη τελικά στον νόμο, αλλά δεν αποτέλεσε και αντικείμενο μεταγενέστερης ρύθμισης, γεγονός που διατηρεί το ζήτημα των γονεϊκών δικαιωμάτων των ομόφυλων ζευγαριών σε νομοθετική εκκρεμότητα¹⁰.

Όψη των προβλημάτων που δημιουργούνται στην πράξη από την απουσία οποιασδήποτε ειδικής ρύθμισης για τα παιδιά που μεγαλώνουν σε ομογενεϊκές οικογένειες, ακόμη και αν το ομόφυλο ζευγάρι έχει νομίμως τελέσει γάμο στο εξωτερικό, αποτελεί η διαδικασία καταχώρισης των παιδιών αυτών στο Ειδικό Ληξιαρχείο. Το Υπουργείο Εσωτερικών (Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης) αρνείται την καταχώριση των τέκνων αυτών, молο-νότι ένας εκ των γονέων είναι έλληνας, με την αιτιολογία ότι δεν προβλέπεται στην εθνική νομοθεσία η σύναψη γάμου ομόφυλων ζευγαριών. Κατά συνέπεια, τα τέκνα που γεννήθηκαν σε γάμο από-μων του ίδιου φύλου στερούνται στη χώρα μας την αστικοδημο-τική αναγνώριση του νομικού δεσμού που τα συνδέει και με τους δύο νόμιμους –κατά το δίκαιο της χώρας διαμονής– γονείς τους και αδυνατούν να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια. Τα παιδιά αυτά, συνεπώς, υφίστανται δυσμενή μεταχείριση λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού των γονέων τους.

Το πρόβλημα για πρώτη φορά τέθηκε υπόψη του Συνηγόρου το 2009, με αναφορά έγγαμου ζεύγους ανδρών μόνιμων κατοίκων Αυστραλίας, ενώ επανήλθε και αυτή τη χρονιά με αναφορά έγγαμου ζεύγους γυναικών, μόνιμα διαμενουσών στη Μεγάλη Βρετανία (υπόθεση 220664/2016). Η πρόσφατη υπόθεση είχε εν μέρει θετική έκβαση, καθώς το τέκνο καταχωρίστηκε τελικώς στη δημοτολογική μερίδα της ελληνίδας μητέρας, ως εκτός γάμου γεννηθέν τέκνο. Η διευθέτηση αυτή προφανώς δεν επιλύει οριστικά το ζήτημα, καθώς δεν καταγράφει την ακριβή σχέση που συνδέει το ζευγάρι, αλλά και το τέκνο με τους γονείς του, ωστόσο, πρακτικά επιτρέπει την αναγνώριση του νομικού δεσμού με τον έναν γονέα και την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας από το τέκνο.

⁹ http://www.synigoros.gr/resources/20151201-dt-symfwno-symviwshs_5.pdf

¹⁰ <http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.367457>

Αιτούντες άσυλο

Η Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες, καθώς και η ευρωπαϊκή και ελληνική νομοθεσία αναγνωρίζουν τα πρόσωπα τα οποία δίδονται λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου ως χρήζοντα διεθνούς προστασίας. Στις παρατηρήσεις του στο σχέδιο νόμου για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (Οδηγία 2013/33/ΕΕ, αναδιατύπωση 29.6.2013) ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη να περιληφθούν στον ορισμό των ευάλωτων προσώπων με ειδικές ανάγκες υποδοχής και οι περιπτώσεις θυμάτων άσκησης βίας λόγω φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Ειδικότερα, πρότεινε στο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής να υπάρχει ειδική μέριμνα υποδοχής των αιτούντων διεθνούς προστασίας που διαθέτουν αυτά τα χαρακτηριστικά με ειδική αναφορά στον νόμο, καθώς η ανάγκη αυτή αναδείχθηκε από τη διερεύνηση συναφών αναφορών. Ενδεικτική είναι περίπτωση η οποία είχε απασχολήσει τον Συνήγορο στο παρελθόν (υπόθεση 17242/2007)¹¹, στην οποία ο αναφερόμενος δεν θέλησε να δηλώσει τον σεξουαλικό του προσανατολισμό λόγω του γεγονότος ότι ο χώρος και οι συνθήκες υπό τις οποίες διεξαγόταν η συνέντευξη (παρουσία και άλλων ομοεθνών του, προβλήματα στη διερμηνεία κ.λπ.) δεν του εξασφάλιζαν την αναγκαία εμπιστευτικότητα και ασφάλεια.

Αντίστοιχη είναι η υπόθεση ομοφυλόφιλης αιτούσας άσυλο, στο πλαίσιο της οποίας ο Συνήγορος παρενέβη προς την υπηρεσία Ασύλου και την ΕΛΑΣ, υπενθυμίζοντας την υποχρέωση εξέτασης της προσφυγικής ιδιότητας σε περιπτώσεις ΛΟΑΤ αιτούντων και τονίζοντας παράλληλα την ανάγκη η διεξαγωγή της συνέντευξης να γίνεται σε συνθήκες που διασφαλίζουν το απόρρητο και την εμπιστευτικότητα (υπόθεση 212092/2016). Τέλος, σε υπόθεση κράτησης διεμφυλικής αιτούσας άσυλο σε χώρο που δεν αντιστοιχούσε με την ταυτότητα φύλου της, ο Συνήγορος ζήτησε να λαμβάνεται υπόψη η ιδιαιτερότητα της κράτησης διεμφυλικών ατόμων, καθώς πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας αποτελεί η εξασφάλιση της προστασίας της αξιοπρέπειας και της σωματικής ακεραιότητας των κρατούμενων και επιφυλάχθηκε για πιο συγκεκριμένες συστάσεις (υπόθεση 186524/2014).

ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ. ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Και αυτή τη χρονιά ο Συνήγορος επιδίωξε να υλοποιήσει όσο το δυνατό περισσότερες δράσεις για την προώθηση της αρχής της

ίσης μεταχείρισης. Πέρα από τις γενικότερες συστάσεις του με αφορμή τη διερεύνηση ατομικών περιπτώσεων που αναδείκνυαν συστηματικά προβλήματα σε ό,τι αφορά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος επιδίωξε την ανάπτυξη δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης στην περιφέρεια της χώρας και ιδίως σε περιοχές που εμφανίζουν έντονη κοινωνική ένταση λόγω της διαμονής σημαντικού αριθμού προσφύγων μεταναστών ή Ρομά. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε σειρά επισκέψεων, συναντήσεων εργασίας, ημερίδων, συνεδρίων, επιμορφωτικών σεμιναρίων και εκδηλώσεων που στόχο είχαν την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση φορέων ή και του ευρύτερου κοινού σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων. Παράλληλα, συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται εντός και εκτός Ελλάδας σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Με δεδομένη τη διάχυση του ρατσιστικού και μισαλλόδοξου λόγου και τις προφανείς επιπτώσεις του στις διακρίσεις, ο Συνήγορος διοργάνωσε στις 12.4.2016 ημερίδα σχετικά με τον ρόλο των ευρωπαϊκών και διεθνών Αρχών ίσης μεταχείρισης στην αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους και των διακρίσεων. Ειδικότερα συζητήθηκαν οι προκλήσεις του νέου θεσμικού πλαισίου κατά του ρατσισμού, η σχέση ελευθερίας και περιορισμού του λόγου, καθώς και η πρακτική των μέσων ενημέρωσης σε θέματα ρατσισμού και μισαλλοδοξίας. Στην ημερίδα συμμετείχαν εκπρόσωποι του Συμβουλίου της Ευρώπης, ομολογοί με τον Συνήγορο θεσμοί από την Αλβανία και την Τουρκία και εισηγητές από τον νομικό και τον δημοσιογραφικό κόσμο¹². Ο Συνήγορος συμμετείχε επίσης με στελέχη του και ενημερωτικό υλικό στο 19ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ της Αθήνας στις 1-3.7.2016 στην Πανεπιστημιούπολη δίνοντας εμπράκτως το μήνυμα της κοινής προσπάθειας με τους πολίτες και τις οργανώσεις τους για την καταπολέμηση κάθε είδους διάκρισης. Το 2016 ολοκληρώθηκε επίσης δράση του Συνηγόρου για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, με στόχο την ενημέρωση των ομάδων αυτών, που πλήττονται ιδιαίτερα από τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, σχετικά με τα δικαιώματά τους¹³.

Σε ό,τι αφορά δράσεις επιμόρφωσης σχετικά με θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων, ο Συνήγορος διατήρησε και ενίσχυσε τη σταθερή συνεργασία του με την Αστυνομική Ακαδημία και τη Σχολή Μετεκπαίδευσης της ΕΛΑΣ, καθώς και με την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, όπου παρέχει εκπαίδευση σε θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης. Τέλος, ο Συνήγορος πραγματοποίησε συναντήσεις εργασίας με εκπροσώπους διεθνών και ευρωπαϊκών

¹¹ <http://www.synigoros.gr/?i=foreigner.el.prosbasi-asylo.50374>

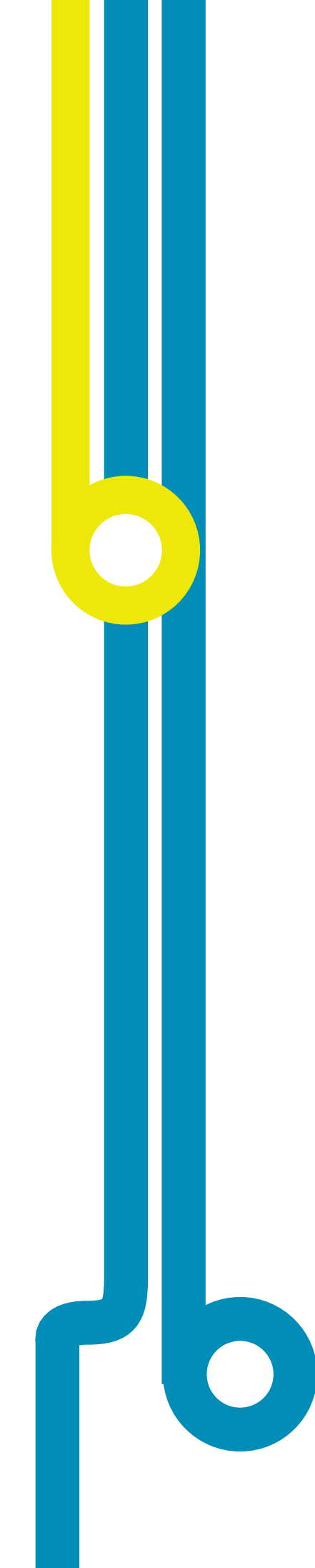
¹² <http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.361020>

¹³ <http://www.synigoros-solidarity.gr>

φορέων και οργανισμών. Ενδεικτικά, ο Συνήγορος συμμετείχε:

- Στο ετήσιο συνέδριο της Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα «Ο συμβουλευτικός ρόλος των εθνικών Αρχών κατά των διακρίσεων προς τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία και άλλους παράγοντες» (Στρασβούργο, 26-27.5.2016).
- Στη Γενική Συνέλευση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εθνικών Φορέων Προώθησης της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης - Equinet (Βρυξέλλες, 29-30.9.2016).

Σημειώνεται ότι ο Συνήγορος παραμένει ενεργό μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εθνικών Φορέων Προώθησης της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης - Equinet, ένα δίκτυο οριζόντιας σύνδεσης και συντονισμού των επίσημων φορέων για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Η Αρχή συμμετέχει σε όλες τις ομάδες εργασίας του δικτύου και εκπροσωπείται συστηματικά στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται ετησίως για την οργάνωση των εργασιών των ομάδων, αλλά και για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με θέματα διακρίσεων στο πλαίσιο των εκάστοτε επιλεγμένων δράσεων της ομάδας. Η Βοηθός Συνήγορος για την Ίση Μεταχείριση κ. Καλλιόπη Λυκοβαρδή μετέχει ως μέλος στο ΔΣ του δικτύου.

ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδική Έκθεση 2016 (άρθρο 25 παράγρ. 8 Ν. 3896/2010)

Ιδιωτικός τομέας

- Δυσμενής μεταχείριση κατά την ανακοίνωση της εγκυμοσύνης
- Δυσμενής μεταχείριση κατά την επιστροφή από άδειες μητρότητας και ανατροφής
- Μεθόδευση οικειοθελούς αποχώρησης
- Αντίδραση εργοδότη σε καταγγελία εργαζομένου

Δημόσιος τομέας

- Πολιτικό προσωπικό
- Ένστολο προσωπικό
- Ισότητα στη συνταξιοδότηση ανδρών - γυναικών

Αυτοαπασχόληση

Σεξουαλική παρενόχληση

- Στοιχειοθέτηση σεξουαλικής παρενόχλησης
- Ανάκληση αναφοράς λόγω συμβιβασμού

Δράσεις για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών

Κατά την άσκηση της ειδικής αρμοδιότητας της παρακολούθησης της εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών στην απασχόληση και την εργασία, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι κατά τα τελευταία έτη παρατηρείται μια στασιμότητα στα θέματα αυτά και επανάληψη των ίδιων προβλημάτων και φαινομένων, τα οποία βαίνουν εντεινόμενα.

Παρά το πλούσιο και δυναμικό νομοθετικό πλαίσιο, που οφείλεται σε ενσωμάτωση και εφαρμογή ήδη ισχυόντων ευρωπαϊκών κανονιστικών κειμένων, δεν έχει υπάρξει ούτε η αναγκαία διάχυση ούτε η απαιτούμενη εμπέδωση της νομοθεσίας της ευρωπαϊκής νομολογίας και των σχετικών πρακτικών εφαρμογής.

Παράλληλα, η μεγάλη πλειονότητα των πολιτών εξακολουθεί να μην έχει πλήρη και λειτουργική γνώση των εργασιακών δικαιωμάτων που συνδέονται με τη μητρότητα και την ιδιότητα του γονέα. Η οικονομική δυσπραγία και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας έχουν σοβαρή αρνητική επίδραση, αφενός υποβιβάζοντας το βάρος και τη σημασία των παραβιάσεων της ίσης μεταχείρισης των φύλων και αφετέρου αποθαρρύνοντας όσες και όσους επιθυμούν να προβούν σε διεκδικήσεις, υπό την απειλή ενδεχόμενης απώλειας της εργασιακής τους θέσης. Τα μέτρα λιτότητας λήφθηκαν χωρίς την αξιολόγηση των επιπτώσεων με βάση το φύλο, γεγονός που είχε αρνητικές συνέπειες στην ποσότητα και την ποιότητα των θέσεων απασχόλησης των γυναικών. Η ανισορροπία μεταξύ των γυναικών και των ανδρών στην αγορά εργασίας παραμένει σε σοβαρή κατάσταση. Οι γυναίκες τείνουν να απασχολούνται σε χαμηλά αμειβόμενους τομείς και επαγγέλματα. Επιπλέον, συναντούν σημαντικά εμπόδια στην πρόσβασή τους σε υψηλές θέσεις εργασίας κυρίως στον ιδιωτικό τομέα, με τη μητρότητα και τη γονεϊκή ιδιότητα να αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στην πρόσληψη αλλά και την εξέλιξη του γυναικείου εργατικού δυναμικού. Πέραν των ανωτέρω, οι γυναίκες είναι συχνά θύματα πολλαπλών διακρίσεων, ως ηλικιωμένες, μετανάστριες, Ρομά ή μέλη οποιασδήποτε άλλης ευάλωτης κοινωνικής ομάδας.

Ωστόσο, ο Συνήγορος παρατηρεί ότι η υποχώρηση και η συρρίκνωση αυτή δεν είναι αποκλειστικότητα του ελληνικού χώρου. Η οικονομική κρίση έχει υπονομεύσει παγκοσμίως την πρόοδο που σημειώθηκε τα τελευταία 20 με 30 χρόνια. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρά τις πιέσεις των γυναικείων οργανώσεων αλλά και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών γενικά, και την υιοθέτηση πολλών ψηφισμάτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που ζητούν μια ισχυρή πολιτική της ΕΕ για την ισότητα των φύλων, ελάχιστα πράγματα άλλαξαν την τελευταία πενταετία. Επισημαίνεται η απόσυρση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή της πρότασης για αναθεώρηση της Οδηγίας για την άδεια μητρότητας, η οποία είχε ξεκινήσει

από το 2008, καθώς και η εμπλοκή στο Συμβούλιο της προτεινόμενης Οδηγίας για βελτίωση της ισόρροπης εκπροσώπησης των δύο φύλων σε θέσεις μη εκτελεστικών διοικητικών στελεχών στις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες (από το 2013)¹.

Αναζητείται, λοιπόν, η χρυσή τομή και η ισορροπία μεταξύ της διατήρησης και αύξησης των θέσεων εργασίας των γυναικών, της προστασίας των εργασιακών τους δικαιωμάτων και της επαγγελματικής τους ανάπτυξης και εξέλιξης, και του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής τους ζωής. Και αυτό για να γίνει απαιτείται προσήλωση στην εφαρμογή της νομοθεσίας, ταυτόχρονη εκπαίδευση της εργοδοσίας στην αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των φύλων αλλά και ουσιαστική παρέμβαση στην κοινωνία, για την εμπέδωση και την αυτοματοποίηση των σχετικών ανακλαστικών.

ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στον ιδιωτικό τομέα οι εργοδότες/εργοδότες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν την εγκυμοσύνη, τη μητρότητα και την οικογένεια ως επιβαρυντικά στοιχεία των εργαζομένων, και η αντιμετώπιση αυτή εστιάζει κυρίως στις γυναίκες εργαζόμενες σε αναπαραγωγική ηλικία², των οποίων η ανεργία αγγίζει ποσοστά άνω του 60%. Συχνό φαινόμενο είναι και η λεγόμενη «μαύρη» ανασφάλιση στην εργασία, η χαμηλά αμειβόμενη εργασία, καθώς και η μερική ή εκ περιτροπής απασχόληση. Όλα αυτά οδηγούν τις γυναίκες σε οικονομική αδυναμία, ενώ παράλληλα αποδυναμώνουν περαιτέρω διεκδικήσεις τους για ίση αμοιβή, εξισορρόπηση οικογενειακής - επαγγελματικής ζωής, προώθηση σε θέσεις ευθύνης, συμμετοχή στα κέντρα λήψης αποφάσεων κ.λπ.

Σε γενικές γραμμές, η ανακοίνωση μιας εγκυμοσύνης ακολουθείται από προσπάθειες της εργοδοσίας να απαλλαγεί από την έγκυο εργαζόμενη: είτε καταγγέλλει τη σύμβαση με την επινόηση σπουδαίου λόγου είτε αποπειράται να εξωθήσει την έγκυο σε αποχώρηση με παρενοχλητική συμπεριφορά, βλαπτικές μεταβολές της εργασιακής σχέσης και κάθε είδους δυσμενή μεταχείριση.

Επίσης, όταν οι εργαζόμενες βρίσκονται σε νόμιμη άδεια για λόγους σχετιζόμενους με κύηση, λοχεία ή ανατροφή τέκνου, υφίσταται έλλειμμα ενημέρωσης ως προς τις μεταβολές που συμβαίνουν στον χώρο εργασίας, οι οποίες έχουν συχνά πολύ δυσμενείς επι-

¹ <http://www.gsee.gr/2016/09/01/programma-drasis-tis-sinomospondias-efropaikon-sindikaton-gia-tin-isotita-ton-filon-2016-2019/>

² <http://www.isotita.gr/index.php/docs/2870>

πτώσεις: η επιχείρηση παύει να υφίσταται, αλλάζει τόπο παροχής υπηρεσιών ή πωλείται και μεταβιβάζεται εν αγνοία τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να πρέπει να διεκδικούν εκ των υστέρων όλα τα νόμιμα δικαιώματά τους, όπως μεταφορά στη νέα επιχείρηση ή αποζημίωση λόγω καταγγελίας, και συχνά δεν υπάρχει πλέον κανένας από τον οποίο να τα διεκδικήσουν.

Όταν οι εργαζόμενες επιχειρούν να επιστρέψουν στην εργασία τους μετά την ολοκλήρωση των αδειών, συχνά οι εργοδότες μεθοδεύουν την απομάκρυνση από την εργασία των ευρισκόμενων σε περίοδο προστασίας μητρότητας, με μονομερή υποβολή αναγγελίας περί «οικειοθελούς αποχώρησης» εν αγνοία των εργαζομένων. Η ψευδής και μεθοδευμένη αυτή οικειοθελής αποχώρηση καταλήγει, πέραν της απώλειας της θέσης εργασίας, και στην απώλεια του επιδόματος ανεργίας.

Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου οι εργαζόμενες κατορθώνουν να διατηρήσουν τη θέση εργασίας τους, συναντούν προβλήματα που σχετίζονται με το φύλο τους κατά την εργασιακή τους καθημερινότητα, όπως είναι η σεξουαλική παρενόχληση και η παρενόχληση λόγω φύλου και οικογενειακής κατάστασης.

Μια άλλη διαπίστωση του Συνηγόρου είναι ότι η καταγγελία των φαινομένων αυτών στην Επιθεώρηση Εργασίας συχνά αποβαίνει ατελέσφορη, ακόμη και αν υπάρξει εισήγηση περί προστίμου και αυτή γίνει αποδεκτή, είτε επειδή η εργοδότη επιχείρηση δεν υφίσταται πλέον είτε επειδή ήδη οι ήδη υπάρχουσες οφειλές και χρέη θα οδηγήσουν στη μη πληρωμή του επιβληθέντος προστίμου.

Ακολουθούν ενδεικτικές υποθέσεις δυσμενούς διακριτικής μεταχείρισης λόγω μητρότητας στον ιδιωτικό τομέα.

Δυσμενής μεταχείριση κατά την ανακοίνωση της εγκυμοσύνης

Απολύσεις

Εργαζόμενη προσέφυγε στην Επιθεώρηση Εργασίας επειδή απολύθηκε ενώ διήνυε το χρονικό διάστημα της προστασίας μητρότητας, διαμαρτυρούμενη επιπλέον για οφειλές δεδουλευμένων αποδοχών, αμοιβής λόγω υπερωριακής απασχόλησης και προσαύξησης για εργασία σε Κυριακές και αργίες. Αναφέρθηκε, επίσης, στην προσβλητική συμπεριφορά του εργοδότη προς τους εργαζομένους της επιχείρησης. Επανήλθε δε με δεύτερη καταγγελία προς την Επιθεώρηση Εργασίας, με την οποία διαμαρτυρήθηκε επειδή καταγγέλθηκε η σύμβαση εργασίας της, ενώ προστατευόταν από απόλυση λόγω μητρότητας. Η ίδια ζήτησε να ανακληθεί η απόλυσή της, κάτι που δεν έγινε δεκτό. Κατά την τριμερή

συνάντηση στα γραφεία της Επιθεώρησης Εργασίας, η πλευρά της επιχείρησης ενημερώθηκε σχετικά με τις διατάξεις της απαγόρευσης απόλυσης κατά το χρονικό διάστημα της προστασίας λόγω μητρότητας, εκτός αν συντρέχουν εξαιρετικές προϋποθέσεις (σπουδαίος λόγος καταγγελίας), τις οποίες θα πρέπει ο εργοδότης να είναι σε θέση να αποδείξει. Η επιχείρηση ανακάλεσε την απόλυση (υπόθεση 197847/2015).

Εργαζόμενη επί χρόνια απολύθηκε λίγες ημέρες αφότου ενημέρωσε προφορικά τη βοηθό της, και νυν αντικαταστάριά της, καθώς και τη λογίστρια της επιχείρησης ότι βρισκόταν σε κατάσταση εγκυμοσύνης. Με εξώδικο γνωστοποίησε εγγράφως στην επιχείρηση το γεγονός της εγκυμοσύνης της και ζήτησε να επαναποσληφθεί, πράγμα που δεν συνέβη. Κατά την τριμερή συνάντηση στην Επιθεώρηση Εργασίας, παρά την πληροφόρηση που της παρασχέθηκε από τον Συνήγορο και τον Επιθεωρητή περί ακυρότητας της απόλυσης εγκύου ακόμη και όταν ο εργοδότης δεν τελεί σε γνώση της εγκυμοσύνης, η πλευρά της επιχείρησης ενέμεινε στην άποψη ότι η προσφεύγουσα απολύθηκε για σπουδαίο λόγο, ότι αθετούσε τις υποχρεώσεις της και έκανε κακή διαχείριση των υποθέσεων της εταιρείας. Δεδομένης της θέσης αυτής της επιχείρησης, ο Συνήγορος εισηγήθηκε στην Επιθεώρηση Εργασίας την επιβολή προστίμου και το πρόστιμο επιβλήθηκε (υπόθεση 213822/2016).

Μονομερές βλαπτική μεταβολή

Όταν νηπιαγωγός σε ιδιωτικό παιδικό σταθμό με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου γνωστοποίησε στην εργοδοτική πλευρά την εγκυμοσύνη της, η σύμβαση εργασίας της μετετράπη με πρωτοβουλία του εργοδότη και χωρίς τη συναίνεσή της σε σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου. Ο Συνήγορος εισηγήθηκε την επιβολή προστίμου (υπόθεση 206784/2016).

Δυσμενής μεταχείριση κατά την επιστροφή από άδειες μητρότητας και ανατροφής

Άρνηση αποδοχής υπηρεσιών

Εργαζόμενη με σύμβαση εργασίας εκ περιτροπής απασχόλησης προσέφυγε στην αρμόδια Επιθεώρηση Εργασίας, διότι μετά την επιστροφή της από την άδεια λοχείας ο εργοδότης δεν αποδεχόταν τις υπηρεσίες της με τη δικαιολογία ότι έχει κλονιστεί η εμπιστοσύνη του στο πρόσωπο της εργαζόμενης. Ωστόσο, δεν υπέβαλε μήνυση κατά της εργαζόμενης ούτε κατήγγειλε τη σύμβαση εργασίας για σπουδαίο λόγο με κοινοποίηση στην Επιθεώρηση Εργασίας και κατέστη υπερήμερος ως προς την αποδοχή των υπηρεσιών της προσφεύγουσας εργαζόμενης-προστατευόμενης μητέρας. Επειδή η μη απασχόληση προστατευόμενης μητέρας μετά τη λήξη των αδειών μητρότητας συνιστά διάκριση απαγορευ-

μένη από το άρθρο 16 Ν. 3896/2010, ο Συνήγορος εισηγήθηκε την επιβολή προστίμου (υπόθεση 218183/2016).

Εργαζόμενη ως υπάλληλος γραφείου μέσω προγράμματος του ΟΑΕΔ με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου υπέβαλε καταγγελία κατά του εργοδότη της στην Επιθεώρηση Εργασίας, γιατί μετά τη λήξη της άδειας μητρότητας ο εργοδότης της ζήτησε να μην επανέλθει στην εργασία της, δηλώνοντας ότι θα της κατέβαλε αποδοχές μόνο για όσο διάστημα ίσχυε το πρόγραμμα του ΟΑΕΔ, δυνάμει του οποίου προσελήφθη. Ο Συνήγορος κάλεσε τα μέρη σε ειρηνική επίλυση της διαφοράς επισημαίνοντας στον εργοδότη ότι θεμελιώδης υποχρέωσή του, η οποία πηγάζει από την ίδια τη σύμβαση εξαρτημένης εργασίας, είναι η υποχρέωση πραγματικής απασχόλησης του μισθωτού. Ωστόσο, η εργοδότηρια εταιρεία εξακολούθησε να μην απασχολεί πραγματικά την εργαζόμενη, χωρίς να προβεί σε καταγγελία της σύμβασης εργασίας της, και ο Συνήγορος εισηγήθηκε πρόστιμο, το οποίο και επεβλήθη (υπόθεση 195165/2014).

Σε άλλη περίπτωση, υπάλληλος γραφείου προσέφυγε στην Επιθεώρηση Εργασίας διαμαρτυρόμενη ότι μετά την επιστροφή της από άδειες μητρότητας βρήκε την επιχείρηση στην οποία απασχολείτο κλειστή. Ο Συνήγορος επικοινωνήσε με την αρμόδια Διεύθυνση Υποστήριξης Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών, ζητώντας ενημέρωση για το αν η εργοδότηρια επιχείρηση με τη συγκεκριμένη επωνυμία έχει διακόψει ή όχι τη λειτουργία της, πού διατηρεί την έδρα της, καθώς και οποιοδήποτε άλλο χρήσιμο στοιχείο. Η Διεύθυνση απάντησε ότι η επιχείρηση δεν έχει διακόψει τη λειτουργία της. Ωστόσο, ο εργοδότης ουδέποτε εμφανίστηκε στην τριμερή συνάντηση ενώπιον της αρμόδιας Επιθεώρησης Εργασίας και ο Συνήγορος εισηγήθηκε την επιβολή προστίμου (υπόθεση 213512/2016).

Μονομερής βλαπτική μεταβολή

Βοηθός φαρμακείου, εργαζόμενη στο ίδιο φαρμακείο επί 17 συναπτά έτη, επέστρεψε στην εργασία της ύστερα από άδεια μητρότητας και ενημερώθηκε από τον νέο ιδιοκτήτη του φαρμακείου ότι είχε γίνει αμοιβαία μετάθεση φαρμακείων και ότι το φαρμακείο όπου απασχολείται η ίδια «μετατέθηκε» και συνεχίζει τη λειτουργία του σε άλλον νομό. Ο παλιός εργοδότης της εργαζόμενης της πρότεινε να συνεχίσει να προσφέρει τις υπηρεσίες της στο φαρμακείο που πλέον είχε μετατεθεί σε άλλον νομό. Η εργαζόμενη προσέφυγε στην Επιθεώρηση Εργασίας και στον Συνήγορο για το ζήτημα αυτό. Ο Συνήγορος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι ενέργειες του διαδόχου («νέου») εργοδότη αντιτίθενται στις διατάξεις περί μεταβίβασης επιχείρησης και περί προστασίας της θέσης εργασίας μετά την επιστροφή εργαζόμενης από άδεια μητρότητας. Καθώς ο διάδοχος εργοδότης δεν μετέβαλε τη θέση του, ο

Συνήγορος εισηγήθηκε στην Επιθεώρηση Εργασίας την επιβολή προστίμου σε βάρος του εργοδότη και το πρόστιμο επιβλήθηκε από το ΣΕΠΕ (υπόθεση 204613/2015).

Μεθόδευση οικειοθελούς αποχώρησης

Εργαζόμενη προσέφυγε στον Συνήγορο και στην Επιθεώρηση Εργασίας διότι, ενώ έκανε χρήση κανονικής άδειας κατά το διάστημα προστασίας λόγω μητρότητας, ο εργοδότης της προέβη σε κατάθεση δήλωσης οικειοθελούς αποχώρησής της στον ΟΑΕΔ (υπόθεση 204266/2016).

Κατά τη διάρκεια της συνάντησης μεταξύ των μερών στα γραφεία της Επιθεώρησης Εργασίας αξιοποιήθηκε η διάταξη περί αντιστροφής του βάρους απόδειξης και ο εργοδότης κλήθηκε να αποδείξει ότι η εργαζόμενη παραιτήθηκε. Τελικά, η πλευρά της επιχείρησης προέβη στην επαναπρόσληψη της εργαζόμενης, αναγνωρίζοντας το αμέσως προηγθέν διάστημα απουσίας της εργαζόμενης από την επιχείρηση ως συνεχόμενο διάστημα πραγματικής απασχόλησης.

Βοηθός κομμωτηρίου δήλωσε ότι μετά τη λήξη της ειδικής άδειας προστασίας μητρότητας προσήλθε στην εργασία της για ανάληψη υπηρεσίας, αλλά η εργοδότηρια της είπε να αποχωρήσει και ότι θα την ειδοποιούσε για το πότε να εμφανιστεί στη θέση εργασίας. Στη συνέχεια, η εργοδότηρια κατέθεσε μονομερώς δήλωση περί οικειοθελούς αποχώρησης εν αγνοία της εργαζόμενης. Πραγματοποιήθηκε συνάντηση ενώπιον της Επιθεώρησης Εργασιακών Σχέσεων, όπου τα μέρη διατύπωσαν εκ διαμέτρου διαφορετικές θέσεις. Ο Συνήγορος επιφυλάχθηκε για ιδία έρευνα της υπόθεσης. Στις μαρτυρικές καταθέσεις (ανωμοτί) μαρτύρων οι ισχυρισμοί της εργαζόμενης ήταν εντελώς αντίθετοι με τις καταθέσεις των μαρτύρων της εργοδότηριας. Η Αρχή έκρινε ότι, λόγω της αυξημένης προστασίας που απολάμβανε η εργαζόμενη εκ του νόμου και επειδή οι σχέσεις των μερών είχαν ήδη διαταραχθεί και δεν υπήρχε καλή πίστη, η εργαζόμενη όφειλε να καλέσει την αστυνομία, προκειμένου να καταγραφεί η μη αποδοχή της προσφερόμενης εργασίας της από την εργοδότηρια. Ωστόσο, τούτο δεν συνέβη. Κατά την άποψη του Συνήγορου, η εργοδότηρια απέδειξε τα λεγόμενά της και, συνεπώς, η μονομερής δήλωση περί οικειοθελούς αποχώρησης της εργαζόμενης δεν υπέκρυπτε καταγγελία της σύμβασης εργασίας (υπόθεση 198552/2015).

Αντίδραση εργοδότη σε καταγγελία εργαζομένου

Εργαζόμενη από το έτος 2007 με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου σε εταιρεία σε προάστιο της Αττικής –βάσει σχετικού

όρου της σύμβασης εργασίας της – μετετέθη στο κέντρο της Αθήνας. Η ίδια θεώρησε ως δυσμενή τη μετάθεση λόγω της οικογενειακής της κατάστασης (τέκνο με ποσοστό αναπηρίας 67%) και ζήτησε την ανάκληση αυτής για λόγους επιείκειας. Ταυτόχρονα προσέφυγε και στην αρμόδια Επιθεώρηση Εργασίας. Ο Συνήγορος κάλεσε εγγράφως την εργοδοτική πλευρά να αποδείξει ότι εξάντλησε την αρχή της ultima ratio (ότι δηλαδή η μετάθεση της εργαζόμενης αποτελούσε έσχατο μέσο, δεδομένου ότι δεν υπήρχε η δυνατότητα η συγκεκριμένη θέση εργασίας να καλυφθεί από άλλον εργαζόμενο). Η εταιρεία ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι έχει υποβάλει μήνυση-έγκληση για συκοφαντική δυσφήμιση σε βάρος της εργαζόμενης και στην πορεία κατήγγειλε τη σύμβαση εργασίας της εργαζόμενης, χωρίς την καταβολή της νόμιμης αποζημίωσης. Ο Συνήγορος ενημέρωσε την εργοδότη εταιρεία ότι ο Ν. 3896/2010 (άρθρο 14) απαγορεύει τη με οποιονδήποτε τρόπο λύση της σχέσης εργασίας όταν γίνεται ως αντίδραση του εργοδότη σε καταγγελία εργαζομένου –σχετική με την εφαρμογή του νόμου αυτού– ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρχής. Ωστόσο, κατά την τριμερή συνάντηση που πραγματοποιήθηκε, διαπιστώθηκε ότι η εργοδοτική πλευρά δεν απέδειξε ότι εξάντλησε την αρχή της ultima ratio. Αντιθέτως, ο Συνήγορος θεώρησε τόσο τη μήνυση-έγκληση σε βάρος της εργαζόμενης όσο και την καταγγελία της σύμβασής της ως εκδικητικές, λόγω της προσφυγής της εργαζόμενης στις αρμόδιες αρχές και εισηγήθηκε πρόστιμο σε βάρος της εταιρείας (υπόθεση 213458/2016).

Δημοσιογράφος σε δημοτική επιχείρηση ραδιοφωνίας προσέφυγε στην αρμόδια Επιθεώρηση Εργασίας διαμαρτυρόμενη, μεταξύ άλλων, ότι έπειτα από τη δικαίωσή της σε δικαστικό αγώνα κατά του εργοδότη της για μη καταβολή δεδουλευμένων αποδοχών εξαιρέθηκε από τη μισθοδοσία του μηνός Νοεμβρίου 2015 παρά το γεγονός ότι διένυε διάστημα προστασίας λόγω μητρότητας. Στην τριμερή συνάντηση ενώπιον της αρμόδιας Επιθεώρησης Εργασίας προσήλθε μόνο η εργαζόμενη, η οποία ενημέρωσε ότι, ενώ της καταβλήθηκαν –μόλις την παραμονή της συνάντησης– οι οφειλόμενες δεδουλευμένες αποδοχές, υφίσταται δυσμενή διακριτική μεταχείριση από την εργοδότη επιχείρηση και ενδεικτικά ότι της ανατίθενται εργασίες εκτός της ειδικότητάς της (π.χ. βιντεοσκόπηση και φωτογράφιση) και ότι δεν της παραδίδεται η κάρτα δακτυλίου, όπως συνέβαινε τα προηγούμενα χρόνια. Ο Συνήγορος συνέστησε στην εργοδότη επιχείρηση να αποφύγει κάθε συμπεριφορά η οποία είναι δυνατόν να στοιχειοθετήσει διακριτική μεταχείριση σε βάρος της προστατευόμενης μητέρας, να καταβάλλει στο εξής τις αποδοχές της εργαζόμενης ταυτόχρονα με τη μισθοδοσία του λοιπού προσωπικού και να της αποδώσει άμεσα την κάρτα ελεύθερης εισόδου στον δακτύλιο (υπόθεση 210521/2016).

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο δημόσιος τομέας εμφανίζεται σχετικά πιο συνεπής από τον ιδιωτικό στην υλοποίηση της νομοθεσίας, κυρίως όσον αφορά τους πολιτικούς τακτικούς δημόσιους υπαλλήλους. Έπειτα από προσπάθειες οκταετίας, οι προτάσεις του Συνηγόρου τυγχάνουν μερικής ή και ολικής αποδοχής.

Ωστόσο, παρά τη σημειωθείσα πρόοδο, κατηγορίες προβλημάτων παραμένουν και επαναλαμβάνονται: εξακολουθεί να πάσχει η εξισορρόπηση επαγγελματικής - ιδιωτικής ζωής, κυριαρχούμενη από τη στερεοτυπική ταύτιση του μητρικού και του γονεϊκού ρόλου, με τα συνεπακόλουθα προβλήματα που συναντούν οι πατέρες στη λήψη αδειών ανατροφής, μετά ή άνευ αποδοχών.

Στις κατηγορίες των ενστόλων η συμμόρφωση είναι μερική, κυρίως λόγω επίκλησης αυξημένων υπηρεσιακών αναγκών στις Ένοπλες Δυνάμεις και στα Σώματα Ασφαλείας, με συνέπεια να μη δίνεται έμφαση στην εξισορρόπηση οικογενειακής - επαγγελματικής ζωής. Επαναλαμβάνεται η μη ορθή ερμηνεία και εφαρμογή ευρωπαϊκών Οδηγιών, όπως η άδεια άνευ αποδοχών του Ν. 4075/2012, που ενσωματώνει την Οδηγία 2010/18/ΕΕ. Η άδεια αυτή είτε δεν χορηγείται σε μεγάλη μερίδα εργαζομένων είτε, εάν χορηγηθεί, δεν λογίζεται ως χρόνος πραγματικής υπηρεσίας, παρά την αντίθετη ρητή διατύπωση του νόμου. Διαιωνίζονται οι μεγάλες διαφορές και αποκλίσεις στα δικαιώματα εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις, αναλόγως της φύσης, της διάρκειας ή του φορέα παροχής της εργασίας. Περαιτέρω, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι τόσο οι εργαζόμενες και εργαζόμενοι όσο και οι υπηρεσίες δεν έχουν ακόμη επαρκείς γνώσεις των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στον τομέα της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Ακολουθούν ενδεικτικές υποθέσεις δυσμενούς διακριτικής μεταχείρισης στον δημόσιο τομέα, με κυρίαρχη θεματολογία την εξισορρόπηση ιδιωτικής - επαγγελματικής ζωής.

Πολιτικό προσωπικό

Αναγνώριση διαστήματος άδειας τοκετού και λοχείας ως προϋπηρεσίας σε συμβασιούχους ορισμένου χρόνου

Υπάλληλος απασχολούμενη με διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου στην Αρχαιολογική Υπηρεσία κατήγγειλε στον Συνήγορο ότι η Εφορεία Αρχαιοτήτων στην οποία απασχολείτο δεν αναγνώριζε το διάστημα της άδειας τοκετού και λοχείας ως διάστημα πραγματικής απασχόλησης, με

αποτέλεσμα το διάστημα αυτό να αφαιρείται από την προϋπηρεσία της εργαζόμενης και να μη μοριοδοτείται. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στην Εφορεία Αρχαιοτήτων, επισήμανε ότι η μη αναγνώριση του διαστήματος τοκετού και λοχείας ως διαστήματος προϋπηρεσίας συνιστά παραβίαση του άρθρου 11 παράγρ. 3 ΠΔ 176/1997 όπως αυτό τροποποιήθηκε από το ΠΔ 41/2003 (υπόθεση 213437/2016).

Το Αυτοτελές Τμήμα Νομοθετικής Πρωτοβουλίας και Κοινοβουλευτικού Ελέγχου του Υπουργείου Πολιτισμού, στο οποίο διαβιβάστηκε το αίτημα της εργαζόμενης, με γνωμοδότησή του συντάχθηκε με την άποψη του Συνηγόρου και τελικώς το διάστημα τοκετού και λοχείας της εργαζόμενης αναγνωρίστηκε ως διάστημα προϋπηρεσίας.

Μη αναγνώριση τετράμηννης άδειας ανατροφής άνευ αποδοχών ως διαστήματος πραγματικής διδακτικής υπηρεσίας στους αναπληρωτές εκπαιδευτικούς

Εκ νέου προσέφυγαν στον Συνήγορο αναπληρωτές εκπαιδευτικοί σε δημόσια σχολεία, συμβασιούχοι ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, επειδή το διάστημα της τετράμηννης γονικής άδειας ανατροφής τέκνου άνευ αποδοχών του Ν. 4075/2012 συνεχίζει να μην υπολογίζεται στον συνολικό χρόνο προϋπηρεσίας τους. Ο Συνήγορος είχε ασχοληθεί με το ζήτημα αυτό και κατά το παρελθόν και είχε ζητήσει από το Υπουργείο Παιδείας την εφαρμογή της νομοθεσίας (άρθρο 52 παράγρ. 2 Ν. 4075/2012), βάσει της οποίας ο χρόνος απουσίας των εργαζομένων από την εργασία τους λόγω της συγκεκριμένης γονικής άδειας λογίζεται ως χρόνος πραγματικής υπηρεσίας για τον υπολογισμό των αποδοχών, για τη χορήγηση της ετήσιας άδειας και του επιδόματος αδείας, για την επαγγελματική εξέλιξη, καθώς και για τον υπολογισμό της αποζημίωσης καταγγελίας. Επίσης, ο Συνήγορος είχε υπογραμμίσει ότι η παραβίαση των άρθρων 49-55 Ν. 4075/2012 συνιστά παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας και επισύρει διοικητικές κυρώσεις. Ζήτησε δε να εκδοθεί εγκύκλιος προκειμένου να αποσαφηνιστεί ότι η τετράμηννη άδεια ανατροφής τέκνου του Ν. 4075/2012 θεωρείται χρόνος πραγματικής υπηρεσίας.

Το υπουργείο υπέβαλε σχετικό ερώτημα στο ΝΣΚ, το οποίο, με την υπ' αριθμ. 145/2015 Γνωμοδότησή του, υποστήριξε ότι ο χρόνος απουσίας των προσωρινών αναπληρωτών εκπαιδευτικών από την εργασία τους λόγω τετράμηννης γονικής άδειας ανατροφής τέκνου δεν συνιστά χρόνο πραγματικής εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας. Ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα εκ νέου σε γνώση του αρμόδιου υπουργού, επισημαίνοντας ότι η μη αναγνώριση της τετράμηννης άδειας ανατροφής τέκνου ως διαστήματος προϋπηρεσίας, πέραν του ότι αποτελεί ευθεία παραβίαση του νόμου

και της Οδηγίας 2010/18/ΕΕ του Συμβουλίου, αποθαρρύνει τις μπτέρες αναπληρώτριες εκπαιδευτικούς από το να κάνουν χρήση της άδειας αυτής, παρά το γεγονός ότι οι ίδιες δεν δικαιούνται ούτε την εννιάμηνη άδεια ανατροφής τέκνου που προβλέπεται από τον δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα ούτε την εξάμηνη ειδική άδεια προστασίας μητρότητας του άρθρου 142 Ν. 3655/2008 (υποθέσεις 189795/2014, 200302/2015, 215883/2016).

Χορήγηση της εξάμηννης επιπλέον άδειας ανατροφής για γέννηση διδύμων ως μειωμένο ωράριο

Προϊσταμένη διεύθυνσης σε δημόσια υπηρεσία, μετά την απόκτηση διδύμων, δεν προέβη σε χρήση ισόχρονης άδειας ανατροφής αλλά σε χρήση μειωμένου ωραρίου (άρθρο 53 παράγρ. 2 Ν. 3528/2007). Εν συνεχεία, αιτήθηκε από την υπηρεσία να λάβει και την εξάμηνη επιπλέον άδεια ανατροφής λόγω γέννησης διδύμων με τη μορφή του μειωμένου ωραρίου, επειδή η λήψη ισόχρονης άδειας θα είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια της μοριοδότησης και του επιδόματος θέσης ευθύνης ύστερα από 2 μήνες άδειας (άρθρο 18 παράγρ. 2 Ν. 4024/2011). Η υπηρεσία της ουδέποτε απάντησε στο αίτημα της αναφερόμενης. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στην υπηρεσία και στο Υπουργείο Εσωτερικών, επισήμανε ότι η διάταξη του άρθρου 18 παράγρ. 2 Ν. 4024/2011, βάσει της οποίας διακόπτεται η καταβολή του επιδόματος ευθύνης κατόπιν απουσίας 2 μηνών, έχει ως συνέπεια οι εργαζόμενες μπτέρες που κατέχουν θέσεις ευθύνης να αποστερούνται του δικαιώματος χρήσης αδειών μητρότητας/ανατροφής τέκνων διάρκειας πέραν των 2 μηνών, γεγονός που συνιστά δυσμενή διάκριση. Πρότεινε δε η επιπλέον εξάμηνη άδεια λόγω διδύμων να χορηγείται εναλλακτικά ως μειωμένο ωράριο. Η πρόταση έγινε δεκτή από το Υπουργείο Εσωτερικών (υπόθεση 209222/2015).

Διευκόλυνση μπτέρας μονογονέα για πρωινό ωράριο εργασίας

Μπτέρα μονογονέας με τέκνο 5 ετών, απασχολούμενη ως νοσηλεύτρια σε Κέντρο Υγείας, αιτήθηκε από την υπηρεσία της να απασχολείται από Δευτέρα έως Παρασκευή σε πρωινή βάρδια, λόγω των αυξημένων οικογενειακών της υποχρεώσεων, και να μην απασχολείται σε κυλιόμενη βάρδια κατά νύκτες, εορτές, αργίες κ.λπ. Η απάντηση που έλαβε από την υπηρεσία της ήταν αρνητική. Ο Συνήγορος ζήτησε από το Κέντρο Υγείας –εφόσον δεν υπήρχε έλλειψη προσωπικού– να ληφθεί υπόψη η οικογενειακή της κατάσταση και να εξεταστεί η δυνατότητα απασχολήσής της κατά κύριο λόγο σε πρωινή βάρδια από Δευτέρα έως Παρασκευή και μόνον κατ' εξαίρεση σε απογευματινή ή νυκτερινή βάρδια, κατά Κυριακές, εορτές και αργίες. Το νοσηλευτικό ίδρυμα ανταποκρίθηκε θετικά και το αίτημα της εργαζόμενης ικανοποιήθηκε (υπόθεση 214017/2016).

Χορήγηση επιπλέον μειωμένου ωραρίου σε πολύτεκνη μητέρα για το τέταρτο παιδί

Μητέρα 4 τέκνων απασχολούμενη σε δήμο, μετά τη γέννηση του τέταρτου τέκνου της έλαβε, αντί μειωμένου ωραρίου, την εννιάμηνη ισόχρονη άδεια ανατροφής και εν συνεχεία αιτήθηκε να παραταθεί το μειωμένο ωράριο εργασίας της για 2 ακόμη έτη, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο άρθρο 53 παράγρ. 2 Ν. 3528/2007 για την περίπτωση γέννησης τέταρτου τέκνου. Η υπηρεσία αρνήθηκε τη χορήγηση του επιπλέον μειωμένου ωραρίου με την αιτιολογία ότι έκανε χρήση της εννιάμηνης άδειας ανατροφής για το τέταρτο τέκνο της και όχι του μειωμένου ωραρίου.

Ο Συνήγορος υποστήριξε τη θέση ότι το δικαίωμα λήψης του μειωμένου ωραρίου στην περίπτωση γέννησης τέταρτου (και άνω) τέκνου δεν εξαρτάται από το εάν ο δικαιούχος γονέας είχε λάβει μειωμένο ωράριο ή -αντ' αυτού- εννιάμηνη άδεια ανατροφής τέκνου, δηλαδή δεν εξαρτάται από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου αλλά από τη βούληση του νομοθέτη, που είναι η διευκόλυνση των πολύτεκνων δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίοι, όπως είναι αυτονόητο, έχουν αυξημένες οικογενειακές ανάγκες.

Μοναδική προϋπόθεση παράτασης του μειωμένου ωραρίου είναι, κατά τον νόμο, η γέννηση τέταρτου (και άνω) τέκνου. Από τη διατύπωση και μόνο της σχετικής διάταξης («το μειωμένο ωράριο παρατείνεται») δεν είναι δυνατόν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το μειωμένο ωράριο για το τέταρτο τέκνο δεν ισχύει για τον γονέα που έκανε χρήση της εννιάμηνης άδειας ανατροφής, αντί του μειωμένου ωραρίου: εφόσον ο γονέας είχε δικαίωμα χρήσης του μειωμένου ωραρίου, έχει δικαίωμα χρήσης και παράτασης του ωραρίου αυτού. Ο Συνήγορος επισήμανε, επίσης, στο υπουργείο ότι το επιπλέον μειωμένο ωράριο λόγω γέννησης τέταρτου και άνω τέκνου χορηγείται από άλλες δημόσιες υπηρεσίες, χωρίς να εξετάζεται το εάν η μητέρα έκανε χρήση του μειωμένου ωραρίου ή, αντ' αυτού, της άδειας ανατροφής. Η εισήγηση του Συνηγόρου έγινε δεκτή, καθώς το αίτημα της εργαζόμενης επανεξετάστηκε και τελικώς ικανοποιήθηκε (υπόθεση 210127/2016).

Ένστολο προσωπικό

Η εξισορρόπηση οικογενειακής - επαγγελματικής ζωής των ενστόλων αποτελούσε εξ αρχής προτεραιότητα του Συνηγόρου, ακριβώς επειδή οι άνδρες οι υπηρετούντες στην κατηγορία αυτή στερούνταν παντελώς το δικαίωμα της άδειας ανατροφής, πράγμα που συνιστούσε δυσμενή διακριτική μεταχείριση σε βάρος τους σε σχέση με το γυναικείο προσωπικό των κλάδων αυτών αλλά και με τους άνδρες υπαλλήλους του πολιτικού προσωπικού. Οι προσπάθειες του Συνηγόρου επικεντρώνονται στην ουσιαστική βελτίωση του υφι-

στάμενου πλαισίου, επί του οποίου υπάρχουν ακόμη πολλές δυνατότητες περαιτέρω βελτίωσης.

Χορήγηση άδειας ανατροφής τέκνου σε πυροσβέστες πενταετούς υποχρέωσης

Πυροσβέστες πενταετούς υποχρέωσης, οι οποίοι επιθυμούν να κάνουν χρήση της εννιάμηνης άδειας ανατροφής τέκνου (άρθρο 98 Ν. 4249/2014, το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 103Α ΠΔ 3/2014), προσέφυγαν στον Συνήγορο γιατί οι αιτήσεις τους προς την υπηρεσία τους είτε απορρίφθηκαν χωρίς συγκεκριμένη αιτιολογία είτε ικανοποιήθηκαν μερικώς. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος τόσο στα αρμόδια τμήματα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας όσο και στη Νομική Υπηρεσία του Πυροσβεστικού Σώματος, ανέλυσε όλο το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο. Η Νομική Υπηρεσία κοινοποίησε το έγγραφο του Συνηγόρου στο ΝΣΚ, του οποίου η σχετική γνωμοδότηση αναμένεται (υποθέσεις 190717/2014, 212388/2016).

Άδεια ανατροφής τέκνου πατέρων στρατιωτικών, των οποίων η σύζυγος δεν εργάζεται

Πατέρες στρατιωτικοί απευθύνθηκαν και πάλι στον Συνήγορο για το γεγονός ότι με τον Ν. 4210/2013 δόθηκε η δυνατότητα στους πολιτικούς και διοικητικούς υπαλλήλους και υπαλλήλους ΝΠΔΔ να λαμβάνουν άδεια ανατροφής τέκνου και όταν η σύζυγός τους δεν εργάζεται, ενώ κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται για τους στρατιωτικούς (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 137). Ο Συνήγορος τόνισε προς το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας ότι ο αποκλεισμός του στρατιωτικού πατέρα υπάλληλου από την άδεια ανατροφής παιδιού, όταν η σύζυγός του δεν εργάζεται, συνιστά άμεση διάκριση λόγω φύλου και αντίκειται στις κείμενες διατάξεις. Το υπουργείο αρχικά δεν συντάχθηκε με τις απόψεις του Συνηγόρου, αλλά τελικώς μετέβαλε τη στάση του και με απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Εθνικής Άμυνας, ο στρατιωτικός δικαιούται να κάνει χρήση ολόκληρης της άδειας ανατροφής και στην περίπτωση που η σύζυγός του δεν εργάζεται (υπόθεση 180871/2014)³.

Μη αφαίρεση του διαστήματος της εξάμηνης παροχής προστασίας μητρότητας από το διάστημα της εννιάμηνης άδειας ανατροφής τέκνου

Στρατιωτικός προσέφυγε στον Συνήγορο διαμαρτυρόμενος για το γεγονός ότι ο ίδιος δεν έλαβε το σύνολο της άδειας ανατροφής τέκνου (διάστημα 9 μηνών) που δικαιούται, διότι από την άδεια αυτή αφαιρέθηκε η ειδική άδεια προστασίας μητρότητας (διάρκειας 6 μηνών), την οποία έλαβε η σύζυγός του, απασχολούμενη στον ιδιωτικό τομέα. Ο Συνήγορος υπενθύμισε στο Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας ότι σύμφωνα με το υπ' αριθμ. πρωτ. Φ.400/9/81561/14.5.2013

³ http://www.synigoros.gr/?i=isotita-ton-fylon.el.if3_2_9meiomeno.361900

έγγραφο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (Τμήμα Ανθρωπίνου Δυναμικού), η ειδική άδεια του άρθρου 142 Ν. 3655/2008 αποτελεί άδεια μητρότητας που χορηγείται αποκλειστικά στις μητέρες υπαλλήλους ασφαλισμένες στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και εργαζόμενες με σχέση εργασίας ορισμένου ή αορίστου χρόνου σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις, δεν θεωρείται «όμοια διευκόλυνση» με την άδεια ανατροφής του άρθρου 53 παράγρ. 2 του Υπαλληλικού Κώδικα και δεν αφαιρείται, σε περίπτωση χρήσης της, από την εννιάμηνη άδεια ανατροφής τέκνου. Εν συνεχεία ικανοποιήθηκε το αίτημα του αναφερόμενου (υπόθεση 211656/2016). Ακριβώς όμοια υπόθεση ανέκυψε και στο Λιμενικό Σώμα, του οποίου η ανταπόκριση αναμένεται (υπόθεση 211386/2016).

Ισότητα στη συνταξιοδότηση ανδρών - γυναικών

Αναφορικά με το ζήτημα εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών - γυναικών ως προς τις προϋποθέσεις και τα χρονικά όρια συνταξιοδότησης, ο Συνήγορος είχε απευθυνθεί στο ΓΛΚ, κατόπιν απόρριψης αιτήματος συνταξιούχου να λάβει σύνταξη βάσει των ευνοϊκών διατάξεων που ίσχυαν, ως προς το όριο ηλικίας, για την αντίστοιχη κατηγορία μητέρων, δημοσίων υπαλλήλων, που είχαν ανήλικα τέκνα (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 117). Είχε δε υπογραμμίσει ιδιαίτερα το γεγονός ότι, βάσει πάγιας νομολογίας του ΔΕΕ, η ενσωμάτωση των Οδηγιών στην εσωτερική έννομη τάξη δεν εξαντλείται με την ψήφιση των σχετικών νομοθετικών κειμένων, αντιθέτως, δεσμεύει τα κράτη μέλη αφενός να εξασφαλίσουν την προσήκουσα εκτέλεση των σχετικών ρυθμίσεων από τις αρμόδιες διοικητικές αρχές, αφετέρου να προβλέψουν τα κατάλληλα μέσα για την εξασφάλιση πλήρους αποτελεσματικής και δικαστικής προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Το ΓΛΚ είχε εμμένει στην απορριπτική του απόφαση.

Ωστόσο, το Ελεγκτικό Συνέδριο, στο οποίο είχε προσφύγει ο ενδιαφερόμενος, εξέδωσε την υπ' αριθμ. 983/2016 απόφαση (Τμήμα ΙΙ), με την οποία γίνεται δεκτή και στους άνδρες η εφαρμογή των διατάξεων για ευνοϊκότερη μεταχείριση γυναικών που θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα μέχρι 31.12.1997. Μάλιστα, στο σκεπτικό της απόφασης του ΕΣ περιλαμβάνεται και η επιχειρηματολογία που είχε αναπτύξει ο Συνήγορος στην παρέμβασή του.

ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Όσον αφορά την αυτοαπασχόληση, παραμένουν τα προβλήματα χορήγησης του επιδόματος μητρότητας που εισήχθη με τον Ν.

4097/2012 από τα ασφαλιστικά ταμεία, το οποίο είναι και το μοναδικό δικαίωμα που απέκτησε στον τομέα αυτό η συγκεκριμένη κατηγορία εργαζομένων. Ειδικότερα, δεν έχει ακόμη επιλυθεί το θέμα χορήγησης του επιδόματος στις αυτοαπασχολούμενες που γέννησαν κατά το χρονικό διάστημα το οποίο μεσολάβησε μεταξύ της έκδοσης του Ν. 4097/2012 και της δημοσίευσης της σχετικής ΚΥΑ (2012-2014), βάσει των οποίων προβλέφθηκε η χορήγηση του επιδόματος στη συγκεκριμένη κατηγορία απασχολούμενων.

Ο Συνήγορος έλαβε πλήθος αναφορών για το ανωτέρω ζήτημα και, απευθυνόμενος στα Υπουργεία Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, επισήμανε ότι η μη ανδρομική εφαρμογή της εν λόγω ΚΥΑ συνιστά παραβίαση της αρχής της χρηστής διοίκησης, της ισότητας, της νομιμότητας, της καλής πίστης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Ζήτησε δε να χορηγηθεί το επίδομα με αναδρομική ισχύ, δεν έλαβε όμως απάντηση, παρά το γεγονός ότι επανήλθε εκ νέου στο ζήτημα. Κατόπιν αυτού, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στον πρόεδρο του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (ΕΤΑΑ) και ζήτησε να πληροφορηθεί την πρακτική του ταμείου σε σχέση με τις ανωτέρω περιπτώσεις. Ο φορέας απάντησε ότι απορρίπτει τα σχετικά αιτήματα ασφαλισμένων με απόφαση της αναπληρώτριας διευθύντριας ασθένειας, οι οποίοι στη συνέχεια έχουν δικαίωμα υποβολής ένστασης στη Διοικούσα Επιτροπή του τομέα, ώστε να εκδοθεί απόφαση που να αποτελεί εκτελεστέα διοικητική πράξη (υποθέσεις 195595, 195607/2014, 196842, 198114, 199484, 199619, 199835, 199872, 200178/2015).

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ

Κατά τη διερεύνηση των υποθέσεων αυτών, ο Συνήγορος αντιμετώπισε τα εμπόδια που έχουν ήδη επισημανθεί σε ειδικές εκθέσεις παρελθόντων ετών, όπως π.χ. δυσκολία στη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων τέλεσης της σεξουαλικής παρενόχλησης, προσπάθεια συγκαλύψης των περιστατικών εκ μέρους του εργοδότη, είτε οι καταγγελίες στρέφονται κατά του ιδίου είτε κατά άλλου εργαζόμενου, φόβος και δισταγμός των θυμάτων να δημοσιοποιήσουν το ότι υπήρξαν θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης, δισταγμός των συναδέλφων να υποστηρίξουν τα φερόμενα ως θύματα, λόγω φόβου άσκησης αντιποίνων από πλευράς των εργοδοτών κ.ά. (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 122). Παρ' όλα αυτά, σε κάποιες από αυτές τις υποθέσεις ο Συνήγορος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αποδείχθηκε η τέλεση σεξουαλικής παρενόχλησης. Σε αρκετές υποθέσεις, μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, τα μέρη, κατόπιν αμοιβαίων υποχωρήσεων και προκειμένου να αποφευχθεί περαιτέρω έκθεση εκατέρωθεν, συμβιβάστηκαν εξωδικαστικώς.

Στοιχειοθέτηση σεξουαλικής παρενόχλησης

Υπάλληλος σε επιχείρηση κατήγγειλε στην αρμόδια Επιθεώρηση Εργασίας ότι υπήρξε επανειλημμένως δέκτης ανάρμοστων χειρονομιών και συμπεριφορών καθώς και λεκτικής και σωματικής παρενόχλησης από τον εργοδότη της, με αποκρύφωμα ασελγή χειρονομία, την οποία υπέστη από τον εργοδότη της παρά τη θέλησή της, γεγονός που την ανάγκασε να εγκαταλείψει την εργασία της. Η αναφερομένη προσκόμισε εκτύπωση σχετικών sms (μηνυμάτων) από το κινητό της τηλέφωνο απεσταλμένων από τον εργοδότη της προς την ίδια σε μη εργάσιμη ώρα. Με τα μηνύματα αυτά, τα οποία ήταν γραμμένα με διάθεση που δύναται να χαρακτηριστεί οικεία, αλλά περιείχαν και νύξεις προσωπικού περιεχομένου, ο εργοδότης προσκαλούσε την εργαζόμενη σε επαγγελματικό ταξίδι.

Ο Συνήγορος, μετατοπίζοντας το βάρος της απόδειξης, όπως προβλέπεται από τις οικείες διατάξεις, ζήτησε από τον εργοδότη να προσκομίσει στοιχεία, από τα οποία να αποδεικνύεται ότι η αναφερόμενη δεν υπέστη σεξουαλική παρενόχληση από τον ίδιο είτε στον χώρο εργασίας είτε εκτός χώρου εργασίας (άρθρο 24 Ν. 3896/2010).

Ο εργοδότης, αν και δεν αρνήθηκε την αποστολή των γραπτών μηνυμάτων, δεν αποδέχθηκε την κατηγορία της σεξουαλικής παρενόχλησης και προς επίρρωση των ισχυρισμών του προσκόμισε υπεύθυνες δηλώσεις, με τις οποίες οι λοιποί εργαζόμενοι αρνούσαν ότι έλαβαν χώρα τα καταγγελλόμενα περί ασελγούς χειρονομίας του προς την εργαζόμενη. Ο Συνήγορος με πόρισμά του κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο εργοδότης δεν έπεισε ότι δεν έλαβε χώρα το γεγονός της σεξουαλικής παρενόχλησης που η εργαζόμενη κατήγγειλε και εισηγήθηκε την επιβολή προστίμου προς την Επιθεώρηση Εργασίας (υπόθεση 203199/2015).

Σε άλλη περίπτωση, εργαζόμενη ως μαία σε γυναικολογική κλινική, κατήγγειλε ότι υπέστη σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας της από τον εργοδότη της, γεγονός που –κατά δήλωσή της– εξελήφθη ως καταγγελία της σύμβασης εργασίας της εκ μέρους του εργοδότη. Προκειμένου να δημιουργηθεί αρχή απόδειξης, λήφθηκαν μαρτυρικές καταθέσεις (ανωμοτί). Η εργοδοτική πλευρά προσκόμισε ένορκες βεβαιώσεις εργαζομένων στο ιατρικό κέντρο, που αμφισβήτησαν την αλήθεια των ισχυρισμών της καταγγέλλουσας. Οι μάρτυρες του εργοδότη αρνήθηκαν ότι η συμπεριφορά του εργοδότη προς το πρόσωπό της εργαζόμενης ήταν επιληψίμη. Περαιτέρω, η εργοδοτική πλευρά επισήμανε αντιφάσεις στη συμπεριφορά της εργαζόμενης, καθώς, ενώ η εργαζόμενη προέβη σε καταγγελία του περιστατικού σεξουαλικής παρενόχλησης στην Επιθεώρηση Εργασίας, την ίδια ημέρα, αντί να δηλώσει και στην εργοδότηρια εταιρεία ότι θεωρεί το συγκεκρι-

μένο περιστατικό καταγγελία της σύμβασης εργασίας της, δήλωσε ασθένεια, μέσω μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Από τα στοιχεία που συνελέγησαν, τις καταθέσεις των μαρτύρων και τα λοιπά έγγραφα, δεν κατέστη δυνατό να στοιχειοθετηθεί η τέλεση της καταγγελλόμενης διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου σε βάρος της καταγγέλλουσας. Πάντως, ο Συνήγορος επισήμανε και στα δύο μέρη ότι τα όρια της οικειότητας και της απρέπειας είναι πολλές φορές ρευστά και μπορούν να δημιουργήσουν παρεξηγήσεις στον εργασιακό χώρο με δυσμενείς συνέπειες στις εργασιακές σχέσεις (υπόθεση 201208/2015).

Ανάκληση αναφοράς λόγω συμβιβασμού

Υπάλληλος σε επιχείρηση κατήγγειλε στην Επιθεώρηση Εργασίας ότι κατ' επανάληψη κατά τη διάρκεια της εργασίας της έγινε αποδέκτης ανάρμοστης συμπεριφοράς από τον εργοδότη της λόγω φύλου της, εμπίπτουσας στο πεδίο της διάταξης του άρθρου 2 περιπτ. δ' Ν. 3896/2010 (εν ευρεία έννοια, σεξουαλική παρενόχληση). Ο Συνήγορος έλαβε μαρτυρικές καταθέσεις (ανωμοτί) εκ μέρους μαρτύρων που πρότεινε η εργαζόμενη και απευθύνθηκε εγγράφως στην εργοδοτική πλευρά ζητώντας εξηγήσεις, δεδομένου ότι βάσει του άρθρου 24 Ν. 3896/2010 ο εργοδότης φέρει το βάρος να αποδείξει ότι δεν εκδηλώθηκε ανάρμοστη συμπεριφορά. Η πλευρά της εργαζόμενης ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι επήλθε εξωδικαστική επίλυση της υπόθεσης και η αναφορά ανακλήθηκε (υπόθεση 205946/2015).

ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ενδεικτικά:

- Συμμετοχή σε πρόγραμμα του ΕΚΔΔΑ για την επιμόρφωση νεοδιόριστων υπαλλήλων από τον χώρο της υγείας σε θέματα ισότητας φύλων στη δημόσια διοίκηση.
- Συμμετοχή στη σύνταξη του Εγχειρίδιου για την 1ση Αμοιβή που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Equinet.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

Ειδική έκθεση 2016 (άρθρο 23 παράγρ. 6 Ν. 3907/2011)

Η αρμοδιότητα του Συνηγόρου στον εξωτερικό έλεγχο αναγκαστικών επιστροφών

- Νομικό πλαίσιο
- Τι άλλαξε το 2016
- Οργάνωση, αξιολόγηση και επαφές
- Ο εξωτερικός έλεγχος επιστροφών το 2016 με μια ματιά

Στοιχεία για το πεδίο εφαρμογής του νόμου

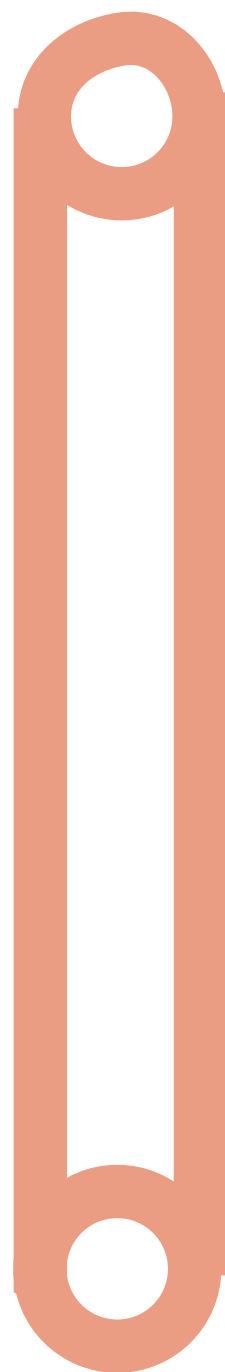
- Προβλήματα χρηματοδότησης επιστροφών και του εξωτερικού ελέγχου τους
- Το γενικότερο πλαίσιο της διαχείρισης μεταναστών
- Αριθμητικά στοιχεία επιστροφών
- Ποιοτικές παράμετροι των στοιχείων επιστροφών
- Αριθμητικά στοιχεία διοικητικά κρατούμενων προς επιστροφή

Επισκέψεις σε Προαναχωρησιακά Κέντρα – Προβλήματα διαδικασίας επιστροφών

- Δειγματοληπτικοί έλεγχοι, διαπιστώσεις και προτάσεις

Εξωτερικός έλεγχος σε επιχειρήσεις απομάκρυνσης πολιτών τρίτων χωρών

- Κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης
- Επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία
- Συμπερασματικά

Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί την ειδική έκθεση για το 2016 την οποία συντάσσει ο Συνήγορος στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του για εξωτερικό έλεγχο των αναγκαστικών επιστροφών (άρθρο 23 παράγρ. 6 Ν. 3907/2011). Εκτενέστερη μορφή της έκθεσης αυτής θα δημοσιευθεί ξεχωριστά εντός του 2017.

Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

Ο Συνήγορος έχει ειδική αρμοδιότητα να ελέγχει όλα τα στάδια της διαδικασίας αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών στις χώρες καταγωγής τους από την έκδοση της απόφασης επιστροφής αλλοδαπού μέχρι και την υλοποίησή της με κερσαία, θαλάσσια ή αεροπορική μεταφορά στη χώρα του.

Νομικό πλαίσιο

Ο εξωτερικός έλεγχος (monitoring) προβλέπεται από την ευρωπαϊκή Οδηγία 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών («Οδηγία Επιστροφών» άρθρο 8 παράγρ. 6) και έχει ανατεθεί στον Συνήγορο βάσει του Ν. 3097/2011 (άρθρο 23 παράγρ. 6), ο οποίος προβλέπει τη συνεργασία της Αρχής με διεθνείς οργανισμούς και ΜΚΟ για τον σκοπό αυτό. Η αρμοδιότητα του Συνηγόρου ενεργοποιήθηκε πλήρως με την οργάνωση του συστήματος εξωτερικού ελέγχου στην προβλεπόμενη από τον νόμο ΚΥΑ (ΦΕΚ 2870β' /24.10.2014) που εκδόθηκε ύστερα από πρόταση της Αρχής. Στην ΚΥΑ προβλέπεται η συστηματική παροχή δεδομένων για τις αναγκαστικές επιστροφές προς τον Συνήγορο από όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες. Ο Συνήγορος προβαίνει σε έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων, παραλείψεων και υλικών ενεργειών των αρμόδιων υπηρεσιών, διαθέτοντας όλα τα θεσμικά εργαλεία που προβλέπουν οι καταστατικές του διατάξεις, ενώ έχει απρόσκοπτη πρόσβαση σε κάθε χώρο κράτησης, αναμονής ή διέλευσης (transit) σε όλη την επικράτεια. Επιπλέον, διενεργεί δειγματοληπτικό έλεγχο συμμετέχοντας με στελέχη του ως παρατηρητές στις επιχειρήσεις εκτέλεσης αποφάσεων επιστροφών. Ο Συνήγορος απευθύνει εκθέσεις και προτάσεις για τη βελτίωση των διαδικασιών επιστροφής προς τη διοίκηση, η οποία υπέχει υποχρέωση αιτιολογημένης απάντησης. Δημοσιοποιεί τα συμπεράσματά του σε ειδική έκθεση, την οποία υποβάλλει κατ' έτος στη Βουλή.

Τι άλλαξε το 2016

Η Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας της

18ης Μαρτίου ενεργοποίησε τη διαδικασία επανεισδοχής στην Τουρκία πολιτών τρίτων χωρών που εισήλθαν παράτυπα στη χώρα στα θαλάσσια σύνορα. Πρόκειται για διαδικασία εξαιρετική με βάση το άρθρο 2 της Οδηγίας, στην οποία ωστόσο εφαρμόζονται οι βασικές εγγυήσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ο Συνήγορος ήταν παρών και στις επιχειρήσεις επανεισδοχής, διενεργώντας δειγματοληπτικό έλεγχο στο 45% των ακτοπλοϊκών και αεροπορικών επιχειρήσεων από τα νησιά, για τις οποίες είχε ειδοποιηθεί.

Οργάνωση, αξιολόγηση και επαφές

Στο πλαίσιο εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών κατά το 2016 ο Συνήγορος:

- Είχε συναντήσεις εργασίας με την ΕΛΑΣ, τη Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), τον Ειδικό Αγορητή του ΟΗΕ για Δικαιώματα Αλλοδαπών, τον Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, καθώς και αντιπροσωπεία της Επιτροπής Πρόληψης των Βασανιστηρίων (CPT) του Συμβουλίου της Ευρώπης και διάφορες ΜΚΟ. Επίσης, με τις κατά τόπους υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής και Ασύλου, που συνδέονται με το σύστημα επιστροφών σε ένα πρώτο στάδιο, αυτό του εντοπισμού ευάλωτων προσώπων και αιτούντων άσυλο, προκειμένου να εξαιρεθούν από διαδικασίες επιστροφής.
- Αξιολογήθηκε θετικά για το σύστημα εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών από αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που διαπίστωσε ότι η λειτουργία του συνάδει με το κεκτημένο Σένγκεν και τις προβλέψεις του άρθρου 8 παράγρ. 6 της Οδηγίας Επιστροφών, στην τακτική αξιολόγηση της χώρας ως προς το κεκτημένο Σένγκεν (Απρίλιος 2016). Η αντιπροσωπεία παράλληλα επισήμανε ότι είναι αναγκαία η διάθεση από το κράτος των κονδυλίων για την προβλεπόμενη χρηματοδότηση του εξωτερικού ελέγχου από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου - Μετανάστευσης - Ένταξης (AMIF).
- Συμμετείχε με στελέχη της ομάδας Επιστροφών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για παρατηρητές επιστροφών της στη Βαρσοβία (28-29.6.2016), ενόψει υιοθέτησης του νέου ευρωπαϊκού Κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή¹ που προβλέπει ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών (monitors). Επίσης, στη συνάντηση εργασίας εθνικών μηχανισμών εξωτερικού ελέγχου με τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή και τη FRONTEX

¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-29-2016-INIT/el/pdf>

στις Βρυξέλλες (6.12.2016) για τη θέσπιση λειτουργικού μηχανισμού αναφορών σε ευρωπαϊκό επίπεδο στις σχετικές επιχειρήσεις της FRONTEX. Επίσης, με εκπαιδευτή στο σεμινάριο της ΕΛΑΣ για escort leaders επιστροφών στις 14.11.2016.

- Συμμετείχε στη διοργάνωση εκπαιδευτικού σεμιναρίου για στελέχη της ομάδας Επιστροφών του Συνηγόρου στην Αθήνα από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) (12-14.7.2016). Ακόμη, δύο μέλη της ομάδας Επιστροφών παρακολούθησαν εκπαιδευτικό σεμινάριο του FRA στη Βιέννη (Φεβρουάριος 2014).
- Συμμετείχε ως συστατικό μέλος στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα Forced Return Monitoring (FREM)-II στο πλαίσιο του European Return Fund - Community Actions της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Φορέας του προγράμματος είναι ο Οργανισμός International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) και συμμετέχουν εθνικοί φορείς που έχουν αναλάβει τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων αναγκαστικών επιστροφών σε διάφορα κράτη μέλη, προκειμένου να αναπτυχθούν κοινές προδιαγραφές και θεσμικά εργαλεία ελέγχου για την ενίσχυση της αξιοπιστίας του ευρωπαϊκού συστήματος επιστροφών.

Ο εξωτερικός έλεγχος επιστροφών το 2016 με μια ματιά

Ο Συνήγορος επισκέφθηκε:

- 3 Προαναχωρησιακά Κέντρα (7 επισκέψεις)
- 4 κρατητήρια αστυνομικών διευθύνσεων και κάποια μεμονωμένα αστυνομικά τμήματα

Ο Συνήγορος μετέσχε ως παρατηρητής σε:

- 11 κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις - πτήσεις (το 55% όσων πραγματοποιήθηκαν)
- 12 επανεισδοχές (το 45% των θαλάσσιων και αεροπορικών επανεισδοχών, για τις οποίες προηγήθηκε ειδοποίηση, προς την Τουρκία) και
- 1 χερσαία επιχείρηση απομάκρυνσης.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Προβλήματα χρηματοδότησης επιστροφών και του εξωτερικού ελέγχου τους

Την προηγούμενη χρονιά είχε αναφερθεί (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 126) το πρόβλημα έλλειψης τακτικής χρηματοδότησης των Προαναχωρησιακών Κέντρων αλλά και των επιχειρήσεων αναγκαστι-

κών επιστροφών από το ενιαίο πλέον Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου - Μετανάστευσης (AMIF) για τον πυλώνα των Επιστροφών, με βάση το εθνικό πρόγραμμα που είχε εγκριθεί το 2015. Ακολούθησαν κανονιστικές αλλαγές στη διαχείριση του προγράμματος, με το άρθρο 9 παράγρ. 6 επ. Ν. 4332/2015 (ΦΕΚ 76α΄/9.7.2015) και τις κατ' εξουσιοδότησιν αυτού παρεπόμενες κανονιστικές πράξεις. Στην πράξη η ΕΛΑΣ, λόγω της αδυναμίας ναύλωσης πτήσεων τσάρτερ για αεροπορικές επιστροφές, μετέχει σε κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που διενεργούνται αεροπορικώς και συντονίζονται από τη FRONTEX.

Είχε επίσης αναφερθεί το συναφές πρόβλημα χρηματοδότησης του εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών από τον Συνήγορο, η οποία, ενώ προβλέπεται από την ΚΥΑ που διέπει την οργάνωση του ελέγχου (ΦΕΚ 2870β΄/24.10.2014), προσκρούει για τους λόγους που προαναφέρθηκαν στη διοικητική καθυστέρηση της πολιτείας να χρηματοδοτήσει τη συγκεκριμένη δράση του Συνηγόρου από 1.7.2015 και για ολόκληρο σχεδόν το έτος 2016. Τον Νοέμβριο του 2016 δημοσιεύθηκε πρόσκληση για το έργο του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών για τα επόμενα 2 έτη από την Υπηρεσία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών και Αναπτυξιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Εσωτερικών – Τομέα Προστασίας του Πολίτη και ο Συνήγορος υπέβαλε σχετικό τεχνικό δελτίο μαζί με την Υπηρεσία Εφαρμογής Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων της Βουλής των Ελλήνων.

Καθ' όλο το 2016 ο Συνήγορος συνέχισε με ίδια μέσα, στο μέτρο που μπόρεσε να εξοικονομήσει κάποιο ποσό από τον προϋπολογισμό του, τους δειγματοληπτικούς ελέγχους τόσο σε Προαναχωρησιακά Κέντρα ή άλλους χώρους κράτησης αλλοδαπών προς επιστροφή όσο και σε επιχειρήσεις επιστροφών ή επανεισδοχών. Για τις επανεισδοχές το β΄ εξάμηνο του 2016 προς την Τουρκία αλλά και τις κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικών επιστροφών προς χώρες της Ασίας η δράση του εξωτερικού ελέγχου πραγματοποιήθηκε με την ουσιαστική συνδρομή της FRONTEX.

Το γενικότερο πλαίσιο της διαχείρισης μεταναστών

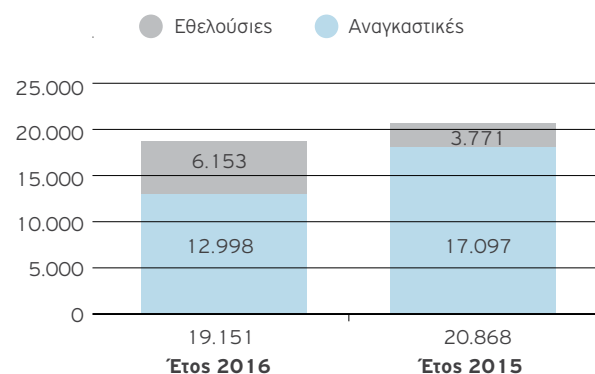
Η έξαρση της προσφυγικής κρίσης την προηγούμενη χρονιά και οι δυσκολίες υλοποίησης του σχεδίου δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταρχήν υποδοχή και μετεγκατάσταση αιτούντων άσυλο, και συμπληρωματικά την εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος αναγκαστικών επιστροφών για τους λοιπούς πληθυσμούς, σηματοδοτούν και τις εξελίξεις στη διαχείριση των επιστροφών κατά το 2016. Με την υιοθέτηση της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας της 18ης Μαρτίου ενεργοποιείται η διαδικασία επανεισδοχής στην Τουρκία πολιτών τρίτων χωρών που εισήλθαν παράτυπα στη χώρα στα θαλάσσια σύνορα. Πρόκειται για διαδικασία εξαιρετική με βάση το άρθρο

2 της Οδηγίας, στην οποία ωστόσο εφαρμόζονται οι βασικές εγγυήσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων (άρθρο 4 παράγρ. 4 της Οδηγίας). Προς διασφάλιση των εγγυήσεων αυτών, ο Συνήγορος διενεργεί επίσης δειγματοληπτικό έλεγχο στις επανεισδοχές, με βάση την ευρεία αρμοδιότητά του για επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης και τους ορισμούς του νόμου περί επιστροφών (άρθρο 23 παράγρ. 6 και άρθρα 17-19 Ν. 3907/2011), και την κατ' εξουσιοδότησιν αυτού ΚΥΑ που αναφέρεται και στα στοιχεία επανεισδοχών ρυθμίζοντας τις λεπτομέρειες άσκησης του εξωτερικού ελέγχου.

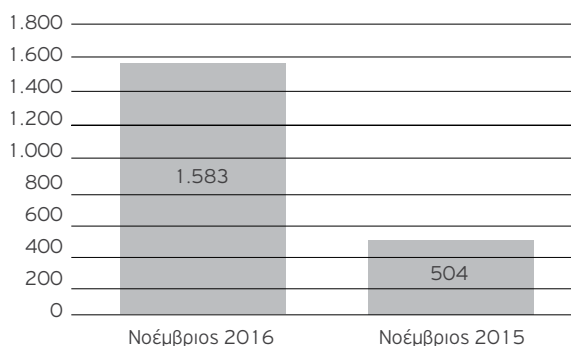
Όπως αναφέρεται στην παρούσα έκθεση (βλ. «Προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα»), ο αριθμός των προς επανεισδοχή ή επιστροφή υποψήφιων προσώπων εξαρτάται από τις διαδικασίες υποδοχής προς εντοπισμό ευάλωτων προσώπων στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, τα λεγόμενα hotspots, σε 5 νησιά του Αιγαίου και από την ταχύτητα εξέτασης τυχόν αιτημάτων ασύλου σε πρώτο και δεύτερο βαθμό.

Αριθμητικά στοιχεία επιστροφών

Γράφημα 1 Επιστροφές 2016-2015

Γράφημα 2 Κρατούμενοι σε Προαναχωρησιακά Κέντρα

Στο γενικότερο πολιτικό πλαίσιο της εξέλιξης της προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης, οι αναγκαστικές επιστροφές που υλοποιούνται κατά το 2016 εμφανίζουν κάποια μείωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τα διαβιβασθέντα από την ΕΛΑΣ στοιχεία για το 2016 εμφανίζουν συνολικά 19.151 επιστροφές, έναντι 20.868 το 2015. Από τον συνολικό αριθμό των 19.151 επιχειρήσεων απομάκρυνσης, οι 12.998 είναι αναγκαστικές, συμπεριλαμβανομένων των απελάσεων και επαναπροωθήσεων βάσει διμερών συμφωνιών με όμορες χώρες (βλ. Γράφημα 1). Οι 6.153 είναι εθελούσιες διαδικασίες που διενεργούνται εξ ολοκλήρου από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ). Η μείωση σε σχέση με το 2015 αφορά τις αναγκαστικές επιστροφές, ενώ οι εθελούσιες παρουσίασαν αύξηση [από 3.771 συνολικά (3.718 του ΔΟΜ και 53 της ΕΛΑΣ) το 2015 σε 6.153 το 2016].

Ο Συνήγορος θεωρεί σημαντικό βήμα από πλευράς διαφάνειας τη δημοσίευση στατιστικών στοιχείων από την ΕΛΑΣ και για επιχειρήσεις επανεισδοχής για θέματα παράτυπων μεταναστών ως εξής (ανακοίνωση της 27.10.2016 στην ιστοσελίδα www.astynomia.gr): «Σημειώνεται ότι από αρχές του έτους έχουν επιστραφεί στην Τουρκία: Με βάση το διμερές Πρωτόκολλο Επανεισδοχής Ελλάδας - Τουρκίας, 1.158 αλλοδαποί πολίτες τρίτων χωρών, με βάση τη Συμφωνία Επανεισδοχής ΕΕ - Τουρκίας, 51 αλλοδαποί τουρκικής ιθαγενείας και με βάση την Κοινή Δήλωση ΕΕ - Τουρκίας, 716 αλλοδαποί διαφόρων εθνικοτήτων. Επιπροσθέτως, από την έναρξη εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας έχουν επιστραφεί στις χώρες καταγωγής τους οικειοθελώς μέσω ΔΟΜ 255 αλλοδαποί πολίτες τρίτων χωρών που είχαν εισέλθει στη χώρα μας διά θαλάσσης από την Τουρκία».

Ποιοτικές παράμετροι των στοιχείων επιστροφών

Στα διαθέσιμα στον Συνήγορο συγκεντρωτικά στοιχεία όλης της επικράτειας για μηχανογραφικούς ή οργανωτικούς λόγους δεν περιλαμβάνονται προς το παρόν ποιοτικές παράμετροι για πρόσωπα που τυχόν ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες (έγκυοι, ασθενείς, υπερήλικες, οικογένειες, ασυνόδευτοι ανήλικοι κ.ά.), που έχουν ζητηθεί συνολικά από το υπουργείο, αλλά κάθε αστυνομική διεύθυνση στέλνει επιμέρους στοιχεία, ζήτημα το οποίο δεν έχει ακόμη επιλυθεί. Συγκεντρωτικά στοιχεία παρέχονται, ωστόσο, από την ΕΛΑΣ για την ιθαγένεια των επιστρεφόμενων ή απελαυνόμενων αλλοδαπών, από τα οποία προκύπτει ότι από τον συνολικό αριθμό των 15.954 αναγκαστικών επιχειρήσεων απομάκρυνσης, που υλοποιήθηκαν τους πρώτους 10 μήνες του 2016, οι 8.771 αφορούν πολίτες Αλβανίας, δηλαδή ποσοστό 54,9%.

Αριθμητικά στοιχεία διοικητικά κρατουμένων προς επιστροφή

Ως προς τους χώρους κράτησης, η ΕΛΑΣ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι στις 3.11.2016 κρατούνταν συνολικά 1.583 αλλοδαποί στα Προαναχωρησιακά Κέντρα, αριθμός συντριπτικά μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο αριθμό των 504 κρατουμένων το 2015 (βλ. γράφημα 2). Τη μεγαλύτερη συγκέντρωση κρατουμένων εμφανίζει το Προαναχωρησιακό Κέντρο Κορίνθου (697 κρατούμενοι).

Ο αντίστοιχος αριθμός των προς επιστροφή αλλοδαπών σε αστυνομικά κρατητήρια δεν είναι γνωστός. Η ΕΛΑΣ συνεχίζει την προσπάθεια να κρατά για λίγες μόλις ημέρες σε ΑΤ αλλοδαπούς μέχρι να εξευρεθεί χώρος σε Προαναχωρησιακά Κέντρα, χωρίς αυτό να καθίσταται πάντα εφικτό λόγω, λόγω υπερπλήρωσης της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου (χαρακτηριστικά, στις 7.6.2016 υπήρχαν 114 άνδρες κρατούμενοι σε ΑΤ στην Αττική). Σημειώνεται επίσης ότι τα αστυνομικά κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης φαίνεται να χρησιμοποιούνται παγίως ως χώρος κράτησης αλλοδαπών προς επιστροφή (υπόθεση 216963/2016), βλ. και προηγούμενες σχετικές παρατηρήσεις του Συνηγόρου (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 128-129).

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΠΡΟΑΝΑΧΩΡΗΣΙΑΚΑ ΚΕΝΤΡΑ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

Δειγματοληπτικοί έλεγχοι, διαπιστώσεις και προτάσεις

Ο Συνήγορος, ασκώντας τον κατ' άρθρο 23 παράγρ. 6 Ν. 3907/2011 εξωτερικό έλεγχο των διαδικασιών επιστροφής, προέβη σε δειγματοληπτικές αυτοψίες στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Ταύρου (οδός Πέτρου Ράλλη, 7.6.2016), Κορίνθου (13.4.2016, 7.12.2016) και Μόριας Λέσβου (27.1.2016, 9.5.2016, 12.10.2016 κ.ά.), στα κρατητήρια των Αστυνομικών Διευθύνσεων Χίου (26.1.2016), Λέσβου (12, 19, 25.10.2016), Κω (12.7.2016), Σάμου (27.7.2016), καθώς και σε μεμονωμένα κρατητήρια Αστυνομικών Τμημάτων Ελληνικού (9.3.2016), Πατησίων (18.8.2016) κ.ά.

Οι διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου ως προς τις συνθήκες κράτησης αλλοδαπών αναφέρονται σε άλλη ενότητα της έκθεσης (βλ. «Πρόληψη βασανιστηρίων και κακομεταχείρισης»), βάσει της αρμοδιότητάς του ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων και Ανάθρωπος ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης (OPCAT). Επιβεβαιώνεται πάντως και στις αυτοψίες το 2016 η περυσινή παρατήρηση του Συνηγόρου (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ.

130) για την ακαταλληλότητα των χώρων κράτησης της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής στην οδό Πέτρου Ράλλη στον Ταύρο από πλευράς προδιαγραφών Προαναχωρησιακού Κέντρου (άρθρο 30 επ. Ν. 3907/2011). Επισημαίνεται επίσης ότι η αύξηση του αριθμού των νεοεισερχομένων στα hotspots (Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης) οδήγησε στην αντικατάσταση της κράτησης με περιοριστικό όρο παραμονής στα 5 νησιά όπου αυτά λειτουργούν (βλ. «Προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα»).

Ως προς την ορθή εφαρμογή των διαδικασιών της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ περί Επιστροφών, από τις αυτοψίες, τις αναφορές προς τον Συνήγορο, τις συζητήσεις με τους κρατούμενους αλλά και τα αρμόδια αστυνομικά όργανα σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην πράξη, οι βασικές παρατηρήσεις του Συνηγόρου για το 2016 έχουν ως εξής:

- Στην επικοινωνία με τους κρατούμενους κατά τις αυτοψίες αναδείχθηκε έντονα το πρόβλημα της ελλιπούς ενημέρωσής τους σχετικά με τη διάρκεια της κράτησής τους και εν γένει την πορεία της διαδικασίας.
- Η διαφοροποίηση της μεταχείρισης ως προς τους χώρους ή την εφαρμογή διοικητικού μέτρου κράτησης ανάλογα με την εθνικότητα των προς επιστροφή αλλοδαπών φαίνεται επίσης να δημιουργεί εντάσεις και εύλογα ερωτηματικά (Χίος, Ιανουάριος 2016, στα κρατητήρια οδηγούνται μόνο αλγερινοί, μαροκινοί, tunήσιοι). Ο Συνήγορος επισήμανε ότι σε περίπτωση έκφρασης βούλησης για κατάθεση αιτήματος ασύλου η ανά εθνικότητα συλλήβδην θεώρηση κρατουμένων προς επιστροφή ως παράτυπων μεταναστών δεν συνάδει με την υποχρέωση εξατομικευμένης κρίσης κάθε αιτήματος διεθνούς προστασίας. Ο Συνήγορος είχε καλή συνεργασία για τον σκοπό αυτό με το Προαναχωρησιακό Κέντρο Κορίνθου στην περίπτωση δήλωσης βούλησης ασύλου από πακιστανούς πολίτες που επικαλέστηκαν ότι ανήκουν στη θρησκευτική μειονότητα Ahmadiya (υπόθεση 214862/2016).
- Επίσης, η κράτηση, όπως διαπιστώθηκε και το 2015, φαίνεται να διατηρείται και το 2016 σε κάποιες περιπτώσεις όπου η επιστροφή του αλλοδαπού δεν είναι εφικτή (υπόθεση 213273/2016). Η διατήρηση της κράτησης αντιβαίνει στο άρθρο 30 παράγρ. 5 Ν. 3907/2011 και στο αντίστοιχο άρθρο 15 της Οδηγίας Επιστροφών, για άρση της κράτησης όταν «δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομάκρυνσης για νομικούς ή άλλους λόγους».
- Κατά το 2016 παρατηρήθηκε συχνή χρήση της κράτησης για λόγους δημόσιας τάξης παράτυπα εισερχόμενων ή διαμενόντων αλλοδαπών. Ο Συνήγορος επιζητεί συγκεκριμένη αιτιολογία του κινδύνου για τη δημόσια τάξη, σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ, προκειμένου να μην επιβιώνουν στην πρακτική της διοικητικής κράτησης κατάλοιπα του δικαίου αλλοδαπών

προ της Οδηγίας Επιστροφών που έχει εισαγάγει τον αντικειμενικό στόχο της επιστροφής ως νόμιμης βάσης της κράτησης όταν αυτή είναι αναγκαία, διότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν εναλλακτικά μέτρα, ο αλλοδαπός είναι ύποπτος φυγής κ.λπ. (βλ. άρθρο 30 Ν. 3907/2011) (υπόθεση 216583/2016). Ο Συνήγορος επισήμανε, επίσης, ότι η διοικητική κράτηση των προς επιστροφή αλλοδαπών δεν πρέπει να συγχέεται με την επιβολή περιοριστικών μέτρων στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, για τα οποία είναι αποκλειστικά αρμόδιες οι δικαστικές αρχές (υπόθεση 212773/2016). Η εκτεταμένη διοικητική κράτηση στα Προαναχωρησιακά Κέντρα «για λόγους δημόσιας τάξης» αποφυλακισθέντων αλλοδαπών δεν συνάδει με τον μη τιμωρητικό χαρακτήρα της διοικητικής κράτησης κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (υπόθεση Saadi v. UK, 2008, App. No 13229/2003 παράγρ. 78).

- Δεδομένου του ανώτατου χρονικού ορίου των 18 μηνών της κράτησης σύμφωνα με την Οδηγία Επιστροφών (άρθρο 15 παράγρ. 5-6, ΔΕΕ Katzoev C-457/2009, Bashir Mohammed Ali Mahdi C-146/2014), ο Συνήγορος εξέφρασε τον προβληματισμό του για την εκ νέου κράτηση, ύστερα από λίγους μήνες, αλλοδαπών που είχαν αφεθεί ελεύθεροι λόγω συμπλήρωσης του ορίου των 18 μηνών. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι για να μη θεωρηθεί η εκ νέου σύλληψη ως καταστρατήγηση του ανώτατου χρονικού ορίου της διοικητικής κράτησης απαιτούνται νέα ουσιαστικά στοιχεία αιτιολογίας [ΕΔΔΑ, απόφαση John κατά Ελλάδας (10.5.2007), προσφυγή 199/2005], τα οποία να αποτελούν σημαντική μεταβολή των συνθηκών κατά το πρόσφατο Εγχειρίδιο Επιστροφών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (παράγρ. 14.5). Η νέα απόφαση κράτησης κατά το εγχειρίδιο τελεί επίσης υπό τον όρο ότι πληρούνται όλες οι λοιπές προϋποθέσεις επιβολής κράτησης του άρθρου 15 της Οδηγίας Επιστροφών (ανάμεσα στους οποίους είναι η μη δυνατότητα επιβολής εναλλακτικών μέτρων κ.λπ. κατά το άρθρο 30 Ν. 3907/2011) (υποθέσεις 209362, 212773/2016).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Μετά την ενημέρωση του Συνηγόρου για τον προγραμματισμό επιχειρήσεων απομάκρυνσης σύμφωνα με την από 4.6.2015 σχετική διαταγή του Αρχηγείου ΕΛΑΣ προς τις αστυνομικές διευθύνσεις της χώρας, ο Συνήγορος προέβη σε έλεγχο κυρίως κερσαίων επιχειρήσεων απομάκρυνσης προς την Αλβανία το 2015 (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 129-130). Αντίθετα, το 2016 ο εξωτερικός έλεγχος εστιάσθηκε στις αεροπορικές επιστροφές, συγκεκριμένα στις κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις συντονισμού FRONTEX. Επίσης, στις επανεισδοχές προς Τουρκία από

τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, αεροπορικώς ή ακτοπλοϊκώς, μετά την Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας της 18ης Μαρτίου.

Κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης

Ο Συνήγορος συμμετείχε με στελέχη του ως παρατηρητές (monitors) σε 11 αεροπορικές κοινές επιχειρήσεις επιστροφής αλλοδαπών, στο Πακιστάν και στη Γεωργία, με τον συντονισμό της FRONTEX (το 55% από όσες συμμετείχε η ΕΛΑΣ). Στις σχετικές εκθέσεις καταγράφηκε ο επαγγελματισμός και η ευγένεια των αστυνομικών συνοδών και η βελτίωση ορισμένων συνθηκών και διαδικασιών, όπως η χρήση του αμφιθεάτρου της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής αντί του υπόγειου χώρου γκαράζ ως χώρου συγκέντρωσης των υπό επιστροφή αλλοδαπών πριν από την αναχώρηση για τον αερολιμένα και η χρήση εξατομικευμένων πλαστικών πινακίδων με τα ονοματεπώνυμα των αλλοδαπών για τη σήμανση των αποσκευών τους. Σε πολλές περιπτώσεις διαπιστώθηκε επίσης έγκαιρη διανομή σάντουιτς και νερού στους υπό επιστροφή αλλοδαπούς και επιλέχθηκε ως σημείο αναχώρησης για την επιβίβαση στο αεροσκάφος ειδικού χώρου του αερολιμένα (Satellite Terminal) που δεν χρησιμοποιείται τακτικά, καθώς αυτή η επιλογή διασφάλισε: εύκολη πρόσβαση στην τουαλέτα, πρόσβαση στη χρήση καρτοτηλεφώνου, προστασία της ιδιωτικότητας των υπό επιστροφή αλλοδαπών και άμεση επιβίβαση στο αεροσκάφος μέσω γέφυρας χωρίς τη χρήση ειδικού λεωφορείου. Επίσης, υπήρξε ως επί το πλείστον η απαιτούμενη συνεργασία των αστυνομικών αρχών για την πρόσβαση των εκπροσώπων της Αρχής στους χώρους κράτησης των προς επιστροφή αλλοδαπών. Ωστόσο, τα παραπάνω δεν επετεύχθησαν σε όλες τις επιχειρήσεις και ο Συνήγορος επισημαίνει ότι η παροχή τροφής και νερού, η χρήση καρτοτηλεφώνου και η προστασία της ιδιωτικότητας των κρατούμενων αποτελούν απαρέγκλιτους κανόνες για κάθε επιχείρηση αναγκαστικής απομάκρυνσης.

Στα αρνητικά σημεία που τείνουν να παγιωθούν στις σχετικές διαδικασίες πρέπει να αναφερθούν:

- η έλλειψη έγκαιρης ενημέρωσης των αλλοδαπών (τουλάχιστον 24 ώρες πριν) σχετικά με την επιχείρηση απομάκρυνσης και τα επιμέρους στοιχεία της
- η παράλειψη έγκαιρης πρόσβασής τους σε μέσα τηλεφωνικής επικοινωνίας ώστε να μπορούν αυτοί να ειδοποιούν τους οικείους τους και
- η δέσμευση ως επί το πλείστον με μεταλλικές χειροπέδες ως πάγια διαδικασία χωρίς εξατομικευμένη κρίση αναγκαιότητας των μέσων δέσμευσης.

Επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία

Ο Συνήγορος συμμετείχε επίσης με στελέχη του ως παρατηρητές (monitors) σε 12 επανεισδοχές προς την Τουρκία (το 45% των ακτοπολικών ή αεροπορικών επιχειρήσεων από τα νησιά του Αιγαίου που του γνωστοποιήθηκαν), μετά την Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας της 18ης Μαρτίου 2016 και ειδικότερα από τις 18.5.2016 και εφεξής.

Στο πλαίσιο όχι μόνο της ειδικότερης αποστολής του για εξωτερικό έλεγχο επιχειρήσεων αναγκαστικής απομάκρυνσης από τη χώρα αλλά και της γενικότερης συνταγματικής αποστολής του για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ο Συνήγορος είχε την ευκαιρία λόγω της συστηματικής συμμετοχής του στις επιχειρήσεις αυτές που διοργάνωσε η ΕΛΑΣ και συντόνισε η FRONTEX να επισημάνει επιμέρους αστοχίες, ζητώντας την άμεση επίλυσή τους από τις αρμόδιες Αρχές. Οι προτάσεις του Συνηγόρου επικεντρώνονται κυρίως σε θέματα όπως:

- η έγκαιρη ενημέρωση των πολιτών Συρίας ή άλλων τρίτων χωρών ότι πρόκειται να περιληφθούν σε επιχείρηση επανεισδοχής στην Τουρκία
- η εξοικειωμένη κρίση για την αναγκαιότητα ή μη δέσμευσης με χειροπέδες και η επανεξέταση των μέσων δέσμευσης κατά τη διάρκεια της επιχείρησης
- ο εφοδιασμός με την ιατρική κάρτα εξέτασης όσων έχουν πρόσφατα εισέλθει σε hotspot σύμφωνα με τον Ν. 3907/2011 ή οιοδήποτε άλλου πιστοποιητικού ιατρικής εξέτασης προς ικανότητα ταξιδιού (fit to travel)
- η πληρότητα του υπηρεσιακού φακέλου που συνοδεύει τους κρατούμενους ως προς αναγκαία στοιχεία ενημέρωσης σε γλώσσα που κατανοούν κι ως προς την εξέλιξη τυχόν αιτήματος διεθνούς προστασίας (απόρριψη σε δεύτερο βαθμό, επιδόσεις κ.λπ.)
- η αναγκαία συμμετοχή του εκπροσώπου του Συνηγόρου σε όλες τις συναντήσεις προετοιμασίας (briefing) και απολογισμού (debriefing) της επιχείρησης απομάκρυνσης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Συνήγορος, βάσει αναφοράς πενταμελούς οικογένειας πολιτών Συρίας που βρέθηκαν στις 21.10.2016 κρατούμενοι στα Άδανα κατόπιν αεροπορικής επανεισδοχής από την Κω, ενώ η επιχείρηση αρχικά είχε ως μοναδικό σημείο εκκίνησης τη Λέσβο, ξεκίνησε έρευνα ζητώντας στοιχεία για την έγγραφη ή μη ενημέρωση των πολιτών Συρίας για το δικαίωμα διεθνούς προστασίας και μάλιστα σε γλώσσα που κατανοούσαν, καθώς και στο γεγονός της διαφαινόμενης μη καταχώρισης στο hotspot της Λέρου της προκαταγραφής της βούλησής τους να καταθέσουν αίτημα ασύλου στη σχετική βάση δεδομένων και στη λίστα που διαβιβάστηκε στον Συνήγορο

για εξωτερικό έλεγχο της επιχείρησης επανεισδοχής (υπόθεση 220930/2016).

Με το θέμα είχε ασχοληθεί και η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, η οποία ενημέρωσε τον Συνήγορο και για περιστατικό μη πρόσβασης στην ενημέρωση περί διεθνούς προστασίας από την επαναπροώθηση πολυπληθούς ομάδας πολιτών τρίτων χωρών που εντοπίστηκαν στα ανοιχτά της Μεσσηνίας και κρατούνταν προς επανεισδοχή. Κατόπιν αναφοράς πληρεξούσιου δικηγόρου, ο Συνήγορος ζήτησε την αναστολή της επικείμενης επανεισδοχής ιρακινών γυναικών που, ενώ φέρονταν να έχουν δηλώσει βούληση κατάθεσης αιτήματος ασύλου, κρατούνταν στη Μεσσηνία προς επανεισδοχή μέχρι να απαντηθούν πλήρως τα ζητήματα πρόσβασής τους στη διαδικασία ασύλου και οικογενειακής συνένωσης με τα άρρενα μέλη της οικογένειάς τους. Ο Συνήγορος είχε θετική ανταπόκριση από την ΕΛΑΣ (υπόθεση 220665/2016).

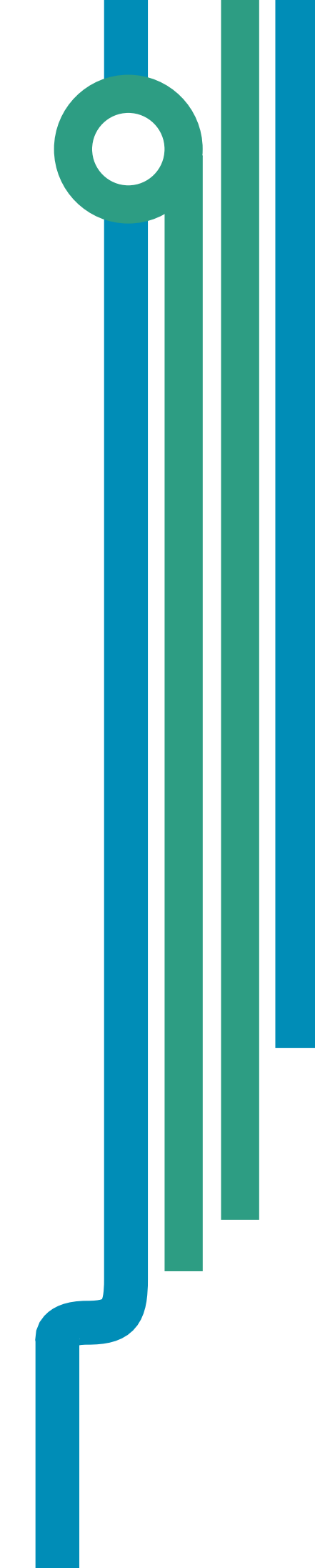
Γενικότερα, για την πληρότητα του εξωτερικού ελέγχου, ο Συνήγορος απύθυνε τον Οκτώβριο επιστολή προς την ηγεσία των αρμόδιων υπουργείων, καλώντας τις υπηρεσίες τους σε συνεργασία, προκειμένου η Αρχή να έχει πλήρη και έγκαιρη ενημέρωση για όλα τα στάδια της διαδικασίας επιστροφών/επανεισδοχών, ώστε να μπορεί να διαμορφώνει μια συνολική εικόνα για τις πρακτικές που συνδέονται με τα δικαιώματα ενημέρωσης, οικογενειακής ενότητας, προστασίας από μη επαναπροώθηση κ.ά., ιδίως στο προ-αναχώρησης στάδιο, πρόσκληση που συνάντησε τη θετική ανταπόκριση της ΕΛΑΣ.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι ο νέος ευρωπαϊκός Κανονισμός που εγκρίθηκε τον Σεπτέμβριο για τη μετατροπή της FRONTEX σε Ευρωπαϊκή Ακτοφυλακή - Συνοριοφυλακή² παρουσιάζει νέες προκλήσεις για τον εξωτερικό έλεγχο επιστροφών/επανεισδοχών, τις οποίες ο Συνήγορος καλείται να αντιμετωπίσει σε θεσμική συνεργασία με κάθε αρμόδιο φορέα σε ελληνικό κι ενωσιακό επίπεδο.

Συμπερασματικά

Ο Συνήγορος θα συνεχίσει να παρακολουθεί τις διαδικασίες επιστροφής/επανεισδοχής στην ολοένα μεταβαλλόμενη δυναμική τους και να συμβάλλει, με προτάσεις λειτουργικές προς τη διοίκηση, σε συνεργασία με κάθε αρμόδιο διεθνή ή ενωσιακό φορέα, στη διαφύλαξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην πράξη των εμπλεκόμενων αλλοδαπών και στην αναγκαία διαφάνεια της διοικητικής δράσης, σε ένα δύσκολο εξ ορισμού πεδίο, όπως είναι η αναγκαστική απομάκρυνση από τη χώρα.

² <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-29-2016-INIT/el/pdf>

ΠΡΟΛΗΨΗ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Σύνοψη ειδικής έκθεσης Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης
έτους 2016 (άρθρο 23 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου
στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών
Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή
Τιμωρίας της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών)

Κλασικοί χώροι εγκλεισμού

- Καταστήματα Κράτησης αρμοδιότητας Υπουργείου Δικαιοσύνης
- Αστυνομικά κρατητήρια

Διοικητική κράτηση αλλοδαπών

Χώροι ψυχιατρικής φροντίδας και κοινωνικής μέριμνας

Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί σύνοψη της ειδικής ετήσιας έκθεσης του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης για το έτος 2016, την οποία συντάσσει ο Συνήγορος βάσει του άρθρου 23 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Το πλήρες κείμενο της έκθεσης αυτής θα δημοσιευθεί ξεχωριστά εντός του 2017.

ΚΛΑΣΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ

Καταστήματα Κράτησης αρμοδιότητας Υπουργείου Δικαιοσύνης

Ο Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης το 2016 επισκέφθηκε τα Καταστήματα Κράτησης Λάρισας, Τρικάλων, Τρίπολης, Δομοκού, το Κατάστημα Κράτησης Κορίνθου/Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων και το γυναικείο τμήμα των Φυλακών Κορυδαλλού.

Όλες οι επισκέψεις διενεργήθηκαν χωρίς πρότερη ενημέρωση των καταστημάτων και η πρόσβαση του ΕΜΠ ήταν απολύτως απρόσκοπτη. Κοινή διαπίστωση παραμένει και στην τρέχουσα χρονιά ότι οι δυνατότητες αποφυλάκισης που δόθηκαν από τον Ν. 4322/2015 μείωσαν σημαντικά τον πληθυσμό των καταστημάτων βελτιώνοντας τις συνθήκες κράτησης.

Παραμένουν, ωστόσο, τα προβλήματα της παλαιότητας και ακαταλληλότητας των κτιριακών εγκαταστάσεων με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το κατάστημα στην Τρίπολη. Επίσης, παρατηρείται απουσία προγραμμάτων δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας των κρατούμενων, γεγονός μείζονος σημασίας ιδιαίτερα για την ψυχολογική κατάσταση των ανήλικων κρατούμενων. Διαπιστώνονται ελλείψεις στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη αλλά και στην αντιμετώπιση των οδοντιατρικών περιστατικών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα και πάλι το κατάστημα της Τρίπολης που δεν διαθέτει οδοντίατρο ούτε κατ' επίσκεψη. Πλέον τούτων, δεν υπάρχει πρόβλεψη για την κράτηση γυναικών εντός του νοσοκομείου και του ψυχιατρείου κρατούμενων. Παρουσιάζονται σημαντικές ελλείψεις σε είδη ατομικής υγιεινής, καθώς, λόγω της δύσκολης οικονομικής συγκυρίας, έχουν εκλείψει οι τακτικές σχετικές δωρεές του παρελθόντος. Τέλος, αποτελεί κοινό αίτημα από τα διάφορα καταστήματα η κατάργηση υποβολής παραβόλου στα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) για λογαριασμό των κρατούμενων, πολλά εκ των οποίων, ενώ πληρούν τις τυπικές προϋποθέσεις, αδυνατούν να καταβάλουν το αναλογούν ποσό.

Ως θετική παράμετρος αξιολογείται η ύπαρξη και λειτουργία των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας. Τα σχολεία αποτελούν εστίες ιδιαίτερης ψυχικής ανάτασης για τους κρατούμενους και πέραν τούτου συμβάλλουν στην ομαλή επανένταξή τους στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ο ΕΜΠ, κατά τις επισκέψεις του τρέχοντος έτους, επισκέφθηκε τα σχολεία των καταστημάτων Λάρισας, Τρικάλων και Κορίνθου και συνάντησε ιδιαίτερα δραστήριους και ευαισθητοποιημένους διευθυντές και δασκάλους. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι μαζί με τα σχολεία η οργάνωση επαγγελματικών εργαστηρίων με στόχο την απόκτηση πτυχίου/διπλώματος θα βοηθούσε περαιτέρω στην επαγγελματική αποκατάσταση των κρατούμενων. Επίσης, ο Εθνικός Μηχανισμός πρότεινε την παράλληλη λειτουργία και λυκείου εντός της ήδη υπάρχουσας δομής του σχολείου δεύτερης ευκαιρίας σε όσα καταστήματα κράτησης υπάρχει σημαντικός αριθμός ενδιαφερόμενων κρατούμενων. Η λειτουργία λυκείου θα προσέφερε νέες δυνατότητες και προοπτικές στους κρατούμενους, ιδιαίτερα σε όσους θα επιθυμούσαν να φοιτήσουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης ενημέρωσε τον ΕΜΠ ότι ήδη επεξεργάζεται, σε συνεννόηση με το Υπουργείο Παιδείας, την υλοποίηση του εγχειρήματος.

Πλέον τούτων, σημαντικές είναι οι ελλείψεις στο υπαλληλικό και φυλακτικό προσωπικό των καταστημάτων. Ιδιαίτερα υποστελεχωμένες παρουσιάζονται επίσης οι κοινωνικές υπηρεσίες, με ελλείψεις σε κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το Κατάστημα Κράτησης Δομοκού, όπου η κοινωνική υπηρεσία υπολειπόμενη από το έτος 2008. Αντί της κοινωνικής λειτουργού, σωφρονιστικός υπάλληλος συμμετέχει στο Συμβούλιο χορήγησης αδειών του καταστήματος. Ιδιαίτερα όσον αφορά το φυλακτικό προσωπικό, επισημαίνεται η ελλιπής εκπαίδευση και ο απαρχειωμένος και, σε κάποιες περιπτώσεις, ακατάλληλος, λόγω παρωχημένης ημερομηνίας λήξης, εξοπλισμός.

Στις θετικές εξελίξεις συγκαταλέγεται η υπογραφή μνημονίου συνεργασίας του Συνηγόρου, υπό την ειδική του αρμοδιότητα ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης, με το Υπουργείο Δικαιοσύνης¹ στις 19.5.2016, προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης δράσεων για την από κοινού προστασία των δικαιωμάτων των κρατούμενων και της πρόληψης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης.

Ο ΕΜΠ επισκέφθηκε τον Απρίλιο του 2016 το Κατάστημα Κράτησης Κορίνθου, όπου από τον Σεπτέμβριο του 2014 λειτουργεί Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων ηλικίας 15 έως 18 ετών,

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.369782>

σύμφωνα με τις προβλέψεις της ΥΑ 90467/22.10.2013 (ΦΕΚ 2767β΄/2013). Η επίσκεψη είχε στόχο να διαπιστωθεί η κατάσταση όπως έχει διαμορφωθεί μετά την τελευταία αυτοψία του Συνηγόρου τον Φεβρουάριο του 2015 και ιδίως σε συνέχεια της νομοθετικής μεταρρύθμισης του Ν. 4322/2015, που περιορίζει τη διάρκεια του εγκλεισμού για τους ανήλικους κρατούμενους και ορίζει ότι στερητικές της ελευθερίας ποινές μπορούν να επιβάλλονται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις για αδικήματα που απειλούνται με ισόβια κάθειρξη. Κατά τον χρόνο της επίσκεψης στο κατάστημα κρατούνταν 10 ανήλικοι και μικρός αριθμός ενηλίκων. Οι τελευταίοι κρατούνταν στο κατάστημα απασχολούμενοι με τις εργασίες καθαρισμού, λειτουργίας του κυλικείου και παρασκευής φαγητού. Όλοι οι ανήλικοι κρατούμενοι κατά τον χρόνο της αυτοψίας είχαν ελληνική ιθαγένεια. Ο μικρός αριθμός του πληθυσμού του Ειδικού Καταστήματος οφείλεται, όπως προαναφέρθηκε, στο γεγονός ότι κρατούνται μόνο ανήλικοι που έχουν τελέσει μεγάλης βαρύτητας αδικήματα, με βάση τις προβλέψεις του Ν. 4322/2015.

Από την αυτοψία προέκυψαν συνοπτικά τα ακόλουθα, σε σχέση με τις συνθήκες διαβίωσης των κρατούμενων ανηλίκων:

- Στο κατάστημα δεν παρέχονται υπηρεσίες ψυχολογικής στήριξης, παρά το γεγονός ότι αυτό θεωρείται αναγκαίο ειδικά για ανηλίκους, που είναι ούτως ή άλλως ευάλωτοι, ενώ έχουν καταδικαστεί για σοβαρότατα αδικήματα, τα οποία αυτονόμτα λειτουργούν επιβαρυντικά.
- Αξιόλογες πρωτοβουλίες σταδιακής επανακοινωνικοποίησης των παιδιών και διασύνδεσης με την κοινότητα με τη βοήθεια και του σχολείου φαίνονταν να έχουν επιδράσει θετικά.
- Το κτιριακό εξακολουθεί να εμφανίζει ποικίλες ελλείψεις, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τις ανάγκες των εφήβων (έλλειψη διαμορφωμένων χώρων άθλησης, βιβλιοθήκης, αίθουσας ψυχαγωγίας).
- Το κατάστημα είχε προβεί σε βελτιώσεις στα κελιά (με κυριότερη την τοποθέτηση πόρτας στην τουαλέτα) και στη σίτιση.

Η επίσκεψη στο Κατάστημα Κράτησης της Τρίπολης ανέδειξε για μία ακόμη φορά τις δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης που αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι εκεί. Τα κτίρια είναι ιδιαίτεως παλαιά, τα ντους βρίσκονται σε κτίριο εκτός του κτιρίου των κοιτώνων, η διανομή και η κατανάλωση του φαγητού λαμβάνει χώρα στο υπαίθρο, χωρίς να υπάρχουν υπόστεγο, τραπέζια ή πάγκοι, με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι και το φαγητό τους να εκτίθενται στα καιρικά φαινόμενα. Επιπλέον, αν και στο εν λόγω κατάστημα κρατούνται δράστες εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, ωστόσο, το κατάστημα διαθέτει έναν μόνο ψυχολόγο που εκτελεί χρέη και κοινωνικής υπηρεσίας, η οποία δεν έχει καν συσταθεί στο κατάστημα. Εκφράστηκαν επίσης επιφυλάξεις όσον αφορά τα κριτήρια διανομής των θέσεων εργασίας, γεγονός που θα μπο-

ρούσε να αποτελέσει διακριτική μεταχείριση ως προς το ποιος θα επωφεληθεί του ευεργετικού υπολογισμού των ημερών κράτησης και εντέλει θα πληροί τα κριτήρια της υφ' όρον απόλυσης.

Επίσης, και στο Κατάστημα Κράτησης της Λάρισας διαπιστώθηκε σημαντική μείωση του αριθμού των κρατουμένων, γεγονός που όπως ανέφεραν οι κρατούμενοι συνέβαλε στη βελτίωση των συνθηκών και περιόρισε λειτουργικά προβλήματα, όπως επάρκεια ζεστού νερού και ειδών ατομικής υγιεινής. Στο κατάστημα δεν εργάζεται μόνιμος γιατρός με ειδικότητα παθολόγου, και κρατούμενοι διαμαρτυρήθηκαν ότι αντιμετωπίζουν πρόβλημα με την υγρασία των εγκαταστάσεων και τους κοριούς. Επιπλέον, οι τουαλέτες των κελιών διαχωρίζονται με κουρτίνα και όχι με πόρτα από τον υπόλοιπο χώρο. Ο χώρος του ανοικτού επισκεπτηρίου είναι ιδιαίτερα ανθρωπίνος, σε σύγκριση με άλλα καταστήματα, καθώς επιτρέπει την άμεση επαφή των ατόμων χωρίς εμπόδια. Στα Τρίκαλα αποτελεί σημαντικό πρόβλημα η έλλειψη μόνιμου γιατρού και η απουσία κοινωνικής υπηρεσίας. Η ψυχολόγος του καταστήματος καλύπτει το κενό του κοινωνιολόγου για περίπου 590 κρατούμενους.

Τέλος, στο γυναικείο τμήμα του Καταστήματος Κράτησης στον Κορυδαλλό διαπιστώθηκε ότι συχνά, λόγω των μεταγωγών, ο αριθμός των κρατουμένων είναι ιδιαίτερα μεγάλος. Ο υπερπληθυσμός δημιουργεί προβλήματα στην ομαλή παραμονή των κρατουμένων. Επιπλέον, ο προαύλιος χώρος που χρησιμοποιείται είναι αρκετά μεγάλος, με αθλητικά όργανα και βλάστηση. Έτεροι προαύλιοι χώροι φαίνεται να είναι ακατάλληλοι προς χρήση καθώς είναι περιορισμένης έκτασης, δίπλα στον χώρο που συγκεντρώνονται τα απορρίμματα του καταστήματος, τα οποία συνήθως παραμένουν εκεί για αρκετές ημέρες δημιουργώντας, ιδίως το καλοκαίρι, συνθήκες αποπνικτικές λόγω της έντονης δυσοσμίας. Το γυναικείο τμήμα δεν διαθέτει μαγειρεία. Η παραχώρηση της χρήσης του ισογείου για την κράτηση έτερης κατηγορίας κρατουμένων οδήγησε στην κατάργησή τους. Περαιτέρω, η αλλαγή χρήσης της πτέρυγας επί του ισογείου έχει περιορίσει σημαντικά την έκταση του γυναικείου τμήματος, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνθήκες συνωστισμού και να απομένει πέραν των θαλάμων μόνο ένας μικρός διάδρομος προς χρήση από τις κρατούμενες. Επιπροσθέτως, εκφράστηκαν έντονα παράπονα ως προς την παροχή της οδοντιατρικής φροντίδας, όπως επίσης και για το γεγονός ότι δεν υπηρετεί νοσηλευτής στο κατάστημα. Χρέη νοσηλευτή εκτελεί σωφρονιστικός υπάλληλος. Κατά τον χρόνο της επίσκεψης ήταν υπό διαμόρφωση ένας ιδιαίτερα καλαίσθητος ειδικός χώρος επισκεπτηρίου για τα παιδιά των κρατουμένων.

Αστυνομικά κρατητήρια

Με αφορμή πληροφόρηση για κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων,

πραγματοποιήθηκε επίσκεψη/αυτοψία στα αστυνομικά κρατητήρια Ομονοίας στις 22.6.2016. Οι συγκεκριμένοι χώροι κράτησης είναι σε πολύ κακή κατάσταση και απολύτως ακατάλληλοι για κράτηση που υπερβαίνει το χρονικό διάστημα λίγων ημερών. Επισημαίνεται ότι, από τους κρατούμενους που βρέθηκαν εκεί την ημέρα της επίσκεψης της Αρχής, οι μισοί περίπου κρατούνται για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει τις 15 ημέρες και φτάνει μέχρι και τον έναν μήνα περίπου. Σε τόσο δυσμενείς συνθήκες κράτησης, εφόσον αυτή παρατείνεται για διάστημα που υπερβαίνει την ολιγοήμερη παραμονή, δημιουργούνται ψυχοπαιστικές καταστάσεις τόσο στους κρατούμενους όσο και το αστυνομικό προσωπικό. Η ίδια η κράτηση στον συγκεκριμένο χώρο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, με αποτέλεσμα η χώρα να κινδυνεύει με καταδίκη από το ΕΔΔΑ.

Στις 18.8.2016 ο Συνήγορος προέβη σε αυτοψία άνευ προηγουμένης ειδοποίησης στο Αστυνομικό Τμήμα Πατησίων Αθηνών, προκειμένου να διαπιστώσει τις συνθήκες και διαδικασίες διοικητικής κράτησης αλλοδαπών και μεταχείρισης τυχόν ανηλίκων. Οι συνθήκες κράτησης είναι αρκετά καλές και ο χώρος είναι ιδιαίτε- ρως καθαρός. Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι αποτελεί καλή πρακτι- κή για όλα τα αστυνομικά τμήματα να καθαρίζεται και το εσωτερικό των κρατητηρίων από το προσωπικό καθαριότητας του τμήματος, σε αντίθεση με την πρακτική να φροντίζουν οι ίδιοι οι κρατούμε- νοι την καθαριότητα του χώρου. Το εν λόγω κρατητήριο δεν διαθέ- τει προαύλιο και ως εκ τούτου κρίνεται ακατάλληλο για διοικητική κράτηση αλλοδαπών προς επιστροφή. Κατά τον Ν. 3907/2011 η διοικητική κράτηση γίνεται καταρχήν σε ειδικές εγκαταστάσεις με τις προδιαγραφές του άρθρου 31 του νόμου αυτού. Ο Συνήγορος κρίνει επισφαλής, τόσο για την ασφάλεια του κτιρίου όσο και για την ασφάλεια των κρατουμένων, τη φρούρηση των κρατητηρίων από τον σκοπό της πύλης και προτείνει να οριστεί ξεχωριστά σκοπός για τα κρατητήρια. Την ίδια ημερομηνία ο Συνήγορος προέβη σε αυ- τοψία άνευ προηγουμένης ειδοποίησης και στο Αστυνομικό Τμήμα Αμαρουσίου Αττικής, προκειμένου επίσης να διαπιστώσει τις συν- θήκες και διαδικασίες διοικητικής κράτησης αλλοδαπών και μετα- χείρισης τυχόν ανηλίκων. Κατά την ημέρα της αυτοψίας δεν βρέθη- καν διοικητικά κρατούμενοι. Το υφιστάμενο κελί χωρά λίγα άτομα, δεν επιτρέπει τον διαχωρισμό των διοικητικών κρατουμένων από τους ποινικούς και στερείται κάθε δυνατότητας προαυλισμού. Είναι, συνεπώς, ακατάλληλο για κράτηση πέραν ολίγων ωρών.

Στα κρατητήρια της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου οι συνθή- κες είναι ιδιαίτερα άσχημες. Δίπλα στην είσοδο βρίσκονται οι του- αλέτες και οι ντουζιέρες, ιδιαίτερα ακάθαρτες. Υπάρχουν 4 κελιά παράλληλα μεταξύ τους, που ανοίγονται σε κοινό στενό διάδρο- μο, ο οποίος διαθέτει τα μόνα παράθυρα του χώρου. Έτσι, ο χώ- ρος διαθέτει ελάχιστο φυσικό φωτισμό. Οι κρατούμενοι κινούνται

μεταξύ του κελιού τους και του κοινού διαδρόμου. Τα κελιά είναι στενά, χωρίς κρεβάτια (στρώματα στο πάτωμα), ενώ δεν υπήρχαν σεντόνια. Απαιτείται:

- να ληφθούν μέτρα για την καθαριότητα των χώρων, ειδικά των χώρων υγιεινής
- να διασφαλίζεται ο προαυλισμός των κρατουμένων σε εξωτε- ρικό χώρο
- να προμηθευτούν σεντόνια οι κρατούμενοι.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

Το ζήτημα της διοικητικής κράτησης των αλλοδαπών απασχολεί ιδιαίτε- ρως τον Συνήγορο όσον αφορά τη νομιμότητα αλλά και τις συνθήκες κράτησης, ιδιαίτερα υπό τις παρούσες συνθήκες της ανάγκης διαχείρισης του μεγάλου αριθμού προσφυγικών και με- ταναστευτικών ροών (βλ. αναλυτικότερα «Προσφυγικό και μετα- ναστευτικό ζήτημα» και «Επιστροφές αλλοδαπών»).

Ο Συνήγορος, ασκώντας την αρμοδιότητά του ως Εθνικός Μη- χανισμός Πρόληψης, καθώς και ως μηχανισμός του κατ' άρθρο 23 παράγρ. 6 Ν. 3907/2011 εξωτερικού ελέγχου των διαδικα- σιών επιστροφής, προέβη σε αυτοψίες στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Ταύρου (οδός Πέτρου Ράλλη), Κορίνθου και Μόριας Λέ- σβου, καθώς και στα Κρατητήρια των Αστυνομικών Διευθύνσεων Χίου, Λέσβου, Κω και Σάμου και σε άλλα αστυνομικά κρατητήρια εντός της Αττικής. Ιδιαίτερα στους χώρους κράτησης στα νησιά, οι επισκέψεις επαναληφθήκαν αρκετές φορές κατά τη διάρκεια του έτους. Επισημαίνεται και πάλι η ακαταλληλότητα των περισ- σότερων χώρων και ο υπερπληθυσμός. Σε κάθε περίπτωση, ο Συνήγορος επισημαίνει την πάγια θέση του, αφενός ότι η διοικη- τική κράτηση ανηλίκων πρέπει να απαλειφθεί και αφετέρου ότι η διοικητική κράτηση ενηλίκων εν γένει σε χώρους αστυνομικών τμημάτων πρέπει να αποφεύγεται λόγω της κατά τεκμήριο ακατα- ληλότητας από πλευράς συνθηκών των χώρων κράτησης που δι- αθέτουν. Τέλος, ο Συνήγορος εισηγείται, όπου εφαρμόζεται έστω και προσωρινά κράτηση αλλοδαπών προς επιστροφή σε αστυνο- μικά κρατητήρια, να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια για τον δια- χωρισμό των διοικητικών κρατουμένων από τους ποινικούς (άρ- θρο 31 παράγρ. 1 εδ. β' Ν. 3907/2011 και άρθρο 16 παράγρ. 1 Οδηγίας Επιστροφών 2008/115/ΕΚ: «Σε κάθε περίπτωση, οι υπό κράτηση πολίτες τρίτων χωρών κρατούνται χωριστά από τους κρατούμενους του κοινού ποινικού δικαίου»).

Ακολουθούν ενδεικτικά συμπεράσματα από αυτοψίες:

Όσον αφορά το Κέντρο της Μόριας Λέσβου, η συνολικότερη ει-

κόνα όλου του χώρου τον Οκτώβριο παρουσιάζεται βελτιωμένη, σε σχέση με τον Ιανουάριο και τον Μάιο. Στον χώρο δίπλα στην είσοδο ήταν στημένες πρόχειρες σκηνές (τύπου camping) σε κακή κατάσταση, στο εσωτερικό του καταυλισμού, όμως, τα καταλύματα ήταν πιο οργανωμένα. Σημειώνεται ότι οι καιρικές συνθήκες κατά την ημέρα επίσκεψης του κλιμακίου ήταν ιδιαιτέρως καλές. Ωστόσο, είναι βέβαιο ότι η γενική εικόνα του κέντρου θα αλλάξει ριζικά όταν αρχίσουν οι βροχοπτώσεις λόγω της επικλινούς θέσης του κέντρου και του σημαντικού αριθμού πρόχειρων σκηνών που φιλοξενούν μεγάλο αριθμό αλλοδαπών, οι οποίες δεν είναι στο ελάχιστο κατάλληλες για τις συνθήκες του χειμώνα. Οι τουαλέτες και οι λοιποί χώροι υγιεινής φαίνονται ανεπαρκείς για τον αριθμό των αλλοδαπών που διαμένουν στο κέντρο. Το επίπεδο καθαριότητας των χώρων κρίνεται σχετικά ικανοποιητικό.

Ειδικότερα, όσον αφορά τον χώρο κράτησης, κατά την αυτοψία του Οκτωβρίου διαπιστώνεται ότι αποτελείται από 14 οικίσκους, τοποθετημένους ανά 7 σε δύο αντικριστές σειρές, αφήνοντας ανάμεσά τους έναν μεγάλο χώρο που λειτουργεί ως προαύλιο. Δύο από τους 14 οικίσκους δεν χρησιμοποιούνται, καθώς έχουν υποστεί εκτεταμένες ζημιές από πυρκαγιά. Οι συνθήκες διαβίωσης και οι υποδομές στον χώρο κράτησης είναι κακές. Οι κρατούμενοι κοιμούνται ως επί το πλείστον σε στρώματα στο πάτωμα. Οι τουαλέτες που βρίσκονται εντός των οικίσκων είναι σε πολύ κακή κατάσταση, ιδιαίτερα βρόμικες, και γεμάτες νερά εξαιτίας βλάβης στο υδραυλικό σύστημα. Οι κρατούμενοι διαμαρτύρονται για την έλλειψη καθαριότητας. Επίσης, εξέφρασαν παράπονα για την έλλειψη ειδών υγιεινής και ζεστού νερού. Παραπονήθηκαν για το γεγονός ότι πολλοί πάσχουν από γαστρεντερίτιδα, πληροφόρησαν ωστόσο τα στελέχη του Συνηγόρου ότι όποτε ζητούν να δουν γιατρό το αίτημά τους ικανοποιείται, και ότι δεν υπάρχουν τραπέζια για το φαγητό, καθώς και άλλες βασικές υποδομές. Επιπλέον, παραπονήθηκαν για την έλλειψη ποικιλίας στο συσσίτιο που τους διανέμεται (3 φορές την ημέρα). Οι οικίσκοι κλειδώνουν μόνο τη νύχτα, ενώ πρέπει να σημειωθεί ότι σε σχετική ερώτηση του κλιμακίου οι κρατούμενοι δεν εξέφρασαν κάποιο παράπονο ως προς τη συμπεριφορά των αστυνομικών απέναντί τους. Κάποιοι ισχυρίστηκαν ότι δεν γνωρίζουν για ποιον λόγο κρατούνται. Σε διπλανό, ξεχωριστό, περιφραγμένο χώρο κρατούνται γυναίκες και οικογένειες, σε καλύτερες συνθήκες, καθώς υπάρχει περισσότερος χώρος. Οι οικίσκοι διαθέτουν κουκέτες και υπάρχει χώρος εστίασης. Η κατάσταση των χώρων υγιεινής είναι και εδώ προβληματική. Σε σχετική ερώτηση του κλιμακίου, ο επικεφαλής του χώρου απάντησε ότι οι περισσότερες οικογένειες κρατούνται, ενώ έχουν ζητήσει να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους μέσω του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης.

Κατά συνέπεια, οι συνθήκες κράτησης χρήζουν άμεσων βελτιώσεων.

Απαιτείται:

- να ληφθούν άμεσα μέτρα για την καθαριότητα των χώρων
- να γίνεται διανομή ειδών υγιεινής στους κρατούμενους
- να τοποθετηθούν κουκέτες στους οικίσκους
- να δημιουργηθεί κάποιος χώρος εστίασης, ενδεχομένως με την επισκευή/αντικατάσταση των ανενεργών οικίσκων
- να βελτιωθεί το συσσίτιο.

Στο οριοθετημένο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης στη Μόρια η κατάσταση παρουσιάζεται ελεγχόμενη. Η γενική εικόνα του κέντρου ήταν αποδεκτή. Επικρατούσε ηρεμία, οι σχέσεις των αστυνομικών με τους διαμένοντες στο κέντρο φάνηκαν καλές και υπήρχε σχετική κινητικότητα μέσα και έξω από το κέντρο. Εντός του κέντρου σε ειδική πτέρυγα παραμένουν ασυνόδευτοι ανήλικοι. Η μέγιστη χωρητικότητα της πτέρυγας των ανηλίκων είναι 160 άτομα. Από τις αυτοψίες που διενεργήθηκαν διαπιστώνεται ότι:

- Η διαδικασία πιστοποίησης της ηλικίας του ανήλικου δεν περιλαμβάνει ακτινογραφία καρπού, αλλά γίνεται μακροσκοπικά. Η εκτίμηση γίνεται μόνο από τους Γιατρούς του Κόσμου. Προβληματικό, ωστόσο, θεωρείται από την Αρχή ότι μετά την έκδοση απόφασης υπέρ της ενηλικότητας του προσώπου που ισχυρίζεται ότι είναι ανήλικος ο αλλοδαπός παύει να προστατεύεται ως ανήλικος, ακόμη και εάν προσφύγει κατά της σε βάρος του απόφασης. Ως εκ τούτου, δεν τυχάνει πλέον κατά κανόνα «προστατευτικής κράτησης» ως ανήλικος, ούτε λαμβάνει νομική υποστήριξη ώστε να ασκήσει τα δικαιώματά του. Κατά τον χρόνο μάλιστα της επίσκεψης αναφέρθηκαν περιπτώσεις αλλοδαπών που είχαν κριθεί κατ' αρχάς ως ενήλικοι και παρακαλούσαν να παραμείνουν στο ΚΥΤ για λόγους δικής τους προστασίας. Ο διοικητής του ΚΥΤ σημείωσε πάντως ότι σε ανάλογες περιπτώσεις –αν και κατά την εκτίμησή του ο αλλοδαπός δεν δικαιούται κάποια προστασία ή αυξημένη φροντίδα, καθ' όσο διάστημα ισχύει η απόφαση της εκτίμησης περί ενηλικότητας– το ΚΥΤ επιδεικνύει άτυπα μια επιείκεια, ενώ παραδίδει στον ενδιαφερόμενο έντυπο προσφυγής κατά της απόφασης και (πάντα σύμφωνα με όσα υποστηρίχθηκαν) ενημερώνει ΜΚΟ για την υποστήριξή του. Η διαδικασία της λήψης ακτινογραφίας καρπού δεν αξιοποιείται, σύμφωνα με όσα μας πληροφόρησε το ΚΥΤ, ούτε στις περιπτώσεις προσφυγής του αλλοδαπού κατά της απόφασης που τον κρίνει ενήλικος, και φυσικά δεν υπάρχει ενημέρωση ως προς τέτοια δυνατότητα ή και δικαίωμα του προσφεύγοντος να ζητήσει να υποβληθεί σε αυτή την εξέταση. Η προσπάθειά του ως εκ τούτου περιορίζεται σε προσκόμιση μεταφρασμένων και επικυρωμένων εγγράφων από τη χώρα προέλευσής του, τα οποία τυχόν πιστοποιούν την ταυτότητα και την ηλικία του. Οι δυσχέρειες ευόδωσης της προσφυγής με τις παραπάνω προϋποθέσεις είναι αυτονόητες.
- Στο ΚΥΤ παραμένουν στερούμενοι την ελευθερία τους ανήλικοι

για διάστημα που υπερέβαινε τις 25 ημέρες που προβλέπονται στη νομοθεσία ως μέγιστος χρόνος κράτησης για την καταγραφή και ταυτοποίηση. Ανεξαρτήτως του προβληματικού χαρακτήρα της κράτησης καθεαυτής και πολύ περισσότερο της παρατεταμένης στέρησης της ελευθερίας και μάλιστα ανηλίκων, πρόβλημα ανακύπτει ως προς το καθεστώς εξακολούθησης της υποχρεωτικής παραμονής παιδιών στους χώρους αυτούς, μετά τη συμπλήρωση του διαστήματος που καλύπτει η σχετική απόφαση του διοικητή και μέχρις ότου ανευρεθεί δομή φιλοξενίας.

- Ως καλή πρακτική καταγράφεται η πρωτοβουλία του διοικητή να προμηθεύσει τους ασυνόδευτους ανήλικους με ατομικές «κάρτες» ώστε να έχουν τη δυνατότητα να μπορούν να περιφέρονται για προσδιορισμένο χρονικό διάστημα στον χώρο που περιγράφεται ως Προαναχωρησιακό Κέντρο, ώστε να μην παραμένουν αποκλειστικά εντός ΚΥΤ.

Στις 11.4.2016 πραγματοποιήθηκε επίσκεψη κλιμακίου της Αρχής στον Ειδικό Χώρο Παραμονής Ασυνόδευτων Ανηλίκων (ΕΧ-ΠΑΑ) Αμυγδαλέζας, προκειμένου ο Συνήγορος να διαμορφώσει ίδια άποψη για την κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων. Οι συνθήκες κράτησης σε συνδυασμό με τον μικρό αριθμό κρατούμενων ήταν ανεκτές. Βέβαια, υπό την προϋπόθεση της μικρής παραμονής στους σχετικούς χώρους, καθώς η πέραν του μήνα παραμονή καθίσταται προβληματική, ειδικά για τους ανηλίκους. Επίσης, η πρόσβαση στη διαδικασία διεθνούς προστασίας φαίνεται ότι δεν παρουσίαζε ιδιαίτερα προβλήματα καθώς κατά την επίσκεψή μας ένας ανήλικος είχε μεταφερθεί στο περιφερειακό γραφείο ασύλου για την πραγματοποίηση της συνέντευξης. Η μεγάλη έλλειψη δυστυχώς καταγράφεται στο πεδίο της ενημέρωσης και νομικής πληροφόρησης, καθώς οι περισσότεροι κρατούμενοι αγνοούσαν τον λόγο της κράτησής τους, δεν γνώριζαν ότι θα τοποθετηθούν σε ξενώνες φιλοξενίας εφόσον υπάρξουν θέσεις, αρκετοί είχαν συγγενείς στη χώρα με νομιμοποιητικά έγγραφα αλλά και χωρίς, ενώ υπήρχε διάχυτη η άποψη ότι θα μπορούσαν πολύ σύντομα να μετακινηθούν μέσω ανοικτών συνόρων στην Ευρώπη. Δυστυχώς, στο ζήτημα αυτό θα πρέπει να υπάρξει το κατάλληλο ενημερωτικό υλικό σε γλώσσα που να κατανοούν καθώς και για τις δυνατότητες υποβολής αιτήματος ασύλου και να καταστεί δυνατή η επικοινωνία με το συγγενικό τους περιβάλλον.

ΧΩΡΟΙ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ

Ο Εθνικός Μηχανισμός ήδη από το έτος 2015 επισήμανε ότι η πολυεπίπεδη κρίση και η παρατεταμένη ύφεση έχουν καθοριστικές συνέπειες τόσο στην αύξηση των ψυχικών διαταραχών στον γενικό πληθυσμό όσο και στην αύξηση του αιτήματος για ψυχια-

τρική και ψυχολογική συνδρομή, ενώ ταυτόχρονα συντελείται η αποδόμηση, λόγω υποχρηματοδότησης, του δημόσιου συστήματος των υπηρεσιών ψυχικής υγείας. Κατά συνέπεια, είναι μείζονος σημασίας η επιτυχής ολοκλήρωση της προσπάθειας ψυχιατρικής μεταρρύθμισης, χωρίς να αποκλεισθεί η ψυχική υγεία από τις προτεραιότητες της κοινωνικής πολιτικής. Προς αυτή τη κατεύθυνση κινούνται και οι πρόσφατες θέσεις του Επιτρόπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, όπως αποτυπώθηκαν σε έγγραφό του (17.8.2016) προς τον Υπουργό Υγείας και την Αναπληρώτρια Υπουργό Εργασίας, μετά την επίσκεψη που πραγματοποιήσε στη χώρα μας.

Η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Υγείας, στο 2ο Mental Health Conference που διεξήχθη πρόσφατα, έθεσε ως προτεραιότητα την αναστροφή της πορείας εγκατάλειψης και απορρύθμισης του δημόσιου συστήματος ψυχικής υγείας με την αποκατάσταση της «κακοποιημένης» ιδέας της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης και τον σχεδιασμό για την επανεκκίνηση και ολοκλήρωσή της με καλά προετοιμασμένα βήματα, που θα διασφαλίζουν την ομαλή μετάβαση από την ασυλίου τύπου περίθαλψη στην αξιόπιστη φροντίδα των χρόνιων ψυχικά ασθενών σε κοινοτικού τύπου δομές), στην ανάπτυξη της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Ψυχικής Υγείας και στη διασφάλιση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ασθενών. Ήδη έχει συναχθεί σχέδιο νόμου για την αναδιοργάνωση και αποκέντρωση της Διοίκησης των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, με συμμετοχή των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας και των οικογενειών τους, με δικαίωμα ψήφου. Ο Εθνικός Μηχανισμός και ο Συνήγορος εν γένει επιφυλάσσονται περαιτέρω να αξιολογήσουν την εφαρμογή και τις αλλαγές που θα επιφέρει το νομοσχέδιο, εάν η διαδικασία προχωρήσει και ο νόμος ψηφισθεί.

Ειδικότερα, κατά την προηγούμενη χρονιά, ο Συνήγορος προέβη στις 11.11.2015 σε διενέργεια επίσκεψης - αυτοψίας στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής (ΨΝΑ – Δαφνί) σε συνέχεια των σχετικών πορισμάτων της Αρχής, καθώς και στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του ΕΜΠ. Μείζον πρόβλημα καταδεικνύεται ο εγκλεισμός των ακαταλόγιστων δραστών σύμφωνα με το άρθρο 69 του Ποινικού Κώδικα στα δημόσια θεραπευτικά ιδρύματα (και στο Δαφνί). Η Αρχή ζήτησε εγγράφως τις σχετικές προτάσεις της διοίκησης και δεσμεύτηκε να διαμεσολαβήσει ώστε να διευκολυνθεί η λήψη άμεσων μέτρων διαχείρισης κρίσης στο ΨΝΑ. Σύμφωνα με πόρισμα του Συνηγόρου για τη φύλαξη ποινικώς ακαταλόγιστων ατόμων σε ψυχιατρικά νοσοκομεία ήδη από το έτος 2005, επισημάνθηκε ότι η νοσηλεία των ασθενών παρεμποδίζεται από το έργο της φύλαξης.

Η αντίφαση ανάμεσα στη φυλακτική και στη θεραπευτική αντιμετώπιση των ακαταλόγιστων ασθενών είναι εγγενής στις περιπτώσεις εφαρμογής του μέτρου ασφαλείας

των άρθρων 69 (φύλαξη ακαταλόγιστων εγκληματιών) και 70 (διάρκεια της φύλαξης) του Ποινικού Κώδικα. Το να ανατίθεται στις ψυχιατρικές μονάδες η φύλαξη ακαταλόγιστων «εγκληματιών» αποτελεί νομικό παράδοξο και καθιστά επιτακτική την επεξεργασία ενός ειδικού πλαισίου νοσηλείας των ακαταλόγιστων ατόμων από τα συναρμόδια Υπουργεία Υγείας και Δικαιοσύνης.

Ενδεικτικά επισημαίνεται το μέτρο της αξιολόγησης από ειδικούς ψυχικής υγείας όλων των ακαταλόγιστων ασθενών (ασθενείς του ΨΝΑ, του ΨΝΑ Δρομοκαΐτειου και του Ψυχιατρικού Τμήματος ΓΝ Παπανικολάου Θεσσαλονίκης) προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ψυχιατροδικαστικό τμήμα νοσηλείας υψηλής ασφάλειας, μέτρο που προϋποθέτει τη συνεργασία των Υπουργείων Υγείας και Δικαιοσύνης. Η έκθεση αυτοψίας (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 140) απεστάλη στα Υπουργεία Υγείας και Δικαιοσύνης. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης απέστειλε σχετική απάντηση τον Ιούλιο του 2016, με την οποία αναγνωρίζεται ότι πράγματι το μέτρο ασφαλείας της φύλαξης των ακαταλόγιστων δραστών στα ψυχιατρικά νοσοκομεία είναι παρωχημένο και απηχεί τις αντιλήψεις της νομικής και ψυχιατρικής κοινότητας της δεκαετίας του 1950, τότε δηλαδή που συντάχθηκε ο Ποινικός Κώδικας. Γίνεται, κατά συνέπεια, αντιληπτή η ανάγκη αναδιαμόρφωσης του συστήματος της φύλαξης των ακαταλόγιστων. Σε αυτό το πλαίσιο το Υπουργείο Δικαιοσύνης, σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, μελετά την εναρμόνιση των προβλέψεων του ποινικού δικαίου και των δυνατοτήτων της ψυχιατρικής περίθαλψης. Για τον σκοπό αυτό συστήθηκε ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή με στόχο την κατάρτιση σχεδίου νόμου για τον εκσυγχρονισμό του μέτρου της φύλαξης των ακαταλόγιστων δραστών με τροποποίηση των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ώστε να ανταποκρίνονται στα σύγχρονα πια δεδομένα τόσο της ποινικής όσο και της ψυχιατρικής επιστήμης. Σε νεότερη επίσκεψη του Εθνικού Μηχανισμού στο Δαφνί πράγματι επιβεβαιώθηκε ότι βρίσκεται σε εξέλιξη η σχετική διαδικασία.

Επιπλέον, σε συνέχεια αυτοψίας που πραγματοποιήθηκε στο Παράρτημα ΑμεΑ Λεχαιών του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, όπου διαπιστώθηκαν εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης των φιλοξενουμένων (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 140), επισημάνθηκε από τον ΕΜΠ αυτό που είχε ήδη διατυπώσει ο Συνήγορος στο παρελθόν (2011), δηλαδή ότι είναι επιβεβλημένος ο σχεδιασμός και προγραμματισμός της σταδιακής κατάργησης των προνοιακών μονάδων ασυλικού χαρακτήρα, στις οποίες διαβιώνουν ανήλικα και ενήλικα άτομα με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις, όπως το συγκεκριμένο κέντρο, με παράλληλη αντικατάστασή του από προγράμματα αναδοχής και από μικρές μονάδες οικογενειακού τύπου, οι οποίες θα λειτουργ-

γούν μέσα στην κοινότητα, ώστε να διασφαλίζεται η διασύνδεση με τις κοινοτικές υπηρεσίες και τα μέλη της κοινότητας, σύμφωνα με τις αρχές και της προωθούμενης στην ΕΕ πολιτικής αποϊδρυματοποίησης, στη βάση των αρχών της μη διάκρισης και του μη αποκλεισμού. Ήδη ο Συνήγορος ενημερώθηκε ότι έχει ξεκινήσει διαδικασία ώστε η συγκεκριμένη λειτουργία του ιδρύματος να τερματιστεί και όλα τα παιδιά ή ενήλικες να μεταφερθούν σε άλλες μονάδες. Το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού συνεργάζεται με την οργάνωση "Lumos", η οποία παρέχει οικονομική και επιστημονική συνδρομή για όσο χρονικό διάστημα τα Λεχαινά θα εξακολουθούν να λειτουργούν. Μικρός αριθμός τροφίμων έχει ήδη μεταφερθεί. Ωστόσο, πριν από το οριστικό κλείσιμο μια σφαιρική προσωπική αξιολόγηση του κάθε ασθενή θα πρέπει να λάβει χώρα, ως απαραίτητο πρώτο στάδιο της αποϊδρυματοποίησης.

ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ακούγοντας τα παιδιά – Προωθώντας το δικαίωμα στην έκφραση και τη συμμετοχή

- Επικοινωνία με παιδιά
- Δράσεις με και για παιδιά

Παρεμβάσεις, ενέργειες και δράσεις για το δημοκρατικό σχολείο

- Κανονισμός Μαθητικών Κοινοτήτων
- Εικονική γενική συνέλευση μαθητών λυκείου
- Ημέρα διαλόγου με παιδιά
- Ευέλικτη ζώνη και σχολικές δραστηριότητες

Συνεργασίες, πρωτοβουλίες και ειδικές δράσεις

- Συμμετοχή σε επιτροπές, συναντήσεις εργασίας, συνέδρια και σεμινάρια
- Πρωτοβουλία για την παιδική προστασία
- Εθελοντισμός και δικαιώματα του παιδιού

Παιδιά που μετακινούνται - Παιδιά πρόσφυγες

- Συναντήσεις, συνεργασίες, επισκέψεις, παρεμβάσεις στη διοίκηση
- Το δικαίωμα στην εκπαίδευση
- Δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας αναλάβει από το 2003 με ειδική νομοθετική ρύθμιση την αποστολή της προάσπισης και προαγωγής των Δικαιωμάτων του Παιδιού, και ακολουθώντας τις διεθνώς καταξιωμένες πρακτικές και τα πρότυπα που έχει υιοθετήσει το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγώρων του Παιδιού, αναπτύσσει με δική του πρωτοβουλία ποικίλες δράσεις για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού. Επιδιώκει διαρκώς να βρίσκεται κοντά στα παιδιά, να αφουγκράζεται τα ζητήματα που τα απασχολούν, να παρακολουθεί από κοντά τις εξελίξεις σε χώρους που ζουν, εκπαιδεύονται και κοινωνικοποιούνται, να ενεργεί για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού και να συνεργάζεται με τους συναρμόδιους δημόσιους και μη κυβερνητικούς φορείς, οργανώσεις και επαγγελματίες που εργάζονται με και για παιδιά με στόχο τη διατύπωση προτάσεων και την προώθηση μέτρων υπέρ των παιδιών. Επιπλέον, υλοποιώντας ένα συστατικό στοιχείο της συνηγορίας των παιδιών, δημιουργεί το πλαίσιο και τις διαδικασίες που επιτρέπουν στα παιδιά να εκφράζουν τη γνώμη τους για τα θέματα που τα αφορούν, τις αναδεικνύει και τις προωθεί προς τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Το 2016 οι ενέργειες του Συνηγόρου για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού εστίασαν κατά κύριο λόγο σε τρία πεδία, επιδιώκοντας:

- την ενίσχυση του δημοκρατικού χαρακτήρα του σχολείου
- τη βελτίωση του νομοθετικού και διοικητικού πλαισίου της παιδικής προστασίας, σε συνδυασμό με την επιμόρφωση επαγγελματιών και εθελοντών που ασχολούνται με τα παιδιά
- την παρακολούθηση εκ του σύνεγγυς του προσφυγικού ζητήματος και τη διατύπωση προτάσεων για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται.

Ο απολογισμός των ενεργειών προαγωγής της χρονιάς αυτής περιλαμβάνει ακόμη πλούσιες εμπειρίες δράσεων με και για παιδιά, και ισχυρή δικτύωση και συνεργασία με συναρμόδια υπουργεία, δημόσιες υπηρεσίες και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Έτσι, ο Συνήγορος, ενεργώντας στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητάς του, αναδεικνύεται και ως ένας σημαντικός παράγοντας παρακολούθησης και υποστήριξης της εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού στη χώρα.

ΑΚΟΥΓΟΝΤΑΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ – ΠΡΟΩΘΩΝΤΑΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Επικοινωνία με παιδιά

Εφαρμόζοντας στην πράξη το δικαίωμα των παιδιών να εκφράζουν τη γνώμη τους και να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες που τα αφορούν, ο Συνήγορος συναντά παιδιά και εφήβους, συζητάει μαζί

τους για τα θέματα που τα απασχολούν, καταγράφει τις απόψεις και τις προτάσεις τους, τα ενημερώνει για τα δικαιώματά τους και τους τρόπους υπεράσπισής τους. Παράλληλα, αποκτά άμεση εικόνα για το πώς εφαρμόζονται τα δικαιώματα στην καθημερινή ζωή και αξιοποιεί τις απόψεις τους στον σχεδιασμό της δράσης του και στις προτάσεις του προς την πολιτεία.

Το 2016 ο Συνήγορος πραγματοποίησε 66 συναντήσεις-συζητήσεις με μαθητές σε όλη την επικράτεια¹. Επισκέφθηκε σχολεία όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, μεταξύ αυτών τάξεις όπου φοιτούν παιδιά πρόσφυγες και παιδιά Ρομά, υποδέχθηκε ομάδες μαθητών στα γραφεία του ή επικοινωνήσε μέσω skype και οργάνωσε συναντήσεις διαβούλευσης με μαθητές. Επισκέφθηκε, επίσης, δεκάδες χώρους φιλοξενίας, περίθαλψης και κράτησης παιδιών και καταυλισμούς/οικισμούς Ρομά.

Επιπλέον, κατά τη χρονιά αυτή δέχτηκε και απάντησε σε 62 ηλεκτρονικά μηνύματα που αφορούσαν παραβιάσεις δικαιωμάτων ανηλίκων μέσω της φόρμας για ανηλίκους «Ρωτάω τον Συνήγορο»² στον ιστοχώρο του για παιδιά και ενήλικες www.O-18.gr. Παράλληλα, δέχτηκε 700 κλήσεις στη δωρεάν τηλεφωνική του γραμμή, που αφορούσαν ζητήματα δικαιωμάτων του παιδιού. Σε ορισμένες περιπτώσεις ακολούθησε νέα τηλεφωνική ή ηλεκτρονική επικοινωνία, κατ' ιδίαν συνάντηση ή υποβολή αναφοράς. Ο Συνήγορος πραγματοποίησε ακόμη 15 επισκέψεις σε ιδρύματα/μονάδες παιδικής προστασίας, κάποια από αυτά και στο πλαίσιο διερεύνησης σχετικών υποθέσεων. Κατά την πάγια πρακτική του, συναντήθηκε με τα φιλοξενοούμενα παιδιά, τη διοίκηση και το προσωπικό, ενώ κάποιες συναντήσεις είχαν ειδικό σκοπό, όπως για παράδειγμα οι συζητήσεις που έγιναν σε κέντρο παιδικής προστασίας με εργαζόμενους και παιδιά σχετικά με ένα νέο εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας. Επισκέφθηκε ακόμη 17 ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών προσφύγων σε όλη τη χώρα.

Δράσεις με και για παιδιά

Ταινίες για την ισότητα στην εκπαίδευση

Ο Συνήγορος συμμετείχε φέτος για έκτη φορά στη συμμετοχική δράση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εφήβων Συμβούλων των Συνηγώρων του Παιδιού (ENOC). Επιδώξη του δικτύου είναι η ενεργή εμπλοκή παιδιών στο έργο των ευρωπαϊκών Συνηγώρων, η ακρόαση των εμπειριών, προβληματισμών και προτάσεών τους για την προστασία και προαγωγή των δικαιωμάτων τους, καθώς και η ανάδειξη των απόψεών τους σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι

¹ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/synantiseis-synigoroy-toy-paidioy-me-mathites-tries-to-2016>

² <http://www.O-18.gr/rotao>

ομάδες εφήβων από τη Γαλλία, τη Γεωργία, την Κύπρο, τη Μάλτα, τη Σκωτία και την Ελλάδα, που συμμετείχαν στη φετινή δράση, είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους και να συμμετέχουν ενεργά στη δημιουργία ταινίας με θέμα το δικαίωμα όλων των παιδιών στις ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση³.

Στην ελληνική ομάδα εφήβων συμβούλων συμμετείχαν 11 κορίτσια και αγόρια από λύκεια της Αττικής, μεταξύ των οποίων ασυνόδευτοι πρόσφυγες και έφηβοι με αναπηρία. Οι έφηβοι συναντήθηκαν με τον Συνήγορο, επισκέφθηκαν ένα κέντρο εκπαίδευσης τυφλών, όπου συνομίλησαν με συνομηλίκους τους και συμμετείχαν σε παιχνίδια προσομοίωσης, και έναν ξενώνα ασυνόδευτων ανηλίκων, όπου γνώρισαν τα φιλοξενούμενα παιδιά, έπαιξαν και δημιούργησαν ένα συλλογικό κολάζ για την ισότητα στην εκπαίδευση.

Από τα θέματα που επεξεργάστηκαν διάλεξαν τελικά να μιλήσουν ιδιαίτερα για τις τέχνες, τις διακρίσεις (εις βάρος των παιδιών Ρομά ή των οικονομικά ασθενέστερων), την αναπηρία και τη συμμετοχή των προσφύγων και μεταναστών στην εκπαίδευση. Με τη βοήθεια σκοτσέζων καλλιτεχνών, οι απόψεις τους αποτυπώθηκαν σε ένα βίντεο 30', στην κινηματογράφηση και το μοντάζ του οποίου συμμετείχαν τα ίδια τα παιδιά, και σε ένα μικρό «ντοκιμαντέρ» από τα γυρίσματα, στο οποίο μιλάνε για τα κίνητρα συμμετοχής τους στη δράση. Οι ταινίες παρουσιάστηκαν στο 20ό Ετήσιο Συνέδριο του ENOC, στο Βίλνιους της Λιθουανίας, όπου υιοθετήθηκε δημόσια θέση με συστάσεις για τη διασφάλιση του δικαιώματος όλων των παιδιών στην ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση προς τις εθνικές κυβερνήσεις, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης⁴ (βλ. «Οι δραστηριότητες της χρονιάς»).

Συνεργασία με τη Βουλή των Εφήβων 2016

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το οποίο ετοιμάζεται από τη Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης με τη συνδρομή των συναρμόδιων υπουργείων, επεξεργάστηκαν φέτος οι «έφηβοι βουλευτές», στο πλαίσιο του νομοθετικού έργου της ΚΑ΄ Συνόδου της Βουλής των Εφήβων, στην προετοιμασία της μεθοδολογίας και τις εργασίες της οποίας συμμετείχε για τρίτη φορά ο Συνήγορος⁵. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε 6 ομάδες διαβούλευσης και συζητήσαν αρχικά σε ηλεκτρονικό φόρουμ και έπειτα σε συνεδριάσεις επιτροπών και σε ολομέλεια τις απόψεις και τις προτάσεις τους για

τους 6 άξονες του σχεδίου: Παιδική φτώχεια και οικονομική κρίση, Προσφυγική κρίση, Εκπαίδευση - Πολιτισμός, Παιδική προστασία, Υγεία, Δικαιοσύνη. Είναι η πρώτη φορά που στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού αυτού προγράμματος της Βουλής οι έφηβοι κλήθηκαν θεσμικά να εκφράσουν την άποψή τους και να καταθέσουν προτάσεις για ένα θέμα το οποίο βρίσκεται σε πραγματική διαδικασία ανοικτής διαβούλευσης και τους αφορά άμεσα. Η Γενική Γραμματεία απέστειλε στα αρμόδια υπουργεία τις προτάσεις που εγκρίθηκαν από την Ολομέλεια της Συνόδου και δεσμεύτηκε ότι θα ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό των πολιτικών.

«Camera Zizanio»

Για δέκατη συνεχή χρονιά ο Συνήγορος συνεργάστηκε με την Ευρωπαϊκή Συνάντηση νεανικής οπτικοακουστικής δημιουργίας «Camera zizanio» και το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά και Νέους, στο πλαίσιο των οποίων διαγωνίστηκαν φέτος 266 ταινίες, πραγματοποιήθηκαν 85 κινηματογραφικά εργαστήρια και σεμινάρια, καθώς και εκατοντάδες προβολές ταινιών από όλο τον κόσμο σε 8 πόλεις. Ο Συνήγορος πραγματοποίησε φέτος δύο εργαστήρια για εκπαιδευτικούς και μαθητές και, στο πλαίσιο του ελληνικού διαγωνιστικού τμήματος, απένειμε ειδικό βραβείο στην ταινία *Καταφύγιο* του 1ου Γυμνασίου Κομοτηνής για την ιδιαίτερη ευαισθησία με την οποία ανέδειξε τα δικαιώματα των παιδιών προσφύγων και στο 1ο Πειραματικό Γυμνάσιο Αθήνας για την ταινία *Στη διαπασών*.

«Είμαστε ίσες και ίσοι μέσα στην κρίση:»

Ένα μικρό βίντεο με μηνύματα δημιουργήθηκε από ομάδα εφήβων που συνεργάστηκε με τον Συνήγορο σε εργαστήριο του 5ου Αντιρατσιστικού Φεστιβάλ Κοζάνης. Οι έφηβοι μίλησαν για τα δικαιώματα των παιδιών στην περίοδο της κρίσης, διάλεξαν τα θέματα που τους αγγίζουν ιδιαίτερα, έγραψαν και ηχογράφησαν φράσεις και κινηματογράφησαν τις σκηνές⁶.

Παιδιά και δικαιοσύνη

Στο πλαίσιο των δράσεων που εκτυλίσσονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την προώθηση μιας φιλικής προς τα παιδιά δικαιοσύνης, ο Συνήγορος μετέφρασε στα ελληνικά, μεταγλώττισε, με τη συμμετοχή δύο εφήβων συμβούλων του, και δημοσιοποίησε ένα μικρό βίντεο που δημιούργησε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με θέμα τα δικαιώματα των παιδιών στις διαδικασίες της δικαιοσύνης. Το βίντεο ενημερώνει τα παιδιά για τους κανόνες που προστατεύουν τα δικαιώματά τους (ακρόαση της γνώμης τους, νομική εκπροσώπηση και προστασία, ενημέρωση με φιλικό και κατανοητό τρόπο), όταν τους ζητείται να

³ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/tainia-gia-tin-isotita-stin-ekpaideysi-apo-efiboyis-symboylois-synigoron-toy-paidiay>

⁴ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/deltia-typoy/ises-eykairies-stin-ekpaideysi-gia-ola-ta-paidia-zitoun-oi-eyropaioi-synigoro-toy-paidiay>

⁵ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/boyli-ton-efibon-2016>

⁶ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/minymata-apo-efiboyis-tis-kozanis>

πουν τη γνώμη ή εμπειρίες τους, σε υποθέσεις που αφορούν οικογενειακά θέματα ή όταν είναι μάρτυρες, θύματα ή κατηγορούμενα για ένα αδίκημα⁷.

«Κάν' το ν' ακουστεί!»

Στην κριτική επιτροπή του πανελλήνιου διαγωνισμού ραδιοφωνικού ηχητικού μηνύματος και τραγουδιού «Κάν' το ν' ακουστεί 2016» με θέμα «Ανθρώπινα δικαιώματα» συμμετείχε ο Συνήγορος. Η επιτροπή αξιολόγησε 129 ραδιοφωνικά μηνύματα από σχολεία όλης της χώρας με κριτήρια την πρωτοτυπία, το περιεχόμενο, τον τρόπο εκφώνησης, τη μουσική επένδυση, την ποιότητα του ήχου και τον συνολικό αντίκτυπο. Παράλληλα, ο Συνήγορος απένειμε διάκριση στα σποτ «Φεύγω... μένω» και «Βρες τη φωνή». Ο διαγωνισμός πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του 3ου Πανελλήνιου Φεστιβάλ Μαθητικού Ραδιοφώνου, όπου συμμετείχαν περισσότεροι από 1.200 μαθητές και εκπαιδευτικοί από 68 σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης⁸.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Συνεχίζοντας τις πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις του για την ενίσχυση του δημοκρατικού χαρακτήρα του σχολείου, ο Συνήγορος εστίασε τη χρονιά αυτή ιδιαίτερα στην προώθηση των διαδικασιών που δίνουν τη δυνατότητα σε μαθητές να εκφράζουν τη γνώμη τους, να συζητούν, να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων και να αναλαμβάνουν ευθύνες.

Κανονισμός Μαθητικών Κοινοτήτων

Ο Συνήγορος από το 2003 έως σήμερα ασχολείται επισταμένως με τη δημοκρατική σχολική διοίκηση και ιδίως με τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων. Οι ενέργειές του περιλαμβάνουν χειρισμό συναφών υποθέσεων, συζητήσεις με μαθητές και εφήβους συμβούλους και καταγραφή των προτάσεών τους, μελέτη των συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης, ανταλλαγή απόψεων με ομόλογους ευρωπαϊκούς θεσμούς, οργάνωση συναντήσεων διαβούλευσης με εκπαιδευτικούς και συνεργασία με το Ίδρυμα της Βουλής, στο πλαίσιο της 10^{ης} Συνόδου της Βουλής των Εφήβων, όπου ο Συνήγορος εισηγήθηκε και επεξεργάστηκε με τους 300 «έφηβους βουλευτές» προσχέδιο «νομοθετήματος» Κανονισμού Μαθητικών Κοινοτήτων, το οποίο εγκρίθηκε από την Ολομέλεια (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 162-163). Ο προτεινόμενος κανο-

νισμός αναβαθμίζει τον ρόλο και τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων, με την καθιέρωση πρόσθετων εγγυήσεων διαφάνειας, υπευθυνότητας και εκπροσώπησης όλων των μαθητών, αποσκοπώντας στην ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών στη σχολική ζωή και τη λήψη αποφάσεων για τα κοινά.

Με αφορμή τη συμμετοχή του σε επιτροπή του υπουργείου για την αλλαγή του πλαισίου των μαθητικών κοινοτήτων, ο Συνήγορος παρουσίασε την τελική πρόταση τροποποίησης του κανονισμού και σχετική αιτιολογική έκθεση, προτείνοντας παράλληλα την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την ενημέρωση των μαθητών και τη διεξαγωγή περαιτέρω διαλόγου στα σχολεία⁹ (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»).

Εικονική γενική συνέλευση μαθητών λυκείου

Μια ανοικτή συζήτηση με μαθητές λυκείων με τη μορφή εικονικής γενικής συνέλευσης διοργάνωσε ο Συνήγορος στο πλαίσιο των δράσεών του για την προώθηση των αρχών του δημοκρατικού σχολείου και των εκδηλώσεων της 5ης Μπιενάλε Αθήνας στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Σε αυτή συμμετείχαν περισσότεροι από 100 μαθητές και εκπαιδευτικοί από 19 σχολεία της Αττικής. Μια ομάδα εφήβων συμβούλων του Συνηγόρου πρότειναν τα θέματα συζήτησης που αφορούσαν τις σχέσεις μαθητών – καθηγητών, την οργάνωση και λειτουργία του σχολείου και τις εναλλακτικές δραστηριότητες (τέχνες, αθλητισμό, εκδηλώσεις κ.ά.). Τα θέματα και οι σχετικές προτάσεις και ιδέες των μαθητών συζητήθηκαν πρώτα σε ομάδες (εικονικές τάξεις) και έπειτα στη γενική συνέλευση του «σχολείου»¹⁰.

Από τη συμμετοχική αυτή δράση αναδείχθηκε η σημασία του ουσιαστικού διαλόγου στη σχολική κοινότητα, της ανάληψης ευθύνης και της υπεύθυνης συμμετοχής των μαθητών στα κοινά, καθώς και ενός σχολείου που σέβεται τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών.

Ημέρα διαλόγου με παιδιά

Ο Συνήγορος, σε συνεργασία με τον Συμβουλευτικό Σταθμό Νέων Ηρακλείου Κρήτης, διοργάνωσε ανοικτή διαβούλευση με θέμα «Διάλογος για ένα δημοκρατικό και συμμετοχικό σχολείο»¹¹. Στη συνάντηση πήραν μέρος 37 μαθητές από 19 γυμνάσια και λύκεια

⁷ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/paidia-kai-dikaioyni-enabinteo-gia-ta-dikaio-mata-ton-paidion-stis-dikastikes-diadikasies>

⁸ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/abkan2019-to-n2019-akoystei-bb>

⁹ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/deltia-typoy/apodochi-protasis-gia-neo-kanonismo-mathitikon-koinotiton>

¹⁰ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/eikoniki-geniki-syneleysi-mathiton-lykeioy>

¹¹ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/imera-dialogoy-me-efiboysto-irakleio-kritis>

του Ηρακλείου. Κατά το πρότυπο προηγούμενων συναντήσεων με το ίδιο θέμα¹² στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα το 2015, τα παιδιά αντάλλαξαν απόψεις και εμπειρίες, σε ολομέλεια και στη συνέχεια σε μικρές ομάδες, σχετικά με τον σεβασμό των δικαιωμάτων όλων των μελών της σχολικής κοινότητας, την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στη σχολική ζωή και την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων. Τέλος, κατέγραψαν τις κυριότερες προτάσεις τους για ένα δημοκρατικό και συμμετοχικό σχολείο και συζήτησαν για τους τρόπους προώθησης και εφαρμογής τους.

Ευέλικτη ζώνη και σχολικές δραστηριότητες

Από την καθημερινή επαφή του με τη σχολική κοινότητα, ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ότι η ευέλικτη ζώνη και οι σχολικές δραστηριότητες συνεισφέρουν σημαντικά στη διαμόρφωση καλού σχολικού κλίματος, στην ανάπτυξη δεσμών ανάμεσα στα παιδιά αλλά και μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών, στη δημιουργική εκτόνωση των εντάσεων, στην προαγωγή του ρόλου του σχολείου ως χώρου κοινωνικοποίησης, στην προώθηση της έκφρασης και της πρωτοβουλίας των μαθητών, της συνεργατικής, διαθεματικής και διεπιστημονικής προσέγγισης της μάθησης.

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως προτείνει στο Υπουργείο Παιδείας την εισαγωγή της ευέλικτης ζώνης και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την αδιάλειπτη εφαρμογή και βέλτιστη αξιοποίησή της στην πρωτοβάθμια, καθώς και την ενίσχυση των σχολικών δραστηριοτήτων (προγράμματα αγωγής υγείας, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά).

Με αφορμή υπουργική απόφαση με την οποία αφαιρέθηκαν οι ώρες της ευέλικτης ζώνης από το πρόγραμμα της Ε΄ και ΣΤ΄ δημοτικού, ο Συνήγορος απευθύνθηκε εκ νέου στο Υπουργείο Παιδείας και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, τονίζοντας ότι στη δύσκολη σημερινή συγκυρία είναι εξαιρετικά σημαντικό να διασφαλιστεί χρόνος επικοινωνίας και δημιουργικότητας όλων των μαθητών, σε συνδυασμό με τη διδασκαλία εικαστικών, μουσικής και θεατρικής αγωγής, ώστε να αντισταθμίζεται η πίεση του ωρολόγιου προγράμματος, η ανελαστικότητα και ο πολυκερματισμός του σχολείου και να εμπλουτίζεται η σχολική ζωή με συναίσθημα και φαντασία¹³ (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»).

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ, ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

Συμμετοχή σε επιτροπές, συναντήσεις εργασίας, συνέδρια και σεμινάρια

Ο Συνήγορος συνεργάστηκε και φέτος στενά με φορείς, υπηρεσίες και επαγγελματίες που εργάζονται με ή για τα παιδιά και συμμετείχε ενεργά σε επιτροπές και ομάδες εργασίας που συγκροτήθηκαν σε υπουργεία, με στόχο την αναμόρφωση της νομοθεσίας και την προώθηση μέτρων για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, ιδίως στους τομείς της παιδικής προστασίας και της εκπαίδευσης.

Συνολικά συμμετείχε σε περισσότερες από 150 συναντήσεις εργασίας με εκπροσώπους φορέων εκπαίδευσης, πρόνοιας, υγείας, δικαιοσύνης, τοπικής αυτοδιοίκησης, διεθνών οργανώσεων, ΜΚΟ κ.λπ. σε όλη την επικράτεια. Στελέχη του Συνηγόρου συμμετείχαν σε 28 σεμινάρια για εκπαιδευτικούς, γονείς και στελέχη υπηρεσιών για διάφορα θέματα, όπως η επικοινωνία στο σχολείο, η τέχνη στην εκπαίδευση, η διαχείριση κρίσεων, συγκρούσεων και βίας στον χώρο του σχολείου, η βία στην οικογένεια, η προαγωγή της ψυχικής υγείας. Πραγματοποίησαν, επίσης, ομιλίες σε 82 συνέδρια και ημερίδες/εκδηλώσεις, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, που αφορούσαν ζητήματα διακρίσεων, ετερότητας και σεξουαλικού προσανατολισμού, τα παιδιά πρόσφυγες, τη σχολική διαμεσολάβηση, το δικαίωμα της συμμετοχής, τα εναλλακτικά μοντέλα εκπαίδευσης, τα δικαιώματα των παιδιών Ρομά, τη βία στο σχολείο, την αποϊδρυματοποίηση, τα παιδιά με αναπηρίες κ.λπ.

Σημαντική ήταν η συμμετοχή του Συνηγόρου με συμβουλευτικό χαρακτήρα σε επιτροπές που συγκροτήθηκαν από το Υπουργείο Εργασίας για τον επανασχεδιασμό και την αναμόρφωση του πλαισίου της παιδικής προστασίας. Ειδικότερα, στελέχη της Αρχής πήραν μέρος σε συναντήσεις επιτροπών στις οποίες, μεταξύ άλλων, συζητήθηκαν οι προδιαγραφές των δομών παιδικής προστασίας, ο θεσμός της αναδοχής και οι παροχές για τα παιδιά με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις. Ο Συνήγορος συμμετείχε, επίσης, στις συνεδριάσεις του Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Θυματοποίησης και της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων, σε ομάδα εργασίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης με θέμα «Το σπίτι του παιδιού» και σε συναντήσεις της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής με αντικείμενο την ενσωμάτωση Οδηγίας της ΕΕ σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτα ή κατηγορούμενα, στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, προάγοντας τις αρχές της φιλικής προς τα παιδιά δικαιοσύνης. Ακόμη, συμμετείχε προεδρεύοντας στις εργασίες της Επιτροπής Προστασίας Ανηλίκων, γνωμοδοτικό όργανο της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή, και στις εργασίες του

¹² <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/gia-ena-dimokratiko-kai-symmetochiko-scholeio>

¹³ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/deltia-typoy/na-enischythei-i-eyelikti-zoni-zitise-o-synigoros-toy-paidioy>

Συμβουλίου Κοινωνικού Ελέγχου της ΕΡΤ και της Επιτροπής του Υπουργείου Παιδείας για την προώθηση της καμπάνιας «No hate speech movement – Κατά της ρητορικής του μίσους».

Παράλληλα, ο Συνήγορος συνεργάστηκε με τους Διευθυντές Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, την Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης¹⁴ και συμβούλους του Υπουργού Παιδείας για ποικίλα θέματα, όπως το δημοκρατικό σχολείο και οι μαθητικές κοινότητες, η αναθεώρηση της νομοθεσίας για την επιβολή κυρώσεων/ποινών, η υλοποίηση των προτάσεων του Συνηγόρου για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρίες και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η εκπαίδευση των μαθητών στα δικαιώματα, η εφαρμογή νέου προγράμματος για το μάθημα των θρησκευτικών, η εκπαίδευση στις φυλακές και άλλα ζητήματα συναρμοδιότητας αποτέλεσαν αντικείμενο συνεργασίας κατά τη φετινή χρονιά με το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ). Ενδεικτικά αναφέρεται η συνδιοργάνωση με το ΙΕΠ, την Εισαγγελία Αρείου Πάγου, την «Επάνοδο», το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και το ελληνικό παράρτημα της European Prison Education Association, συνεδρίου για την εκπαίδευση των νεαρών παραβατών¹⁵. Τέλος, συνεχίστηκε η συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με στόχο την ολοκλήρωση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Οι ενέργειες εκπαίδευσης και επιμόρφωσης αφορούσαν διάφορα θέματα όπως η επικοινωνία στο σχολείο, η τέχνη στην εκπαίδευση, η διαχείριση εντάσεων, κρίσεων και βίας στον χώρο του σχολείου, η βία στην οικογένεια, η προαγωγή της ψυχικής υγείας.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα προγράμματα εκπαίδευσης δημόσιων λειτουργών για το πλαίσιο της παιδικής προστασίας που εκπονήθηκαν με τη συνεργασία του Συνηγόρου από το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, η συνδιοργάνωση με την Περιφέρεια Αττικής και το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης πιλοτικού προγράμματος επιμόρφωσης υποψήφιων ανάδοχων γονέων, οι εκπαιδεύσεις στελεχών (ομαδάρχες, κοινοτάρχες, οδηγοί) των παιδικών εξοχών Αγίου Ανδρέα του Δήμου Αθηναίων σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού, τα σεμινάρια επιμόρφωσης επαγγελματιών για τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη και την υλοποίηση του άρθρου 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε Καβάλα, Βόλο και Αλεξανδρούπολη, που διοργανώθηκε από τη μη κυβερνητική οργάνωση ΑΡΣΙΣ σε συνεργ-

ασία με τις περιφερειακές εισαγγελικές αρχές¹⁶, και το βιωματικό σεμινάριο για δασκάλους που συνδιοργάνωσε ο Συνήγορος με τα γραφεία Πολιτιστικών Θεμάτων και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Α΄ Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αθηνών¹⁷, για την αξιοποίηση στο σχολείο ολιγόλεπτων ταινιών με θέμα «Η λιτότητα δαγκώνει: Φωνές παιδιών» που έφτιαξαν παιδιά και έφηβοι σύμβουλοι ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού.

Σημαντική ήταν φέτος και η διεθνής δράση του Συνηγόρου στο πεδίο της προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού, ιδίως σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την ειδική επιτετραμμένη του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τη βία κατά των παιδιών¹⁸, αλλά και ως μέλους του ΔΣ του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού (βλ. «Οι δραστηριότητες της χρονιάς»).

Πρωτοβουλία για την παιδική προστασία

Παράλληλα με την πάγια συνεργασία με το Υπουργείο Εργασίας και τη Γενική Γραμματεία Πρόνοιας σχετικά με τα θέματα παιδικής προστασίας και την τακτική συμμετοχή σε συναντήσεις εργασίας και δικτύωσης δομών και φορέων, ο Συνήγορος ασχολήθηκε εκτενώς με την υιοθέτηση και δημοσιοποίηση ενός Κειμένου Αρχών για την Παιδική Προστασία. Σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού συντάχθηκε ένα προσχέδιο, το οποίο συζητήθηκε με 130 εκπροσώπους φορέων και οργανώσεων που συμμετείχαν σε συνάντηση διαβούλευσης που διοργάνωσαν οι δύο φορείς¹⁹.

Αφού λήφθηκαν υπόψη οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις δεκάδων επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στον χώρο της παιδικής προστασίας, το τελικό Κείμενο Αρχών δημοσιοποιήθηκε με στόχο να συνυπογραφεί από ένα ευρύ φάσμα δημόσιων φορέων, ΜΚΟ, επαγγελματιών και μελών της κοινωνίας των πολιτών, ώστε να αναπτυχθεί μια εθνική συμμαχία για τη διεκδίκηση και προώθηση της καλύτερης δυνατής θεσμικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων του παιδιού στον τομέα της παιδικής προστασίας.

¹⁴ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/synantisi-ergasias-gia-ta-themata-tis-aidikis-agogis-kai-ekpaideysis>

¹⁵ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/synedrio-sto-bolo-gia-tin-ekpaideysi-ton-nearon-parabaton>

¹⁶ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/epimorfosi-epaggelmaton-gia-ti-filiki-dikaiosisni-se-anilikoyis>

¹⁷ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/biomatico-seminario-gia-daskaloyis-gia-tin-aksiopoiisi-tainion-paidion-me-thema-ti-litotita>

¹⁸ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/diaskepsi-empeirognomonon-sti-florentia-gia-ti-scholiki-bia-kai-ton-ekfobismo>

¹⁹ <http://www.O-18.gr/gia-megaloyis/nea/synantisi-diabouleysis-me-thema-tin-yiothetisi-keimenoy-archon-gia-tin-paidiki-prostasia>

Για τον σκοπό αυτό δημιουργήθηκε ειδική σελίδα²⁰ με φόρμες υποστήριξης προς υπογραφή στον ιστοχώρο www.O-18.gr και στην αγγλική γλώσσα²¹.

Εθελοντισμός και δικαιώματα του παιδιού

Το 2016 εκπονήθηκε, δημοσιοποιήθηκε και παρουσιάστηκε σε ειδική εκδήλωση²² ο πρακτικός Οδηγός για την προσφορά εθελοντικών υπηρεσιών σε παιδιά και εφήβους *Εθελοντισμός και δικαιώματα του παιδιού*, προϊόν πολύχρονης δράσης του Συνηγόρου με στόχο τον

σχεδιασμό εργαλείων εκπαίδευσης εθελοντών και επαγγελματιών και ευαισθητοποίησης σχετικά με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ) και τη δεοντολογία που απορρέει από αυτήν²³. Προηγήθηκε ανοικτή διαβούλευση εκπροσώπων 47 δημόσιων φορέων και οργανώσεων που αξιοποιούν εθελοντές στην προσφορά υπηρεσιών για παιδιά, στην οποία ανταλλάχθηκαν απόψεις, προβληματισμοί και εμπειρίες. Συγκροτήθηκε επίσης Επισημονική - Συντονιστική Επιτροπή της δράσης από εκπροσώπους 9 οργανώσεων και φορέων. Ακολούθησε διήμερο σεμινάριο, στο οποίο έλαβαν μέρος 55 στελέχη 35 δημόσιων φορέων και ΜΚΟ, και τελική επεξεργασία των προτάσεων και των ιδεών που αναδείχθηκαν σε αυτές τις συναντήσεις και μέσω σχετικών ερωτηματολογίων.

Στον Οδηγό καταγράφονται με σύντομο και εύχρηστο τρόπο βασικές διαδικασίες, αρχές και κανόνες που αφορούν τη διαχείριση της προσφοράς εθελοντικών υπηρεσιών (αναζήτηση, προσέλκυση και επιλογή εθελοντών, υποχρεώσεις φορέα και εθελοντή, εκπαίδευση και εποπτεία), πεδία εφαρμογής της ΔΣΔΠ, θετικές και αρνητικές εμπειρίες που μπορούν να χρησιμεύσουν ως παραδείγματα προς μίμηση ή προς αποφυγή, εργαλεία ελέγχου, προγραμματισμού και αυτοαξιολόγησης, προτάσεις και ιδέες προς αξιοποίηση.

²⁰ <http://www.O-18.gr/paidikiprostatia>

²¹ <http://www.O-18.gr/paidikiprostatia/statement-of-principles-for-child-protection-in-greece>

²² <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/deltia-typoy/praktikos-odigos-abethelontismos-kai-dikaiomata-toy-paidioubb>

²³ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/ethelontismos-kai-dikaiomata-toy-paidioub>

ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ – ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Το 2016 υπήρξε χρονιά ιδιαίτερης εγρήγορσης και πολλαπλών πρωτοβουλιών του Συνηγόρου σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται, καθώς το προσφυγικό ζήτημα, με αιχμή την κατάσταση των παιδιών που αποτελούν πλέον το 40% των μετακινούμενων πληθυσμών, έλαβε κεντρική θέση στην κοινωνική και πολιτική σκηνή τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Συναντήσεις, συνεργασίες, επισκέψεις, παρεμβάσεις στη διοίκηση

Ο Συνήγορος ανέλαβε πρωτοβουλίες για τη διεξαγωγή δεκάδων συναντήσεων εργασίας με φορείς, οργανώσεις και εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης και της αστυνομίας, αλλά και τακτικών επισκέψεων και αυτοψιών σε χώρους πρώτης υποδοχής, κράτησης και φιλοξενίας προσφύγων. Διοργάνωσε συσκέψεις στη Λέσβο²⁴, τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα²⁵, με συμμετοχή σημαντικού αριθμού εκπροσώπων δημόσιων, διακυβερνητικών και ΜΚΟ που παρέχουν υπηρεσίες σε παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες, με στόχο τον συντονισμό και τη μεθόδευση των ενεργειών τους στα πεδία του κοινού τους ενδιαφέροντος. Παράλληλα, ο Συνήγορος συνεργάστηκε στενά με τις περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Εσωτερικών, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, την Υπηρεσία Ασύλου, την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης και ΜΚΟ, με στόχο την ενίσχυση της επικοινωνίας και ανταλλαγής δεδομένων και προτάσεων, έτσι ώστε να ενδυναμωθεί ένα εθνικό δίκτυο συνηγορίας για τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται.

Στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητάς του για τα δικαιώματα του παιδιού, ο Συνήγορος πραγματοποίησε 41 επισκέψεις σε 29 ανοικτά κέντρα φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών στην ενδοχώρα και στα νησιά, 24 επισκέψεις σε 17 ξενώνες και 3 ασφαλείς χώρους προσωρινής και εποπτευόμενης φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων σε όλη τη χώρα, 6 επισκέψεις αυτοψίας σε 3 Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης νησιών και 14 αυτοψίες σε χώρους κράτησης της αστυνομίας.

Αξιοποιώντας στοιχεία που συνέλεξε κατά τις επισκέψεις του και από την επικοινωνία με φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο, ο Συνήγορος απηύθυνε στη διοίκηση τις διαπιστώσεις και προτά-

²⁴ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/deltia-typoy/protoboylies-synigoroy-gia-toys-anilikoy-prosfyges-kai-metanastes>

²⁵ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/protoboylia-gia-ti-dimioyrgia-diktyoy-gia-ta-dikaiomata-ton-paidion-poy-metakinoyntai>

σεις του για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται.

Ιδίως μετά τη συμφωνία ΕΕ - Τουρκίας ζήτησε από τα συναρμόδια υπουργεία να μην κρατούνται και να μην απελαύνονται ασυνόδευτοι ανήλικοι, να υπάρχει κατάλληλη μέριμνα για την ενημέρωσή τους, τη φιλοξενία τους σε κατάλληλους χώρους και την πρόσβαση σε διεθνή προστασία και σε όλα τα κατοχυρωμένα από το διεθνές και εθνικό δίκαιο δικαιώματά τους²⁶.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ανάγκη δημιουργίας ασφαλών χώρων προσωρινής και εποπτευόμενης φιλοξενίας, στους οποίους να παραπέμπονται τα παιδιά μέχρι να βρεθεί εξειδικευμένη δομή²⁷, θέμα για το οποίο υπήρξε συνεργασία και με την Εισαγγελέα Αρείου Πάγου²⁸, καθώς και στην εγγραφή παιδιών προσφύγων στα σχολεία (βλ. αναλυτικά «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»). Ακόμη, στις προδιαγραφές λειτουργίας των ξενώνων φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων και στην προώθηση του νομικού πλαισίου του θεσμού της επιτροπείας, ζήτημα που αποτέλεσε αντικείμενο συνεργασίας με τους Γενικούς Γραμματείς Υποδοχής, Πρόνοιας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αναλυτικά οι διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου αναφέρονται σε άλλα κεφάλαια αυτής της Έκθεσης (βλ. «Προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα» και «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»). Σημαντική ήταν η απόφαση συνεργασίας του Συνηγόρου με τη διεθνή διακυβερνητική οργάνωση Unicef με στόχο την ενίσχυση του μηχανισμού παρακολούθησης της κατάστασης των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται σε όλη τη χώρα. Μέσω της συνεργασίας αυτής δόθηκε η δυνατότητα απασχόλησης μίας ειδικής συνεργάτιδας και διευκολύνθηκε η πραγματοποίηση επισκέψεων και συναντήσεων σε όλη τη χώρα, σε περιοχές που βρίσκονται παιδιά που μετακινούνται, συνοδευόμενα ή ασυνόδευτα.

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση

Το ζήτημα της ένταξης στην εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων που βρίσκονται στη χώρα μας απασχόλησε ιδιαίτερα τον Συνήγορο. Είχε τακτικές συνεργασίες με μέλη της επιστημονικής επιτροπής που συστήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και εκπόνησε σχετική μελέτη²⁹, με συμβούλους του υπουργού, τις διευθύνσεις εκπαιδευ-

σης και τους εκπαιδευτικούς που ανέλαβαν τον συντονισμό των συναφών δράσεων, σχολικούς συμβούλους και σχολεία όπου δημιουργήθηκαν «Δομές υποδοχής και εκπαίδευσης προσφύγων» ή όπου εντάχθηκαν στο πρωινό τους πρόγραμμα παιδιά που μετακινούνται. Ο Συνήγορος παρενέβη δημόσια για τη διασφάλιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση³⁰, την υποχρέωση των ΜΜΕ να προστατεύουν και να σέβονται την εικόνα και την προσωπικότητα των προσφύγων μαθητών³¹ αλλά και προς γονείς, απευθύνοντας ανοιχτή επιστολή προς συλλόγους γονέων και κηδεμόνων οι οποίοι κινητοποιήθηκαν κατά της φοίτησης των παιδιών προσφύγων στα σχολεία³².

Στη διάρκεια της χρονιάς έγινε σημαντικός αριθμός επισκέψεων σε εκπαιδευτικές μονάδες, όπου ο Συνήγορος συναντήθηκε με παιδιά πρόσφυγες και με άλλα παιδιά που φοιτούσαν σε αυτές, με τους εκπαιδευτικούς και με γονείς³³. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού πραγματοποίησε αρκετές ομιλίες και συναντήσεις με γονείς, επιδιώκοντας να κατανοήσει τις υπάρχουσες ανησυχίες και να δώσει κατευθύνσεις σχετικά με την εφαρμογή του νόμου για την ισότιμη και ασφαλή άσκηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση από όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά.

Δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Ο Συνήγορος συμμετείχε, συνεισφέροντας στοιχεία από το εθνικό του πλαίσιο, στην Έκθεση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) «Απειλούνται η ασφάλεια και τα θεμελιώδη δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται»³⁴, που δημοσιοποιήθηκε φέτος.

Ως μέλος της διοίκησης του ENOC συμμετείχε επίσης στην εκπόνηση εκκλήσεων και προτάσεων³⁵ προς τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τις εθνικές αρχές, μέσω των οποίων, μεταξύ άλλων, ζητήθηκε η άμεση μετεγκτάσταση μεγάλου αριθμού ασυνόδευτων ανηλίκων προ-

²⁶ <http://www.synigoros.gr/resources/160330-epistoli-asynodeytoi-anilikoi.pdf>

²⁷ <http://www.O-18.gr/downloads/Epistoli-safe%20spaces.pdf>

²⁸ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/episkepseis-synigoroy-toy-paidioy-se-choroy-ypodochis-kratisis-kai-filoksenias-asynodeyton-anilikon>

²⁹ http://www.synigoros.gr/resources/20160725-dt-eggrafi_proagogi_allodapon_mathiton.pdf

³⁰ <http://www.synigoros.gr/resources/160908-dt.pdf>

³¹ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/ta-mme-tha-prepei-na-sebastoy-n-tin-eikona-kai-tin-prosopikotita-ton-prosfygon-mathiton>

³² <http://www.O-18.gr/downloads/Anoixti-epistoli-pros-sylogous-goneon.pdf>

³³ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/o-synigoros-sti-thessaloniki-gia-tin-parakolythisi-tis-asfaloy-entaksis-ton-paidion-prosfygon-stin-ekpaideysi>

³⁴ <http://www.synigoros.gr/resources/160211-ekthesi.pdf>

³⁵ <http://www.O-18.gr/downloads/ENOC-letter-5-April%202016-gr.pdf> και <http://www.synigoros.gr/resources/160211-epistoli.pdf>

κειμένου να διασφαλιστούν τα θεμελιώδη δικαιώματά τους, η εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου Ευρωπαϊκού Σχεδίου Δράσης για τα Παιδιά που Μετακινούνται, καθώς και συγκεκριμένων κατευθυντήριων γραμμών για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών.

Τέλος, ο Συνήγορος συμμετείχε σε μεγάλο αριθμό συναντήσεων με ευρωπαίους αξιωματούχους σχετικά με ζητήματα όπως η υποδοχή, η φιλοξενία, η κράτηση, η διακρίβωση ηλικίας και η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων. Συναντήθηκε, μεταξύ άλλων, με τον Επίτροπο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, την Επιτροπή Πρόληψης Βασανιστηρίων και τον Ειδικό Εκπρόσωπο για προσφυγικά - μεταναστευτικά ζητήματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, τη Συντονίστρια δικαιωμάτων του παιδιού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, την Επίτροπο της ΕΕ αρμόδια για θέματα δικαιοσύνης³⁶, εκπροσώπους του FRA, της Human Rights Watch κ.λπ. Παρουσίασε ακόμη σε πολλά διεθνή συνέδρια τις διαπιστώσεις του για τις προσπάθειες που καταβάλλονται στην Ελλάδα προκειμένου τα παιδιά τα οποία μετακινούνται να απολαμβάνουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα δικαιώματά τους. Ενδεικτικά αναφέρονται το 10ο Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα Δικαιώματα του Παιδιού που διοργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Βρυξέλλες³⁷, το συνέδριο για την προστασία και το μέλλον των παιδιών τα οποία μετακινούνται που συνδιοργάνωσαν στο Παρίσι ο γάλλος Συνήγορος του Πολίτη, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού³⁸, το Φόρουμ Θεμελιωδών Δικαιωμάτων 2016 του FRA στη Βιέννη, και τα συνέδρια που διοργάνωσε το Συμβούλιο της Ευρώπης στο Ταλίν³⁹ και στη Σόφια, όπου παρουσιάστηκε η Νέα Στρατηγική του Συμβουλίου για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁴⁰ στην περίοδο 2016-2020 (βλ. «Οι δραστηριότητες της χρονιάς»).

³⁶ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/synantisi-me-tin-epitropo-tis-ee-vera-jourova>

³⁷ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/ekklisi-gia-mia-eyropi-tis-allileggyis-pros-ta-paidia-prosfyges-sto-10o-eyropaiko-foroyim-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy>

³⁸ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/synedrio-gia-ta-paidia-poy-metakinoyntai-stin-eyropi>

³⁹ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/synedrio-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy-sti-metanasteytiki-krisi>

⁴⁰ <http://www.O-18.gr/gia-megaloy/nea/nea-stratigiki-toy-symboylioy-tis-eyropis-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy>

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Προτάσεις που υποβλήθηκαν το 2016

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΑΝ ΤΟ 2016

(Οι ονομασίες και αρμοδιότητες των υπουργείων αναφέρονται όπως ίσχυαν στις 31.12.2016)

Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε:

Υπουργείο Εσωτερικών

Για την ονοματοδοσία τέκνων

Την προσθήκη διάταξης στον Ν. 4251/2014, με την οποία να διευκρινίζεται ότι η ονοματοδοσία τέκνων των παράτυπα διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών δεν εμπίπτει στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 26 παράγρ. 1 περί απαγόρευσης συναλλαγής με τη διοίκηση, καθώς αποτελεί εκπλήρωση υποχρέωσης του ΟΤΑ σε εκτέλεση δημόσιου συμφέροντος και όχι παροχή υπηρεσίας προς τους γονείς.

Για το δημοτολόγιο

- Την έκδοση εγκυκλίου με την οποία να διευκρινίζεται ότι καταχωρίζεται στο δημοτολόγιο η μεταβολή κύριου ονόματος βάσει δικαστικής απόφασης σε περιπτώσεις πολιτογραφηθέντων γεννημένων στην Ελλάδα.
- Την έκδοση εγκυκλίου με την οποία να διασφαλίζεται η άμεση εγγραφή στο δημοτολόγιο των αρρένων τέκνων πολιτογραφούμενων, τα οποία γεννήθηκαν πριν από την πολιτογράφηση του γονέα και εντός του έτους κατά το οποίο έλαβε χώρα η πράξη αυτή. Το πρόβλημα της δυσμενούς διάκρισης σχετίζεται με την καθυστέρηση της απόδοσης αριθμού μητρώου στα παιδιά αυτά έως ότου καταρτιστεί το Μητρώο Αρρένων τον μήνα Σεπτέμβριο κάθε έτους (βλ. «Καταπολέμηση των διακρίσεων»). Κατ' αποτέλεσμα, ορισμένοι δήμοι δεν προχωρούν σε εγγραφή των παιδιών στο δημοτολόγιο λόγω της έλλειψης του αριθμού αυτού, σε αντίθεση με την πρακτική που ακολουθείται για τα τέκνα των λοιπών ελλήνων πολιτών, ως προς τα οποία γίνεται άμεσα εγγραφή στο δημοτολόγιο και ο αριθμός μητρώου αρρένων συμπληρώνεται μεταγενέστερα.

Υπουργείο Εσωτερικών | Υπουργείο Εργασίας | Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Για τη φιλοξενία ασυνόδευτων ανηλίκων

Σε περίπτωση ανεπάρκειας θέσεων σε κατάλληλες δομές/ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, ο Συνήγορος πρότεινε να υπάρξει μέριμνα για την τοποθέτησή τους σε ασφαλείς χώρους προσωρινής φιλοξενίας (safe spaces) που λειτουργούν στα ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών, και όπου να διασφαλίζεται η διαμονή τους ξεχωριστά από ενήλικα πρόσωπα, σε διαφορετικούς κατά φύλο χώρους, με επαρκή εποπτεία από

εξειδικευμένο προσωπικό (διερμηνείς, κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους) και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα μέχρι την παραπομπή τους σε κατάλληλη δομή φιλοξενίας μέσω του ΕΚΚΑ. Επίσης, πρότεινε να δοθεί σχετική ενημέρωση στα αστυνομικά τμήματα και στις εισαγγελικές αρχές της χώρας, ώστε οι ανήλικοι να μην κρατούνται σε αστυνομικά κρατητήρια. Στη συνέχεια, και δεδομένου ότι Εισαγγελείς Ανηλίκων σε διαφορετικές περιοχές της χώρας αποφασίζουν πλέον την παραπομπή ασυνόδευτων ανηλίκων στους χώρους αυτούς, ο Συνήγορος πρότεινε την τακτική ενημέρωσή τους από το υπουργείο σχετικά με τις διαθέσιμες θέσεις σε ασφαλείς χώρους προσωρινής και εποπτευόμενης φιλοξενίας, προκειμένου να καθίσταται δυνατή η μεταφορά των ασυνόδευτων ανηλίκων σε αυτούς.

Υπουργείο Εσωτερικών | Υπουργείο Εργασίας

Για τη δημοσίευση ισολογισμού σωματείων σε ΦΕΚ

Μετά τη δημοσίευση του Ν. 3852/2010, με τον οποίο η εποπτεία των φιλανθρωπικών σωματείων και ιδρυμάτων και η έγκριση του προϋπολογισμού τους ανατέθηκε στους δήμους, οι τελευταίοι ζητούν ως προϋπόθεση της θεώρησης των αποδείξεων των κερδοσκοπικών σωματείων τη δημοσίευση του ισολογισμού τους σε ΦΕΚ, όπως προβλέπεται στο ΝΔ 1111/1972. Ο Συνήγορος πρότεινε την κατάργηση της υποχρέωσης δημοσίευσης σε ΦΕΚ και τη λήψη ισότιμων μέτρων όπως η ηλεκτρονική δημοσίευση ισολογισμού ή η ατελής δημοσίευση σε ΦΕΚ, προκειμένου να μην επιβαρύνονται με υπέρμετρες δαπάνες τα σωματεία αυτά, τα οποία σκοπεύουν στην εθελοντική και ανιδιοτελή παροχή βοήθειας προς ευάλωτες κοινωνικές ομάδες πληθυσμού.

Υπουργείο Οικονομίας | Υπουργείο Υγείας | Υπουργείο Περιβάλλοντος | Υπουργείο Εσωτερικών

Για τη λειτουργία καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος

Σε συνέχεια προηγούμενης παρέμβασης προς το Υπουργείο Υγείας, και με αφορμή την ολοκλήρωση της διαβούλευσης επί του σχεδίου ΥΑ «Υγειονομικοί όροι και προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος (επιχειρήσεις τροφίμων και ποτών και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών υγειονομικού ενδιαφέροντος)» και του νομοσχεδίου «Νέο θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας και άλλες διατάξεις», ο Συνήγορος κατέθεσε¹ σειρά πλήρως επεξεργασμένων προτάσεων, ώστε να ρυθμιστεί απολύτως το πεδίο της λειτουργίας των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος.

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.395182>

Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής | Υπουργείο Περιβάλλοντος

Για την αδειοδότηση εγκατάστασης κεραιών κινητής τηλεφωνίας

Απευθυνόμενος στο [τότε αρμόδιο] Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, ο Συνήγορος παρουσίασε εκτενώς² τα προβλήματα της νομοθεσίας για τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας και επισήμανε ότι, ενόψει των αλληλέγγυων μεταβολών της νομοθεσίας οι οποίες πάντως δεν φαίνεται να επικαλούνται ή να λαμβάνουν υπόψη τυχόν εξελίξεις στο οικείο επιστημονικό πεδίο σχετικά με τις επιπτώσεις της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας στην υγεία, παρίσταται αναγκαία η συμπερίληψη του ανωτέρω παράγοντα στο πλαίσιο ανάληψης οικείας νομοθετικής πρωτοβουλίας.

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Για τη δημοκρατική σχολική διοίκηση, την εκπαίδευση των μαθητών στα δικαιώματα και την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου

- Την αναθεώρηση του ισχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας Μαθητικών Κοινοτήτων (ΥΑ 23/1986/β-619), με στόχο την ενθάρρυνση της ενεργής συμμετοχής των μαθητών στη σχολική ζωή και στη λήψη αποφάσεων για τα κοινά, την ενδυνάμωση του θεσμού και την ανάδειξή του ως ενός βασικού παράγοντα διασφάλισης της δημοκρατικής σχολικής διοίκησης και της ομαλής λειτουργίας του σχολείου. Ο Συνήγορος έθεσε επίσης υπόψη του υπουργείου προτεινόμενο κείμενο τροποποίησης του ισχύοντος Κανονισμού και σχετική αιτιολογική έκθεση. Το υπουργείο δεσμεύτηκε να προχωρήσει σε νομοθετικές πρωτοβουλίες, αφού διερευνήσει και τις απόψεις των μαθητών.
- Την ενίσχυση εφαρμογής της ευέλικτης ζώνης και των σχολικών δραστηριοτήτων τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, προτάθηκε η εισαγωγή της ευέλικτης ζώνης και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση καθώς και η αδιάλειπτη εφαρμογή και βέλτιστη αξιοποίησή της στην πρωτοβάθμια, καθώς και η ενίσχυση των σχολικών δραστηριοτήτων (προγράμματα αγωγής υγείας, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά). Σε απάντησή του, ο Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου επισήμανε ότι έχει προτείνει τη μεταφορά και διεύρυνση του περιεχομένου και των διδακτικών μεθόδων και παιδαγωγικών προσεγγίσεων της ευέλικτης ζώνης σε ολόκληρο το πρόγραμμα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, τούτο μάλιστα θα αποτυπωθεί άμεσα προς το υπουργείο για τη διατύπωση κατευθυντήριων γραμμών προς τους εκπαιδευτικούς για την επόμενη σχολική

χρονιά, ενώ διαμορφώνεται εισήγηση προς την ίδια κατεύθυνση και για το γυμνάσιο.

Για την Ειδική Αγωγή

Την αποσαφήνιση της θέσης του Υπουργείου Παιδείας αναφορικά με το δικαίωμα γονέων μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να εγγράψουν το παιδί τους σε γενικό σχολείο σε περιπτώσεις όπου το αρμόδιο ΚΕΔΔΥ και η ΔΕΔΕΑ προτείνουν φοίτηση σε ειδικό σχολείο. Η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής τελικά αποσαφήνισε ότι οι αποφάσεις των ΚΕΔΔΥ και των ΔΕΔΕΑ έχουν γνωμοδοτικό χαρακτήρα και ότι η διάταξη περί «οριστικής» κρίσης δεν σημαίνει ότι οι αποφάσεις της ΔΕΔΕΑ είναι δεσμευτικές, αλλά απλώς ότι δεν υφίσταται τριτοβάθμιο όργανο το οποίο να εξετάζει ενστάσεις κατά αυτών. Επίσης, αποσαφήνισε ότι σε καμία περίπτωση δεν αμφισβητείται το δικαίωμα του γονέα να έχει την τελική απόφαση για τη φοίτηση του παιδιού του στο σχολικό πλαίσιο επιλογής του. Ωστόσο, διευκρινίζεται ότι σε περιπτώσεις που τα αρμόδια διαγνωστικά κέντρα συνιστούν τη φοίτηση του παιδιού σε ειδικό σχολείο, δεν προβλέπεται η διάθεση εκ μέρους της πολιτείας εκπαιδευτικού για παράλληλη στήριξη σε γενικό σχολείο (βλ. «Εκπαίδευση», «Καταπολέμηση των διακρίσεων»).

Για τις προσλήψεις εκπαιδευτικών

- Ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό για δομές Ειδικής Αγωγής: Διαπιστώθηκε μη ομοιόμορφη κρίση ανά Περιφέρεια ως προς τη συνάφεια μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών υποψηφίων για την πρόσληψη ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού σε δομές Ειδικής Αγωγής. Ο Συνήγορος πρότεινε την εξέταση των τίτλων αυτών σε πανελλήνια βάση, από μία Επιτροπή στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Η πρότασή του έγινε αποδεκτή.
- Αναπληρωτές κλάδου ΠΕ21 Θεραπευτών Λόγου ΑΕΙ και ΠΕ26 Θεραπευτών Λόγου ΑΤΕΙ: Η κατανομή των θέσεων για τους κλάδους ΠΕ21 και ΠΕ26 σε κάθε Περιφέρεια γινόταν ισόποσα και σε περίπτωση έλλειψης υποψηφίων σε ένα από τους δύο κλάδους η πρόσληψη μπορούσε να γίνει από τον άλλο κλάδο. Διαπιστώθηκε πρόβλημα κατά την ανωτέρω διαδικασία σε περιπτώσεις που ο αριθμός των προς πλήρωση θέσεων ήταν μονός. Ο Συνήγορος πρότεινε τη δημιουργία ενιαίου πίνακα για τους κλάδους ΠΕ21 και ΠΕ26 όπου οι υποψήφιοι θα κατατάσσονται βάσει της μοριοδότησής τους. Η πρότασή του έγινε αποδεκτή.
- Αναπληρωτές κλάδου ΠΕ32 Θεατρολογίας και ΠΕ 18.41 Δραματικής Τέχνης: Το ποσοστό πρόσληψης των εκπαιδευτικών του κλάδου ΠΕ32 Θεατρολογίας και ΠΕ 18.41 Δραματικής Τέχνης καθορίζεται ετησίως μέσω εγκύκλιων οδηγιών. Ο Συνήγορος πρότεινε την πρόβλεψη μέσω νομοθετικής διάταξης του ποσοστού πρόσληψης των κλάδων ΠΕ32 και ΠΕ 18.41.
- Αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, γονείς 4 και άνω τέκνων: Διαπιστώθηκε ότι με την επαναφορά των διατάξεων του Ν. 3027/2002

² http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.hlektromagnitika_pedia.407884

οι γονείς 3 τέκνων διορίζονται σε ποσοστό 20% επί του συνόλου των προσλήψεων (κατά κλάδο και ειδικότητα) και συνεπώς μπορούν να προσλαμβάνονται ως αναπληρωτές και οι μη έχοντες προϋπηρεσία. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί γονείς άνω των 3 τέκνων μη έχοντες προϋπηρεσία οφείλουν να αναμένουν την εξάντληση των πινάκων με προϋπηρεσία για να προσληφθούν, με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τρίτεκνους συναδέλφους τους. Ο Συνήγορος πρότεινε τον καθορισμό διαδικασίας πρόσληψης αναπληρωτών υποψηφίων άνευ προϋπηρεσίας, γονέων 4 και άνω τέκνων με νομοθετική πρόβλεψη.

Για τα σχολικά κυλικεία

Διαπιστώθηκε η λειτουργία σχολικών κυλικείων για τα οποία είχε εξαντληθεί ο προβλεπόμενος από την ΥΑ ανώτατος χρόνος εκμίσθωσης, που είναι τα 9 έτη, διότι οι διαγωνισμοί για συμβάσεις μίσθωσης κυλικείων είχαν ανασταλεί ενόψει επικείμενης τροποποίησης του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τη διαδικασία. Έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου εκδόθηκε τροποποιητική υπουργική απόφαση για τη λειτουργία των σχολικών κυλικείων (Φ2/1553/129578/Δ1/2016), στην οποία διευκρινίζεται, μεταξύ άλλων, ότι οι σχετικές συμβάσεις μίσθωσης ισχύουν για 9 χρόνια χωρίς τη δυνατότητα καμίας περαιτέρω παράτασης.

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Για τις προϋποθέσεις χορήγησης οικογενειακών επιδομάτων

Ο Συνήγορος διαπίστωσε (βλ. «Υγεία και πρόνοια») ότι σε πολλές περιπτώσεις τα παιδιά στερούνται των οικογενειακών επιδομάτων επειδή οι προϋποθέσεις για τη χορήγησή του ελέγχονται μόνο στο πρόσωπο του υπόχρεου σε δήλωση φορολογίας εισοδήματος και δεν προβλέπεται εναλλακτική όταν δεν πληρούνται στο πρόσωπό του. Για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος πρότεινε την τροποποίηση της σχετικής ΥΑ, ώστε οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση και καταβολή των οικογενειακών επιδομάτων, εφόσον δεν πληρούνται στο πρόσωπο του υπόχρεου σε δήλωση φορολογίας (πατέρα), να ελέγχονται στο πρόσωπο του έτερου γονέα (της μητέρας).

Για τον ΟΑΕΕ

Την υιοθέτηση πάγιας απόφασης ή εγκυκλίου με περιεχόμενο ανάλογο της προσωρινού χαρακτήρα απόφασης 84/103/8.2.2010 του ΔΣ του ΟΑΕΕ, δηλαδή με μόνιμη θέσπιση του κανόνα ότι οι διαφορές εισφορών που ο ΟΑΕΕ επιβάλλει αναδρομικά σε ασφαλισμένο υπολογίζονται, σε όσες περιπτώσεις δεν προκύπτει ευθύνη του ασφαλισμένου, με βάση τις τιμές εισφορών που ίσχυαν κατά

τους μήνες που αφορούν οι εισφορές αυτές και όχι τις τιμές που ισχύουν κατά τον χρόνο υπολογισμού και επιβολής των διαφορών, καθώς και χωρίς πρόσθετες επιβαρύνσεις ή τόκους.

Για το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ

Την ανάληψη μερίμνας από τη Διοίκηση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, σε συνεννόηση με την Κεντρική Υπηρεσία ΚΕΑΟ, ώστε, σε όσες από τις περιπτώσεις ρυθμίσεων ασφαλιστικών οφειλών αυξήθηκε το επιτόκιο βάσει του Ν. 4336/2015 ο οφειλέτης είχε μέχρι και τις 14.10.2015 προεξοφλήσει δόσεις ρύθμισης αντιστοιχούσες στον μήνα Νοέμβριο 2015 ή και επόμενους μήνες, να γίνει νέος υπολογισμός όλων των δόσεων από τον μήνα αυτό και εφεξής, ώστε η αύξηση επιτοκίου να υπολογιστεί, όπως ο νόμος προβλέπει, μόνο στις δόσεις και στα υπόλοιπα δόσεων που δεν είχαν εξοφληθεί μέχρι και τις 14.10.2015, από δε τα υπόλοιπα οφειλών που θα προκύψουν να αφαιρεθούν, διά συμψηφισμού, τα ποσά που στο μεταξύ έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως λόγω του συστημικού σφάλματος που υπήρξε κατά την εφαρμογή της αύξησης επιτοκίου στην πράξη.

Υπουργείο Οικονομικών

Για τα αυτοκίνητα που έχουν κλαπεί

Τη διάκριση μεταξύ των οχημάτων που βρίσκονται σε αναγκαστική ακινησία λόγω κλοπής κατάσχεσης καταστροφής κ.λπ. από αυτά που βρίσκονται σε εκούσια ακινησία στο αρχείο των οχημάτων του Taxisnet, ώστε τα πρώτα να μην υπάγονται στα περιοριστικά στοιχεία του φορολογούμενου.

Για το πρόστιμο εκπρόθεσμης καταβολής τελών κυκλοφορίας κατά το διάστημα εγκλεισμού

Να μην καταλογίζεται πρόστιμο εκπρόθεσμης καταβολής τελών κυκλοφορίας σε οχήματα κατά το χρονικό διάστημα που οι κύριοί τους βρίσκονται σε καταστήματα κράτησης.

Υπουργείο Οικονομικών | Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

Για το ύψος του παραβόλου του ΑΣΕΠ

Τη μείωση του ύψους του παραβόλου των 50 ευρώ που κατατίθεται κατά τη διαδικασία υποβολής ενστάσεων κατά προσωρινών πινάκων κατάταξης του ΑΣΕΠ.

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Για τα δελτία υγείας ανήλικων αθλητών

Την έκδοση ΥΑ που θα ρυθμίζει όλα τα θέματα σχετικά με τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις για τη θεώρηση των δελτίων υγείας

των ανήλικων αθλητών, καθώς έχει περάσει υπερβολικά μεγάλο διάστημα από την έκδοση του Ν. 2725/1999.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Για το δίκτυο κοινόχρηστων χώρων

Με αφορμή σειρά αναφορών που σχετίζονται με τον χαρακτηρισμό οδών, ο Συνήγορος κατέγραψε τις υφιστάμενες δυσλειτουργίες στα ζητήματα νομιμότητας οικοδομικών αδειών που σχετίζονται με την έλλειψη δικτύου κοινόχρηστων χώρων εντός ορίων οικισμού χωρίς ρυμοτομικό σχέδιο και την κατάληψη τμημάτων κοινόχρηστων χώρων. Απευθυνόμενος στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και στο Πράσινο Ταμείο, πρότεινε³ την άμεση προώθηση ενεργειών σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες των ΟΤΑ, ώστε να εξεταστεί η δυνατότητα επεξεργασίας νομοθετικής ρύθμισης που να ορίζει ως υποχρέωση των δήμων να καθορίσουν άμεσα τα δίκτυα κοινόχρηστων χώρων τους, σε πρώτη φάση στους ήδη οριοθετημένους οικισμούς, δίνοντας ουσιαστική λύση στη νομοθετική αυτή δυσλειτουργία, η οποία αποτελεί σημαντικό παράγοντα κακοδιοίκησης. Με την προτεινόμενη ρύθμιση θα μπορούσε επίσης να μειωθεί σημαντικά το βάρος που έχει επωμιστεί η δικαιοσύνη, αλλά και η διοικητική λειτουργία των δήμων από σειρά δυσεπίλυτων υποθέσεων.

Για την εφαρμογή της σύμβασης του Άρχους

Απευθυνόμενος στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, ο Συνήγορος επισήμανε⁴ την πλημμελή εφαρμογή της Σύμβασης του Άρχους, αναδεικνύοντας την εμπεριστατωμένη θέση του ότι για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής διαφάνειας και πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφορία απαιτείται ένα διασυνδεδεμένο ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα, που θα διασφαλίζει την αξιοπιστία και την αμεσότητα στην πληροφόρηση και θα διαπνέεται από κλίμα εμπιστοσύνης της δημόσιας διοίκησης απέναντι στον πολίτη.

Για τον χαρακτηρισμό χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών

Ο Συνήγορος κατέθεσε τις απόψεις και προτάσεις του⁵ επί του ΠΔ για τον χαρακτηρισμό των χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών των «GR2330005: Θίνες και παραλιακό Δάσος Ζαχάρως, Στροφυλιά, Κακόβατος», «GR2330008: Θαλάσσια περιοχή Κόλπου Κυπαρισσίας, Ακρ. Κατάκολο - Κυπαρισσία» και «GR2550005: Θίνες Κυπαρισσίας (Νεοχώρι - Κυπαρισσία)» και της ευρύτερης περιοχής τους, ως «Περιοχής προστασίας της φύσης», τον καθορισμό ζωνών προστασίας, τον καθορισμό των χρήσεων, των

όρων και περιορισμών δόμησης και τη σύσταση αρμόδιου οργάνου διαχείρισης και διοίκησής του.

Για την τροποποίηση κανονισμού ΕΥΔΑΠ

Να τροποποιηθεί ο κανονισμός λειτουργίας του δικτύου ύδρευσης της πρωτεύουσας, ώστε να μπορεί η ΕΥΔΑΠ να υπογράφει σύμβαση παροχής νερού και με τον μισθωτή ακινήτου, και όχι μόνο με τον ιδιοκτήτη, πρότεινε⁶ ο Συνήγορος προς τη διοίκηση της εταιρείας. Η αποκλειστικότητα του ιδιοκτήτη του ακινήτου, ως μοναδικού αντισυμβαλλόμενου με την εταιρεία, προκαλεί σωρεία προβλημάτων, όπως τεκμηριώνουν οι κατατεθείσες αναφορές (βλ. «Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας»).

Για το πρόγραμμα διακανονισμού ληξιπρόθεσμων οφειλών προς τη ΔΕΗ

Στο πλαίσιο της εφαρμογής πολιτικής στήριξης των πελατών και ειδικά των ευάλωτων ομάδων που εφαρμόζει η ΔΕΗ, ο Συνήγορος επισημαίνει⁷ ότι θα πρέπει να υλοποιείται το ίδιο πρόγραμμα διακανονισμών οφειλών, ώστε να μη δημιουργείται η εντύπωση της διακριτικής μεταχείρισης των πολιτών όσον αφορά τη δυνατότητα ένταξής τους στο πρόγραμμα. Αφορμή της παρέμβασης αποτέλεσε η ασάφεια που προέκυψε έπειτα από έκδοση σχετικού δελτίου τύπου της ΔΕΗ αναφορικά με το καθεστώς ένταξης των οφειλετών σε πρόγραμμα διακανονισμών.

Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών

Για την έκδοση ειδικής άδειας οδήγησης επιβατικού δημόσιας χρήσης

Την τροποποίηση του άρθρου 95 Ν. 4070/2012 ώστε, πρώτον, να μην απαιτείται η απόδειξη γνώσης της ελληνικής γλώσσας για βορειοηπειρώτες, κύπριους και ομογενείς από Κωνσταντινούπολη, Ίμβρο και Τένεδο, και δεύτερον, τίτλοι αποφοίτησης υποχρεωτικής τουλάχιστον εκπαίδευσης σχολείων της Κύπρου να γίνονται αποδεκτά αντί πιστοποιητικού ελληνομάθειας επιπέδου Α2.

Για την παραγραφή τελών χρήσης μηχανήματος έργου

Την έκδοση εγκυκλίου στην οποία να διευκρινίζεται ότι τέλη χρήσης μηχανήματος έργου που ανάγονται σε έτη τα οποία υπερβαίνουν την εικοσαετία να μην αναζητούνται, ενόψει παραγραφής του δικαιώματος του Δημοσίου να τα αναζητήσει.

Για την αναγραφή της ομάδας αίματος επί της άδειας ικανότητας οδηγού

Την τροποποίηση της ΥΑ 47563/4181/6.8.2014, ώστε να προ-

³ http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.koinoxristoi_xwroi.407524

⁴ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.395400>

⁵ <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.392337>

⁶ <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.371899>

⁷ <http://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.diktya.407516>

στεθεί πεδίο στο έντυπο της αίτησης για χορήγηση άδειας ικανότητας οδηγού στο οποίο εκδηλώνεται ενδιαφέρον για την καταχώριση της ομάδας αίματος στην άδεια οδήγησης. Η πληροφορία δύναται να περιληφθεί μεταξύ άλλων στοιχείων στην άδεια βάσει των διατάξεων του ΠΔ 51/2012.

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Για την υποδοχή αιτούντων άσυλο

Ο Συνήγορος τον Οκτώβριο 2016 υπέβαλε αναλυτική γνώμη στο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής σχετικά με σχέδιο νόμου για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (Οδηγία 2013/33/ΕΕ, αναδιτύπωση 29.6.2013). Οι παρατηρήσεις, μεταξύ άλλων, αφορούσαν βελτιώσεις σε νομοτεχνικό επίπεδο (λ.χ. προσδιορισμός της κάθε φορά αρμόδιας αρχής ως φορέα αρμοδιότητας, κυρωτικής ή ρυθμιστικής, ρητή επαναφορά ή μη των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Πρόνοιας του Υπουργείου Εργασίας ως προς τους ασυνόδετους ανηλίκους), αλλά και ουσιαστικές προτάσεις από πλευράς διαδικαστικών εγγυήσεων, όπως:

- Να υπάρχει σαφής προτροπή για ειδική μέριμνα υποδοχής ως προς ευάλωτα άτομα που χρήζουν διεθνή προστασία, με παραπομπή στις έννοιες του άρθρου 10 του ΠΔ 141/2013.
- Να προστεθούν οι προϋποθέσεις της εξατομικευμένης κρίσης και της αναγκαιότητας για την εφαρμογή τυχόν περιορισμών κυκλοφορίας των αιτούντων άσυλο στη χώρα.
- Να μεταφερθεί το σύνολο των εγγυήσεων της Οδηγίας ως προς την κράτηση (χωριστή κράτηση αιτούντων άσυλο από άλλους διοικητικά κρατούμενους, πρωταρχικό μέλημα η σωματική και ψυχική τους υγεία, υπαίθριος προαυλισμός κ.ά.).
- Να αναδιτυπωθεί η δυνατότητα εγγραφής των ανηλίκων στα σχολεία προκειμένου να καλύψει τις περιπτώσεις δυσχέρειας υποβολής όλων των απαιτούμενων δικαιολογητικών και να αποτρέψει πρακτικές άρνησης ένταξης μαθητών στο σχολείο.
- Να υπάρξει δωρεάν νομική συνδρομή και στους ανηλίκους για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους ενώπιον των αρμόδιων αρχών.
- Να αναδιτυπωθεί η υποχρέωση για ιατρική εξέταση ως προς τους όρους, τον σκοπό και το δικαίωμα άρνησης του αιτούντος, προκειμένου να μη θεωρηθεί ότι εισάγει διάκριση ως προς τη λήψη μέτρων για την προστασία της υγείας μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών.
- Η πρόβλεψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης να εναρμονισθεί με τη διατύπωση της Οδηγίας που προβλέπει την απρόσκοπτη πρόσβαση των αιτούντων στην αναγκαία ιατρική φροντίδα.
- Η πρόσβαση των αιτούντων στην απασχόληση να επιτρέπεται και όταν η ολοκλήρωση της διαδικασίας κατάθεσης αιτήσεων

καθυστερεί γενικότερα για λόγους που δεν ανάγονται σε υπαιτιότητα των αιτούντων.

- Στη ρύθμιση περί κοινωνικής προστασίας να προσδιορισθούν τα σχετικά επιδόματα, οι όροι παροχής, ο φορέας και η διαδικασία.
- Να καταστεί αποτελεσματικότερο το δικαίωμα προσφυγής, με τον προσδιορισμό του αρμόδιου δικαστηρίου, τυχόν πρόβλεψη ενδικοφανούς προσφυγής κ.λπ.

Για το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος

Σύμφωνα με την ΚΥΑ 30825/4.6.2014, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι όροι και προϋποθέσεις απόκτησης του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος (άρθρα 89-90 Ν. 4251/2014) ορίζονται ως αποκλειστικά δικαιολογητικά με τα οποία αποδεικνύεται η ύπαρξη καταλύματος, το αντίγραφο συμβολαίου αγοράς ή η θεωρημένη από δημόσια οικονομική υπηρεσία σύμβαση μίσθωσης κατοικίας. Ο Συνήγορος έχει προτείνει να γίνονται δεκτά και άλλα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με το κατάλυμα των αιτούντων (λ.χ. υπεύθυνη δήλωση εργοδότη από την οποία προκύπτει η ύπαρξη καταλύματος) και όχι αποκλειστικά τα προαναφερόμενα, διότι υπάρχει σημαντικός αριθμός ενδιαφερομένων που λόγω της φύσης της εργασίας τους (λ.χ. εποχικοί υπάλληλοι) αδυνατούν να προσκομίσουν τα δικαιολογητικά σχετικά με το κατάλυμα, ενώ πληρούν όλες τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος για την απόκτηση του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος (διάρκεια διαμονής, ύψος εισοδήματος, κοινωνική ασφάλιση και όροι ένταξης στην ελληνική κοινωνία).

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Υπουργείο Εσωτερικών

Για τη μη χρήση του όρου «λαθρομετανάστης»

Ο Συνήγορος είχε προτείνει (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 150) να μη χρησιμοποιείται ο όρος «λαθρομετανάστης», ο οποίος ενέχει σαφώς μειωτική χρήση και έχει αντικατασταθεί στα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τον εννοιολογικά πιο ουδέτερο όρο «παράτυπος μετανάστης», καθώς και να απαλειφθεί η «δίωξη λαθρομετανάστευσης» από την επωνυμία οργανικών μονάδων της ΕΛΑΣ. Το υπουργείο προώθησε στο Συμβούλιο Επικρατείας σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος για την αναδιοργάνωση των υπηρεσιών της ΕΛΑΣ, στο οποίο τα Τμήματα Δίωξης Λαθρομετανάστευσης μετονομάζονται σε Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης.

Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης

Για την απρόσκοπτη πρόσβαση στο επάγγελμα του ηλεκτρολόγου

Ο Συνήγορος είχε προτείνει (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 150) την τροποποίηση των διατάξεων του ΠΔ 108/2013 ώστε να προβλέπεται ρητά η δυνατότητα αντιστοίχισης υφιστάμενων επαγγελματιών αδειών της ειδικότητας «συντηρητής ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων» με τις επαγγελματικές άδειες της ειδικότητας «εγκαταστάτης ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων». Με το άρθρο 17 Ν. 4403/2016, η πρόταση του Συνηγόρου υλοποιήθηκε.

Για την αναγκαστική εγγραφή στην Ένωση Ελλήνων Χημικών

Επισημαίνοντας ότι η αναγκαστική εγγραφή πτυχιούχων χημικών στην Ένωση Ελλήνων Χημικών, ανεξάρτητα από το επάγγελμα που ασκούν, αντίκειται προς τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρνητική ελευθερία συνένωσης, ο Συνήγορος είχε προτείνει (*Ετήσια Έκθεση 2000*, σ. 253) την τροποποίηση της σχετικής διάταξης του Ν. 1804/1988. Με το άρθρο 55 Ν. 4442/2016 ορίσθηκε ότι μέλη της ΕΕΧ που δεν ασκούν συναφές επάγγελμα μπορούν να απαλίσσονται από την υποχρέωση καταβολής συνδρομής.

Υπουργείο Εθνικής Άμυνας

Για το πρόστιμο ανυποταξίας και την εξαγορά υπολοίπου θητείας

Επισημαίνοντας τη δυσαναλογία του προστίμου ανυποταξίας, ιδίως στις περιπτώσεις στρατευσίμων που μετά την επιβολή αυτού υπηρέτησαν τη θητεία τους, ο Συνήγορος είχε προτείνει (*Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 67 και 132) την κλιμάκωση ολικής ή μερικής

επιβολής με βάση εξατομικευμένες παραμέτρους υπαιτιότητας ή οικονομικής κατάστασης, τη θέσπιση ενδικοφανούς προσφυγής με ανασταλτικό χαρακτήρα και την πρόβλεψη μεταβατικής δυνατότητας αναθεώρησης των επιβληθέντων προστίμων. Με το άρθρο 12 Ν. 4361/2016 η πρόταση αυτή έγινε εν μέρει δεκτή⁸, καθώς αίρονται τα πρόστιμα ανυποταξίας όσων στρατευσίμων έχουν στο μεταξύ καταταγεί ή πρόκειται να καταταγούν μέχρι το τέλος του επόμενου έτους. Ο Συνήγορος επανήλθε στο θέμα, προτείνοντας γενική μείωση του ύψους του προστίμου εφόσον αυτό παραμένει δυσανάλογο ακόμη και υπό τους όρους άρσης που προβλέπει ο νέος νόμος, καθώς και αναπροσαρμογή του ορίου ηλικίας πέραν του οποίου καθίσταται εφικτή η εξαγορά του υπολοίπου στρατιωτικής θητείας.

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Για την Ειδική Αγωγή

Έγινε δεκτή πρόταση του Συνηγόρου για ίδρυση Ειδικών Επαγγελματικών Λυκείων στον τομέα της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε (βλ. «Εκπαίδευση») ότι η ισχύουσα νομοθεσία για τη λειτουργία των ΕΕΛ δεν έχει τεθεί σε εφαρμογή σε ολόκληρη την επικράτεια, με αποτέλεσμα μια κατηγορία μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να στερείται της δυνατότητας συνέχισης της φοίτησης στην εκπαιδευτική αυτή βαθμίδα. Ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη μείνισης της πολιτείας ώστε όλοι οι απόφοιτοι των Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων να μπορούν να ολοκληρώσουν τη φοίτησή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ισότιμα προς τους λοιπούς μαθητές⁹. Με το άρθρο 48 παράγρ. 4 Ν. 4415/2016, τα ΕΕΓ μετατρέπονται σε «Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια - Λύκεια», με πρόβλεψη για λειτουργία 4 γυμνασιακών και 4 λυκειακών τάξεων.

Για την προαγωγή αλλοδαπών μαθητών με ελλιπή δικαιολογητικά

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως τονίσει ότι, σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όλα τα παιδιά που ζουν στη χώρα έχουν δικαίωμα να εγγράφονται στο σχολείο, οι δε διευθύνσεις των σχολείων οφείλουν να διευκολύνουν την εγγραφή και να επιτρέπουν την προαγωγή των αλλοδαπών μαθητών, ακόμη και όταν δεν έχουν προσκομιστεί όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Το Υπουργείο Παιδείας με εγκύκλιό του υιοθέτησε τις προτάσεις του Συνηγόρου, διευκρινίζοντας ότι η φοίτηση πρέπει να γίνεται απρόσκοπτα, ανεξάρτητα από τις παράλληλες ενέργειες για την προσκόμιση όλων των απαραίτητων εγγράφων.

⁸ <http://www.synigoros.gr/resources/160202-dt.pdf>

⁹ <http://www.synigoros.gr/resources/porisma-eidikh-agwgh.pdf>

Για τη δωρεάν χορήγηση διδακτικών συγγραμμάτων και σε φοιτητές ήδη κατόχους πτυχίου

Σε συνέχεια παλιότερων παρεμβάσεων του Συνηγόρου προς το Υπουργείο Παιδείας, είχε προταθεί η επέκταση του δικαιώματος δωρεάν χορήγησης έντυπων διδακτικών συγγραμμάτων και σε φοιτητές που παρακολουθούν προγράμματα σπουδών για τη λήψη δεύτερου πτυχίου. Η πρόταση αυτή εντέλει έγινε δεκτή με το άρθρο 65 Ν. 4386/2016, με το οποίο προστέθηκε παράγρ. 6 στο άρθρο 37 Ν. 4009/2011.

Υπουργείο Εργασίας | Υπουργείο Εσωτερικών

Για τα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα των απασχολούμενων στα προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα του ΟΑΕΔ

Τα έτη 2014 και 2015, ο Συνήγορος διατύπωσε προτάσεις προς την κατεύθυνση διασφάλισης θεμελιωδών εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων των απασχολούμενων στα προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα του ΟΑΕΔ. Με τα άρθρα 1 και 2 Ν. 4368/2016 συμπληρώθηκαν και τροποποιήθηκαν οι διατάξεις του άρθρου πρώτου παράγρ. ΙΔ' Ν. 4152/2013 και της ΚΥΑ 4.31879/3.1604/2014. Ειδικότερα (βλ. και «Εργασία»):

- Προβλέπεται ρητά τακτική άδεια των απασχολούμενων στα προγράμματα κατ' αναλογία των ημερών αδειάς που απολαμβάνουν οι λοιποί εργαζόμενοι χωρίς περικοπή της αμοιβής τους, για την τακτική τους ανάπαυση, για την παρακολούθηση της προόδου των τέκνων τους και για την ιατρική παρακολούθηση όσων βρίσκονται σε κατάσταση κυοφορίας ή λοχείας.
- Διευκρινίζεται ότι οι απασχολούμενοι απολαμβάνουν πλήρους ιατροφαρμακευτικής κάλυψης.
- Υπενθυμίζεται η υποχρέωση σεβασμού της προσωπικότητας κάθε ωφελούμενου και διά της απασχόλησής του σε θέση κατάλληλη προς τις δεξιότητές του.

Τέλος, ο νόμος περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με την αμοιβή των απασχολούμενων για νυχτερινή εργασία. Αντίστοιχες διατάξεις περιελήφθησαν στο άρθρο 8 της υπ' αριθμ. 6.1714/5.1504/2016 ΚΥΑ και στην υπ' αρ. 6.8208/5.7245/2016 ΚΥΑ¹⁰.

Υπουργείο Εργασίας | Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Για την πρόσβαση στην απασχόληση δικαιούχων διεθνούς προστασίας, αιτούντων διεθνή προστασία

¹⁰ <http://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.miteres-okigenia-politeknoi.337958>

και προσώπων στα οποία έχει χορηγηθεί καθεστώς παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους

Σε συνέχεια παρεμβάσεων του Συνηγόρου στα συναρμόδια υπουργεία, το έτος 2015 χορηγήθηκε άδεια εργασίας στους κατόχους καθεστώτος επικουρικής προστασίας, οι οποίοι εντάχθηκαν στην ίδια κατηγορία με τους πρόσφυγες, ως υποκατηγορία του καθεστώτος της διεθνούς προστασίας (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 37-38). Ήδη με τα άρθρα 69 και 71 Ν. 4375/2016 παρέχεται η πρόσβαση στην απασχόληση τόσο των αιτούντων διεθνή προστασία όσο και των προσώπων στα οποία έχει χορηγηθεί καθεστώς παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους. Η βασική αλλαγή που επέρχεται με τις εν λόγω διατάξεις, όσον αφορά την εργασία όλων των ανωτέρω κατηγοριών και των μελών των οικογενειών τους, είναι ότι δεν απαιτείται πλέον άδεια εργασίας.

Υπουργείο Οικονομικών

Για το μαθητικό επίδομα

Ο Συνήγορος είχε προτείνει (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 91) τη θέσπιση του ακατάσχετου της εισοδηματικής ενίσχυσης οικογενειών χαμηλών εισοδημάτων με τέκνα στην υποχρεωτική εκπαίδευση (σχολικού ή μαθητικού επιδόματος). Με το άρθρο 86 Ν. 4413/2016 ορίζεται ότι το μαθητικό επίδομα «δεν κατάσχεται, χορηγείται ολόκληρο χωρίς καμία κράτηση υπέρ του Δημοσίου ή τρίτου και δεν υπόκειται σε φορολογία».

Υπουργείο Υγείας

Για την άσκηση του επαγγέλματος του λογοθεραπευτή

Ο Συνήγορος είχε προτείνει (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 156) να συμπληρωθούν οι διατάξεις του ΠΔ 176/2014, με το οποίο κατοχυρώθηκε το επάγγελμα της ειδικότητας «λογοθεραπευτής» ως νομοθετικά ρυθμιζόμενο, ώστε να μην αποκλείονται του δικαιώματος άσκησης του επαγγέλματός οι οποίοι επί σειρά ετών το ασκούν χωρίς υποχρέωση εξασφάλισης επαγγελματικής άδειας ή βεβαίωσης. Με το ΠΔ 49/2016 διευρύνθηκε το πεδίο των δικαιούχων άσκησης της προαναφερόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας και καταργήθηκε το ΠΔ 176/2014.

Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

Για την υποβολή πιστοποιητικού στρατολογικής κατάστασης κατά τη συμμετοχή σε διαγωνισμό

Ο Συνήγορος είχε προτείνει την τροποποίηση του υπαλληλικού κώδικα ώστε το πιστοποιητικό στρατολογικής κατάστασης να κατατίθεται κατά την πρόσληψη και όχι κατά τον χρόνο υποβολής δικαιολογητικών για συμμετοχή σε διαγωνισμό. Με το άρθρο 29 Ν. 4440/2016 ορίστηκε ότι «η μη εκπλήρωση στρατιωτικών υπο-

χρεώσεων αποτελεί κώλυμα διορισμού, εφόσον αυτές δεν έχουν εκπληρωθεί κατά τον χρόνο διορισμού του υπαλλήλου»¹¹.

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Για τη συμμετοχή ανήλικων αλλοδαπών μαθητών σε πανελλήνιους αγώνες

Ο Συνήγορος είχε προτείνει (*Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 171-172) στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού την επανεξέταση της πρόβλεψης του άρθρου 33 Ν. 2725/1999, ώστε να διασφαλίζεται σε κάθε περίπτωση η συμμετοχή και αλλοδαπών αθλητών, τουλάχιστον ανηλίκων, σε διοργανώσεις που δεν προϋποθέτουν συγκεκριμένη ιθαγένεια. Επιπλέον, είχε προτείνει να αποσαφηνιστεί με νομοθετική πρόβλεψη ότι τυχόν νόμιμη συμμετοχή αλλοδαπών σε αθλητικές οργανώσεις δεν δημιουργεί κώλυμα για τη χορήγηση παροχών σε έλληνες αθλητές, καθώς και ότι δικαιούχοι των ίδιων παροχών θα πρέπει να θεωρούνται και οι (νόμιμα) συμμετέχοντες στους αγώνες αλλοδαποί και ομογενείς. Οι παραπάνω προτάσεις του Συνηγόρου έγιναν εν μέρει δεκτές, με το άρθρο 28 Ν. 4373/2016 το οποίο αντικατέστησε την παράγρ. 9 του άρθρου 38 Ν. 4115/2013 ως εξής: «αποκλειστικά για την εισαγωγή των αθλητών αυτών σε Σχολές ή Τμήματα ΑΕΙ, η διάκριση στους Πανελλήνιους Αγώνες όλων των κατηγοριών αναγνωρίζεται, ανεξαρτήτως αν στους αγώνες στους οποίους έχει επιτευχθεί η διάκριση συμμετείχαν ομογενείς, αλλοδαποί ή στερούμενοι ιθαγένειας αθλητές».

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Για τη δίκμηνη απασχόληση φοιτητών στην ΕΥΔΑΠ

Από το 2014 ο Συνήγορος είχε προτείνει μεγαλύτερη διαφάνεια κατά τη διαδικασία πλήρωσης θέσεων δίκμηνης θερινής απασχόλησης φοιτητών. Η πρότασή του έγινε αποδεκτή και πλέον η κλήρωση διεξάγεται ανοικτά ενώπιον επιτροπής, και η ημερομηνία και ώρα διεξαγωγής της αναγράφονται επί της αίτησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Για την κράτηση αιτούντων άσυλο

Με το άρθρο 46 Ν. 4375/2016, με το οποίο εναρμονίσθηκε το εσωτερικό μας δίκαιο με το σχετικό άρθρο 8 της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ, υιοθετήθηκαν αρκετές προτάσεις που είχε υποβάλει ο Συνήγορος (*Ετήσια Έκθεση 2014*, σ. 177-178) σχετικά με τις εγγυήσεις για την κράτηση των αιτούντων άσυλο (η κράτηση να

παραμείνει κατ' εξαίρεση μέτρο κατά αυτών που υποβάλλουν αίτημα διεθνούς προστασίας ενόσω ήδη κρατούνται, να προϋποθέτει αιτιολογημένη κρίση, να λαμβάνεται κατόπιν εξατομικευμένης αξιολόγησης για τη μη δυνατότητα εφαρμογής εναλλακτικών μέτρων, η παράτασή της να τελεί υπό δικαστικό έλεγχο, να θεσπιστεί απότομο χρονικό όριο κράτησης των ανηλίκων κ.ά.).

Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής

Για την εξασφάλιση διπλώματος Μηχανικού Γ' τάξης του Εμπορικού Ναυτικού από κατόχους πτυχίου ΑΕΙ και ΤΕΙ της ειδικότητας «μηχανικός»

Το έτος 2015 ο Συνήγορος πρότεινε να συμπληρωθούν οι διατάξεις του ΠΔ 141/2014, ώστε να μη στερηθούν του δικαιώματος να αποκτήσουν δίπλωμα Μηχανικού Γ' τάξης του Εμπορικού Ναυτικού οι δικαιούχοι του προϊσχύοντος ΠΔ 243/1998 (βλ. «Εργασία»). Με το άρθρο όγδοο Ν. 4381/2016 συμπληρώθηκαν οι διατάξεις του άρθρου 13 του ΠΔ 141/2014 και δόθηκε το δικαίωμα σε πτυχιούχους ΑΕΙ και ΤΕΙ της ειδικότητας «Μηχανικός» του ΠΔ 243/1998 να αποκτήσουν δίπλωμα Μηχανικού Γ' τάξης ΕΝ το αργότερο μέχρι 31.12.2016, εφόσον πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις. Επίσης, με το ΠΔ 54/2016 τροποποιήθηκαν οι διατάξεις του ΠΔ 141/2014 και δόθηκε το δικαίωμα, μεταξύ άλλων, σε κατόχους πτυχίου ΤΕΙ της ειδικότητας «μηχανικός οχημάτων» να καταστούν, υπό προϋποθέσεις, κάτοχοι διπλώματος Μηχανικού Γ' τάξης του ΕΝ.

¹¹ <http://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations>.
el.skpnews.403862

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Νομικό πλαίσιο

Οργάνωση και στελέχωση του Συνηγόρου του Πολίτη

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο Συνήγορος του Πολίτη ιδρύθηκε με τον Ν. 2477/1997, ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Οκτώβριο του 1998 και κατοχυρώθηκε στο Σύνταγμα μετά την αναθεώρηση του 2001 ως ανεξάρτητη αρχή. Η οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία του ρυθμίζονται με τους Ν. 3051/2002 και 3094/2003, καθώς και τον Κανονισμό Λειτουργίας του, όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν. Τα πλήρη νομοθετικά κείμενα δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα www.synigoros.gr.

Αποστολή του είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ της δημόσιας διοίκησης και των πολιτών για την προστασία των δικαιωμάτων τους, την τήρηση της νομιμότητας και την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης. Έχει επίσης ως αποστολή του:

- την παρακολούθηση, προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού
- την άσκηση των καθηκόντων «Φορέα Παρακολούθησης και Προώθησης της Εφαρμογής», στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας ασθένειας, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου κατ' εφαρμογή των Οδηγιών 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ και 2014/54/ΕΕ
- την άσκηση των καθηκόντων «Φορέα Παρακολούθησης και Προώθησης της Εφαρμογής», στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών κατ' εφαρμογή της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ όσον αφορά: α) την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης, και στην επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης με σκοπό την απασχόληση, β) τις συνθήκες και τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής, και γ) τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης
- την άσκηση των καθηκόντων «Φορέα Παρακολούθησης και Προώθησης της Εφαρμογής», στις δημόσιες υπηρεσίες και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, κατ' εφαρμογή της Οδηγίας 2004/113/ΕΚ και σύμφωνα με τον Ν. 3769/2009
- τη μέριμνα για τη λειτουργία συστήματος εξωτερικού ελέγχου της επιστροφής αλλοδαπών κατ' εφαρμογή της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ και σύμφωνα με τον Ν. 3907/2011
- την παρακολούθηση, προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής αλληλεγγύης σύμφωνα με τον Ν. 3293/2004

- την άσκηση των καθηκόντων «Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης, για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», σύμφωνα με το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη σύμβαση του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας
- την άσκηση των καθηκόντων «Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας» στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης σύμφωνα με τον Ν. 3938/2011.

Στον Συνήγορο μπορεί να προσφύγει οποιοσδήποτε έλληνας πολίτης ή αλλοδαπός και νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων που συναλλάσσεται με το ελληνικό Δημόσιο ή θίγεται από πράξεις του. Ειδικά ως προς τις προσβολές δικαιωμάτων του παιδιού, μπορεί να προσφύγει το άμεσα ενδιαφερόμενο παιδί, γονέας ή συγγενής του, αλλά και κάθε τρίτος που έχει άμεση αντίληψη παραβίασης. Ο Συνήγορος επιλαμβάνεται κάθε θέματος που εμπίπτει στις αρμοδιότητές του ύστερα από ενυπόγραφη αναφορά κάθε άμεσα ενδιαφερόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου ή ένωσης προσώπων. Οι αναφορές μπορούν να υποβληθούν αυτοπροσώπως, ταχυδρομικά, με τηλεομοιοτυπία και ηλεκτρονικά μέσω της ιστοσελίδας <http://www.synigoros.gr/?i=yronoli-anaforas.el> και εξετάζονται κατά θεματικές ενότητες, που οργανώνονται σε έξι Κύκλους Δραστηριότητας: Δικαιώματα του Ανθρώπου, Κοινωνική Προστασία, Ποιότητα Ζωής, Σχέσεις Κράτους - Πολίτη, Δικαιώματα του Παιδιού και Ίση Μεταχείριση.

Ο Συνήγορος είναι αρμόδιος για διαφορές με υπηρεσίες του Δημοσίου, των ΟΤΑ, των ΝΠΔΔ και όσων ΝΠΙΔ ή επιχειρήσεων ελέγχονται έμμεσα ή άμεσα από το κράτος ή από ΟΤΑ, ενώ ειδικά σε περιπτώσεις παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού και της αρχής της ίσης μεταχείρισης είναι αρμόδιος και για πράξεις ιδιωτών. Δεν είναι αρμόδιος:

- για ιδιωτικές διαφορές (με εξαίρεση τις περιπτώσεις παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού και της ίσης μεταχείρισης βάσει των παραπάνω Οδηγιών)
- για υποθέσεις που ανάγονται στην υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού δημόσιων υπηρεσιών (εκτός αν πρόκειται για παραβίαση της ίσης μεταχείρισης βάσει των παραπάνω Οδηγιών), στην εθνική άμυνα, στην κρατική ασφάλεια, στην εξωτερική πολιτική και στις διεθνείς σχέσεις της χώρας
- για υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίων (με εξαίρεση τις περιπτώσεις παραβίασης της ίσης μεταχείρισης βάσει των παραπάνω Οδηγιών)
- για πράξεις των δικαστικών αρχών, των ανεξάρτητων αρχών ως προς την κύρια λειτουργία τους, του ΝΣΚ, των θρησκευτικών

ΝΠΔΔ, της ΕΥΠ, του Χρηματιστηρίου, καθώς και πράξεις υπουργών και υφυπουργών που αφορούν τη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας.

Οι κυριότερες νομοθετικές εξελίξεις από το 2003 μέχρι σήμερα, ως προς την ενίσχυση του Συνηγόρου με ειδικές αρμοδιότητες, έχουν ως εξής:

- Με τον Ν. 3293/2004 ανέλαβε καθήκοντα Συνηγόρου της Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Με τον Ν. 3304/2005 ορίστηκε φορέας καταπολέμησης των διακρίσεων (λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού) και προώθησης της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από δημόσιες υπηρεσίες.
- Με τον Ν. 3488/2006 ορίστηκε φορέας παρακολούθησης της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας.
- Με τον Ν. 3769/2009 προστέθηκε στις αρμοδιότητές του η παρακολούθηση και προώθηση της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες του δημόσιου τομέα.
- Με τον Ν. 3772/2009 επιβεβαιώθηκε ρητά η δυνατότητα πρόσβασής του στα καταστήματα κράτησης.
- Με τον Ν. 3896/2010 η διάσπαρτη νομοθεσία για την ισότητα των φύλων στην εργασία αντικαταστάθηκε από κωδικοποιημένο νομοθετικό κείμενο.
- Με τον Ν. 3907/2011 ιδρύθηκε σύστημα εξωτερικού ελέγχου στις διαδικασίες απομάκρυνσης αλλοδαπών, το οποίο λειτουργεί με μέριμνα του Συνηγόρου.
- Με τον Ν. 4048/2012 προβλέφθηκε η συνεργασία των Γραφείων Νομοθετικής Πρωτοβουλίας των υπουργείων με τον Συνήγορο.
- Με τον Ν. 4097/2012 ορίστηκε φορέας παρακολούθησης της ίσης μεταχείρισης αυτοαπασχολούμενων ανδρών και γυναικών.
- Με τον Ν. 4228/2014 κυρώθηκε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας και ανατέθηκε στον Συνήγορο η αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης.
- Με τον Ν. 4275/2014 εκπροσωπείται στο Συμβούλιο Υψηλής Κατάστασης Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων, στο Κεντρικό Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Προϊσταμένων και στο Κεντρικό Συμβούλιο Συνέντευξης Προϊσταμένων.
- Με τον Ν. 4305/2014 εκπροσωπείται στην Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων για την εισαγωγή στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης.

- Με τον Ν. 4320/2015 ορίστηκε ότι η Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς θα συνεργάζεται με τον Συνήγορο για την καταπολέμηση της διαφθοράς στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.
- Με τον Ν. 4325/2015 εκπροσωπείται στο Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Συμβούλιο του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης.
- Με τον Ν. 4356/2015 συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας.

Οι κανονιστικές εξελίξεις κατά το 2016 έχουν ως εξής:

- Με το άρθρο 10 Ν. 4369/2016 ο Συνήγορος μετέχει στο Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων του Ανωτάτου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού.
- Με τα άρθρα 4-5 Ν. 4375/2016 ανέλαβε την αρμοδιότητα ελέγχου των εκθέσεων της Αρχής Προσφυγών και μετέχει στην Επιτροπή Επιλογής για τον διευθυντή της κεντρικής υπηρεσίας της ίδιας Αρχής και για τα μέλη των Επιτροπών Προσφυγών.
- Με το άρθρο 3 Ν. 4387/2016 μετέχει στο Εθνικό Συμβούλιο Κοινωνικής Ασφάλειας.
- Με την απόφαση Φ.28/17184/2016 (ΦΕΚ 1341β'/12.5.2016) συγκροτήθηκε στον Συνήγορο Ομάδα Εργασίας για τις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού.
- Με το άρθρο 175 Ν. 4389/2016 ο Συνήγορος μετέχει στην Επιτροπή Ελέγχου Περιουσιακής Κατάστασης του Ν. 3213/2003.
- Με το άρθρο 86 Ν. 4399/2016 καταργήθηκε, πριν καν εφαρμοστεί, η διάταξη του άρθρου 4 Ν. 4375/2016 για τον έλεγχο των εκθέσεων της Αρχής Προσφυγών από τον Συνήγορο.
- Με το άρθρο 48 Ν. 4430/2016 ο Συνήγορος μετέχει στο Συμβούλιο Εμπειρογνομόνων της Ειδικής Γραμματείας Κοινωνικής Ένταξης των Ρομά.
- Με τα άρθρα 14 και 18-20 Ν. 4443/2016, σε αντικατάσταση του καταργούμενου Ν. 3304/2005, ορίζεται ως «Φορέας παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενολογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας ασθένειας, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου στον ιδιωτικό, στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα» κατ' εφαρμογή των Οδηγιών 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ και 2014/54/ΕΕ.
- Με τα άρθρα 56-57 Ν. 4443/2016 (έναρξη ισχύος από 9.6.2017), που αντικαθιστούν το άρθρο 1 Ν. 3938/2011, ορίζεται ως «Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας με αρμοδιότητα τη συλλογή, την καταγραφή, την αξιολόγηση, τη διερεύνηση ή την περαιτέρω προώθηση προς άσκηση πειθαρχικού ελέγχου στις αρμόδιες Υπηρεσίες, καταγγελιών για

πράξεις του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς του και αφορούν: βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα, παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και παράνομη συμπεριφορά για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου».

- Με την υπ' αριθμ. Φ.10/44405/2016/30.11.2016 (ΦΕΚ 3969β' /12.12.2016) απόφαση Συνηγόρου για τροποποίηση του Κανονισμού Λειτουργίας του, στη θέση του «Κύκλου Ισότητας των Φύλων» συγκροτείται «Κύκλος Ίσης Μεταχείρισης» προκειμένου να αναλάβει το σύνολο των αρμοδιοτήτων που προκύπτουν από τα άρθρα 14 και 18-20 Ν. 4443/2016.
- Με το άρθρο 12 Ν. 4445/2016 ο Συνήγορος μετέχει στην Εθνική Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Στις 31.12.2016 το σύνολο των απασχολούμενων (επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό) στην Αρχή, συμπεριλαμβανομένων του Συνηγόρου του Πολίτη και των 6 Βοηθών Συνηγόρων, ήταν 190 άτομα, εκ των οποίων 55 άνδρες και 135 γυναίκες. Το σύνολο του επιστημονικού προσωπικού ανέρχεται σε 133 άτομα και του προσωπικού διοικητικής και γραμματειακής υποστήριξης σε 57.

Από το επιστημονικό προσωπικό 38 άτομα (28,6%) είναι διδάκτορες, 74 (55,7%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών και 21 (15,7%) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ. Από το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης 1 άτομο είναι διδάκτορας (1,8%), 18 άτομα (31,6%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, 11 (19,3%) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ, 3 (5,3%) πτυχιούχοι ΤΕΙ, 20 (35%) κατέχουν τίτλους σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 4 (7%) υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Το επιστημονικό και το διοικητικό προσωπικό καλύπτει ευρύ φάσμα επιστημονικών ειδικοτήτων. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται: 82 νομικοί, 8 πολιτικοί επιστήμονες, 4 φιλόλογοι, 1 θεολόγος,

9 οικονομολόγοι, 10 κοινωνιολόγοι, 7 αρχαιολόγοι, 4 επικοινωνιολόγοι, 2 αρχιτέκτονες, 5 ψυχολόγοι, 3 γεωλόγοι, 1 φυσικός, 1 χημικός, 2 χημικοί μηχανικοί, 2 πολιτικοί μηχανικοί, 2 επιστήμονες παιδαγωγικής, 3 επιστήμονες στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, 1 γιατρός, 1 τοπογράφος μηχανικός, 1 μαθηματικός, 5 επιστήμονες πληροφορικής, 2 βιβλιοθηκονόμοι, 2 επιστήμονες διοίκησης επιχειρήσεων, 3 επιστήμονες management, 2 επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, 2 επιστήμονες διοίκησης νοσοκομείων και μονάδων υγείας, 1 μεταφράστρια.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ποττάκης Ι. Ανδρέας

ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Αμαξοπούλου-Καρπαθοπούλου Μαρία, Βασιλόπουλος Ηλίας, Ρουγκούνη Φωτεινή

ΚΥΚΛΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Νικολόπουλος Γεώργιος

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Λυσανδροπούλου Όλγα, Μαρκάκη Ευαγγελία, Μονιούδη-Πικρού Ισαβέλλα, Μόσχος Ιωάννης, Μπακογιάννης Κωνσταντίνος, Μπαλτσιώτης Λάμπρος, Μπολάνη Λυδία-Μαρία, Μπούτσελης Ιωάννης, Παντελίδου Φωτεινή, Τσαπόγας Μιχαήλ, Χατζή Χρυσή, Χατζηράλλη Σαπφώ, Χορροβίτης Δημήτριος

ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΟΗΘΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

Ηλιοπούλου Κωνσταντίνα, Κωστογιάννης Γεώργιος, Τσαγγαράτου Αθανασία

ΚΥΚΛΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

(με καθήκοντα Συνηγόρου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης)
Ιωάννου Χρήστος

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αλέστας Αριστείδης, Αμοριανού Σοφία, Αρσενοπούλου Ιωάννα, Βαβουγιού Άννα, Γαληνού Παρασκευή, Διάφα Λιάνα, Θεοφυλάκτου Βαρβάρα, Καραβόλου Μαρία, Κοντογεωργοπούλου Παυλίνα, Κυριακάκη Ειρήνη, Κωστής Ιωάννης, Λαμπροπούλου Κυριακή, Μαντά Ευαγγελία, Μαριδάκη Αδριήνη, Μαρκετάκη Αικατερίνη, Μήλιος-Νικολάου Ανδρέας, Παλάσκα Ευνίκη, Πανάγου Αιμιλία, Παπαδάκη Ρένα, Παπαδόπουλος Χαράλαμπος, Παπαλουκά Δανάη, Πιζάνης Εμμανουήλ, Σκυλλάκου Ευαγγελία, Τζώρτζη Αργυρώ, Τοπαλίδου Αναστασία, Τσελεκίδης Ιωάννης

ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΟΗΘΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

Κιουλμπαλίδου Μαρία, Τζαβάρα-Πίτση Χριστίνα

ΚΥΚΛΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Σαγιάς Ιωάννης

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αθανασοπούλου Χαρίκλεια, Αποστόλου Μαρία, Βίττης Νικόλαος, Βλάχου Αικατερίνη, Βρετού Βασιλική, Γιαννακουλοπούλου Μαρία, Καραμήτρου Ζωή, Κουτρουμάνη Αθηνά, Λιάσκα Αιμιλία, Λουκάκος Κυριάκος, Μαρτσούκου Μεταξία, Μαυρομάτη Ελευθερία, Μποσδογιάννη Αγγελική, Παινέση Μαρία-Μυρτώ, Παπαδοπούλου Ευγενία, Παπαθανάσογλου Αντωνίνα, Πετούση Θεοδώρα, Ράππου Μαρία, Σαλαμαλίκη Αγγελική, Σγάγιας Κωνσταντίνος, Φιλιππάκη Δάφνη, Φλιάτουρα Αικατερίνη, Ψαλτάκη Μαρία

ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΟΗΘΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

Παχωπού Ιωάννα, Τριάντη Βασιλική

ΚΥΚΛΟΣ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΡΑΤΟΥΣ - ΠΟΛΙΤΗ

ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Σαββίδη Ευανθία

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγελάκη Δέσποινα, Ανδρικήκη Κυριακή, Αντωναροπούλου Χρυσούλα, Βορριά Πετρούλα, Βούλγαρη Θεοδώρα, Γερασίου Στέφανος, Γκλοβάνου Ελένη, Δαραμάρας Κωνσταντίνος, Δουλαδέρης Νικόλαος, Ζούβια Καλλιόπη, Θωμόπουλος Ευάγγελος, Καλαβάνου Άρτεμις, Καλαϊτζή Ασημίνα, Καμένου Ειρήνη, Καραγεώργου Μαρία, Κετσιτζίδου Μαρία, Λιαδή Μαρία, Μαλεβίτη Αικατερίνη, Μπενέκου Ευανθία, Μπιγιάκη Λεμονιά, Πανοπούλου Αγγελική, Σάρρας Σάββας, Σταματίου Ελένη, Στουγιάννου Καλλιόπη, Φλώρου Χριστίνα

ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΟΗΘΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

Αρτοπούλου Σουσάνα, Καφετζοπούλου Μαρία, Παγουλάτου Μελομένη, Παπανικολάου Ευανθία

ΚΥΚΛΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Μόσχος Γεώργιος

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Κουβαριτάκη Ιωάννα, Μοσχοπούλου Αλεξάνδρα, Μπαφέ Νίκη, Μπλιάτη Μαρία, Παπαδημητρίου Σταματία, Πούλου Σταματίνα, Ρούτση Άννα, Στρατιδάκη Σαμάνθα, Τσάγκκη Μαρία

ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΟΗΘΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

Παπαπάσχου Ευαγγελία, Πέτσας Ιωάννης

ΚΥΚΛΟΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

(συγκροτήθηκε με την υπ' αριθμ.

Φ.10/44405/2016/30.11.2016 απόφαση Συνηγόρου)

ΒΟΗΘΟΣ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Λυκοβαρδή Καλλιόπη

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγέλη Χριστίνα, Βερέμης Δημήτρης, Βουτσίνου Μαρία, Δεμοΐρου Ηλέκτρα, Λεβέντη Αμαλία, Ματανά Αναστασία, Μπαρτζελιώτης Κωνσταντίνος, Μυτιληναίου Δήμητρα, Παπαδοπούλου Ανδριανή, Σταμπούλη Ελένη, Τσακιδάκης Ευάγγελος

ΓΡΑΦΕΙΟ ΒΟΗΘΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

Αθανασιάδη Ευρυδίκη

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Ευαγγέλου Θεογνωσία

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Βλάχου Διαμάντω, Ευαγγέλου Πολυξένη, Καλαματιανού Μαρία-Αριστέα, Κανελλοπούλου Μαρία, Κρητικός Γιώργος, Λαγιάκου Ελένη, Νικολόπουλος Δημήτριος, Παπαπαναγιωτάκη Κωνσταντίνα, Στώτη Ευανθία

ΤΜΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Αδαμόπουλος Αναστάσιος, Αποστολίδου Άννα, Βερβεράκη Κλεοπάτρα, Θέος Ιωάννης, Κανελλόπουλος Βασίλειος, Κρητικοπούλου Βασιλεία, Μπρίλη Αικατερίνη, Νάκου Βιργινία, Σάλτας Παναγιώτης, Σωτηροπούλου Μαρία (Γραφείο Πληροφόρησης και Εξυπηρέτησης Πολιτών)

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Κανδαράκη Ελένη, Κοσμά Στέλλα, Μαραγκός Χρήστος, Μαρκουλάκη Κατερίνα, Παπαδόπουλος Θεόδωρος (Γραφείο Προμηθειών), Σάκκη Ειρήνη, Τσουρής Ιωάννης

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

Ανδριάνη Ρόδη, Βουρόπουλος Ηλίας, Βράζος Δημήτριος, Ζάκας Αλέξανδρος

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Παπαγεωργοπούλου Δημητρία

ΤΜΗΜΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Αδαμαντίδου Ελένη, Χαραλάμπους Γερασιμούλα

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΆΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Ή ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΕΙΕΣ

Αναστασίου Ελένη, Αντωνιάδης Κωνσταντίνος, Αποστολόπουλος Δημήτριος, Ασημακοπούλου Ζηνοβία, Βράιλα Κατερίνα, Γεωργίτση Μεταξία, Δρόσος Σέργιος, Καμπάς Ανδρέας, Κουτρούμπα Ελένη, Κουφάκη Ιωάννα, Λιάνου Μαρία, Μαραγκάκη Ελένη, Μάρ-

κου Ελένη, Μπίλη Βασιλική, Μπώλου Βασιλική, Παπανικολάου Αικατερίνη, Πρωτοπαπιάς Μάριος, Παραγυιός Πέτρος, Στασινός Σωτήρης, Τζάθα Αγγελική, Τζέμος Βασίλειος, Τσάπαλης Βασίλειος, Τσιούκας Γρηγόριος, Τριανταφύλλου Καλλιόπη-Αικατερίνη, Φυτράκης Ευύχιος

ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ 2016 ΕΠΑΥΣΑΝ ΝΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Καρύδης Βασίλειος (Βοηθός Συνήγορος) από 27.10.2016

Ζηκύρη Βαρβάρα (διοικητικός υπάλληλος) από 6.5.2016, Λασκαρίδης Εμμανουήλ (ειδικός επιστήμονας) από 10.11.2016, Στεφανάκη Καλλιόπη (ειδικός επιστήμονας) από 1.10.2016, Φίλιος Θεόδωρος (διοικητικός υπάλληλος) από 6.5.2016.

ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΝ	Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού
ΑΕΠΟ	Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρία
ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
ΑΝ	Αναγκαστικός Νόμος
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΣΕΠ	Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού
ΑΣΠΑΙΤΕ	Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης
ΑΤ	Αστυνομικό Τμήμα
ΑΤΕΙ	Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ	Βιομηχανικό Πάρκο – Βιοτεχνικό Πάρκο
ΓΓΑ	Γενική Γραμματεία Αθλητισμού
ΓΓΔΕ	Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων
ΓΓΚΑ	Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΓΓΠΣ	Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
ΓΕΝΕ	Γραφείο Ευρέσεως Ναυτικής Εργασίας
ΓΛΚ	Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
ΓΝ	Γενικό Νοσοκομείο
ΓΝ-ΚΥ	Γενικό Νοσοκομείο – Κέντρο Υγείας
ΓΟΚ	Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός
ΔΕΔΔΗΕ	Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΔΕΔΕΑ	Δευτεροβάθμια Ειδική Διαγνωστική Επιτροπή Αξιολόγησης
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ηρώων ΔΕΚ)
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΕΥΑ	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης – Αποχέτευσης
ΔΟΑΤΑΠ	Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης
ΔΟΜ	Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
ΔΟΥ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΔΣΔΠ	Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΕΑΕ	Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση
ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΕ	Ένορκη Διοικητική Εξέταση

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΑ	ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
ΕΕΓ	Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια
ΕΕΛ	Ειδικά Επαγγελματικά Λύκεια
ΕΕΤΑ	Ενιαίο Ειδικό Τέλος Ακινήτων
ΕΕΤΑΑ	Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης
ΕΕΧ	Ένωση Ελλήνων Χημικών
ΕΚΑΣ	Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων
ΕΚΔΔΑ	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΛΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης
ΕΛΤΑ	Ελληνικά Ταχυδρομεία
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΜΠ	Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης
ΕΜΠΑ	Εθνικό Μητρώο Πιστοποιημένων Αξιολογητών
ΕΝ	Εμπορικό Ναυτικό
ΕΟΠΠΕΠ	Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
ΕΟΠΥΥ	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
ΕΟΦ	Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων
ΕΠΑΕ	Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου
ΕΠΑΛ	Επαγγελματικά Λύκεια
ΕΣ	Ελεγκτικό Συνέδριο
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΤΑΑ	Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολουμένων
ΕΤΕΑ	Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης
ΕΤΜΕΑΡ	Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων
ΕΥΔΑΠ	Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Πρωτεύουσας
ΕΥΕΠ	Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος
ΕΥΠ	Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών
ΕΧΠΑΑ	Ειδικός Χώρος Παραμονής Ασυνόδευτων Ανηλίκων
ΙΕΚ	Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΙΕΠ	Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών
ΙΚΥ	Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών
ΙΝΕΔΙΒΙΜ	Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης
ΙΝΣΕΤΕ	Ινστιτούτο Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΙΣΠ	Ιατρικός Σύλλογος Πειραιά

ΚΑΝ	Κέντρο Αποτέφρωσης Νεκρών
ΚΒΑΕ	Κώδικας Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων
ΚΔΑΠ-μεα	Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρίες
ΚΔΑΥ	Κέντρου Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών
ΚΔΔ	Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας
ΚΕΔΔΥ	Κέντρο Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης
ΚΕΔΕ	Κώδικας Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων
ΚΕΙ	Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας
ΚΕΑΟ	Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών
ΚΕΠ	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΕΠΑ	Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας
ΚΕΣΕΝ	Κέντρο Επιμόρφωσης Στελεχών Εμπορικού Ναυτικού
ΚΟΚ	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
ΚΟΤ	Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο
ΚΠΑ	Κέντρο Προώθησης Απασχόλησης
ΚΤΕΟ	Κέντρο Τεχνικού Ελέγχου Οχημάτων
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΚΥΕ	Κατάστημα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος
ΚΥΤ	Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΛΟΑΤ	Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφισεξουαλικοί, Τρανσέξουαλ
ΛΣΕΠ	Λειτουργία και Συντήρηση Έργων Παραχώρησης
ΜΕ	Μηχάνημα Έργου
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΜΜΜ	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς
Ν.	Νόμος
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΑΕΕ	Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών
ΟΑΣΑ	Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών
ΟΓΑ	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΠΣ	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα
ΟΠΕΚΕΠΕ	Οργανισμός Πληρωμών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
ΟΣΥ	Οδικές Συγκοινωνίες
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΠΑΕ	Ποδοσφαιρική Ανώνυμη Εταιρεία
ΠΑ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕ	Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (κατηγορία δημοσίων υπαλλήλων)
ΠΕ	Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Διεύθυνση Υπουργείου Παιδείας)
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠΜΣ	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΑ	Συγκοινωνίες Αθηνών
ΣΑΕΠ	Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων
ΣΕΕΔΔ	Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης
ΣΕΠΕ	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
ΣΜΕΑΕ	Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης
ΣΤΑΣΥ	Σταθερές Συγκοινωνίες
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣΥΠΟΘΑ	Συμβούλιο Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων
ΤΑΠ	Τέλος Ακίνητης Περιουσίας
ΤΕ	Τεχνολογικής Εκπαίδευσης
ΤΕΑΠΕΤΕ	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εμπορικής Τραπέζης της Ελλάδος
ΤΕΑΥΕΚ	Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής	Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο Ειδικής Αγωγής
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΕ	Υγειονομική Επιτροπή
ΥΠΑ	Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας
ΥΠΕ	Υγειονομική Περιφέρεια
Φ/Β	Φωτοβολταϊκά
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΦΚΑ	Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης
ΨΝΑ	Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής
ΑΜΙΦ	Asylum, Migration and Integration Fund
CPT	Committee for the Prevention of Torture
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
EASO	European Asylum Support Office
FRA	Fundamental Rights Agency
FREM	Forced Return Monitoring
ICMPD	International Centre for Migration Policy Development
OPCAT	Optional Protocol to the Convention Against Torture

**Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2016 συνέβαλε
το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη.**

Ειδικότερα καθήκοντα ανέλαβαν οι εξής:

**Συντονισμός και γενική επιμέλεια έκδοσης –
Κεντρική συντακτική ομάδα**

Αναστασία Ματανά, Έλενα Σταμπουλή, Μιχάλης Τσαπόγας

Επιστημονική επεξεργασία κειμένων

Δημήτρης Βερέμης, Κατερίνα Βλάχου, Ειρήνη Καμένου,
Μαρία Καραγεώργου, Ζωή Καραμήτρου, Ειρήνη Κυριακάκη,
Αμαλία Λεβέντη, Όλγα Λυσανδροπούλου, Εύη Μπενέκου,
Γιάννης Μπούτσελης, Δήμητρα Μυτιληναίου, Φωτεινή Παντελίδου,
Ματούλα Παπαδημητρίου, Δανάη Παπαλουκά, Άννα Ρούτση,
Χρύσα Χατζή, Σαπφώ Χατζηράλλη

Επεξεργασία στατιστικών στοιχείων

Δημήτρης Βράζος

Επίσης συνεργάστηκαν

Αλέξανδρος Ζάκας, Μαρία-Αριστέα Καλαματιανού

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2016
διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής:
www.synigoros.gr

Η Ετήσια Έκθεση του 2016 τυπώθηκε τον Μάρτιο του 2017
στο Εθνικό Τυπογραφείο σε 1.000 αντίτυπα

Επιμέλεια κειμένων

Τέτη Παλαιοθοδώρου

Εξώφυλλο και καλλιτεχνικός σχεδιασμός

Δάφνη Μπέη, Ροδούλα Παπαφίγγου

Συνήγορος του Πολίτη

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα

Τηλ: (+30) 213 1306 600

www.synigoros.gr

ISSN: 1108-8206

